

ARGUMENTI

Časopis za društvena/politička pitanja, Godina XVIII, Broj **51**, April 2024. **BESPLATNO**

U ovom broju:

Branimir Kuljanin

BAL VAMPIRA - IGRA S VATROM (9)

K.A. Fursov

**ISLAMIZACIJA I ŠAFRANIZACIJA OBRAZOVANJA:
PRIJETNJA DIJALOGU CIVILIZACIJA?** (85)

К.А. Фурсов

**ИСЛАМИЗАЦИЈА И ШАФРАНИЗАЦИЈА
ОБРАЗОВАНИЈА: УГРОЗА ДИАЛОГУ
ЦИВИЛИЗАЦИЈИ?** (105)

Jelena Ponomarjova
Jevgenij Rjabinin

Film kao instrument kognitivnog rata (125)

Елена Пономарева
Евгений Рябинин

Кино как инструмент когнитивной войны (147)

Nina Djulgerova

**BUGARSKA U KONTEKSTU
UKRAJINSKOG PITANJA** (171)

Нина Дюлгерова

**БОЛГАРИЈА В КОНТЕКСТЕ
УКРАИНСКОГО КАЗУСА** (177)

Ivana Antić

**Ustavno pitanje i demokratija
u Republici Srbiji** (183)

Stevo Pašalić

**DEMOGRAFSKA KRETANJA BiH
– PUT U DEMOGRAFSKI SLOM ILI...?** (199)

Milorad Dodik

Svijet je u potpunom neredu (227)

Milorad Dodik

Republika Srpska je danas bezbjedna (249)

ARGUMENTI

časopis
za društvena / politička pitanja
izlazi svaka četiri mjeseca

ARGUMENTI

časopis za društvena / politička pitanja
izlazi svaka četiri mjeseca

Izdavač

Savez nezavisnih socijaldemokrata,
Banja Luka
Kralja Petra II Karađorđevića 15.

Glavni urednik

Milan Ljepojević

Redakcija

Franc Sošnja, Krsto Grujić, dr Saša Mićin, Tadej Labernik,
pof. dr Branimir Kuljanin, Slavko Mitrović, mr Vanja Malidžan

Kompjuterska priprema, dizajn i štampa

Grafid d. o. o.
Banja Luka

Tiraž

400

ARGUMENTI

časopis za
društvena / politička pitanja

Banja Luka
April 2024

Riječ urednika

U životu ništa nije slučajno. Sve ima svoju uzročnu posledničnu vezu ili drugačije rečeno sve ima svoje ZAŠTO.

Ne slučajno nego namjerno uvijek „riječ urednika“ počinjem godinom izlaženja i rednim brojem ARGUMENATA. Treba naglasiti i podsjetiti da je pred nama 51. broj u 18-oj godini izlaženja.

Redakcija ARGUMENATA je 13. februara 2024. godine u velikoj Sali Akademije nauka i umjetnosti Republike Srpske u Banjaluci zajedno sa autorima obilježila zlatni jubilej 50. broj časopisa za društvena i politička pitanja i punoljetstvo od 18 godina trajanja.

Promociji zlatnog, jubilarnog 50-og broja je prisustvovao i predsjednik Republike Srpske i SNSD Milorad Dodik, ambasador Ruske Federacije u BiH Igor Kalbuhov, predsjednik Akademije Republike Srpske Rajko Kuzmanović, sekretar Drago Branković i mnoge druge značajne ličnosti.

Argumenti nastavljaju svoj jasno zacrtani od prvoga broja programski kurs i opredjeljenje. Na prvom mjestu je primjenjena nauka, a ne obmane i manipulacije. Sfera interesovanja, analiziranja i djelovanja ostaje prvenstveno Republika Srpska, BiH, zemlje bivše SFRJ ili regiona, Evroazijski region, Rusija i Kina, kao i ostali dio svijeta. Prednost i šansu imaju mladi autori, ali samo pod uslovom da ispune standarde kvaliteta.

Osim ruskih autora u ovoj godini očekujemo i kineske jer su preliminarni dogovori sa njima već postignuti, ali i ostalih autora iz svijeta koji ispunjavaju utvrđene standarde i žele da sarađuju.

U ovom aprilskom 51. broju radove objavljuju: profesor dr. Branimir Kuljanin, doktor Kiril Andrejevič Fursov, dr. Jelena Po-

nomarjeva i Jevgenij Rjabinin, profesor Nina Djulgerova, Ivana Antić i profesor dr. Stevo Pašalić. U dodatku su govori predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika u Narodnoj Skupštini Republike Srpske 28. marta 2024. godine.

Na kraju ostaje mi samo da autorima čestitam i svima preporučim novi 51. aprilski broj ARGUMENATA.

Milan Ljepojević

Sadržaj

<i>RIJEČ UREDNIKA</i>	5
<i>BRANIMIR KULJANIN</i> BAL VAMPIRA - IGRA S VATROM	9
<i>K.A. FURSOV</i> ISLAMIZACIJA I ŠAFRANIZACIJA OBRAZOVANJA: PRIJETNJA DIJALOGU CIVILIZACIJA?	85
<i>К.А. ФУРСОВ</i> ИСЛАМИЗАЦИЈА И ШАФРАНИЗАЦИЈА ОБРАЗОВАНИЈА: УГРОЗА ДИАЛОГУ ЦИВИЛИЗАЦИЈИ?	105
<i>JELENA PONOMARJOVA</i> <i>JEVGENIJ RJABININ</i> FILM KAO INSTRUMENT KOGNITIVNOG RATA.....	125
<i>ЕЛЕНА ПОНОМАРЕВА</i> <i>ЕВГЕНИЙ РЯБИНИН</i> КИНО КАК ИНСТРУМЕНТ КОГНИТИВНОЙ ВОЙНЫ.....	147
<i>PROF. DR NINA DJULGEROVA</i> BUGARSKA U KONTEKSTU UKRAJINSKOG PITANJA	171
<i>ПРОФ. Д.Н. НИНА ДЮЛГЕРОВА</i> БОЛГАРИЈА В КОНТЕКСТЕ УКРАИНСКОГО КАЗУСА	177
<i>IVANA ANTIĆ</i> USTAVNO PITANJE I DEMOKRATIJA U REPUBLICI SRBIJI	183
<i>PROF.DR STEVO PAŠALIĆ</i> DEMOGRAFSKA KRETANJA BIH – PUT U DEMOGRAFSKI SLOM ILI...?.....	199
<i>MILORAD DODIK</i> SVIJET JE U POTPUNOM NEREDU	227
<i>MILORAD DODIK</i> REPUBLIKA SRPSKA JE DANAS BEZBJEDNA	249

Branimir Kuljanin¹

BAL VAMPIRA - IGRA S VATROM

Sadržaj: Vampiri koji se već vijekovima hrane ljudskom krvlju i mukom, a svoje riznice pune tuđim dobrima opljačkanim širom svijeta, zapadni fašisti, u opsjednutosti pohleptom i svojom umišljenom veličinom, neće da vide da se njihov bal završava. Jugoslavija je bila prva stanica na putu neofašista u osvajanju svijeta u vrijeme raspada Varšavskog saveza i SSSR. SAD i EU su postigli svoj cilj, uništili Jugoslaviju i zbrisali je s karte svijeta. Jugoslovenska kriza je izazvana i održavana spletom političkih, ekonomskih, moralno-psiholoških, vojnih i drugih mjera NATO-zemalja, što je osvajačka metodologija hibridnog rata savremenog imperijalizma. Haški Gestapo je orvelijanska ustanova, etnički pristrasan sud, koji je potpuno izopačio pravdu i međunarodno pravo. Ali, poslije svih zala, uključujući pučeve i građanske ratove širom svijeta proteklih 30 godina, Rusija je odlučila da prekine te bahanalije. Uspostavljanje planetarne imperije pod vodstvom SAD i udruženog Zapada, se, kao i slični prethodni pokušaji, spotaklo o nju. S ruskom vojnom operacijom za razoružanje i denacifikaciju Ukrajine rat Zapada protiv slobode svjetskog Istoka i Juga, hrišćanstva, pravoslavne i drugih civili-

---

Haški Gestapo je orvelijanska ustanova, etnički pristrasan sud, koji je potpuno izopačio pravdu i međunarodno pravo.

---

¹ Prof. dr Branimir Kuljanin, u mirovini

zacija je prerastao u 2-godišnji otvoreni oružani sukob. Kakvi su dosadašnji rezultati i izgledi za završetak tog rata? Da li će svijet potonuti u bezumlje novog, trećeg svjetskog rata ili će prevladati razum i volja za životom?

Da li će svijet potonuti u bezumlje novog, trećeg svjetskog rata ili će prevladati razum i volja za životom?

Кljučне riječi: Zapad, neokolonijalizam, rasizam, nacizam, fašizam, Rusija, Istok, Jug, sloboda, mir, saradnja, demokratija, razvoj.

Содержание: Вампиры, которые веками питались человеческой кровью и болью и наполняли свои сокровищницы чужими благами, награбленными по всему миру, западные фашисты, одержимые своей жадностью и тщеславным величием, не увидят очевидного – что их бал подходит к концу. Югославия была первой остановкой на пути неофашистов в завоевании мира в момент распада Варшавского договора и СССР. США и ЕС добились своей цели, разрушили Югославию и стерли ее с карты мира. Югославский кризис был вызван и поддержан сочетанием политических, экономических, морально-психологических, военных и других мер стран НАТО, что является победоносной методологией гибридной войны современного империализма. Гаагское гестапо – это институт Оруэлла, этнически предвзятый суд, который полностью извратил правосудие и международное право. Но после всех бед, включая перевороты и гражданские войны, произошедшие во всем мире за последние 30 лет, Россия решила положить конец этой вакханалии. Создание планетарной империи под руководством США и объединенного Запада, как и подобные предыдущие попытки, наткнулось на нее. С российской военной операцией по разоружению и денацификации Украины война Запада против свободы мирового Востока и Юга, христианства, православной и других цивилизаций переросла в двухлетний открытый вооруженный конфликт. Каковы результаты и перспективы окончания

Zapad, neokolonijalizam, rasizam, nacizam, fašizam.

этой войны? Погрузится ли мир в безумие новой, третьей мировой войны, или возобладает разум и воля к жизни?

Ключевые слова: Запад, неокOLONиализм, расизм, нацизм, фашизм, Россия, Восток, Юг, свобода, мир, сотрудничество, демократия, развитие.

Content: Vampires who have been feeding on human blood and pain for centuries, and filling their treasuries with other people's goods looted all over the world, western fascists, obsessed with greed and their self-righteous grandeur, will not see their ball end. Yugoslavia was the first stop on the path of neo-fascists in conquering the world at the time of the collapse of the Warsaw Pact and the USSR. The USA and the EU achieved their goal, destroyed Yugoslavia and wiped it off the world map. The Yugoslav crisis was caused and maintained by a combination of political, economic, moral-psychological, military and other measures of NATO countries, which is the conquering methodology of the hybrid war of modern imperialism. The Hague Gestapo is an Orwellian institution, an ethnically biased court, which has completely perverted justice and international law. But, after all the evils, including coups and civil wars all over the world in the last 30 years, Russia has decided to put an end to this bacchanalia. The establishment of a planetary empire under the leadership of the US and the united West, like similar previous attempts, stumbled on it. With the Russian military operation for the disarmament and denazification of Ukraine, the war of the West against the freedom of the world's East and South, Christianity, Orthodoxy and other civilizations grew into a 2-year open armed conflict. What are the results so far and the prospects for the end of that war? Will the world sink into the madness of a new, third world war, or will reason and the will to live prevail?

U SAD, zemlji od 9,8 miliona km² živi 330 miliona ljudi.

Keywords: West, neocolonialism, racism, nazism, fascism, Russia, East, South, freedom, peace, cooperation, democracy, development.

Korijen zla - Imperija Pax Americana

U SAD, zemlji od 9,8 miliona km² živi 330 miliona ljudi, sa društvenim proizvodom od 23 triliona dolara. SAD čine 50 država, distrikt Kolumbija i indijanski rezervati. One su treća zemlja po veličini (iza Rusije i Kanade), treća po broju stanovnika (iza Indije i Kine), prva po društvenom proizvodu i jedna od dvije vodeće vojne sile svijeta, zajedno s Rusijom.

SAD čine 50 država, distrikt Kolumbija i indijanski rezervati.

SAD imaju vazale, ne i saveznike. Čitav svjetski poredak koji stvaraju i kom teže je hijerarhijski, zasnovan na ideji nadmoći „anglosaksonske rase“, pozvane da vlada svijetom, ojačane jevrej-

---

SAD imaju vazale, ne i saveznike.

skim kapitalom, uz podršku svojih saučesnika, prvenstveno Britanije. Politika SAD, kako unutrašnja, tako i vanjska, je rasistička. Osnovna zamisao je da SAD oko anglosaksonskog jezgra (SAD-Kanada-Britanija-Australija-Novi Zeland), stvore prvu u historiji svjetsku imperiju (Pax Americana), koja će držati sve poluge vlasti – pravno-političke, vojne, ekonomske i duhovne. Plan je ujedinjena, anglosaksonska Sjeverna Amerika (SAD + Kanada), kao metropola svijeta okružena malim i slabim vazalnim državama. Glavna meta te osvajačke politike, koja je nazvana globalizacijom, je Evroazija – kontinent sa $\frac{3}{4}$ svjetskog stanovništva i svih dobara. Imperija obuhvata Evroaziju sa Istoka, Zapada i Juga, iz Istočne Azije, Zapadne Evrope i zemalja Južne Azije.

Sa slomom SSSR, Vašington je odlučio da mu dosadašnji sistem međunarodnih odnosa, nastao kao rezultat Drugog svjetskog rata, više ne treba i ne odgovara, jer se ravnoteža u svijetu promijenila². Za 50-godišnjicu svog osnivanja, NATO je 1999. usvojio nova pravila: 1) od odbrambenog pretvara se u osvajački vojni savez, i 2) od regionalnog u svjetski, 3) koji je iznad Savjeta bezbjednosti OUN: međunarodno pravo treba odstraniti tamo gdje mu se nađe na putu širenja. Vladajuće elite SAD su stvorile monopol na vlast i počele je jačati, ali ogromnoj većini zemalja svijeta se to ne sviđa, uključujući i njihove saveznike, jača otpor takvom svjetskom poretku u nastajanju. Počeli su sporovi i sukobi, ali američki imperijalisti ne odustaju od namjere da ostvare svoj program globalizacije. Na tom putu su, ovladavanjem zemljama Istočne Evrope kroz njihov prijem u NATO i EU, stigli do granice Rusije. SAD su navodno željele da u njoj vide saradnika usmjerenog na Zapad, koji bi postao ‘evropska’ zemlja, ali

---

Vladajuće elite SAD su stvorile monopol na vlast i počele je jačati, ali ogromnoj većini zemalja svijeta se to ne sviđa.

vodstvo Rusije je, kažu, izabralo drukčiji pravac razvoja³. Zapadne zemlje su 2022. pojačale sankcije uvedene nakon prisajedinjenja Krima 2014. zbog njene vojne operacije u Ukrajini za zaštitu stanovništva Donbasa.

---

² <https://news.mail.ru/politics/60105247/>

³ <https://news.mail.ru/politics/59946950/?frommail=1>

SAD su zainteresovane za potkopavanje stanja u bilo kojoj oblasti svijeta⁴. Pogrešno je govoriti o dvostrukim standardima u vanjskoj politici zapadnih saveznika, jer oni imaju jedan isti standard: glavno što hoće, po staroj kolonijalnoj logici, vraćaju pod svoju vlast, a gdje ne mogu potkopavaju stanje i love ribu u mutnim vodama. Zainteresovani su da oslabe sve i svakoga, a onda čekaju da dođu po njihove dolare i evre, koje štampaju u ogromnim količinama. SAD i Britanija su glavni nosilac, „korijen zla“ u svijetu, koje mu neda da živi i razvija se u miru i slobodi.

SAD su zainteresovane za potkopavanje stanja u bilo kojoj oblasti svijeta.

Najveći problem na putu ovladavanja svijetom su velike, moćne države, prvenstveno Rusija i Kina, koje SAD pokušavaju razbiti iznutra. U Rusiji 4/5 žitelja od 146 miliona su Rusi, pravoslavni hrišćani, ali su brojne i zajednice muslimana (više od 20 miliona) i ostalih, koji pripadaju budističkoj i drugim civilizacijama i raznim etničkim zajednicama. U Kini je vladajuća nacija Han, ali i u njoj žive i druge brojne etničke i vjerske zajednice na velikim prostorima (Ujguri-muslimani u oblasti Hsin-Ćian i drugi).

Vaskrs Istoka

Središte svjetske privrede, a s njom i vojno-političke i druge moći, se seli u Evroaziju, u Istočnu Aziju. Vodeća zemlja svijeta postaje Kina, koja sa svojih 9,640 miliona km², više od 1,4 milijardi stanovnika i društvenim proizvodom od 18 triliona dolara već 10 godina, od 2013. ostvaruje svoj svjetski poduhvat „Pojas i put“ izgradnje energetske i saobraćajne infrastrukture, kojim su obuhvaćeni Evroazija, Afrika i Latinska Amerika. Zapad – anglosaksonski svijet, Zapadna Evropa i njihovi saveznici u Aziji (Japan, Južna Koreja i drugi) se drže po strani. Dok Zapad uništavaju najgori prestupnici, zločinci svih vrsta predvođeni gangsterima jevrejsko-hazarske bankarske mafije, Kina Guliverovim koracima grabi naprijed. Ušla je u doba vodika: prvi kineski voz na vodonik je prošao ispit punog opterećenja, sposoban da razvija brzine od više stotina kilometara uz neznatnu potrošnju energije. Rastojanja se vremenski skraćuju, svijet ubrzano postaje „globalno selo“.

Središte svjetske privrede, a s njom i vojno-političke i druge moći, se seli u Evroaziju, u Istočnu Aziju.

---

⁴ https://news.mail.ru/politics/58498854/?from_maillist=daily_main

Otpor Rusije

U doba atlantističke globalizacije samo moćna država, koja ima svoj idejno-teorijski (ruska ideja) i praktični odgovor na nju (obnova privredne i vojno-političke moći) može da izvrši svoj istorijski zadatak. Zadatak Rusije je svestrana izgradnja „suverene demokratije“⁵ u svim oblastima društvenog i političkog života. Zemlji je životno neophodna i suverenost i demokratija. To je glavna pouka ruskog 20. vijeka. Suverenost je politički izraz sposobnosti zemlje da se samostalno razvija, na osnovu svog kulturno-istorijskog iskustva. Privredni i vojni stubovi suverenosti Rusije su energetika, rudarstvo i vojne tehnologije, od kojih je najnovija hipersonično oružje. Treba zaštititi rusko duštvo i od posrednog razaranja iznutra, od tehnologija ‘obojenih revolucija’, koje uništavaju duhovno-moralno nasljeđe i pripremaju tlo za zapadnu duhovnu kolonizaciju. Odricanje od duhovnog i društvenog nasljeđa je dovelo Rusiju na rub propasti krajem 20. vijeka, nedostajao je samo jedan korak do nestanka države. Uklanjanje Jeljcina s vlasti, dolazak Putina je spriječio taj pogubni hod. Osnovno načelo nove ideologije je njena utemeljenost u duhovnom nasljeđu hrišćanskog i prosvjetiteljskog humanizma. Ruska elita se, od pogubnog poklonjenja Zapadu 1990-ih, okreće ruskoj kulturi. Obrazovanje ima ključnu ulogu u stvaranju patriotske svijesti cijelog društva.

„Osnovi socijalne koncepcije ruske pravoslavne crkve“ 2000. su „konzervativni“ odgovor na (post)moderne izazove savremenog svijeta, a „Osnove učenja Ruske pravoslavne crkve o dostojanstvu, slobodi i pravima čovjeka“ 2008. ideja ljudskih prava koja treba da zamijeni zapadni model „s one strane dobra i zla“. Ti dokumenti, uz filozofsko i istorijsko nasljeđe, čine vrijednosni temelj izgradnje nove Rusije, oslonac za izlazak iz duhovne i društveno-političke krize začete prije 3 vijeka, u vrijeme Petra Prvog.

Ruska elita se, od pogubnog poklonjenja Zapadu 1990-ih, okreće ruskoj kulturi.

Ruska trijada: vjernost, jedinstvo, sloboda

Putin je na Svjetskom ruskom narodnom saboru u decembru 2023. govorio o najvažnijem

---

5 <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/savremeni-ruski-konzervativizam-ideologija-jedinstvene-rusije.html?alphabet=l>

za razumijevanje duha i zadatka Rusije⁶. On je odredio kamen temeljac objedinjujuće nacionalne ideje, najvažnije granice razlikovanja od tuđina, glavna značenja pogleda na prošlost, sadašnjost i budućnost Rusije iskovana u vatri ukrajinskog sukoba. Taj govor će ući u historiju kao prekretnica, stub u obrazovanju ruske državnosti, koja se u prvoj četvrtini 21. vijeka sudarila s teškim izazovom.

Ruski svijet ujedinjuje ljude i narode svih vjera koji osjećaju duhovnu povezanost s ruskom zemljom i historijom.

Prvo, najvažnije je neprekidnost ruskog nacionalnog, državnog, civilizacijskog i kulturnog nasljeđa. Rusija i Ruski svijet se ne završavaju na granici Ruske Federacije. Oni su otvoreni civilizacijski prostor, koji ima druga duhovna i vremenska ograničenja. Ruski svijet čine sva pokoljenja predaka i potomaka koja će živjeti nakon sadašnjeg. Čine ga Drevna Rusija, Moskovsko carstvo, Ruska Imperija, Sovjetski Savez, savremena Ruska Federacija, koja jača svoj suverenitet kao svjetska sila. Ruski svijet ujedinjuje ljude i narode svih vjera koji osjećaju duhovnu povezanost s ruskom zemljom i historijom, koji sebe smatraju izvornim pripadnikom ruskog jezika, historije i kulture. Neprekidnost ruske historije i kulture razlikuje Rusiju od zapadne potrošačke civilizacije, koja propovijeda upravo suprotno - odbacivanje historijskog iskustva, preispitivanje i uništavanje svih starih pojmova i normi, sve do biološke prirode čovjeka. Vjernost historiji je jedno od najvažnijih sredstava borbe protiv rasčovječenja čovjeka, dehumanizacije. Više puta su pokušavali uvjeriti Ruse, s manje ili više uspjeha, da odbace prošlost. Boljševici su pokušali da izbrišu iz sjećanja dostignuća i pobjede Ruskog carstva i imperije. I sama ideja „Otađbine“ je bila zabranjena 1920-ih. Veliki otađbinski rat 1941-45. je okončao to ludilo. Ali, od 1960-ih, a u punom zamahu u vrijeme perestrojke i pobjedničkog kapitalizma krajem 1980-ih, Rusi su počeli da „preispituju“ čitavo razdoblje SSSR. Neprijatelj je na taj način iznutra slabio i konačno razorio veliku državu. Rusija danas zna da je historija, kako sa svojim svijetlim, tako i mračnim i protivrječnim događajima, duhovna otađbina koju treba pamtit i voljeti, a ne mijenjati prema političkim hirovima.

Vjernost historiji je jedno od najvažnijih sredstava borbe protiv rasčovječenja čovjeka, dehumanizacije.

---

6 https://vz.ru/opinions/2023/12/2/1241968.html?utm_medium=referral&utm_source=cpc.infox.sg&utm_campaign=exchange

Drugi temeljni stav Putina je da je ruska borba narodnoo-

Rusima su na prelazu 20. u 21. vijek pokušali nametnuti ideju globalizacije, „kraja istorije“, što je značilo život pod diktatom SAD i međunarodnih finansijskih elita i korporacija.

---

slobodilačka. Rusima su na prelazu 20. u 21. vijek pokušali nametnuti ideju globalizacije, „kraja istorije“, što je značilo život pod diktatom SAD i međunarodnih finansijskih elita i korporacija. Kuda ta globalizacija vodi, vidi se na današnjoj Evropi, u kojoj je većina država izgubila suverenitet, nesposobnih da brane čak i privatne ekonomske interese.

Rusiji je bila namijenjena još žalosnija sudbina - raspad zemlje i potpuna pljačka njenog bogatstva. Nisu prezali da otvoreno govore da joj „nepravdedno“ pripadaju Sibir, Arktik i Kavkaz. Neprijatelji su pokušavali da lukavstvom i novcem proguraju te tvrdnje, uvedu ih u svijest elite, vjerujući da narod neće primijetiti zamjenu. Ali Rusija se pobunila za pravo da ostane svoja, da bude jaka, nezavisna zemlja-civilizacija.

Nacionalni suverenitet, treći najvažniji Putinov stav, je zasnovan na slobodi: istinskoj slobodi društva i države, jezika i kulture, bez koje ne može biti lične slobode za svakoga, a ne lažnoj nezavisnosti međusobno otuđenih društvenih jedinica, koju proglašava Zapad. U slaboj i podređenoj državi nema slobodnih ljudi, to je pravilo zajedničkog života. Rusija se danas, na poljima Novorusije, bori upravo za rusku istoriju, samoopredjeljenje i slobodu. Suverenitet je za državu, svaku porodicu i čovjeka prije svega sloboda; sloboda za Rusiju, narod, za svakog građanina. Čovjek se ne može osjećati slobodnim ako nisu slobodna njegova djeca, domovina. Tu vrstu istinske slobode sada brane ruski vojnici. Odanost svojim korijenima, jedinstvo u oslobodilačkoj borbi i sloboda naroda su stubovi koji Rusiji omogućavaju da pouzdano gleda u budućnost. Glavna nepravda sadašnjeg svjetskog poretkta je nedostatak jednakih uslova za sve ljude⁷. Rađaju se jednaki, ali razvijaju se u nejednakim uslovima. Rusija se u budućnosti može predati i povjeriti ljudima koji je štite svojim životima u vojnoj operaciji u Ukrajini. Oni treba da zauzmu vodeće položaje

---

Putinov stav, je zasnovan na slobodi: istinskoj slobodi društva i države, jezika i kulture.

---

u prosvjećivanju, obrazovanju i vaspitanju omladine, javnim udruženjima, privredi, državnoj i opštinskoj upravi i vodećim oblastima zemlje.

---

7 https://lenta.ru/news/2024/03/06/putin-nazval-glavnuyu-nespravedlivost/?utm_source=news.mail.ru

Svjetski ruski narodni sabor, kojim predsjedava Njegova Svetost Patrijarh Kiril, je u martu 2024. odobrio zaključak svog 25. skupa održanog u novembru 2023. U njemu se Rusija naziva „Držatelj“, Katehon, a vojna operacija u Ukrajini Sveti rat: „S duhovno-moralnog stanovišta, specijalna vojna operacija je Sveti rat, u kom Rusija i njen narod, braneći jedinstveni duhovni prostor Svete Rusije, ispunjavaju misiju „Držatelja“, Katehona, koji štiti svijet od navale globalizma i pobjede Zapada koji je pao u satanizam...“ Najviši, duhovni smisao postojanja Rusije i ruskog svijeta koji je stvorila je „da uvijek iznova uništava pokušaje uspostavljanja univerzalne hegemonije u svijetu“, podređivanja čovječanstva „jednom zlom načelu“. Svjetski ruski narodni sabor predlaže da se uvede djelimični ili potpuni otpis hipotekarnog duga da bi se porodice podstakle da imaju troje i više djece i da se kao cilj države postavi povećanje stanovništva Rusije za 100 godina na 600 miliona ljudi.

S duhovno-moralnog stanovišta, specijalna vojna operacija je Sveti rat, u kom Rusija i njen narod, braneći jedinstveni duhovni prostor Svete Rusije, ispunjavaju misiju „Držatelja“, Katehona.

Zapadni „Novi svjetski poredak“

Cijeli svijet se ovih dana sjeća ničim izazvanog napada SAD i ostalih zemalja NATO na Saveznu Republiku Jugoslaviju (SRJ), koji je počeo 24. marta 1999., prije četvrt vijeka⁸. Taj napad je jedan od najvažnijih događaja u savremenoj istoriji međunarodnih odnosa. Napad na suverenu državu, članicu OUN, bez odobrenja njenog Savjeta bezbjednosti (SB), je bio prekretnica: umjesto bučno najavljivanog stvaranja „novog svjetskog poretka“ miroljubive saradnje nastavljen je Hladni rat u novom obliku. Jedini način da se izbjegne još jedan svjetski sukob je mirna politička promjena međunarodnog poretka, nasuprot prilagođavanju svjetskog sistema promjeni ravnoteže snaga i uspostavljanju pravednijih odnosa ratom. Za političke promjene je neophodno uvažavati interese svih i ograničiti samovolju vojno najjače grupe država. Nespremnost za to je bio glavni uzrok izbijanja Drugog svjetskog rata. Da li će svijet i ovaj put potonuti u živo blato oružanog sukoba iz kojeg neće moći ni znati da izađe?

Svjetski ruski narodni sabor predlaže da se uvede djelimični ili potpuni otpis hipotekarnog duga da bi se porodice podstakle da imaju troje i više djece.

---

8 https://ru.valdaiclub.com/a/highlights/25-let-novoy-kholodnoy-voyny/?utm_source=newsletter&utm_campaign=417&utm_medium=email

Hladni rat između SSSR i SAD je završen prevarom, Zapad je obećao da neće širiti NATO na Istok. NATO je 1999. imao 19 čla-

---

Hladni rat između SSSR i SAD je završen prevarom, Zapad je obećao da neće širiti NATO na Istok.

---

nica, a sada ima 32, 13 više. Evropa je premrežena stranim vojnim bazama kojih ima daleko više nego u doba Hladnog rata. Zapad je stvarao lažni utisak da su Rusija i Kina u potpunosti uključene

u donošenje odluka na svjetskoj ravni. Rusija nije odmah shvatila da Zapad neće graditi pravedan međunarodni poredak suvererne jednakosti, a Kina se još duže nadala u njegovu spremnost da pregovara. SAD i njihovi NATO-saveznici su nastavili s nasilnim rješavanjem međudržavnih sporova. Događaji 1999. su pokazali da se ne može vjerovati Zapadu. Nisu se pojavila nova pravila igre, jednostrano nasilje je i dalje bilo povlašteni način rješavanja sporova. Uništenje svjetskog poretka nije rezultat sukoba Rusije i Zapada, u čijem je središtu Ukrajina. Svi događaji u svjetskoj politici nakon napada na Jugoslaviju su bili povratak najgoreg načina djelovanja. U proljeće 1999. je, nakon Hladnog rata, počeo novi, hibridni rat Zapada za pokoravanje cijelog svijeta.

Svaka država je morala izabrati svoj odgovor u skladu sa svojim mogućnostima. Za Rusiju je napad NATO na Jugoslaviju bio odlučujući da shvati da se mora pripremiti za sukob sa Zapadom. Ona se nije pokorila ni mnogim drugim osvajačima prije sadašnjih zapadnih imperijalista, koje predvode SAD. I Kina je postala svjesna da će morati braniti svoju slobodu. Da je Zapad na vrhuncu svoje moći, kada je mogao, stvarao istinski novi, pravedan svjetski poredak nebi nastali brojni savezi: ŠOS, BRIKS i drugi. Svjetska većina, koju čine Istok i Jug, se izbavlja od „vođa“ kakvim su se predstavljali Bušove SAD u svijetu i Kolova Njemačka u Evropi. Uz podršku Rusije i Kine, sve veći broj zemalja traži i nalazi svoje utočište u novim savezima u borbi za svoju nezavisnost i suverenitet.

Za Rusiju je napad NATO na Jugoslaviju bio odlučujući da shvati da se mora pripremiti za sukob sa Zapadom.

I za Zapad, napad na Jugoslaviju je bio prekretnica. SAD su se javno odrekle svog vodstva mirnim putem, koje je bilo moguće nakon završetka Hladnog rata. A za Zapadnu Evropu - Francusku, Njemačku i druge zemlje podrška SAD na Balkanu je bila prihvatanje vazalnog položaja u odnosu prema samoproglasenom svjetskom vladaru. Ideja o mirnom usponu Evrope na svjetski politički vrh je zaboravljena. Vojno-politi-

tički zavisna od SAD, kaskala je za njima. To je bio samo početak novog kruga nasilja u međunarodnim odnosima.

Amerikanci su modus operandi „laži“ nastavili širom svijeta, posebno na promjeni vlasti, uključujući Ukrajinu, u kojoj NATO djeluje od prevrata 2014. kroz obuku, oružje i novac. SAD

su odbile ponudu Rusije da se na osnovu Sporazuma iz Helsinkija ustroji bezbjednost Evrope. Kada je zatražila da se on obnovi, SAD su zauzele stav da svako ima pravo da se priključi NATO. Rat u Ukrajini nije protiv ruskog imperijalizma, već za njeno oslobođenje od zapadnog. Nema ništa važnije nego da se NATO raspusti što prije.

Zapad će pokušati da obuzdava Rusiju, ali ne dovodeći do neposrednog sukoba, tvrdi Foreign Affairs u članku grupe američkih politikologa, koji ističu da je Kremlj spreman na velike opasnosti da bi poboljšao svoj geopolitički položaj, uz pomoć saveznika⁹. U članku se naglašava da će za suočavanje s Rusijom trebati dugoročna strategija slična onoj koju su SAD vodile protiv SSSR tokom Hladnog rata. Pisci su svjesni da je sukob u Ukrajini zbližio Moskvu i Peking više nego ikada od Staljina i Maoa 1950-tih. Bajden i njegovi nasljednici neće moći odvojiti Peking od Moskve kao Nikson 1972. Kina i Rusija vide svjetsko vodstvo SAD kao prijetnju miru i svom opstanku. Rat je produbio i veze Rusije i Sjeverne Koreje. Indija, Južna Afrika i druge velike regionalne sile smatraju da je poziv Zapada na navodno moralnu borbu protiv Rusije sebičan i licemjerman. Pisci zaključuju da SAD zato trebaju suzbijati uticaj Rusije van Evrope prvenstveno kroz pomoć, ulaganja i trgovinu, a ne vojnim operacijama. SAD će se boriti protiv ruskog uticaja širom svijeta – prvenstveno u njenom susjedstvu, u Moldaviji i Ukrajini, Zakavkazju (Armeniji, Azerbejdžanu, Gruziji), Srednjoj Aziji, na Bliskom istoku i u Africi. Žarišta sukoba više nisu u Njemačkoj, već na granici Rusije. Zato tim zemljama nude povezivanje u zapadne saveze i ustanove. Pisci članka predlažu da Evropa preuzme najmanje pola izdataka za vojnu pomoć Kijevu, čime bi Vašington dobio mogućnost djelovanja u Aziji, prvenstveno u sukobu s Kinom.

Pisci su svjesni da je sukob u Ukrajini zbližio Moskvu i Peking više nego ikada od Staljina i Maoa 1950-tih.

Žarišta sukoba više nisu u Njemačkoj, već na granici Rusije.

---

⁹ <http://fakti.org/quo-vadis-orbi/foreign-affairs-zapadu-je-protiv-rusije-potrebna-strategija-obuzdavanja-srodna-onoj-protiv-sssr>

Mnoga pitanja se nameću na 25-godišnjicu početka bombardovanja Jugoslavije, koje je bilo prva stanica na putu bala vampira.

Pravu prirodu neokolonijalnog pohoda Zapada na svijet pod vodstvom SAD pokazuje i teroristički napad izveden 22. marta 2024. u Podmoskovlju, u gradu Krasnogorsk. Teroristi su iz automatskog oružja ubili skoro 150 ljudi, među njima i 5 djece, koji su došli na koncert da slušaju muziku, a ranjeno je i povrijeđeno 550, od kojih 15 djece¹⁰. Krvnici su to učinili kao što su radili i Hitlerovi nacisti u SSSR 1941-45.: iznenada su napadali mirne građane, ubijali ih i palili njihove kuće. Ubice su i ovaj put postupile tako: uz pokolj potpuno nedužnih ljudi, zapalili su i uništili i koncertnu dvoranu. Taj čudovišni zločin su počinili islamisti, ali njegovi pravi naručioci su SAD, druge zapadne zemlje i nacistička vlast u Kijevu.

Početak bala

Mnoga pitanja se nameću na 25-godišnjicu početka bombardovanja Jugoslavije, koje je bilo prva stanica na putu bala vampira. Prije 33 godine, 1990-91. uništeni su Varšavski ugovor i SSSR, a fašističkim napadom Zapada na Jugoslaviju 1991-99. nastavljeno je uništavanje ostataka socijalizma u Evropi i slovenskog pravoslavnog svijeta.

Američko-britanski kapital je bio pokretačka snaga Drugog svjetskog rata. On je stajao i iza rata protiv Jugoslavije. Napad Trećeg Rajha 1941. je nastavljen napadom NATO 1991-99. i ni danas nije završen. Vlade članica NATO su dobile uputstva od vojne industrije, Rotšilda, Rokfelera, Volstrita. Prvo razdoblje je bio ekonomski rat. Jugoslavija je od 1960-ih imala jednu od najvećih stopa rasta BDP, izgrađivala je socijalističku državu blagostanja. Spoljni zajmodavci s Volstrita su preko Svjetske banke i MMF krajem 1980-ih protiv nje povelili ekonomski rat, koji je uništio industriju i izazvao stečaj. Potom je 1991-99. uslijedilo sljedeće razdoblje. CIA i BND su bili zaduženi da podstaknu događaje u Hrvatskoj i

---

CIA i BND su bili zaduženi da podstaknu događaje u Hrvatskoj i BiH, kao i terorističke napade OVK.

BiH, kao i terorističke napade OVK. Amerikanci su došli u Rambuje s planom da ponize i unište Srbiju. Plan je bio toliko ponižavajući da je Milošević znao da je zamka - da Srbi odbiju i budu napadnuti, pa se složio. Zatečeni Amerikanci su dodali Aneks B,

---

¹⁰ <https://news.mail.ru/incident/60436054/?frommail=1>

kojim NATO snage mogu da se kreću kroz Srbiju bez ikakvih pre-
duslova, što je praktično značilo njenu okupaciju. Tu nije bilo pregovora, „Sporazum iz Rambujea“ je diktat. Srpsko-jugoslovenska državna delegacija je odbila da potpiše predaju i okupaciju zemlje, a ne mirno političko rješenje. Zapad je 1990-ih, kada je uništavao Jugoslaviju i Srbiju, priznao Sloveniju, Hrvatsku i BiH, a kada su Srbi zatražili samoopredjeljenje za sebe (Republika Srpska Krajina i Republika Srpska) pozvao se na prostornu cjelovitost država, i potom na ‘Kosovu’ ponovo na samoopredjeljenje (za Albance). Napad NATO na Jugoslaviju je uzrok haosa na Balkanu i prvi u nizu od Iraka do državnog udara u Kijevu. Posljedice tog napada i danas utiču na pogoršavanje stanja na Balkanu¹¹. Predstavnici Zapada cinično tvrde da su događaji 1999., nakon toliko godina, postali „istorijsko“ pitanje.

Takozvani „odbrambeni savez“ NATO, predvođen SAD, je počeo napad na SRJ pod izgovorom okončanja progona Albanaca, koji je navodno proveden na Kosovu i Metohiji. U stvarnosti, jugoslovenska vojska i policija su vodile borbu protiv albanskih terorističkih bandi. Takozvana „Oslobodilačka vojska Kosova“ (OVK), čije su vođe sada optuženici u Hagu, je svirepo uništavala srpsko stanovništvo. Zapadna propaganda je njene glavosječe predstavljala kao borce za slobodu, a vlasti SRJ, koje su branile ustavni poredak, kao ratne zločince. Radi blaćenja Srba, podmetana su im brojna djela koja nisu izvršili. Napad NATO na SRJ, koji je trajao 78 dana, je pričinio brojne ljudske žrtve i teška materijalna razaranja. Srbi, koji su se prvi našli na udaru razularenih „pobjednika“ Hladnog rata, su hrabro branili svoju zemlju i slobodu. Srpska vojska je tehnološki zaostajala 30 godina i bila sama protiv najveće vojne sile u svijetu¹². Nikada u istoriji veća sila nije napala manju, odnos snaga je bio nesrazmjernan. Napad je nanio ogromnu štetu, koju je zapovjedništvo NATO nazvalo usputnom, „kolateralnom“. Sada počinioci zločina bestidno pozivaju srpski narod da „gleda naprijed“ kao da se ništa nije dogodilo!

Takozvani „odbrambeni savez“ NATO, predvođen SAD, je počeo napad na SRJ pod izgovorom okončanja progona Albanaca, koji je navodno proveden na Kosovu i Metohiji.

Radi blaćenja Srba, podmetana su im brojna djela koja nisu izvršili.

---

11 <https://srbratstvo.ru/nebenzja-nato-agresija-je-uzrok-haosa-na-kim-i-balkanu-i-pokretac-niza-agresija-od-iraka-do-puca-u-kijevu/?fbclid=IwAR1t3ALwQj77OnpvieOxIIrQfBRy42Mq0stxck3Cgkt2-pv78A0NVL4ll08>

12 <http://fakti.org/globotpor/zatulin-rat-u-ukrajini-vodi-se-za-ocuvanje-rusije-u-svetu-i-srbije-takodje>

Napad NATO je kršio međunarodno pravo: osnovne ciljeve i načela Povelje OUN, Helsinški završni akt KEBS, norme i načela međunarodnog humanitarnog prava.

Napad na SRJ je bio najrazorniji udarac na evropski i svjetski sistem bezbjednosti uspostavljen na rezultatima Drugog svjetskog rata, otvaranje „Pandorine kutije“ s još nesagledivim posljedicama. SB OUN je 1999. usvojio rezoluciju 1244., ali ona se ne provodi. Uprkos tome, SB je, zbog protivljenja stalnih članica, zapadnih zemalja-učesnica napada (SAD, Britanija, Francuska), odbio predlog Rusije da na 25-tu godišnjicu 24. marta 2024. raspravlja o njemu, upravo zato što one nisu htjele da se govori o zločinima koje su počinile.

Napad NATO je kršio međunarodno pravo: osnovne ciljeve i načela Povelje OUN, Helsinški završni akt KEBS, norme i načela međunarodnog humanitarnog prava. Njim je teško narušen ugled SB, koji nije dao saglasnost za nasilna dejstva NATO protiv SRJ. Od početka raspada SFRJ, koji su vodili SAD, Njemačka i druge zemlje, i usljed napada na SRJ, NATO je podriao mir i bezbjednost u Evropi, koji su vladali desetinama godina.

Zlo koje je bjesnilo Istočnom Evropom, a u Jugoslaviji pirovalo u građanskom ratu 1991-99., je bilo rezultat izdaje sovjetske, a potom i ruske vladajuće elite¹³. Napad na ostatak SFR Jugoslavije - SRJ 1999., okruženu neprijateljskim silama, bez pouzdanih prijatelja i savezničkih država, SAD i njihovi vazali su izvršili u namjeri da cijelu Evropu pretvore u zemlju bez država i nacija, a njeno stanovništvo u poslušne evnuhe. Glavni cilj napada je bio lišavanje svetosti duhovnog prostora Srbije. Zato su uništavani prvenstveno pravoslavni hramovi na Kosovu i Metohiji i druge svetinje. Uništavana je i svijest o slovenskom bratstvu i zajedništvu, savezu vijekovima stvaranom pod vodstvom Rusije. Njena spoljna politika 18-19. vijeka je slijedila ideju Moskva -Treći Rim, koji je na sebe preuzeo od Vizantije zadatak čuvanja pravoslavnog hrišćanstva i naroda koji ga ispovijedaju. Taj zadatak je postao ge-

---

Zlo koje je bjesnilo Istočnom Evropom, a u Jugoslaviji pirovalo u građanskom ratu 1991-99., je bilo rezultat izdaje sovjetske, a potom i ruske vladajuće elite.

---

opolitička doktrina Rusije. Razradio je Danilevski u spisu „Rusija i Evropa“ 1869., a ostvarila Crvena armija 1941-45. Rusija je u balkanskim Slovenima, prvenstveno Srbima, vidjela duhovnu braću u Hristu i pouzdane saveznike.

---

¹³ <http://fakti.org/rossia/general-ivasov-velikom-ruskom-svetu-su-potrebni-srbi-kaoprimer-i-slika-buducnosti>

Staljin je tokom Drugog svjetskog rata i poslije pobjede 1945. ostvarivao doktrinu Moskva - Treći Rim. Ali, SAD su odmah nakon njegove smrti 5. marta 1953., 19. marta donijele plan psiholoških operacija, kao sastavni dio sveobuhvatnog programa prenosa vlasti u ruke ljudi preko kojih će obezbjediti ostvarivanje svojih ciljeva. Po tom planu, treba stalno potiskivati SSSR s Balkana. Sličan je proglasio i Bžežinski prema Jugoslaviji 1978. priznanjem da SAD imaju plan „O budućnosti Jugoslavije poslije smrti Josipa Broza Tita“.

Staljin je tokom Drugog svjetskog rata i poslije pobjede 1945. ostvarivao doktrinu Moskva - Treći Rim.

Poslije Staljina je počelo doba izdaja. Hruščov je došao na najvišu vlast uz pomoć američkog plana. Osudom Staljinove politike je izazvao rascjep u socijalističkom pokretu. Gorbačov je raspustio Varšavski savez, a Jeljcin izlaskom Rusije iz SSSR i pljačkaškom privatizacijom narodne imovine izdao veći dio čovječanstva, jer su 2/3 bile za socijalistički put razvoja. Njegov govor u Kongresu SAD 17. jula 1992. je nečuvena izdaja. Osudio je komunizam kao neprijatelja slobode, koji je sijao sukobe po cijelom svijetu, i svoj gnusni nastup završio poklikom: „Gospode, blagoslovi Ameriku“. S njegovim dopuštenjem, Anglosaksi, Vatikan i NATO su počeli razaranje Jugoslavije. Milošević je tražio od Jeljcina, znatno prije napada, da ruska vojska bude raspoređena u SRJ, ali odbio ga je. Ministarstvo spoljnih poslova (MID) Rusije je glasalo za sankcije protiv SRJ, a Ministarstvu odbrane (MO) je zabranjena vojno-tehnička saradnja sa SRJ.

Početak napada na nju je bio težak udarac i za ruski narod. Održavani su veliki protesti, a stotine dobrovoljaca su htjele da se bore u srpskoj vojsci. MO Rusije je pomagalo Srbima. Kopnu operaciju NATO je onemogućilo požrtvovanje srpskog naroda i vojske, a i politička, informativna i vojno-tehnička podrška patriotskog dijela Rusije. MO Rusije je, zajedno s Generalštabom SRJ, bez znanja Jeljcina, isplaniralo marš ruskih padobranaca na Prištinu i zauzimanje aerodroma Slatina. Milošević se u haškom Gestapou hrabro borio za svoju zemlju i narod, ali nije živ izašao iz njega.

Poslije Staljina je počelo doba izdaja. Hruščov je došao na najvišu vlast uz pomoć američkog plana. Osudom Staljinove politike je izazvao rascjep u socijalističkom pokretu.

U događajima u Jugoslaviji, a potom i Ukrajini, široko je korišteno staro latinsko načelo „zavadi pa vladaj“.

Danas Sloveni ratuju međusobno za interese američko-britanske i ostale oligarhije.

NATO će se uskoro raspasti.

NATO će se uskoro raspasti. Središte objedinjavanja slovenskih zemalja koje su sada njegove članice mogu biti samo Srbi, jedini iskreni saveznici Rusije. Ona počinje da se oporavlja od izdaje, potrebni su joj pouzdani saborci. Bjelorusija se drži, a u slovenski svijet će uskoro biti vraćena i Ukrajina. Ruskom svijetu su potrebni nepokorni, smjeli Srbi kao oslonac slovenskog jedinstva na Balkanu, i primjer drugima, a Srbima narodna, pravoslavna Rusija.

Rotšildi i Rusija

Dizraeli je u romanu „Koningsbi“ (Coningsby) 1844. opisao kako Rotšildi upravljaju svakom zemljom preko novca koristeći svoje finansijske agente u njima. Međunarodni kontrolni mehanizam drži svaku zemlju pod upravom svog ministra finansija, u pravilu Jevreja.

Edvard Rotšild je prvi platio napad Japana i rat protiv Rusije 1904. Kao svog agenta je koristio Jakoba Šifa. On je obezbjedio 200 miliona dolara zajmova Japanskom carstvu (40,6 milijardi dolara 2020.) preko Kuhn, Loeb & Co. Ti zajmovi su bili prva velika ponuda japanskih obveznica na Vol-stritu. Japanu su obezbjedili oko polovine sredstava za rat.

Poraz Rusije je doveo do finansijske krize u Sankt Peterburgu 1905., koju je vodio Aleksander Parvus, agent boljševičkih Rotšilda. Nisu mogli zbaciti Nikolaja Drugog, pa su izazvali Prvi svjetski rat; proveli su međunarodnu zavjeru da zarate Rusija i Njemačka. Sukob je ubrzan ubistvom Ferdinanda u Sarajevu. Cilj rata na Balkanu, sklapanja i raskidanja saveza, cijele zavjere je bio da se zavade Rusija i Njemačka. Boljševici su očekivali nastan

---

Ruskom svijetu su potrebni nepokorni, smjeli Srbi kao oslonac slovenskog jedinstva na Balkanu, i primjer drugima, a Srbima narodna, pravoslavna Rusija.

---

nak novog svijeta, a kapitalisti su grabili novac. Parvus je, zajedno s Nijemcima (kajzer Vilhelm), pokrenuo boljševičku revoluciju. Ta revolucija, koju je stvorio baron Edvard Rotšild, je uništila Nikolaja Drugog. Britanska vlada je ponudila Palestinu E. Rotšildu u zamjenu za naređenje SAD, preko J.P. Morgana, da uđu u rat. Tako je donesena Balfu-

rova deklaracija, SAD su ušle u rat. Ludendorff je u „Memoarima“ ocijenio da je to odličan potez Britanaca. Požalio je što se sam nije dosjetio toga, jer je Turska, saveznica Njemačke, tada vladala Palestinom. Iza svega je stajao Lojd Džordž. On je postigao svoje ciljeve: uništio je saveznika Britanije Rusiju, koja je po savezničkom sporazumu trebala dobiti Istanbul. Time bi dobila pristup Sredozemlju iz Crnog mora preko Bosfora i postala prijatna Suecu. Uništena je i Njemačka, koja je gradila ratnu flotu protiv Britanije. Poražena Rusija nije dobila Istanbul, a Njemačka je izgubila svoju flotu. Spletke Rotšilda su odnijele živote 20 miliona ljudi, po 10 miliona vojnika i mirnih građana. Klan Rotšilda je ovladao Rusijom poslije boljševičke revolucije, koju su izveli preko Lenjina i Trockog. Lenjin je bio Jevrejin po majci (Blank), a pravo prezime Trockog je jevrejsko Bronštajn. Od 20 narodnih komesara, ministara u prvoj vladi SSSR 17 su bili Jevreji. Oni su upravljali zemljom.

Usljedila je velika ironija kada je rođak Edvarda Rotšilda, Luj Rotšild, predsjedavao slomom svog Kreditanstalta 1931., što je dovelo do propasti cijelog bankarskog sistema Njemačke, s posljedicama dolaska Hitlera na vlast 1933. To je dovelo u pitanje sve što je Edvard stvorio za svoju vlast nad svijetom. Baron je spasio Čerčila, koji je izgubio sav svoj novac 1929., i odlučio da ga uzdigne. Čerčil je stvoren da uništi Hitlera, iako je MI6 gurnuo nacističkog diktatora u novi rat s Rusijom.

Cilj uzdizanja Hitlera je bio da ponovo prisile Njemačku da napadne Rusiju da bi zbacio Staljina, koji je uništio skoro svu boljševičku stranku, nastalu uz pomoć Edvarda Rotšilda. SSSR jača, kopnenom vojskom postaje prijatna Britanskoj Indiji, kao što je bila i carska Rusija. Staljin nije pozvan na skup u Minhen. Minhenski sporazum je bio dio plana jačanja Njemačke. Pripremali su je za osvetu za Prvi svjetski rat, da bi se u njemu ponovo uništila u ratu sa SSSR. Geopolitički rat za uništenje Njemačke i Japana da bi ih spriječili da ovladaju Evroazijom je otežan jer je SSSR izašao iz Drugog svjetskog rata jači i uspio da, sa svojim saveznicom Maovom Kinom, uspostavi vlast nad većim dijelom kontinenta. SAD su zatražile od SSSR da izvrši upad u Kinu i protjera Japance, a on je dao japansko oružje Maovim ko-

---

Cilj uzdizanja Hitlera je bio da ponovo prisile Njemačku da napadne Rusiju da bi zbacio Staljina, koji je uništio skoro svu boljševičku stranku, nastalu uz pomoć Edvarda Rotšilda.

SAD su zatražile od SSSR da izvrši upad u Kinu i protjera Japance, a on je dao japansko oružje Maovim komunistima.

---

munistima. To je omogućilo pobjedu kineske revolucije. Sovjetsko-kineski savez je izazvao stres u SAD.

Hruščov je izgubio Kinu kao saveznika, a SAD su prešle na savez s njom protiv SSSR, s jedne strane, i NATO, s druge.

Hruščov je izgubio Kinu kao saveznika, a SAD su prešle na savez s njom protiv SSSR, s jedne strane, i NATO, s druge. Savez SAD s Kinom je doveo do sloma SSSR. Sada su Rusija i Kina ponovo saveznici, a SAD se bore s obje zemlje da bi im onemogućile ovladavanje glavninom evroazijskog kopna. U međuvremenu, za proteklih 50 godina, SAD su postale tigar od papira, izgubivši veliki dio svoje industrije i suočivši se s nacionalnim i međunarodnim slomom. Njihov dug od 34 triliona dolara, znatno veći od BDP, prijete da uništi državu.

Rotšildi su vladali Jeljcinskom Rusijom preko svojih oligarha¹⁴. Jakob Rotšild ih je stvorio i omogućio im da otmu većinu ruske imovine kupujući za groše njenu industriju. S dolaskom Putina na vlast postepeno je izgubio nadzor nad Rusijom, a Zapad je uveo sankcije ruskim oligarsima kao kaznu jer su dozvolili da ostane predsjednik. Naredio im je da ga uklone. Bajden je upoznat s tim i pustio mačku iz vreće, govorio da će Putin otići. Senilni starac ga je time obavjestio da će biti smijenjen. Ali, SAD ne mogu ukloniti rusku vojsku i obavještajne službe (GRU, FSB, SVR), koji vladaju zemljom. Sukob nebi prestao ni da Putin nestane.

Ruska Centralna banka (RCB) tvrdi da je svoje zalihe morala čuvati u inostranstvu iz operativnih razloga, pa je njihova zadržana bila neizbježna. Kada bi sve njeno zlato i zalihe bili u Rusiji tokom krize, mogli bi se po potrebi iznijeti u inostranstvo. U suprotnom, mogli bi biti zadržani u Rusiji u slučaju vanrednog stanja, poput sadašnjeg. RCB vodi američki agent Elvira Nabiulina. Centralni bankari imaju dvostruku lojalnost, jer čine klub koji nadgleda porodica Rotšild. Centralnom bankom SAD, kao i ruskom, upravljaju Rotšildi. Nabiulina je pod njihovom vlašću, račun polaže njima, a ne Rusiji. Banka za međunarodna poravnana (BIS) u Bazelu, Švajcarska, jednom mjesečno održava sastanke centralnih bankara, na kojim se njena politika određuju za cijeli svijet. Oni ne odgovaraju svojim vladama, već agentima Rotšilda. SAD koriste kao najnovije oružje u svom arsenalu finansij-

---

Savez SAD s Kinom je doveo do sloma SSSR.

---

¹⁴ <https://vizitno.ru/rotshildy-snova-kontroliruyut-rossiyu/>
časopis za društvena/politička pitanja

ski sistem SWIFT CHIPS da unište Rusiju. Ali, to može dovesti do njihovog samouništenja. Ako izgube finansijski rat, poći će putem Britanije. Rotšildi očajnički nastoje da obnove vlast nad Rusijom preko svojih agenata u zemlji, oslobađajući je od Putina. Plan Rotšilda je da povrate vlast nad Rusijom, zatim ponovo krenu protiv Irana, zbace teokratiju, a zatim potčine Kinu.

Na Zapadu se mijenja svijest o pitanju Ukrajine.

Put u veliki rat

Na Zapadu se mijenja svijest o pitanju Ukrajine. Dok je još prije 10 godina Rusija neupitno bila sila, a nezavisnost Ukrajine uslovna, sada evropske elite više ne sumnjaju da ona ima pravo na nezavisnost. NATO se priprema za sukob s Rusijom¹⁵. Razumni ljudi se pitaju čemu sve to vodi, hoće li biti velikog rata?

Jevrejsko-hazarska mafija planira obredno masovno ubistvo u hrišćanskom srcu SAD, svjesna da će odgovarati za svoje zločine jer gubi moć¹⁶. Radi se o mračnim poslovima u vezi međunarodne mreže pedofila, trgovine adrenohromom, pranja novca od droge, trgovine oružjem, plaćanja Islamske države (ID), Al Kaide i drugih terorističkih grupa.

Odgovornost za masovni pokolj u koncertnoj dvorani u Krasnogorsku je preuzela „Islamska država“, koja se u Siriji borila protiv Rusije. Tu terorističku organizaciju je stvorila Obamina CIA. Viktorija Nuland je rekla da će „Putina čekati neprijatna iznenađenja“, a poslanstvo SAD je 8. marta objavilo o mogućem napadu na velike skupove u Moskvi u bliskoj budućnosti, i savjetovalo američkim građanima da ih izbjegavaju. Napad na koncertnu dvoranu je izvršen 22. marta uveče. Četvorica terorista su upali u zgradu i počeli pucati u ljude iz neposredne blizine. Podmetnuli su i požare na više mjesta. Svi počinioci su privedeni 23. marta ujutro u regionu Brjanska. Ispostavilo se da su državljani Tadžikistana. Vozili su se automobilom prema granici s Ukrajinom, gdje je bilo pripremljeno 'okno' za njihov prelaz. Basmanski sud Moskve ih je uhapsio do 22. maja. SAD, Britanija i Ukrajina su učestvovali

---

NATO se priprema za sukob s Rusijom. Razumni ljudi se pitaju čemu sve to vodi, hoće li biti velikog rata?

---

15 https://www.kp.ru/daily/27582/4906875/?utm_campaign=zobov_20.03.2024_22_31_24&utm_medium=email&utm_source=Sendsay

16 <https://vizitno.ru/bendzhamin-fulford-25-03-2024-poslednie-novosti/>

le u terorističkom napadu¹⁷. Tajne službe Ukrajine su obučavale islamiste na Bliskom istoku, one su neposredni saučesnici. Putin

---

NATO planira obaranje projektila iznad Ukrajine koji se približavaju granicama zemalja njegovih članica.

---

je obećao da će Rusija pronaći i kazniti odgovorne, da će „svi izvršiooci, organizatori i naručiooci“ zločina biti kažnjeni ma ko bili.

Sve to je povezano s masovnim tajnim gomilanjem vojske NATO u Ukrajini i Rumuniji. Velike snage su smještene u rumunskoj delti Dunava, na granici s Ukrajinom. NATO-jedinice iz Francuske, Njemačke i Poljske su stigle u Čerkasi, južno od Kijeva. Brojke ne objavljuju. Makron krije broj francuskih vojnika koji su već poginuli u Ukrajini, bojeći se masovnih protesta. Francuski vojni vrh se boji nezadovoljstva oficira srednjeg ranga. Već postoje problemi s pronalaženjem 'dobrovoljaca' za ukrajinsko ratište. Makron je predstavnik krvne loze, njegov pad će dovesti do sloma vladavine jevrejsko-hazarske mafije u Evropi. Britansku i francusku granu Rotšilda predvodi David Rene Rotšild, gubitak vlasti nad Francuskom bi bio veliki udarac za tu mafiju. Tada će ostati samo Klaus Švab u Švajcarskoj sa svojim snagama – Svjetskim ekonomskim forumom (WEF), Svjetskom zdravstvenom organizacijom (WHO) i OUN.

NATO planira obaranje projektila iznad Ukrajine koji se približavaju granicama zemalja njegovih članica. Pentagon je objavio spremnost SAD da brane države NATO¹⁸. To je ispitivanje tla za pokrivanje zapadnih graničnih područja Ukrajine NATO sistemima PVO radi zaštite glavnih industrijskih i vojnih objekata. U Ukrajini će uskoro doći do sukoba velikih razmjera¹⁹. Ruska vojska je krenula u napad, ali za sada malim snagama. Borbe će se širiti i pojačati s poboljšanjem vremenskih uslova.

Srljanje Zapada u novi svjetski rat traje dugo. NATO-fašisti su napad na SR Jugoslaviju pravdali potrebom okončanja 8-godišnjeg građanskog rata početog 1991. u Sloveniji i Hrvatskoj napadima na JNA, koji su oni izazvali. Savjetu bezbjednosti OUN, koji jedini ima pravo na primjenu sile, se nisu obraćali za odobrenje. Slično stanje je bilo u Ukrajini 2022.,

---

Srljanje Zapada u novi svjetski rat traje dugo.

---

17 <http://fakti.org/rossia/sef-fsb-sad-britanija-i-ukrajina-su-ucestvovale-u-teroristic-kom-napadu-na-krokus>

18 <https://vizitnlo.ru/28-03-2024-svezhie-novosti-s-fronta-unichtozhen-eshhe-odin-abrams-a-gerani-vsyu-noch-genocidili-vsu/>

19 <http://fakti.org/nato/stoltenbergov-zamenik-uskoro-ce-doci-do-sukoba-velikih-razmera-izmedju-rusije-i-ukrajine>

kada je Rusija počela svoju vojnu operaciju za njenu denacifikaciju. Ta operacija je prerasla u rat, koji se vodi već treću godinu, jer su ukrajinski nacisti dobili vojnu i drugu podršku Zapada. SAD su uspjele da oko sebe okupe više od 50, uglavnom zapadnih, zemalja, navodno u odbrani mira, demokracije i suvereniteta Ukrajine – njenog prava

---

Amerikanci imaju plan izazivanja rata između Rusije i NATO.

---

da se uključi u zapadne saveze – NATO i EU, bez obzira na protivljenje Rusije. Zapad u odnosima s Rusijom sve tumači jednostrano, u svoju korist²⁰. Skoro sve zemlje NATO su učestvovala u napadu na SRJ, a sada osuđuju rusku vojnu operaciju. U Ukrajini je, nakon nacističkog državnog udara u Kijevu 2014., počeo građanski rat, više puta su preduzimate svirepe vojne operacije protiv pobunjenog Donbasa, što je trajalo 8 godina. U ostvarivanju svojih spoljno-političkih ciljeva vlasti SAD su koristile vojnu silu u Iraku, Jugoslaviji i Siriji bez odluka SB OUN, one su „pustile duha iz boce“. Ako je to njima dozvoljeno, zašto ne bi bilo i drugim zemljama da štite svoje životne interese na isti način? Opšta skupština OUN je usvojila rezolucije kojim traži da Rusija odmah prekine „upotrebu sile protiv Ukrajine“ i potpuno povuče svoje oružane snage iz nje. Presedan je stvoren priznavanjem nezavisnosti ‘Kosova’. Oko 100 zapadnih, muslimanskih i drugih zemalja su priznale ‘Kosovo’ kao nezavisnu državu. OUN je ne priznaje, ali njen Međunarodni sud je priznao

Plan SAD za izazivanje rata NATO i Rusije

Amerikanci imaju plan izazivanja rata između Rusije i NATO²¹. Ministar odbrane Ostin tvrdi da će, ako Ukrajina padne, doći do vojnog sukoba NATO s Rusijom. Amerikanci imaju takve planove zato što se Evropa udaljava od njih. Zasad je ona glavna žrtva politike Vašingtona za uvlačenje Ukrajine u NATO. Taj plan je u suprotnosti s ranijim američkim tvrdnjama o navodnoj namjeri Rusije da napadne druge zemlje. Tvrđili su da se ne može dozvoliti da Ukrajina izgubi, jer se Putin neće smiriti i zauzeće baltičke države, Poljsku i Finsku. Ali, sve je sasvim suprotno. Zapad je prekršio Minske sporazume o Ukrajini, sklopljene s

---

Ministar odbrane Ostin tvrdi da će, ako Ukrajina padne, doći do vojnog sukoba NATO s Rusijom.

---

²⁰ <https://news.mail.ru/politics/60355194/>

²¹ <http://fakti.org/mid/lavrov-sjedinjene-drzave-imaju-plan-izazivanja-rata-izmedju-rusije-i-nato>

Rusijom. Članice NATO su to vrijeme iskoristile da vojno ojačaju Ukrajinu.

Šef Vojnog komiteta NATO Rob Bauer je 22. marta 2024. ustvrdio da je taj savez spreman za vjerovatni sukob s Rusijom.

Šef Vojnog komiteta NATO Rob Bauer je 22. marta 2024. ustvrdio da je taj savez spreman za vjerovatni sukob s Rusijom²². Tvrdi i da u Ukrajini nema NATO-jedinica ni planova da ih u njoj razmjesti. Ali ako pojedina zemlja odluči da to učini, što najavljuje Francuska, Poljska i baltički patuljci, biće povezana s ostatkom saveza. Ponovio je da je jedan od uslova za članstvo Ukrajine u NATO nepostojanje vojnih operacija u njoj. Istovremeno, NATO zahtijeva nastavak mobilizacije u Ukrajini, uprkos strahovitim gubicima i neuspjesima njene vojske. Američki senator Graham je u Kijevu pozvao Ukrajinu da pošalje mlađe od 25 godina na ratište i brzo donese zakon o mobilizaciji nezavisno od toga da li i dalje ima podršku SAD. Cionističke kučke su, kada su podbunjivale Ukrajinke, donosile pecivo i govorile im da zaborave svoju istoriju, vjeru i jeftin ruski gas radi borbe za budućnost u zapadnom Rajskom vrtu. A kada se krvava tuča odužila, vrata vrta zatvorena i pomoć iscrpljena, savjetuju ih da se i dalje bore, ubijaju ruske vojnike da bi oslabili neprijatelja. Neposredni sukob NATO i Rusije je moguć, svijet će u tom slučaju biti na korak od Trećeg svjetskog rata²³. U toku je velika igra, koja se može završiti pogubno²⁴.

Cilj Makronove izjave o mogućnosti slanja NATO-jedinica u Ukrajinu je da legalizuje njihovo već postojeće prisustvo iz zemalja-članica u njoj²⁵. Zapadni vojni stručnjaci se već nalaze u Ukrajini, samo što to još nije zvanično priznato. Ruska vojska je primijetila prisustvo posebnih snaga zemalja NATO u redovima OSU još u borbama za Bahmut. Često su i u sastavu odreda koji ne dozvoljavaju Ukrajinke da napuštaju ratište. Među njima se posebno ističu Poljaci. Stranaca ima dosta u sastavu posada koje

---

Neposredni sukob NATO i Rusije je moguć, svijet će u tom slučaju biti na korak od Trećeg svjetskog rata. U toku je velika igra, koja se može završiti pogubno.

---

upravlja najsavremenijim zapadnim naoružanjem predatim Ukrajini, kao i među pilotima i vojnim savjetnicima. Uz to, sve posebne operacije planiraju stranci. Nivo obučenosti posebnih snaga iz zemalja NATO je prilično visok, ali ne

22 <https://news.mail.ru/politics/60337762/>

23 <https://news.mail.ru/politics/60337731/?frommail=1>

24 <https://vizitno.ru/pro-bolshuyu-voynu/>

25 <http://fakti.org/globotpor/financial-times-i-bild-makron-pravi-dimnu-zavesu-vojnici-i-oficiri-iz-nato-vec-su-u-ukrajini>

možu da izdrže duži borbeni pritisak. Dio istine o ubacivanju NATO-vojnika u ukrajinski rat su nehotično otkrili američki plaćenici, koji su bili pripadnici „ukrajinske legije stranaca“. U razgovor su ih uvukli ruski prankeri. Na ratište su došli operativci CIA i vojnici američkih posebnih snaga, koji pomažu vojnom osoblju Ukrajine²⁶. Oni su bili u njoj i prije početka ruske vojne operacije.

Glavna obavještajna uprava (GUR) Ministarstva odbrane Ukrajine je saopćila da u redovima njene „međunarodne legije“ služe vojnici iz više od 50 zemalja.

Glavna obavještajna uprava (GUR) Ministarstva odbrane Ukrajine je saopćila da u redovima njene „međunarodne legije“ služe vojnici iz više od 50 zemalja, među njima veterana snaga za posebne operacije i drugih vojnih jedinica iz SAD, Britanije, Australije, Danske i ostalih zemalja Evrope, Azije, Afrike i Južne Amerike. Istražni komitet Ruske Federacije je stavio na potjernicu više od 700 stranih plaćenika u Oružanim snagama Ukrajine (OSU) iz 46 država.

SAD i njihovi saveznici su podlo uticali na okolnosti koje su dovele do ukrajinskog sukoba²⁷. Umiješanost SAD u njega je najopasniji činilac međunarodnog stanja, jer nigdje drugo, zajedno sa svojim saveznicima, nisu tako blizu rata s Rusijom, najvećom nuklearnom silom svijeta. SAD su napravile niz sudbonosnih promašaja u odnosu prema Rusiji. Prvi je nastojanje da ovladaju Evropom preko širenja NATO do granice Rusije. Čak je i Stoltenberg priznao da je to natjeralo da uzvrati. Operacijom NATO na Balkanu SAD su narušile geopolitičke interese Rusije, a nezakoniti napad na SRJ je izuzetno snažno uticao na javno mnjenje. Posljedica je bila preusmjerenje srpske javnosti s Brisela na Moskvu. Treći promašaj Bijele kuće je ciničan odnos prema sporazumima iz Minska za rješavanje sukoba u Donbasu. Zapadne vođe su optužili Moskvu za kršenje sporazuma, koji su, kako sada priznaju, sami prekršili, nikada nisu namjeravali da ga poštuju. Greška je i zanemarivanje upozorenja Putina da će Moskva odgovoriti na jačanje vojnih veza Ukrajine i Zapada. Slom rusko-ukrajinskih pregovora početkom 2022., koji su mogli da dovedu do sporazuma o okončanju sukoba u roku nekoliko nedelja, je peta pogreš-

---

SAD i njihovi saveznici su podlo uticali na okolnosti koje su dovele do ukrajinskog sukoba.

---

26 <http://fakti.org/quo-vadis-orbi/pentagon-specijalne-jedinice-sad-pomazu-ukrajinci-ali-sa-distance>

27 <https://fakti.org/alter-america-reganov-savetnik-ukljucenost-sad-u-sukob-u-ukrajini-najopasniji-je-element-situacije-u-svetu>

na procjena. Šesta je naduvavanje ukrajinskih vojnih težnji sve do CIA je za 10 godina od državnog udara 2014. sagradila 12 strogo tajnih špijunskih baza u Ukrajini, duž granice s Rusijom u utvrđenim podzemnim bunkerima iz kojih Amerikanci prenose obavještajne podatke OSU.

iscrpljujuće borbe. Vašingtonske i evropske vlade su odgovorne za ovaj užasni sukob koristeći prolijevanje ukrajinske i ruske, slovenske krvi za postizanje svojih ciljeva.

The New York Times je objavio članak da je CIA napravila 12 špijunskih centara u Ukrajini protiv Rusije. Cilj članka je da pokaže republikancima u Kongresu kakva je važnost vlasti u Kijevu za SAD i da glasaju za vojnu pomoć. Zato je CIA pristala na otkrivanje strogo povjerljivih tajni. Njen direktor Berns je od početka ruske vojne operacije 10 puta boravio u Ukrajini. „Duboka država“ se i dalje nada da će natjerati republikance da daju novac Ukrajini. Preko njujorškog lista im poručuje da marionetska vlast u Kijevu veoma dobro pomaže SAD u ostvarivanju njihovih težnji.

CIA je za 10 godina od državnog udara 2014. sagradila 12 strogo tajnih špijunskih baza u Ukrajini, duž granice s Rusijom u utvrđenim podzemnim bunkerima iz kojih Amerikanci prenose obavještajne podatke OSU, nadziru raspored i dejstva Oružanih snaga Rusije (OSR), obučavaju ukrajinske obavještajce i teroriste, kao i dronove kamikaze koji napadaju Rusiju²⁸. Ti centri skupljaju izuzetno važne podatke i usmjeravaju rakete koje pogađaju Rusiju. Svim tim upravlja zajednička obavještajna grupa SAD, Britanije i Holandije.

Ti centri CIA su bili jedan od razloga da Rusija pokrene vojnu operaciju u Ukrajini. Zelenski je tvrdio da Ukrajina neće koristiti oružje svojih saveznika osim u Ukrajini, ali Zapad zahtijeva od Kijeva da dostavi spisak ciljeva u Rusiji²⁹. Zemlje NATO koje daju takvo oružje su svjesne da vodstvo Ukrajine koristi terorističke metode, vršeći raketne napade na građanske ciljeve u Rusiji i ubijajući nevine ljude. OSU neprestano granatiraju pogranične oblasti Rusije, izvode udare iz bespilotnih letilica i vrše sabotaze. Vazдушna odbrana Rusije redovno obara ukrajinske dronove

Ti centri skupljaju izuzetno važne podatke i usmjeravaju rakete koje pogađaju Rusiju.

i projekte.

The New York Times piše o tajnim bazama i zato što Tramp ima potpunu nadmoć na izbor-

28 <http://fakti.org/media-menju/markov-dvanaest-spijunskih-centara-cia-u-ukrajini-su-protiv-i-rusije-i-trampa>

29 <https://news.mail.ru/politics/59949552/>

časopis za društvena/politička pitanja

nom polju republikanaca. Svi republikanski članovi Kongresa koji žele da budu izabrani u novembru neće uraditi bilo šta protiv nje-gove volje. Zato će biti i protiv izdvajanja novca za plaćanje vlasti u Kijevu ili će joj dati vrlo malo.

U Vašingtonu smatraju da je podrška Ukrajini prioritet u geopolitičkoj borbi protiv Rusije.

U Vašingtonu smatraju da je podrška Ukrajini prioritet u geopolitičkoj borbi protiv Rusije, da je isplativije da djeluje sada nego da plati ogromnu cijenu kasnije³⁰. Postoji i sasvim drugi pogled na trougao SAD-Ukrajina-Rusija, po kom je vodstvo SAD pogrešno procijenilo ukrajinski sukob, što nije dovelo do slabljenja Rusije, već brzog povećanja njene vojne moći. Rusi su tokom vojne operacije u Ukrajini znatno povećali oružane snage, osavremenili ih i reorganizovali. Takve vojne sile nije bilo u Evropi od ranih 1980-ih. Vašington vodi kratkovidu politiku. Pokušao je da spriječi Moskvu da stvori moćnu vojsku, a dobio je suprotan rezultat. Vojna, ekonomska i humanitarna pomoć SAD Kijevu je premašila 100 milijardi dolara. Namjera Bajdenove vlade da obezbjedi još je izazvala ogorčenu političku bitku, republikanski protivnici u Kongresu su odbili da glasaju za federalni budžet sa sredstvima za Ukrajinu.

Bajdenov tim, zajedno sa svojim štićenicima, ne prihvata poraz, može pribjeći otvorenom miješanju u očajničkom pokušaju da obezbjedi još jednu pobjedu. SAD su nagovjestile dugotrajni sukob kada su odbacile i pomisao na primirje, i najavile dugoročni savez s Ukrajinom koji bi osigurala vojna pomoć. Vlasti koje provode spoljnu politiku SAD poriču tekuće događaje tako što zasnivaju „novu“ američku politiku na „strateškom porazu“ Rusije u Ukrajini, koji je navodno osamio Moskvu, oslabio njenu privredu i ogolio slabosti ruske vojske. Stvarnost je sasvim drukčija: na svakom frontu ovog sukoba SAD su žestoko podbacile u odnosu na očekivanja: Rusija ih je nadvisila u raspoređenim snagama s velikom razlikom, u sofisticiranosti naoružanja, u nadmoći u vazдушnom prostoru i elektromagnetnoj oblasti iznad Ukrajine. Uz to, Rusija pobjeđuje i u finansijskom i diplomatskom ratu, u kom svijet, izuzev zemalja G7, odbija da se priključi sankcijama protiv nje. Bez obzira na to, vlasti SAD pokazuju sve veću spremnost da pređu Putnove „crvene linije“, uprkos upozorenjima

---

Vojna, ekonomska i humanitarna pomoć SAD Kijevu je premašila 100 milijardi dolara.

---

³⁰ <https://fakti.org/quo-vadis-orbi/saliven-podrška-ukrajini-je-sad-isplativa-u-geopolitickoj-igri-protiv-rusije>

da će naoružavanje Ukrajine izazvati svjetski rat, što je navodno
Bajdenu predstoje izbori, pokušava da ih dobije kao „ratni predsjednik“.
koliko opasna toliko i plodotvorna strategija. Bajdenu predstoje izbori, pokušava da ih dobije kao „ratni predsjednik“.

Učešće Rotšilda i Britanije u ratu u Ukrajini

Glava Rotšilda, Nataniel je u aprilu 2022. uputio poruku članovima vlade Britanije u kojoj je ukazao na ciljeve i sredstva borbe u sukobu u Ukrajini³¹. Korisnici društvenih mreža dijele pismo u kom kaže da je Putin „najopasniji čovjek od poraza Hitlera, sa Si Đinpingom na drugom mjestu“, da bez Ukrajine „svjetski poredak neće preživjeti“, da ne mogu sebi dozvoliti da je izgube na „geopolitičkoj šahovskoj tabli.“ Po njemu „Rusija mora biti isključena iz međunarodnog bankarskog i ekonomskog sistema“, moraju je „baciti ... na koljena na bilo koji način“ da pošalju „snažan signal Kinezima“ i odbrane svoj „globalni sistem normi i liberalnih vrijednosti.“ Dalje tvrdi da ne bi trebali gajiti iluzije: da će, ako dozvole Putinu da preuzme Ukrajinu, to poslati signal njihovim neprijateljima, posebno Iranu, Kini i Sjevernoj Koreji, da neće učiniti ništa kada se suoče s naletom sile. Rotšild poziva vladu da usmjeri više snaga protiv Rusije i njenih zastupnika, pojača informacioni rat, posebno na internetu, i pošalje oružje svojim prijateljima u Ukrajini, jer bez nje „svjetski poredak možda neće opstati“.

U poruci Rotšilda postoje 4 važna stava. Prvo, gazda daje uputstva svojim glavnim činovnicima da pojačaju vojni poduhvat protiv Rusije. Drugo, izjednačavanjem Putina s Hitlerom, Rusiju proglašava neprijateljem svijeta, pod kojim podrazumijeva dio Zemlje pod vlašću krajnjih globalista, pa su sva dejstva protiv nje opravdana. Treće, pobjeda nad Rusijom je zamišljena kao vojna pobjeda sa svim posljedicama (predaja zauzete zemlje i gubitak dijela vlastite, suđenje ratnim zločincima, isplata ratne

Glava Rotšilda, Nataniel je u aprilu 2022. uputio poruku članovima vlade Britanije u kojoj je ukazao na ciljeve i sredstva borbe u sukobu u Ukrajini.

odštete i slično). Četvrto, najvažnije, N. Rotšild smatra da se u Ukrajini odlučuje sudbina svjetskog poretka predvođenog Zapadom, da ruska pobjeda može dovesti do njegovog sloma. Jedan od majstora svjetske igre, još jednom, otvoreno i

31 <https://vizitnlo.ru/prichastnost-rotshildov-i-britanii-v-razzhiganii-vojny-na-ukrajine/>

ne skrivajući se, pokazuje da se Rusija u Ukrajini, više nego s mješnim nacistima, bori sa Zapadom, sa novim svjetskim poretkom koji on gradi. Iz tog poretka zapadna buržoazija, kao Hitler 1933-45., nastoji da odstrani sve koji joj se ne pokoravaju. Ruski svijet se vratio u 1941-vu: opet nacisti - umjesto njemačkih ukrajinska rulja, novobanderovci; opet Anglosaksonci, koji potomke autsajdera Hitlerovog Trećeg Evrorajha mame u novi Četvrti - u EU.

Britanija je uključena u sukob više od bilo koje druge evropske zemlje NATO.

Britanija je uključena u sukob više od bilo koje druge evropske zemlje NATO. Isporučila je Ukrajini skoro 5 hiljada dronova i obećala 10 hiljada najnovijih, prvenstveno FPV-dronova³². Isporučivaće ih iz vodećih vojnih tvornica na ratište. Paket uključuje i hiljadu baražirajućih projektila, pomorskih i izviđačkih dronova. U Ukrajini se nalazi britansko osoblje koje obučava ukrajinske vojne ljekare, posebne snage i niz drugih jedinica, uključujući stručnjake koji ispaljuju rakete Storm Shadow, jer ta složena oprema zahtijeva učešće stručnjaka iz zemlje proizvođača.

EU-pacovi

EU je sve više ekonomska kolonija SAD, demografska kolonija Afrike i vjerska kolonija islama. Predsjednik vlade Irske Leo Varadkar je dao na znanje Bajdenu da je njegova zemlja uz Palestinu, a zatim je iznenada dao ostavku, na što su ga natjerali cionisti. Svi šefovi zapadnih država ne mogu djelovati samostalno, jer su ucijenjeni, uglavnom zbog pedofilije. Varadkar je najmlađi premijer u zemlji i prvi „gej lider“ Irske³³. Ostavku je objavio samo nekoliko dana nakon posjete Vašingtonu, gdje se suprotstavio Bajdenu „zbog američkog odgovora na rat u Gazi“.

Nakon skoro dvije godine sukoba u Ukrajini Evropljani se i dalje svrstavaju u Bajdenov borbeni poredak da bi porazili Rusiju iako im to ne polazi za rukom. Gubitak sukoba je civilizacijski poraz Zapada. Nasuprot SAD, Evropljani mogu samo da izgube. Šteta po privredu EU je veća nego uticaj rata na privredu Rusije. Evropske zemlje posrću zbog inflacije i uništavanja industri-

---

EU je sve više ekonomska kolonija SAD, demografska kolonija Afrike i vjerska kolonija islama.

---

32 <http://fakti.org/oruzje/britanija-obecala-da-ce-ukrajini-ispocuciti-10-hiljada-dronova>

33 <https://edition.cnn.com/2024/03/20/europe/leo-varadkar-ireland-prime-minister-resignation-intl/index.html>

je podstaknutog ograničenjima kupovine jeftine ruske energije (nafta, gas, ugali). Industrija Njemačke je u padu, koji je zahvatio i veliki dio ostatka Evrope. Privredno je slabija nego što je za sebe

---

EU je prestala da krije osvetnička osjećanja prema Rusiji.

---

misllila na početku rata, kada su evropski vođe bili oduševljeni izgledima da EU slomi Rusiju uz pomoć finansijskog udara. Veliki dio Evrope je, uz Njemačku i ostatak EU, prošao kroz „blekrokovsku finansijskizaciju“ od 2000-ih, što je znatno oslabilo stvarnu privredu na račun servisne ekonomije.

EU je prestala da krije osvetnička osjećanja prema Rusiji. U Njemačkoj, Švedskoj i nekoliko drugih država govore o spremnosti za rat. Ratoborna usmjerenost na sukob je karakteristična za cijeli savez. Vladajuće evropske elite to ugrađuju u osnovne političke dokumente, koji će djelovati još najmanje 10-15 godina. Cilj je otvoreno postavljen - nanijeti „strateški poraz“ Rusiji. Evropske vođe, koji poslušno idu za Vašingtonom, nisu svjesni opasnosti neposrednog sudara s njom. Čak i nakon neuspjeha ukrajinske „kontraofanzive“ i uspjeha ruskih snaga na pravcu Avdejevke, koju su u potpunosti oslobodile 17. februara, težnja EU-fašista za „pobjedom“, makar i ne „blickrigom“, nije nestala. I što im gore idu poslovi u vojnoj operaciji u Ukrajini, nastup je neodgovorniji i oštriji.

Njemica Ursula Lajen poziva EU da se pripremi za rat, jer se težnje Putina „ne završavaju u Ukrajini“³⁴. Nijemci se ni poslije jezivog genocida provođenog u 2 svjetska rata, sa desetinama miliona žrtava, nisu nasitili ruske krvi. Lajen je pozvala evropske zemlje da uče od Finske, u kojoj „odbrambena spremnost nije briga samo vojske, već svih“. Tvrdi da je to poseban način razmišljanja, koji bi trebao da se rasprostrani po cijeloj Evropi.

EU je prebacila Ukrajini prvu tranšu od 4,5 milijardi evra u okviru programa od 50 milijardi do 2027³⁵. Borelj tvrdi da će EU

Njemica Ursula Lajen poziva EU da se pripremi za rat, jer se težnje Putina „ne završavaju u Ukrajini“.

---

biti teško da izdvoji dodatnih 50 milijardi evra za Kijev ako SAD prestanu da podržavaju Ukrajinu, za što je potrebna zajednička odluka o izda-

34 https://mondo.rs/Info/Svet/a1904889/ursula-fon-der-lajen-trazi-pomoc-od-finske-oko-pripreme-evropske-unije-za-rat.html?utm_source=Kraken&utm_medium=Push&utm_campaign=21-03-2024

35 <https://vizitno.ru/21-03-2024-svodka-boevyh-dejstvij-poslednie-novosti-s-fronta/>
časopis za društvena/politička pitanja

vanju posebnih obveznica. Za sada EU je daleko od dogovora o tom pitanju.

Osim novca, postoji i problem kako pomoći oružjem. Još ljetos Stoltenberg je rekao da su skladišta zemalja NATO prazna. EU prebacuje privredu na ratne osnove, što obuhvata povećanje vojnih budžeta, velike troškove za kupovinu oružja, uključujući isporuke za Kijev. Ratna privreda znači, prije svega, jačanje vojne proizvodnje.

Zapad će i zlatne i devizne rezerve Rusije koristiti protiv nje. Evropska komisija je odobrila predloge da se prihod od ruske zamrznute imovine od oko 300 milijardi dolara koristi za podršku Ukrajini, počev od ove godine.

Ponavlja se stanje 1941. Sva Evropa radi za Zelenskog da bi novi firer, sada već ne Nijemac nego Jevrejin, nastavio da proljeva krv svojih građana i, što je najvažnije, Rusa, slabeći Rusiju. Ako se vojska NATO zvanično pojavi u Ukrajini, Evropa bi se mogla suočiti sa „nepopravljivim posljedicama“, upozorava Kremlj.

Pregovori o prijemu Ukrajine u EU će početi do kraja juna³⁶. Evropski savjet ocjenjuje uspješnim napredak reformi Ukrajine i Moldavije na putu ka EU. Početkom marta EK nije htjela da počne pregovore s Kijevom o pristupanju EU, jer nije ispunio neophodne uslove. Ursula Lajen je krajem februara objavila da su rasprave o ovom pitanju obustavljene do održavanja evropskih izbora 9. juna. Postupak za pristupanje Ukrajine EU je mrkva koju je jahač okačio na štapu ispred magarca u trku, koju neće lako dobiti, jer bi je, ako uđe u EU, druge zemlje morale izdržavati. Novčane potreba Ukrajine rastu svakodnevno. Zapadne zemlje, posebno Evropa, se suočavaju s neugodnom istinom da se iz toga neće lako izvući. EU je vjerovala da se može osloniti na SAD, da će ta zemlja dati značajan doprinos da se Ukrajina održi. Ali, nesposobnost Bajdena da progura paket vojne pomoći od 60 milijardi dolara u Kongresu ostavlja ratom razorenu zemlju na cjedilu, a možda je i predznak onoga što bi predsjedništvo Trampa moglo učiniti.

Zapad će i zlatne i devizne rezerve Rusije koristiti protiv nje.

Pregovori o prijemu Ukrajine u EU će početi do kraja juna.

---

³⁶ https://news.ru/world/nazvana-data-nachala-peregovorov-o-chlenstve-ukrainy-ves/?utm_source=push

Da li će se EU raspasti?

Opsjednutost evropskih elita Ukrajinom izaziva sve više nezadovoljstvo u društvu.

Opsjednutost evropskih elita Ukrajinom izaziva sve više nezadovoljstvo u društvu. Dok farmeri vape za pomoć, njihove političke vođe odlučuju da pošalju još 50 milijardi evra nacističkoj vlasti u Kijevu. Neosjetljivost političara za potrebe stanovništva i geopolitičke ,igre' neminovno dovode do povećanja društvenih napetosti i protestnih raspoloženja u Evropi.

Izbori za Evropski parlament (EP) će se u zemljama EU održati 6-9. juna³⁷. U njemu sada vlada većina takozvanih ,progresivaca“, liberala, zelenih, socijalista i demohrišćana. Djeca i unuci evropskih fašista, crne internacionale, premazana raznim bojama od zelene do crvene, nastavljaju posao svojih očeva i djedova. EU je u krizi zbog neodgovarajuće politike briselskih činovnika, koji upravljaju njom, i vlada pojedinih zemalja-članica. Moguć je njen raspad ako štetna politika ne budu prekinuta veoma brzo. Patriote i konzervativci su bili u manjini. Oni imaju svoje stavove o migracionoj politici i politici rata, uključujući sankcije, neposredno suprotne većini. Žele da EU bude izgrađena na privrednoj saradnji zemalja i otklanjanju mržnje koju su ,progresivci' raspaljivali posljednjih 5 godina. Nikada ranije nije bilo toliko poziva na rat i mržnju, ito od ljudi koji se navodno zalažu za mir, trpeljivost i jednaka prava za sve. Upravo oni najviše pozivaju na ratnu politiku. Potrebna je patriotska, konzervativna većina u EP, koja će, ako se ujedini, imati veliku snagu.

Zemlje EU kupuju američki gas po trostruko većoj cijeni od ruskog. Evropska ratna politika vodi u siromaštvo i slom privrede. Konzervativne stranke se bore za ukidanje energetske sankcije protiv Rusije jer samo štete Evropi. ,Progresivci' su nezainteresovani za saradnju s Rusijom, Kinom i drugim azijskim zemljama, mada se upravo tamo pomjera geopolitičko težište svijeta.

Zemlje EU kupuju američki gas po trostruko većoj cijeni od ruskog.

Rad EP u proteklom 5-godišnjem mandatu su obilježili pandemija kovida i sukob u Ukrajini. Pandemija do danas nije istražena. Ugovori EK i kompanije Fajzer vrijedni više od 30 milijardi evra su predmet krivične istrage Evropskog javnog tužilaštva. Rat u Ukrajini se

---

³⁷ <http://fakti.org/globotpor/da-li-ce-ursula-fon-der-lajen-bitu-uhapsena-da-li-ce-se-eu-raspasti>

mogao izbjeći da su predstavnici EU pregovarali, umjesto što su tražili sukob. Evropske države su prvi put posredno uvučene u rat, koji je izazvao ogromnu privrednu krizu u cijeloj Evropi. Vlade i oružane snage pojedinih zemalja-članica više nemaju ratne zalihe. Zato više ne šalju oružje u Ukrajinu, ali upućuju novac u EU ili tvornicama koje ga proizvode i šalju Kijevu. Evropski fond za mir će izdvojiti dodatnih 1,5 milijardi evra za nabavku oružja za Ukrajinu! EU je izglasala 50 milijardi evra za Ukrajinu i njen prijem u savez.

Rat u Ukrajini se mogao izbjeći da su predstavnici EU pregovarali, umjesto što su tražili sukob.

Uvoz hrane iz Ukrajine brine farmere i sve građane EU. Protesti se nastavljaju. Evropska 'zelena' politika, koja treba da štiti prirodu, uništava industriju i poljoprivredu. Ako evropski komesari ne počnu da provode politiku za ljude, za evropsku ekonomiju, protesti farmera će se nastaviti, a novi ljudi će ih uskoro potisnuti sa tih dužnosti.

Konzervativci hoće da daju prednost pregovorima, politici mira, umjesto politike sankcija, koja uništava evropsku ekonomiju, da počnu uravnoteženu saradnju s istočnim i zapadnim zemljama. Umjesto politike koja uništava evropsku civilizaciju i kulturu, hoće da više pažnje posvete zaštiti porodice, hrišćanskih vrijednosti i nacionalnoj samobitnosti u cijeloj Evropi. Hoće da zatvore granice, da žene rađaju više djece da Evropa ne bi koristila rad došljaka.

Nastoje i da zaštite državni suverenitet, pravo veta u Savjetu Evrope, koje je uslov da male zemlje budu samostalne, u protivnom će uvijek biti samo statisti pod upravom velikih država - Njemačke, Francuske, Italije. EU treba da pređe sa sadašnjeg političkog na ekonomski savez, koji ne potpada pod diktat Brisela. Patriote se zalažu za slobodu kretanja za građane EU, a ne nelegalne došljake. Potrebni su podrška izgradnji infrastrukture i istraživačkim projektima, ali bez potpadanja pod diktat Brisela.

EU se sprema da uvede carinu na uvoz žita iz Rusije i Bjelorusije od 95 evra po toni da bi smirila pobunu seljaka i njom pogođene zemlje-članice³⁸. To će dovesti do povećanja cijena za najmanje

---

Uvoz hrane iz Ukrajine brine farmere i sve građane EU. Protesti se nastavljaju.

---

38 <https://finance.mail.ru/2024-03-19/smi-es-gotovitsya-vzimati-poshlinu-na-import-zerna-iz-rossii-i-belorussii-60278448/>

50%. Carine će biti uvedene i na uljarice i njihove prerađevine. U EU, protesti seljaka traju od 2019. u Holandiji. Zbog pooštavanja „zelenih“ propisa 2023. su se proširili na druge zemlje i do kraja

---

Ako svoju politiku ne izmijeni suštinski, Evropa će loše završiti.

---

godine zahvatili 12 država. Pored „zelenog“ programa, poljoprivrednici protestuju zbog niskih cijena svojih proizvoda, uvoza jeftine ukrajinske robe, skupih gnojiva i goriva...

Ratna politika EU šteti i naučno-istraživačkom radu. Evropska organizacija za nuklearna istraživanja (CERN) će 30. novembra 2024. prekinuti saradnju sa skoro 500 stručnjaka povezanih s Rusijom³⁹. CERN se priprema da druge grupe preuzmu zadatke na Velikom hadronskom sudaraču. U martu 2022. CERN je privremeno suspendovao status Rusije kao zemlje posmatrača u organizaciji i zaustavio saradnju s ruskim ustanovama zbog stanja u Ukrajini. CERN je najveća svjetska laboratorija za fiziku visokih energija. Nalazi se na granici Švajcarske i Francuske. CERN je stvorio veliki hadronski sudarač (LHC) uz učešće fizičara iz mnogih zemalja, uključujući Rusiju. Uz pomoć LHC je izvršeno jedno od najvažnijih otkrića savremene fizike – dokazano je postojanje Higsovog bozona, elementarne čestice odgovorne za postojanje mase u drugim česticama.

Ako svoju politiku ne izmijeni suštinski, Evropa će loše završiti. Konzervativci to ne žele, zato pokušavaju da izmijene EU, da spase šta se može spasiti i isprave promašaje „progressivaca“. EU je previše duboko upletena u američki „ukrajinski projekat“ da bi skrenula s dosadašnje putanje, uprkos velikim opasnostima po nju samu. Poslije vazdušnih napada na Srbe, Brisel je vjerovao u svoju potpunu nekažnjivost. Vojna operacija Rusije za denacifikaciju Ukrajine je postala „hladna kupka“ za NATO.

Stari snovi njemačkih nacista

Poslije vazdušnih napada na Srbe, Brisel je vjerovao u svoju potpunu nekažnjivost.

Angela Merkel je osigurala strategiju Bžežinskog protiv Rusije, uključujući Ukrajinu kao „ključni mostobran“. Ona joj je omogućila da se naoruža i pripremi za rat s Rusijom.

---

³⁹ <https://news.mail.ru/politics/60276677/>

U Njemačkoj su mnogi političari počeli skoro otvoreno govoriti o želji da se obračunaju s Rusijom zbog poraza u Drugom svjetskom ratu. Nedavno je došlo do porasta ratobornih osjećanja i osvetničke galame uglavnom na podsticaj najvišeg političkog vrha, koji je Rusiju proglasio „glavnom prijetnjom sigurnosti i miru“. Državni mediji uporno ubacuju u javnu svijest stav o predstojećem vojnom sukobu s Rusijom. Pojedini od najratobornijih poslanika-rusofoba javno pozivaju da se „pokaže Rusima kako je to - izgubiti rat“. U Berlinu ponovo maštaju o nanošenju „strateškog poraza“ Rusiji. U istoriji Njemačke je već bilo takvih „sanjara“, čija je sudbina poznata.

U Njemačkoj su mnogi političari počeli skoro otvoreno govoriti o želji da se obračunaju s Rusijom zbog poraza u Drugom svjetskom ratu.

„Bild“ je objavio teorijski scenario napada Rusije na NATO, pozivajući se na dokument Šolcove vlade predstavljen parlamentu. Napad bi navodno imao 4 glavna razdoblja. Prvo bi bilo sveobuhvatna kampanja onlajn-dezinformacija i sajber napada radi smanjivanja povjerenja građana u mjesne liberalne demokratije. U drugoj ruska vojska izvodi velike manevre na granici NATO. Zapadni sateliti mogu biti onemogućeni, a napadnuta hemijska postrojenja u Njemačkoj. U trećoj Rusija napada zemlje NATO. U četvrtoj ruska vojska napada Njemačku, uz izvođenje borbenih dejstava na kopnu, moru i u vazduhu. Rusi pritom koriste biološko, hemijsko, taktičko nuklearno oružje i nuklearno elektromagnetno na visini do 50 km radi onesposobljavanja svih elektronskih uređaja neprijatelja.

Šolc je na skupu država NATO i njihovih saveznika u vazdušnoj bazi Ramštajn 15. marta najavio stvaranje saveza za slanje artiljerije velikog dometa Kijevu⁴⁰. Unutar formata Ramštajn, stvaraju novi savez raketne artiljerije velikog dometa za ukrajinske oružane snage, rekao je nakon pregovora s predsjednicima Poljske i Francuske u Berlinu. Istovremeno, tvrdi da evropske države nisu u ratu s Rusijom. Naglasio je da će Pariz, Berlin i Varšava podržavati Kijev dok god bude potrebno.

Šolc se, nakon curenja razgovora oficira Bundesvera o planiranju napada na Krimski most, još jednom izjasnio protiv snabdijevanja

---

Šolc je na skupu država NATO i njihovih saveznika u vazdušnoj bazi Ramštajn 15. marta najavio stvaranje saveza za slanje artiljerije velikog dometa Kijevu.

---

40 <https://news.mail.ru/politics/60236423/?frommail=1>

Ukrajine Taurusom, jer je neophodno učešće njemačkih vojnika za njihovu upotrebu. To bi bilo kršenje „crvenih linija“ i Njemačku

---

Francuska priprema vojsku za slanje u Ukrajinu, priznaje da nije imala takvih gubitaka u inostranstvu od rata u Alžiru.

---

učinilo neposrednim učesnikom u vojnom sukobu. Britanija je spremna da pomogne Njemačkoj u isporuci projektila. Berбок je podržala predlog Kamerona da Britanija kupi njemačke projektele Taurus i prebacivanje britanskih projektila Storm

Shadow u Ukrajinu⁴¹. Tvrdi da su se slične „kružne razmjene“ oružja već dešavale. Ministar odbrane Njemačke Pistorius se suprotstavio prodaji Taurusa Britaniji. U međuvremenu, mediji su saznali da će Njemačkoj trebati oko 2 godine da nastavi njihovu proizvodnju.

Sada u Njemačkoj nema pruskog oficirskog staleža, a njena vojska ne može biti raspoređena jer je u stanju opadanja. Trebaće 10-20 godina da se obnovi, kao što je trebalo Rusiji od 2000-te. Nema ni izgleda da će sve gore stanovništvo Njemačke ponovo moći da postane vojna sila.

Kukuriče i galski petao

Francuska priprema vojsku za slanje u Ukrajinu⁴², priznaje da nije imala takvih gubitaka u inostranstvu od rata u Alžiru. Pitanje slanja su počeli da razmatraju u ljeto 2023. Makron je u februaru 2024., navodno u uskom krugu, rekao da će „učiniti sve da spriječi Rusiju da pobijedi u ovom ratu“⁴³, da će morati da pošalje vojsku u Odesu, oko 2 hiljade ljudi⁴⁴. Na skupu NATO održanom odmah nakon oslobođenja Avdejevke, pokrenuo je pitanje slanja evropskih jedinica u oblast sukoba. Podržalo ga je samo nekoliko

---

Na skupu NATO održanom odmah nakon oslobođenja Avdejevke, pokrenuo je pitanje slanja evropskih jedinica u oblast sukoba.

---

zemalja NATO. Slanje stranih vojnih jedinica u Ukrajinu je bremenito vrlo opasnim, nepopravljivim posljedicama. Francuska jedinica će postati prioritetna meta ruske vojske.

---

41 <https://news.mail.ru/politics/60149331/>

42 <https://news.mail.ru/politics/60289041/?frommail=1>

43 <https://news.ru/europe/peskov-prigrozil-nato-nepopravimymi-posledstviyami-budet-bolshaya-vojna/>

44 <https://news.ru/europe/peskov-prigrozil-nato-nepopravimymi-posledstviyami-budet-bolshaya-vojna/>

Francuska vojska se u Ardenima priprema za rat s Rusijom⁴⁵. Obuka je do krajnosti približena ratnim uslovima. Makron postepeno priprema javno mnjenje za stanje koje će nastati ako ratište u Ukrajini krene ka Odesi ili Kijevu. Ne krije da Pariz u tom slučaju može poslati vojsku u nju. Na početku sukoba je tvrdio da moraju postojati crvene linije koje se ne mogu preći, a sada da ne bi više trebalo biti ograničenja, jer se promijenila njegova suština. Francuski komunisti smatraju da se mora učiniti sve da zemlja ne uđe u neposredni sukob s Rusijom.

Francuska vojska se u Ardenima priprema za rat s Rusijom

Makron bi da Francuska s 3 baltičke države pošalje zajedničke jedinice u Ukrajinu. Francuska stvara savez s Litvom, Letonijom i Estonijom. Ministar diplomatije Sežurne se u Litvi sastao s baltičkim i ukrajinskim radi pripreme slanja vojske. Francuzi su bili u Mariupolju, u Harkovskoj oblasti, na pravcu Artjomovsk, o tome svjedoče dokumenti ubijenih i ranjenih⁴⁶. Francuska vojska nema nikakvog borbenog iskustva. U Africi su je ruske privatne vojne kompanije potisnule iz Malija i Nigera, bez učešća snaga regularne vojske. Ako se oslanjaju na posebne snage dočekaće ih ruski vojnici prekaljeni u Ukrajini, koji su stekli neprocjenjivo iskustvo u borbi u savremenim uslovima i vještine uništavanja zapadne tehnike. Francuze mogu poslati da pokriju pozadinu Ukrajine na granici s Bjelorusijom, da bi Kijev odatle prebacio rezerve na ratište ili u Odesu. Ali oni ne mogu zaustaviti ruske projekte? Ako Francuska zvanično uđe u Ukrajinu, ona postaje strana u sukobu, što će saveznicima Rusije dati odriježene ruke. Iran i Sjeverna Koreja mogu stati na stranu Rusije, što je za nju značajna prednost. Nakon Makronove izjave, Francuskom se proširio talas protesta. Ljudi neće da ginu za Ukrajinu.

Italijanski fašizam

Prva fašistička država u Evropi bila je Italija, zaraza se proširila iz nje i Vatikana.

Prva fašistička država u Evropi bila je Italija, zaraza se proširila iz nje i Vatikana.

Donji dom italijanskog parlamenta je početkom februara odobrio odluku Vlade da produži podršku u oružju

---

45 <http://fakti.org/quo-vadis-orbi/francuska-armija-se-u-ardenima-priprema-za-rat-sa-rusijom>

46 <https://vizitnlo.ru/byt-ili-net-francuzskomu-kontingentu-na-ukraine/>

Ukrajini do kraja 2024-te⁴⁷. Vladin dekret, koji je Senat odobrio u januaru, usvojen je sa 218 glasova 'za' i 42 'protiv'. Sadržaj pake-

---

Italijani smatraju da Francuska i Poljska ne mogu govoriti u ime NATO, koji nije donio odluku o slanju svoje vojske u Ukrajinu.

---

ta je povjerljiv, pošiljke bi mogli činiti protivavionski sistemi, municija i oprema protiv dronova, koje je tražila Ukrajina. Italija je u prethodnim paketima naoružanja, od februara 2022., slala Ukrajini teško naoružanje, uključujući samohodne artiljerijske sisteme, moderne sisteme PVO, protivtenkovske rakete i ogromne količine municije različitih kalibara. Do sada je odobrila 8 paketa pomoći i najavila spremnost da je poveća na vojnoj, ekonomskoj i političkoj ravni⁴⁸.

Od početka 2024-te, Ukrajina je potpisala 10-godišnje sigurnosne sporazume s Britanijom, Francuskom i Njemačkom da bi produbila vojnu saradnju⁴⁹. Priprema i nove, jer je sukob s Rusijom ušao u treću godinu. I Italija završava pregovore za sporazum o saradnji, sigurnosti i odbrani s Ukrajinom, koji potvrđuje njenu prostornu cjelovitost i osuđuje „rusku agresiju“, navodno u korist odbrane međunarodnog prava.

Italijani smatraju da Francuska i Poljska ne mogu govoriti u ime NATO, koji nije donio odluku o slanju svoje vojske u Ukrajinu. Francuski savez će, ako se stvori, dovesti do jednostranog proširenja sukoba, koje će osujetiti svaku mogućnost njegovog diplomatskog rješenja. Ulazak zapadnih vojski u Ukrajinu bi mogao dovesti do izbijanja Trećeg svjetskog rata, smatraju u Italiji⁵⁰. Nadaju se da francuska vojska neće biti poslana u nju u rat s Rusijom.

Poljske hijene

Poljska je duboko upletena u rat u Ukrajini, u nadi da će se domoći velikog, zapadnog dijela zemlje, na koji polaže svoje navodno istorijsko pravo. Sebe vidi kao novu silu u Evropi, pri čemu je vjekovno neprijateljstvo prema Rusiji jedna od glavnih pokretačkih snaga.

Poljska je duboko upletena u rat u Ukrajini, u nadi da će se domoći velikog, zapadnog dijela zemlje, na koji polaže svoje navodno istorijsko pravo.

---

47 <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/2/8/italijanski-parlament-odobrio-nastavak-slanja-oruzja-ukrajini>

48 <https://rtcg.me/vijesti/svijet/521433/italija-ce-vise-pomoci-ukrajini.html>

49 <https://www.aa.com.tr/ba/svijet/italija-finalizira-bilateralni-sigurnosni-sporazum-s-ukrajinom/3144968>

50 <https://vizitnlo.ru/16-03-2024-svezhie-novosti-s-fronta-v-odesse-unichtozhenno-2-general-a-i-550-soldat/>

Poljaci osuđuju Zapad što nije primijetio da je Rusija u ratu s njim već 15 godina, za šta se navodno sistematski pripremala⁵¹.

Poljske vlasti ne isključuju napad Rusije na neku od članica NATO. Razmatraju sve scenarije, pa i najgori, da Rusija uđe u otvoreni vojni sukob s NATO, napadom na neku od njegovih članica. Nova proevropska Vlada Tuska će nastaviti osavremenjavanje i jačanje vojske i ubrzane nabavke oružja, ali će provjeriti ugovore koje je prije svega s Južnom Korejom potpisala prethodna Vlada konzervativne stranke Pravo i Pravda. Poljska izdvaja 4% BDP-a za odbranu, dvostruko više nego što su članice NATO obavezne.

Poljaci osuđuju Zapad što nije primijetio da je Rusija u ratu s njim već 15 godina, za šta se navodno sistematski pripremala.

Duda podržava zajedničku evropsku odbranu - da vojske zemalja-članica tješnje sarađuju, i dalje u okviru NATO. Smatra da Poljska treba tražiti da je SAD uvrste u program Nuclear Sharing, u kom su njihove nuklearne rakete raspoređene u nekoliko savezničkih zemalja, jer bi to ojačalo sigurnost Poljske. Tusk ističe da, bez obzira ko pobijedi na predsjedničkim izborima u SAD u novembru, Vašington želi da Evropa postane nezavisna u vojnom smislu⁵². Posebno cijeni važnost vojne saradnje Poljske, Francuske i Njemačke, saveza poznatog kao Vajmarski trougao. Rat je stvarna prijetnja, a Evropa nije spremna, upozorava Tusk, upućujući poziv evropskim vođama da učine više na jačanju odbrane i odmah upute vojnu pomoć Ukrajini, jer će naredne dvije godine rata biti odlučujuće. Tvrdi da je Evropa ušla u „predratnu eru“ i da se, ukoliko Rusija pobijedi Ukrajinu, niko u Evropi neće moći osjećati sigurno. Putin je, po njemu, okrivio Ukrajinu za teroristički napad na dvoranu Krokus u Moskvi 22. marta bez ikakvih dokaza da bi opravdao sve nasilnije napade na građanske ciljeve u Ukrajini. Duda vjeruje da će Ukrajina biti u stanju da vrati svu zemlju koju je zauzela i prisajedinila Rusija, pa i Krim. Poljaci su poslali avione i oružje Ukrajini, dali joj na raspolaganje aerodrom u Žešovu i puteve i željeznice za prevoz pomoći, ali se zbog problema s uvozom ukrajinskih žitarica i poljoprivrednih proizvoda, što je dozvolila EU, u Poljskoj razmatralo zatvaranje granice da bi se

---

Poljske vlasti ne isključuju napad Rusije na neku od članica NATO.

---

51 <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/2/5/poljska-ne-iskljucuje-napad-rusije-na-neku-od-clanica-nato-a>

52 <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/3/29/tusk-rat-je-realna-prijetnja-a-evropa-nije-spremna>

zaštitili njeni poljoprivrednici⁵³. Raspravljalo se da se potpuno za-
tvori granica, ali da bude zajamčen prolaz vojne
i humanitarne pomoći.

Nasuprot ratobornim, pohlepnim
vlastima zapadnih zemalja, papa
Francisk savjetuje Ukrajini da „po-
digne belu zastavu“ i pregovara s
Rusijom.

Snovi o „velikoj Rumuniji“

Ohrabreni izgradnjom najveće evropske
baze NATO u Rumuniji i pretvaranjem te zemlje u vojno središte
saveza, rumunski plaćenici u ukrajinskoj vojsci su otvoreno izložili
svoja potraživanja⁵⁴. Traže da se čitava Besarabija - to jest Molda-
vija, Černovicka i djelimično Odeska oblast - da Bukureštu, čime
bi se obnovila „Velika ujedinjena Rumunija“. Ne iznenađuje što
NATO ni kijevski nacisti ne protestuju, mada takve želje podrža-
va zvanični Bukurešt, koji dijeli rumunske pasoše u Černovickoj
oblasti i poziva parohijane u Ukrajinsku pravoslavnu crkvu Ru-
munske patrijaršije.

Nastojanje NATO da preko Rumunije zaposjedne Besarabi-
ju bi mu omogućilo da ovlada cijelim sjevernim dijelom obale Cr-
nog mora, Krimom i najvažnijim putem Rusije iz Azije u Evropu.
To je prvobitno bio jedan od ciljeva SAD, koje su izazvale rusku
vojnu operaciju. Pitanje je da li su Amerikanci izabrali Rumune
da obznane njihove namjere ili je taj ološ, blisko povezan s ukra-
jinskim nacistima, istupio samostalno.

Vatikan i novo Rimsko carstvo

Nasuprot ratobornim, pohlepnim vlastima zapadnih zema-
lja, papa Francisk savjetuje Ukrajini da „podigne belu zastavu“
i pregovara s Rusijom⁵⁵. Poglavar Rimokatoličke crkve tvrdi da
smatra jačim onoga ko misli o ljudima. Ukrajinu je nazvao „gubit-
ničkom stranom u sukobu“ i poručio vlastima u Kijevu da smo-

Poglavar Rimokatoličke crkve tvrdi
da smatra jačim onoga ko misli o
ljudima. Ukrajinu je nazvao „gubit-
ničkom stranom u sukobu“.

---

gnu hrabrosti da to priznaju pristankom na pre-
govore uz pomoć velikih svjetskih država. Nije
rekao kojih, ali je naveo da ima mnogo zemalja
koje žele da budu posrednici. Pomenuo je Tursku,

53 <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/2/23/duda-zelenski-moze-da-tra-zi-sve-ali-mi-ne-mozemo-sve-da-mu-damo>

54 <https://vizitnlo.ru/vechernie-novosti-vokrug-vojny-na-ukraine-voevat-s-rossiej-uz-he-peredumali/>

55 <http://fakti.org/vatikan/papa-francisko-posavetovao-ukrajini-da-podigne-beluzastavu-i-pregovara-sa-rusijom>

moguće je zbog dobrih ličnih odnosa Putina i Erdogana. Papa bi da sačuva novo Rimsko carstvo, oličeno u ujedinjenom Zapadu, koje se ljujla pod udarima ruske na njegovu voj-
sku u Ukrajini. Vatikan zna da je vrijeme da se smiri pohod NATO na svijet. Zato poziva Ukra-
jinu da prihvati poraz, pregovara, pa ako treba i da se preda. Odsijeca taj pipak hobotnice da gangrena ne bi za-
hvatila cijelo tijelo.

Šta će biti s Evropom? Sva ta naci-
stičko-fašistička banda hoće da po-
ništi 9. maj – Pobjedu SSSR.

U Istočnoj Evropi pojedine katoličke zemlje (Mađarska, Slo-
vačka) se, vjerovatno i pod uticajem Vatikana, protive ratu protiv
Rusije u Ukrajini. Mađarska ne želi da bude susjed s Rusijom⁵⁶.
Orban tvrdi da bi Ukrajina mogla održati svoju državnost ako po-
stane tampon-zona između Rusije i Zapada. Smatra da Mađarska
ne želi da ima zajedničku granicu s Rusijom, jer, navodno, ima loše
uspomene na susjedstvo sa SSSR. Po njemu, nacionalnoj bezbjed-
nosti bi najbolje odgovaralo stanje u kom ne bi imala tu granicu.

Mišljenje Moskve se u mnogo čemu ne slaže s Orbanovim
stavom. Suprotno onome što se sada uporno ponavlja u EU, Rusija
nije opasnost za bilo koje države koje nisu neprijateljski raspolo-
žene prema njoj i ne pokušavaju da to postanu. Stoga su strahovi
u tom pogledu neosnovani.

Ranjena zvijer

Šta će biti s Evropom? Sva ta nacističko-fašistička banda
hoće da poništi 9. maj – Pobjedu SSSR. To je pobjeda nad njihovi-
m očevima i djedovima, koji su se ne samo predali, već i služili
Hitleru i radili za nacističku Njemačku, proizvodili za Vermaht
čelik, oružje, municiju, gorivo. Skoro sva Evropa - Španci, Fran-
cuzi, Italijani, Hrvati, Mađari, Finci, Balti, Rumuni – su, u sastavu
nacističkih hordi, činili čudovišne zločine nad građanima, poči-
nili jedan od najvećih genocida u svjetskoj isto-
riji. Svojim potomcima su ostavili neugaslu mr-
žnju prema Rusima i Rusiji. Oni sada ponavljaju
Hitlerov Pohod na Istok (Drang nach Osten) u
kom su prodrli i u ruski svijet, u Ukrajini. Bjelo-
rusija se pokazala tvrd orah, a Rusija najavljuje

Skoro sva Evropa - Španci, Francuzi,
Italijani, Hrvati, Mađari, Finci, Balti,
Rumuni – su, u sastavu nacističkih
hordi, činili čudovišne zločine nad
građanima, počinili jedan od naj-
većih genocida u svjetskoj istoriji.

---

56 https://news.ru/vlast/v-kremle-otvetili-na-nezhelanie-vengrii-sosedstvovat-s-rossiej/?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchange

da je spremna i na nuklearni rat – da nikome neće dati svoju zemlju i slobodu.

Rusija dugo upreže, ali je ipak čvrsto krenula vojnim putem, iako sa zakašnjenjem.

Rusija dugo upreže, ali je ipak čvrsto krenula vojnim putem, iako sa zakašnjenjem. U 2025-oj će dostići potpuno obezbjeđenje cijelog pravca ratišta. Zapadne zemlje imaju svoje interese, neće pomoći Ukrajini na svoju štetu. Zapad i vlast u Kijevu će biti na ratnoj nozi do 2027., što se tiče oružja. A što se tiče ljudi stanovništvo ostatka Ukrajine je 5 puta manje nego Rusije (oko 30:150 miliona). Uz to, stranci ne idu rado u rat s Rusima. Evropljani neće dati svoje živote za bilo koga i bilo šta. Sa osiromašenjem Evrope, što su nepovratno pokrenule SAD (oštećenje Sjevernog toka, seljenje proizvodnje iz Evrope u Ameriku i Australiju, kupovina energenata po znatno višim cijenama zbog sankcija, veliki nedostatak hrane zbog ograničenja njene proizvodnje), doći će do protesta, smjene vlada, a možda i građanskih ratova u pojedinim zemljama EU. Strane kompanije su izgubile više od 107 milijardi dolara zbog napuštanja ruskog tržišta⁵⁷. Gubici uključuju otpise i izgublenu dobit. Njihov obim je povećan za trećinu od posljednje procjene u avgustu 2023. Najavljena je prodaja imovine u vlasništvu Shell, HSBC, Polymetal International, Yandex NV za oko 10 milijardi dolara uz popust do 90%. Danone je dobio dozvolu za prodaju imovine u Rusiji, uz gubitak od 1,2 milijarde evra. Austrijski koncern Wienerberger, najveći proizvođač cigle u svijetu, je u februaru prodao svoje dvije tvornice u Rusiji, u Vladimirskoj oblasti i Tatarstanu⁵⁸. Oko hiljadu kompanija je napustilo Rusiju od 2022., ali stotine nastavljaju da rade ili su obustavile svoje poslove. U protekle 3 godine broj pravnih lica sa stranim učešćem u Rusiji je smanjen na trećinu. Uzrok naglog pada je odlazak stranih kompanija s tržišta. Njihovo povlačenje ima dublju pozadinu, ono je priprema za udar na Rusiju, moguće je i nuklearni. Od fašista se može očekivati i to, zlo nema dna.

Strane kompanije su izgubile više od 107 milijardi dolara zbog napuštanja ruskog tržišta.

I SAD idu ka sukobima u zemlji. Bajden će izgubiti izbore, s ponovnim dolaskom Trampa na vlast i američki građanski rat je sve izvjesniji. Svi događaji koje su pokrenuli neprijatelji Rusi-

57 <https://finance.mail.ru/2024-03-28/poteri-inostrannyh-kompaniy-ot-uhoda-iz-rossii-prevyshayut-107-mlrd-60418138/>

58 <https://finance.mail.ru/2024-03-28/krupneyshiy-mirovoy-proizvoditel-kirpicha-prodal-svoi-zavody-v-rossii-60415543/>

je su pogubni za njih. Za to vrijeme, narod u njoj treba da radi za dobro Otadžbine i budućih pokoljenja.

Rusija i Kina su ispred Zapada.

Azijski saveznici Zapada

Rusija i Kina su ispred Zapada, SAD i njihovih saveznika u nekim oblastima razvoja vojnih tehnologija. Amerikanci uviđaju da vojna industrija razvijena tokom Hladnog rata ne odgovara današnjim izazovima⁵⁹. Postoji saglasnost s obe strane Pacifika da se to promijeni, o pitanju zajedničke proizvodnje oružja potrebne za vojnu nadmoć. U tome će ključnu ulogu imati vojni savez SAD, Britanije i Australije AUKUS. Australija i SAD namjeravaju da ojačaju svoju industrijsku saradnju da bi bile bolje pripremljene za suočavanja s protivnicima u indo-pacifičkoj oblasti. Sposobnost da zajednički razvijaju i proizvode oružje će odrediti ko će pobijediti u borbi za vojnu nadmoć.

Japan je glavni vazal SAD na Pacifiku. Politika Rusije je, uzimajući u obzir poseban značaj Japana kao susjedne države, uvijek težila da ima, prije svega, dugoročno postojane i predvidive odnose.

Odnosi Rusije i Japana su trenutno najlošiji u cijelom poslijeratnom razdoblju od 1945., pretrpjeli su takvu štetu od koje se teško mogu u potpunosti oporaviti⁶⁰. To je rezultat smišljenih koraka sadašnjeg vodstva Japana, koje radi na razgradnji odnosa s Rusijom u nekoliko pravaca odjednom. Ono otkazuje sporazume koji su postignuti proteklih desetljeća. Uz to, Japan je posljednje dvije godine usvojio nekoliko paketa sankcija. U toku je i namjerno jačanje neprijateljskog raspoloženja prema Rusiji u japanskom društvu. Vlast nastavlja pritisak na preduzetnike, stvara razne vrste prepreka za ostvarenje zajedničkih projekata u raznim oblastima, uključujući i one za koje je zainteresovan prvenstveno Japan. Uništen je temelj rusko-japanskih odnosa, koji je bio veoma čvrst, stvaran radom mnogih ruskih i japanskih političara. Duboko zamrzavanje odnosa će jako dugo potrajati.

Moskva je diplomatskim kanalima upozorila Japan na posljedice u slučaju prevoza raketa

---

Japan je glavni vazal SAD na Pacifiku.

---

59 <http://fakti.org/oruzje/zamenik-ministra-odbrane-australije-rusija-i-kina-su-ispred-zapada-po-vojn timer-inovacijama>

60 <https://news.mail.ru/politics/60328011/?frommail=1>

za PVO Patriot u SAD, koje bi na kraju mogle završiti u Ukrajini.⁶¹ Krajem decembra, Bijela kuća je potvrdila da je Tokio odlučio

---

SAD i Japan razmatraju i vojnu saradnju da bi povećali količinu municije koja se isporučuje Ukrajini.

---

da prebaci te rakete u SAD, jer će to, navodno, poboljšati sigurnost Japana i mir i postojanost u Indo-pacifičkoj oblasti. Japanci tvrde da projektili neće biti korišteni u Ukrajini. Kišidina vlada je u decembru 2023. postigla zakonsko ublažavanje nacionalnih pravila za izvoz vojnih proizvoda - radi isporuke projektila proizvedenih u zemlji po licenci za PVO sistem Patriot u Vašington.

U moru svakojakih ograničenja koja Zapad sve češće uvodi svojim suparnicima i s 'moralnim patosom' ih obilježava kao „autoritarne režime“, u namjeri da tako riješi svoje sve teže probleme, SAD pripremaju novi format za suzbijanje Kine u Aziji. Bajden će u aprilu održati sastanak s Kišidom i predsjednikom Filipina Markosom-mlađim⁶². To će biti prilika za jačanje ekonomskih veza, navodnu posvećenost demokratiji i zajedničkoj budućnosti slobodnog, otvorenog Indo-Pacifika. Na dnevnom redu su 3 pitanja. Prvo je suzbijanje Kine zbog sve većeg broja izgreda u Južnom kineskom moru između njenih i brodova Filipina. Bri ne ih i Sjeverna Koreja, posebno sve češće ispaljivanje balističkih projektila. Jedna od tema će biti i prodaja kompanije US Steel iz Pitsburga japanskoj Nippon Steel. Bajden se protivi sporazumu, pozivajući na očuvanje američkih čeličana. SAD i Japan razmatraju i vojnu saradnju da bi povećali količinu municije koja se isporučuje Ukrajini. Time Vašington nastoji da izbjegne moguću nestašicu granata izazvanu njihovom isporukom Kijevu.

Kim Džong Un je naredio uvođenje najvišeg stepena borbenosti prilikom inspekcije velike baze na zapadu zemlje i zatražio od vojske da bude spremna za rat⁶³. Obilazak vojne baze je upriličen neposredno nakon početka redovnih godišnjih vježbi

---

Kim Džong Un je naredio uvođenje najvišeg stepena borbenosti prilikom inspekcije velike baze na zapadu zemlje i zatražio od vojske da bude spremna za rat.

---

snaga SAD i Južne Koreje. U ovogodišnjim manevrima, koji su započele 4. marta na jugu Južne Koreje, učestvuje dvostruko više snaga nego prošle godine. Vojska Sjeverne Koreje je dobila zadatak da provede nove, pojačane ratne pripre-

---

61 <https://news.mail.ru/politics/60295338/?frommail=1>

62 <https://news.mail.ru/politics/60279113/>

63 https://mondo.rs/Info/Svet/a1898800/Kim-Dzong-Un-naredio-najvisi-stepen-borbenosti.html?utm_source=Kraken&utm_medium=Push&utm_campaign=07-03-2024

me u skladu sa zahtjevima tekućeg stanja, „da brzo unapređuje svoje borbene sposobnosti do savršene spremnosti za stvarni rat“.

Izvela je manevre u uslovima simulacije stvarnog ratnog stanja.

Vojska Sjeverne Koreje je dobila za-
datak da provede nove, pojačane
ratne pripreme u skladu sa zahtje-
vima tekućeg stanja.

Skup G7 u Italiji

Skup vođa G7 će 2024. biti održan 13-15. juna u Apuliji, nakon izbora za Evropski parlament 9-10. juna⁶⁴. Glavni predmeti skupa će biti svjetski Jug, posebno Afrika, podrška Ukrajini, energetska i ekonomska sigurnost i kretanje stanovništva. Posljednjih godina Zapad je zapostavio Afriku, Evropa smatra da mora povećati svoju saradnju s njom. Apulija je izabrana zbog svog simboličkog značaja povezanog s njenim prostornim položajem i ulogom mosta između Zapada i Istoka, koju je imala vijekovima. Papa Francisk je 2018. odabrao glavni grad Apulije, Bari, za sastanak s poglavarima istočnih crkava. Apulija će, smatraju u Italiji, pomoći da se prevaziđe suprotnost između Zapada i ostatka svijeta.

G7 nastavlja da potkopava privredu Rusije. Bajden je na virtualnom skupu G7 25. februara 2024. pokrenuo pitanje korištenja ruske imovine zamrznute u Evropi za potrebe Ukrajine, dok EU i dalje sumnja u taj predlog⁶⁵. SAD je podržala Britanija, ali je pitanje korištenja imovine Rusije u završnom saopštenju izloženo samo u obećanju da će se pojačati naponi za proučavanje tehničkih pitanja takvog koraka. Berlin i Pariz, kao i EK i ECB, i dalje su jako uzdržani prema oduzimanju ruskog novca, jer bi presedan ove vrste, pored složenih pravnih posljedica, mogao uticati i na privlačnost evrozona. Prihodi od plasmana imovine Rusije premašuju 10 milijardi evra godišnje. Ranije je Ursula Lajen tvrdila da je EU već pokrenula zakonske korake za korištenje tih prihoda. Vođe zemalja G7 su u saopštenju skupa naveli da imovina Rusije neće biti odmrznuta dok Moskva ne plati „kompenzaciju“ Kijevu. Ministri G7 imaju zadatak da pruže obnovljena saopštenja uoči skupa u Apuliji o mogućnostima korištenja zamrznute imovine Rusije za podršku Ukrajini u skladu s evropskim pravnim sistemima i međunarodnim pravom.

Skup vođa G7 će 2024. biti održan
13-15. juna u Apuliji, nakon izbora
za Evropski parlament 9-10. juna.

---

64 <https://ria.ru/20230520/g7-1873160305.html>

65 <https://news.mail.ru/politics/59948766/?frommail=1>

Nove sankcije SAD i EU su beznačajne.

Bajden je 23. februara 2024. potvrdio u poruci na web stranici Bijele kuće da SAD uvode više od 500 novih sankcija Rusiji, usmjerenih na oblasti finansija i odbrane, mreže nabavki i ljude koji pokušavaju da izbjegnju primarne sankcije. Ograničenja izvoza će uticati na skoro 100 organizacija koje navodno pružaju pomoć u sjenci odbrambenoj oblasti Rusije.

Nove sankcije SAD i EU su beznačajne. Rusija je, pod prethodnim ograničenjima, naučila da odgovori na njih i razvije mjere protiv krize. Uz to, što se više sankcija uvodi, teže je osmisliti nova ograničenja i pratiti njihovo provođenje. Rusija se, suprotno očekivanjima zapadnih zemalja, prilagodila i pronalazi nove lance snabdijevanja. Dio političkih snaga Zapada je spreman da obnovi saradnju s Rusijom na pozadini uspjeha njenih Oružanih snaga u Ukrajini. Zato neke zemlje neće da oduzmu njenu zamrznutu imovinu. Zapad se boji uzvratnog udara Rusije, koja bi mogla zaplijeniti evropsku imovinu u njoj. Putin je pozvao SAD i EU da prestanu da „izigravaju budale“ u iščekivanju sloma Rusije, koja se ne zatvara od Zapada, pa može, ako želi, da ima koristi od saradnje s njom.

Upravni odbor Svjetske banke je dogovorio predaju Ukrajini 1,5 milijardi dolara za „obnovu ekonomije i provođenje reformi“⁶⁶. Glavni „sponzori“ su Japan i Britanija, koji su obećali novac do kraja marta. Ali Kijev možda neće vidjeti novac od zamrznute imovine Rusije. EU se predomislila da za njega kupuje oružje i odlučila da ga ostavi za plaćanje mogućih sudskih zahtjeva Rusije.

Stanje na ratištu i planovi gazda

Uprkos velikoj vojnoj, novčanoj i drugoj pomoći zapadnog saveza od preko 50 zemalja, stanje na ratištu je nepovoljno za Ukrajinu. Artiljerija nanosi 4/5 udara. Zbog nadmoći Rusije u

---

Uprkos velikoj vojnoj, novčanoj i drugoj pomoći zapadnog saveza od preko 50 zemalja, stanje na ratištu je nepovoljno za Ukrajinu.

---

artiljerijskim zalihama, bez stalnog snabdijevanja granatama, Ukrajina ne može zadržati svoje položaje, a pogotovo pokrenuti još jedan protivnapad. Za držanje cijelog pravca ratišta ukrajinskoj vojsci će trebati oko 75 hiljada granata mje-

---

66 <https://vizitno.ru/28-03-2024-karta-boevyh-dejstvij-na-28-marta-2024-godanovosti-svo-segodnya/>

sečno, 2500 dnevno, a za napad dvostruko više. Rusija može da troši 10 hiljada granata dnevno. Posljednja nada nacistima je isporuka granata u junu, Češka je obećala 800 hiljada komada, i avione F-16. Portugal će učestvovati u kupovini granata za ukrajinsku vojsku. Danska je potpisala sporazum s Ukrajinom o zajedničkoj kupovini vojne opreme na stranim tržištima. U Ukrajini očekuju i povećanje broja vojnika, u vezi s novim zakonom o mobilizaciji.

Ruska vojska sada drži petinu bivše Ukrajine, njen najbogatiji dio - jugoistok.

Kremlj je više puta nudio da pregovara s Kijevom, ali krajem septembra 2022. Zelenski je potpisao ukaz o zabrani pregovora, navodno oni nisu mogući dok je Putin na vlasti⁶⁷. Ukrajina je, ako je htjela da postoji, morala usmjeriti sve svoje snage na odbranu, bez jakih prirodnih prepreka OSU teško mogu zaustaviti napredovanje jače ruske vojske. Odesa i cijelo crnomorsko primorje će se naći u njenim rukama ako se borbe nastave dovoljno dugo. Glavno pitanje je da li će Ukrajina izgubiti pristup Crnom moru. Razumniji 'prijatelji' sa Zapada savjetuju vlasti u Kijevu da počnu pregovore s Rusijom prije nego što se to desi. Takav scenario je sve izvjesniji ako se sukob nastavi. Nije potrebno biti vojni strateg da bi se uvidjelo da je Ukrajina protraćila živote vojnika napadajući jaču vojsku s dubokom odbranom, minskim poljima i snažnijom artiljerijom, a bez vlastite oklopne tehnike i nadmoći u vazduhu!

Ruska vojska sada drži petinu bivše Ukrajine, njen najbogatiji dio - jugoistok. U svakom trenutku može pokrenuti veliki napad, ali i odgoditi ga do zime, nakon izbora u SAD⁶⁸. Može sačekati i novi početak sukoba u Izraelu, kada Jevreji krenu dalje, a pažnja cijelog svijeta se prebaci tamo. Rusi mogu nastaviti svoju puzajuću ofanzivu, gomilajući snage i municiju za blickrig u zimu 2024., a do tada polako uništavati infrastrukturu i privredu Ukrajine, dok njeno održavanje postaje sve skuplje, neisplativo za pokrovitelje. Ukrajina se neće moći braniti, jer skoro nema artiljeriju, a ni PVO. Sada bi široka ofanziva ruske vojske koristila demokratama i Bajdenu da proguraju pomoć Kijevu u Kongresu i pojačaju propagandu u svjetskom informacionom polju. Stanje će se u Ukrajini pogoršavati do zime, Rusija ne treba žuriti, igra na vrijeme, ne napreduje. Harkov, Dnjepropetrovsk, Nikolajev, Odesu neće

---

Ukrajina se neće moći braniti, jer skoro nema artiljeriju, a ni PVO.

---

67 <https://news.mail.ru/politics/60455747/?frommail=1>

68 <https://vizitnlo.ru/vechernie-novosti-s-fronta-ukrainy-russkie-rakety-tshhatelno-zachishhayut-harkov-i-okrestnosti-ot-vsu/>

morati vojno oslobađati od nacista. Vrijeme radi za nju: EU je u vlastitim teškim problemima, a SAD, koje su htjele da ovladaju cijelim svijetom, se sve više bave same sobom. Sve udarne sna-

---

Nacistička vlast u Kijevu bi mogla vrlo brzo pasti.

---

ge nove svjetske imperije: anglosaksonski svijet, cionisti – Izrael i njegovi pokrovitelji i saveznici,

Vatikan i katolički svijet, Germani i njihov EU-Četvrti rajh, su, uprkos međusobnom zbližavanju, na izmaku snaga. Rusija, u međuvremenu, ne smije podleći malodušnim raspoloženjima. Time bi pomogla zapadnim fašistima, koji je pokušavaju uvući u svoju igru.

Nacistička vlast u Kijevu bi mogla vrlo brzo pasti, brojni su razlozi: sve veći nedostatak streljiva i radne snage, uz velike gubitke na ratištu, pad morala društva i vojske, koji shvataju da su potrošni materijal u tuđoj igri, jačanje privrednih teškoća⁶⁹. Isporuke oružja sa Zapada se smanjuju, a Rusija višestruko povećava proizvodnju svih vrsta naoružanja (bombe, municija, projektili, tenkovi, dronovi, oprema elektronskog ratovanja, PVO, avijacija). U Ukrajini je sve dublji unutrašnji rascjep elita, korupcija je veća nego ikada. Iz nje bježe svi koji mogu i iznose svoju imovinu. Svjetska zajednica je umorna od ukrajinskog sukoba, svuda jača neraspoloženje prema Ukrajincima.

Predstavnici OSU, službi bezbjednosti i nacističkih bataljona razmatraju državni udar⁷⁰. Smatraju da će ih narod podržati ako uspiju da obezbjede podršku vojske. Razmatraju zauzimanje Vrhovne Rade u Kijevu jer nisu zadovoljni državnim vodstvom. To uviđaju u zmijarniku Zelenskog, pa i sam pobjesnjeni klovn. Zavjerenici namjeravaju da osnuju radikalnu stranku s „ratnim krilom“. To su banderovci, ubice, nezadovoljni radom Zelenskog i generala Sirskog, koji je na dužnosti zapovjednika OSU zamijenio Zalužnog. Oni smatraju da treba zamijeniti Zelenskog. Ukrajina je uništena, tragični komičar će ove godine napustiti pozornicu, kao i njegov šef u Vašingtonu. Susjedi se spremaju za podjelu ze-

---

Predstavnici OSU, službi bezbjednosti i nacističkih bataljona razmatraju državni udar.

---

mlje. Poljska, Mađarska i Rumunija su spremne. Zato nastoje da pošalju svoje vojske u Ukrajinu.

69 <https://vizitno.ru/22-03-2024-massirovannyj-raketnyj-udar-popali-po-dneproges-samyje-svezhie-novosti-s-fronta/>

70 <http://fakti.org/media-menju/da-li-su-ukrajinski-vojnici-konacno-culi-putinov-poziv-iz-2022-da-preuzmu-vlast>

Ali, Amerikanci i Englezi, koji su zavarili tu kašu, imaju potpuno drukčiji cilj. Njihov plan je da narednih godina unište bilo kakvu državnost i subjektivnost. Žuri im se: Rusija i Kina su sve jače, BRIKS je nadmašio G7. Anglosaksoncima ni najmanje nije stalo do drugih zemalja, pa ni evropskih. Hoće sve za sebe. Prvenstveno Rusiju, s njenim bezmjernim prirodnim dobrima. Cilj im je i njeno uništenje kao duhovne sile koja ometa ostvarenje njihovih svjetskih ciljeva i zadataka. Ako Rusija opstane na karti svijeta, a hoće ma koliko se oni upinjali da je unište, neće moći provesti plan izgradnje svog Novog svijeta i uvođenja „Četvrte industrijske revolucije“ - uništenja ličnosti, Boga u čovjeku, kojeg namjeravaju pretvoriti u upravljani stroj. Čak i da je Rusija munjevitom završila vojnu operaciju 2020-te, što je mogla učiniti razornim udarom, nebi izbjegla sukob sa Zapadom. Bila bi napadnuta, kao i 22. juna 1941. SAD svojim djelovanjem uništavaju i posljednje zrnice nade u ozdravljenje odnosa s njom. Bajdenova vlada, pokušavajući da je „kazni“, nastoji da odvрати pažnju od stvarnog stanja u sukobu u Ukrajini, koja je pod okupacijom SAD. Ukrajinska vojska je tokom vojne operacije izgubila više od 444 hiljade vojnika i oficira⁷¹, od kojih oko 20 pukovnika i potpukovnika⁷². Među poginulim oficirima nema nijednog generala. Možda je tako jer su od početka ruske vojne operacije stekli 46 nekretnina u EU. Mnogi od njih nisu zainteresovani za borbu. Nedavno su 24 oficira koji su bili na Zapadu, uglavnom na obuci, odbili da se vrate u zemlju. Od početka 2024. ukrajinska vojska gubi više od 800 ljudi i 120 jedinica naoružanja dnevno. Ostaje i bez stranog oružja. Uprkos tome, nastavlja s terorističkim napadima na građane i naseljena područja. Tipovima municije koja se ranije koristila, dodane su i mine koje bacaju laki dronovi.

Od početka 2024. ukrajinska vojska gubi više od 800 ljudi i 120 jedinica naoružanja dnevno.

Rusija ne igra igru koju joj nameću, već svoju. Na vrhuncu sukoba, u njegovom oružanom razdoblju, dok se Zapad sprema za rat, svoju pažnju je uveliko usmjerila na Istok – Bliski istok, Iran, Sjevernu Koreju i Kinu. Dok zapadni savez izvodi vježbe, snaga otpora se

---

Rusija ne igra igru koju joj nameću, već svoju.

---

71 <http://fakti.org/rossia/sojgu-ukrajinska-armija-je-tokom-specijalne-operacije-izgubila-preko-444000-vojnika>

72 <http://fakti.org/globotpor/ukrajina-za-dve-godine-izgubila-200-potpukovnika-nema-podataka-o-pogibiji-njenih-generalata>

zgušnjava u istočnim vodama, uključujući pomoć Huta. Tu će se uveliko iscrpljivati snaga Zapada i NATO.

Na sjeveru je NATO uspio pridobiti sve što je preostalo (Finska, Švedska) i izašao na granicu Rusije.

Pripreme NATO za rat

SAD povećavaju svoje nuklearne snage u evropskim zemljama, uključujući nosače nuklearnih bojevih glava. Sve su veće i prijetnje radijacione, hemijske i biološke prirode.

Na sjeveru je NATO uspio pridobiti sve što je preostalo (Finska, Švedska) i izašao na granicu Rusije. Ako se američko nuklearno oružje pojavi u sjevernoj Evropi, sigurnost zemalja u kojima se nalazi neće biti ojačana, već, naprotiv, oslabljena⁷³. I druge zemlje u njoj će biti prinuđene da to uzmu u obzir. Takvi objekti će biti izvor prijetnje i uvršteni na listu legitimnih ciljeva utvrđenih scenarijem neposrednog vojnog sukoba Rusije i NATO. Upravo ka tome vode SAD i njihovi vazali.

NATO u 2024. godini izvodi brojne vježbe. Ključne vježbe Steadfast Defender 24 će se održati u Evropi, uključujući prebacivanje snaga na granice Ukrajine i Rusije. Prvi dio je održan od 11. februara do 15. marta. Uvježbano je raspoređivanje američkih i kanadskih snaga u Evropi s prebacivanjem preko Atlantika. Pomorske vježbe i trenazne desantne operacije su izvedene u sjevernom Atlantiku i Arktiku. Drugi dio je zakazan od 8. aprila. Biće razrađeno užurbano prebacivanje vojske i zaliha unutar Evrope. Vježba Quadriga 2024 pod vodstvom Njemačke će se nastaviti do ljeta, s planovima za brzo raspoređivanje snaga u Letoniju, Norvešku, Poljsku i Rumuniju, uz najveći broj NATO snaga u Evropi.

Snage NATO su na istočnim granicama saveza povećane 10 puta od početka ruske vojne operacije u Ukrajini. Sada se 40 hiljada vojnika nalazi u zemljama Istočne Evrope, a još 300 hiljada je u visokom stepenu spremnosti za raspoređivanje u Poljskoj. Vlasti

---

Snage NATO su na istočnim granicama saveza povećane 10 puta od početka ruske vojne operacije u Ukrajini.

---

te zemlje su spremne da trajno prihvate njemačku vojsku da ojača istočni bok NATO, kao što je to učinila u Litvi. Nakon ulaska u NATO u januaru 2024., Švedska je obećala da će smjestiti 600 vojnika u Litvi. Početkom marta na internetu se pojavila karta mogućeg raspoređivanja NATO-jedinica u Ukrajini.

---

⁷³ <https://news.mail.ru/politics/60096703/>

ni, koji planira da smjesti snage na granici Bjelorusije, a da vojne snage Bugarske i Rumunije preuzmu nadzor nad Odesom.

Cilj svega je da pripremi NATO-saveznike za mogući sukob s Rusijom⁷⁴. Njegovo dalje širenje neće donijeti veću sigurnost Evropi. Kremlj ističe da Rusija nije prijatna nijednoj od zemalja NATO, ali neće zanemariti opasnosti po svoju

bedzbednost. Ipak, ostaje otvorena za pregovore, na ravnopravnoj osnovi. SAD moraju napustiti svoju politiku militarizacije Evrope.

U vojne pripreme je uključen i „azijski NATO“. NATO je 2023-24. dao nekoliko najava o jačanju dejstva sa saveznicima u Indijsko-pacifičkoj oblasti. Zapadni mediji Japan, Južnu Koreju, Australiju i Novi Zeland nazivaju „azijskim NATO“. Oni formalno nisu dio saveza, ali mu daju svoje zemlje za baziranje vojske. U januaru 2024., na SEF u Davosu Stoltenberg je rekao da će „NATO morati da se nosi sa Azijom“. Po njemu, pošto bezbjednost više nije regionalna, već globalna, Zapad mora shvatiti da NATO ne ulazi u Aziju, već mu se, zapravo, približava Kina. SAD su već izvele nekoliko velikih vježbi u indo-pacifičkoj oblasti 2024.: Cobra Gold 2024 na Tajlandu, Freedom Shield 2024 u Južnoj Koreji i Iron Fist 2024 u Japanu.

Crnomorski vektor NATO

Sjeverni, odbrambeni vektor, koji je bio zasnovan na najvećoj vojnoj bazi NATO u Evropi Ramštajn, zamjenjuje se južnim, ofanzivnim vektorom - na Crnom moru. Na jugu vidi priliku za novo širenje. Otvoren je novi crnomorski vektor NATO, koji je jasno zacrtao pravac svog daljeg širenja u Evropi⁷⁵. U Rumuniji je, blizu luke Konstanca, počeo izgradnju svoje najveće baze u Evropi, koja će značajno pomjeriti odnos snaga u crnomorskoj oblasti na štetu Rusije i stvoriti dodatne prijatne njenoj Crnomorskoj floti i Krimu. Za održanje ravnoteže snaga, Ukrajini treba oduzeti pristup moru, osloboditi Nikolajev i Odesu. Zapad to zna i čini sve da spriječi. Cilj granatiranja Belgoroda i cijele pogranične oblasti na sjeveru je da skrene pažnju Rusije s operacije u Odesi.

Sjeverni, odbrambeni vektor, koji je bio zasnovan na najvećoj vojnoj bazi NATO u Evropi Ramštajn, zamjenjuje se južnim, ofanzivnim vektorom - na Crnom moru.

Otvoren je novi crnomorski vektor NATO, koji je jasno zacrtao pravac svog daljeg širenja u Evropi.

---

⁷⁴ <https://news.mail.ru/politics/60416128/>

⁷⁵ <https://vizitnlo.ru/19-03-2023-atakami-na-belgorod-protivnik-otvlekaet-vnimanie-ot-odessy-svezhie-novosti-s-fronta/>

Nato ubrzano gradi još jednu, najveću vojnu bazu u Evropi, u Rumuniji, vrijednu 2,5 milijardi evra. Baza će imati površinu od

---

Nato ubrzano gradi još jednu, najveću vojnu bazu u Evropi, u Rumuniji, vrijednu 2,5 milijardi evra.

2.800 hektara, obima 30 km, za smještaj 10 hiljada vojnika i njihovih porodica. Cilj je proširenje postojeće baze rumunskog ratnog vazduhoplovstva.

Time NATO jača vojni kišobran nad Rumunijom i nizom drugih zemalja koje bi trebale postati odskočna daska za sukob s Rusijom. Nova baza je meta za taktičko nuklearno oružje, ali građane Rumunije ne pitaju da li su spremni da prihvate teškoće ograničenog nuklearnog rata, koji će neminovno početi u vrijeme konačnog ostvarivanja crnomorskog vektora NATO.

Vrh ovog novog vektora prolazi kroz Moldaviju i prvenstveno je usmjeren na Pridnjestrovlje. Napad na vojni aerodrom 17. marta, u kom je dronom-kamikazom uništen helikopter⁷⁶, je samo prvi znak razvoja novog ratišta. Rusiji će biti izuzetno teško pomoći sa svih strana opkoljenom Pridnjestrovlju. Ali NATO-fašisti neće lako uzdrmati stanje - stanovništvo nije raspoloženo za sukobe, mada u Ukrajini dižu uzbunu. Plan NATO je da postepeno zarazi svoje susjede virusom rata.

Rumunija je dobila ulogu važnog igrača NATO na obali Crnog mora, postaje sve drskija. Plaćenici iz borbene grupe Getika, građani Rumunije i Moldavije, su s Ruskim dobrovoljačkim korpusom (terorističkom organizacijom zabranjenom u Rusiji) učestvovali u napadima na pogranične oblasti Rusije. Time svoju zemlju pretvaraju u još jedan vojni cilj koji mora biti uništen. Uz uvođenje rumunskih plaćenika u OSU, Bukurešt je uključen i u prebacivanje vojne opreme NATO u Poljsku pod okriljem vojnih vježbi radi daljeg slanja u Ukrajinu. Vojsku okupljaju i u Odeskoj i Nikolajevskoj oblasti nakon brojnih izjava najvišeg vodstva Rusije o njihovoj istorijskoj pripadnosti toj zemlji. Rumunija je pogodna za kretanje NATO-snaga i njihovo približavanje i Pridnjestrovlju.

Južni pravac širenja NATO nadgleda Makron, koji ljulja čamac u Evropi. Iza njega je Britanija. Nova Antanta se usredsredila

---

Rumunija je dobila ulogu važnog igrača NATO na obali Crnog mora, postaje sve drskija.

---

na uništavanje Crnomorske flote Rusije i pripremanje za ulazak NATO-flote u Crno more. Erdogan će u odlučujućem trenutku otvoriti vrata moreuza, Turska je već dugo pod uticajem Bri-

---

76 <https://www.geopolitika.news/vijesti/eskalacija-u-moldaviji-moskva-tvrdi-da-je-kijev-dronom-unistio-vojni-helikopter-u-pridnjestrovlju/>

tanije. Cilj je Krim, a potom Kavkaz. Gruziju i Armeniju uvlače u NATO, u kom ih, zajedno s Rumunijom, nadgleda Francuska. U Srednjoj Aziji, Turska nadgleda stvaranje pojasa zatvaranja oko Rusije.

Južni pravac širenja NATO nadgleda Makron, koji ljulja čamac u Evropi. Iza njega je Britanija.

Velika baza u Rumuniji je samo razvoj crnomorskog vektora NATO, njegovo sljedeće razdoblje⁷⁷. Prvo se sada odvija na „Zapadnom Balkanu“. Jedna od najvećih američkih kopnenih baza u Evropi (Bondstil) je na ‘Kosovu’. U Albaniji je otvorena vazдушna baza NATO. Izgrađena je na mjestu vojnog aerodroma. Planirani razvoj NATO-snaga, vazdušnih pa kopnenih, u pravcu juga Rusije ide od Albanije i ‘Kosova’ preko Rumunije i Moldavije. Projekcija rata na Balkanu, Moldaviji i u Crnom moru je nedvosmislena, jednoznačna, a odgovornost Zapad prebacuje na Rusiju. Tvrde da se, ako žele mir, moraju pripremiti za rat, jer Rusija nastavlja svoju taktiku potkopavanja – u Moldaviji, Gruziji, na Južnom Kavkazu, Zapadnom Balkanu, pa čak i u Africi. Rusiju optužuju da želi rat na Balkanu dok Srbija upravlja događajima, a Moskva raspiruje vatru. Navodno, prava regionalna kriza bi Kremlju dala priliku da stekne lokalni uticaj kroz trgovinu oružjem i posredovanje, skrenula pažnju s Ukrajine i dala Rusiji poluge uticaja na zapadne vođe. Tvrde da je „Zapadni Balkan“ najbolja prilika, da Beograd i Moskva spremaju drugu kampanju nasilja i provokacija za 2024-tu. Stvarno, Balkan, posebno Srbija, će moći dobiti pomoć ruske vojske tek kada dođe do granice s Mađarskom, a dotle će ostati u okruženju, u neproglašenoj blokadi. Prljavu, izdajničku ulogu u zatvaranju Srbije su odigrale vlasti Crne Gore, koje su je odvojile od nje 2006. na svom putu na Zapad, u „Evropu“ - NATO i EU, u koju je ne primaju već 18 godina. Dok u čekaonici čačka zube, svijet se masovno okreće Istoku, novim savezima –ŠOS, BRIKS i drugim.

‘Kosovo’ nije jedino bure baruta u oblasti. I Bosna i Hercegovina je na rubu sloma. Krajem 2023. predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik je zaprijetio da će se ona odvojiti od BiH ako vlasti u Sarajevu nastave da narušavaju Ustav. U izvještaju objavljenom 5. februara, obavještajna služba SAD očekuje da će na Zapadnom Balkanu porasti opasnost od etničkog nasilja u 2024-oj. Stoltenberg je krajem 2023. upozorio da Rusija planira uzdrmanje

---

Velika baza u Rumuniji je samo razvoj crnomorskog vektora NATO, njegovo sljedeće razdoblje.

---

⁷⁷ <https://vizitnlo.ru/chernomorskij-vektor-nato-forsazh/>

Balkana, a Kameru u januaru 2024. ponovio uzbunu. Zapadne sile, navodno, moraju spriječiti dalju nepostojanost na Balkanu;

'Kosovo' nije jedino bure baruta u oblasti. I Bosna i Hercegovina je na rubu sloma.

NATO bi trebao preusmjeriti svoju vojsku i diplomatiju, ojačati vojsku na 'Kosovu'. Ursula Lajden predlaže promjenu postupka za prijem novih članova u EU: da EK napusti uslov jednoglasnosti da bi Ukrajina, Moldavija i države „Zapadnog Balkana“ bile primljene u EU, postepeno, zaobilazeći tvrdoglave članove. Takav prijem u EU će biti praćen istim prijemom u NATO.

Nije u pitanju samo „Zapadni Balkan“. „Britanska partija“ naglo povećava napetost na jugu Ukrajine, pokušavajući da tu preokrene tok sukoba prije promjene vlasti u SAD. Događaji se naglo ubrzavaju. Makron je za mjesec dana pomjerio pitanje prisustva NATO u Ukrajini od neprihvatljivog do djelimično utvrđene činjenice. Stvoren je savez za uvođenje snaga nove Antante u Ukrajinu (Francuzi, Britanci, Balti, Česi). Planiraju da se u junu pojave na granici Ukrajine s Bjelorusijom. Zamijeniće ukrajinsku grupaciju od sto hiljada vojnika opremljenu tehnikom, koja će vjerovatno biti prebačena na jug. Do tada će F-16 biti spremni za uvođenje u Ukrajinu, a trebao bi se pojaviti i njemački Taurus. Šolc je u strahu odskočio unatrag, shvativši šta će za sobom povući ljetno zaoštavanje u Pridnjestrovlju, Crnom moru i Krimu, gdje planiraju da se nakon uništenja Krimskog mosta iskrcavaju Ukrajinci povučeni s drugih pravaca, pod okriljem projektila, mornarice i avijacije NATO. Ipak, vladajući njemački savez je većinom glasova u Evropskom parlamentu odobrio isporuku projektila Taurus nacistima u Kijevu. Makron govori o mogućem slanju vojske u Ukrajinu da bi se dodvorio SAD i potkopao položaj Šolca u EU⁷⁸. Evropa je potpuno pala pod uticaj SAD, nema nikakve nezavisnosti. Slanje zapadnih jedinica u Ukrajinu će stvoriti „stvarnu prijetnju od početka svjetskog rata“, smatraju Mađari.

2024-ta – bitka za Crno more

Krajem 2023. predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik je zaprijetio da će se ona odvojiti od BiH.

Oružane snage Rusije imaju taktičku inicijativu na ratištu u Ukrajini, ali stratešku u ratu Zapada protiv Rusije i dalje imaju Anglosaksonci – SAD i Britanija⁷⁹. Oni šire sukob, a Rusija od-

⁷⁸ https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/20343373?utm_source=news.mail.ru&utm_medium=referral&utm_campaign=informer

⁷⁹ <https://vizitno.ru/finishnaya-pryamaya/>

govara kako može⁸⁰. Pobjeda Rusije je nemoguća bez preuzimanja strateške inicijative. To se može desiti samo preuzimanjem upravljanja ratom, što znači njegov nagli rast do ravni na kojoj

će se neprijatelj bojati da uzvrat. Najbrži, najuspješniji način je korištenje taktičkog nuklearnog oružja protiv francuskih i drugih jedinica koje

---

Nuklearni rat s Rusijom bi doveo do njenog potpunog uništenja.

---

ulaze u Ukrajinu i udari na rumunske aerodrome, gdje se nalaze „ukrajinski“ F-16. Francuska je isturena kao predvodnik uvođenja vojske NATO u Ukrajinu upravo radi njenog nuklearnog oružja. Nuklearni rat s Rusijom bi doveo do njenog potpunog uništenja. Vašington dopušta nuklearni rat u Evropi, ali SAD nebi izložio toj opasnosti. A Britanci su isturili ispred sebe Makrona. Pederčić glumi Napoleona, koji je i sam naguzičke pobjegao iz Rusije.

Sve je više znakova da NATO priprema vojnu operaciju 2024. u borbi za Crno more: međusobno su usko povezani priprema odgovarajuće vojne infrastrukture, plan Zapada da riješi pitanje Pridnjestrovlja do decembra 2024., uvlačenje Moldavije u EU i NATO, i stalni pokušaji upada u Belgorodsku oblast da bi Rusija promijenila plan napada na Odesu u napad na Harkov. Tu su i planovi za iskrcavanje francuske vojske u Odeskoj oblasti, britanske, rumunske i poljske u zapadnoj Ukrajini, korištenje aerodroma u Rumuniji za baziranje 'ukrajinskih' F-16 koristeći moldavski vazdušni prostor i isporuku njemačkih projektila Taurus za uništavanje Krimskog mosta i napade na ciljeve duboko u Rusiji.

Crnomorski strateški vektor NATO je sada usmjeren na Krim, koji je Rusija uzela 2014., uprkos zakulisnom svijetu, s rotšildovskim planovima za nju. Zapad ne krije da će u 2024-oj težište rata postati bitka za Krim i Crno more. Svi nedavni uspjesi OSU su povezani isključivo s napadima na Crnomorsku flotu i vazdušno-kosmičke snage Rusije. To su znaci priprema NATO za odlučujuće razdoblje operacije na Crnom moru. Istorijski ona odgovara kampanji evropskog saveza protiv Rusije sredinom 19.

vijeka pred Krimski rat 1853-56. Istovremeno, rješavaju se važni problemi na Balkanu i u Moldaviji - opkoljene enklave Pridnjestrovlje i Srbija nisu sposobne da se ozbiljno brane od NATO, koji ih

---

Sve je više znakova da NATO priprema vojnu operaciju 2024. u borbi za Crno more.

---

okružuje sa svih strana. Makron se našao na čelu pobornika rata, jer se, prvo, mora što prije riješiti krajnje ozlobljenih francuskih

---

80 <https://vizitnlo.ru/2024-god-bitva-za-chyornoe-more/>

vojnika povučeni iz Afrike, koji su sebi našli mjesto u Ukrajini, i, drugo, na čelu ratobornih dobošara bi trebala biti nuklearna

---

Makron je otvoreni predstavnik Rotšilda, ali nema ugleda da ponovo bude izabran.

---

država, a Francusku Anglosaksonci neće zažaliti ako nastrada od ruskih raketa. Naprotiv. I Nijemci bi bili zadovoljni. Treće, Makron je otvoreni predstavnik Rotšilda, ali nema ugleda da ponovo bude izabran. On bi morao učiniti nemoguće da povrati podršku birača. Zelenski je to uspio izazivajući rat, pa pokušava i on.

Početak sukoba se očekuje u junu 2024. Orban, koji je 11. marta posjetio Trampa u SAD, je najavio da će Zapad odlučiti da pošalje vojsku u Ukrajinu za 2-3 mjeseca. Do tada će i F-16 i rakete Taurus biti spremni za upotrebu u Ukrajini. Istovremeno, u njoj će stupiti na snagu novi zakon o mobilizaciji, koji će osigurati regrutaciju još pola miliona vojnika. Za njeno provođenje su potrebni drukčije raspoloženje u zemlji i na ratištu, koje pripremaju.

Protivnici ovog suludog širenja rata predaju podatke Kremlju, koji je mjesec dana unaprijed znao za veliku operaciju OSU i plaćenika za proboj granice Rusije. Rumuni su kasnije potvrdili svoje učešće u njoj, kada proboj nije uspio. Cilj operacije je bio masovno uzimanje talaca u stilu „7. oktobra“ u Izraelu, i Buđonovsk/Beslana (pripremali su ih isti projektanti) i izazivanje povlačenja rezervi ruskih snaga u oblast Harkova, skretanje pažnje s juga, gdje pripremaju iskrcavanje na Krim.

Pravi cilj projektanata nije toliko sam rat, okupacija Moldavije i Pridnjestrovlja, rat sa Srbijom ili bitka za Crno more, nije jun, već maj – odlučujuće razdoblje pregovora prije uvođenja snaga nove Antante u Ukrajinu. Uz učešće Đinpinga, s kojim će se Putin sastati 15. maja u Kini. Potom će Đinping otići s predlogom u Pariz, s posljednjom prilikom da se izbjegne rat prije dolaska Trampa na vlast. Putin nakon ponovnog izbora ima odriježene ruke da donosi teške odluke. Rusija je predložila smirivanje na-

---

Početak sukoba se očekuje u junu 2024. Orban, koji je 11. marta posjetio Trampa u SAD, je najavio da će Zapad odlučiti da pošalje vojsku u Ukrajinu za 2-3 mjeseca.

---

kon što je odbila napade na svoju granicu i bacajući na vagu teže razloge nego što ih ima Kijev, uključujući nove bombe FAB-3000, teške 3 tone. Počeli su masovni napadi na centre za donošenje odluka i energetske objekte. Proljetno zaoštavanje je u toku, strane su ušle u završnicu trke uoči

sudbonosnog juna. Za sada Rusija drži u rukavu glavni, nuklearni adut: nastavak ispitivanja nuklearnog oružja na Novoj zemlji,

postavljanje nuklearnih uređaja u svemir, udari taktičkim nuklearnim oružjem.

Dobošari rata

Mediji u posljednje vrijeme namjerno snažno usmjeravaju pažnju svjetske javnosti na raspirivanje sukoba NATO i Rusije. S jedne strane, to je namijenjeno prvenstveno stanovnicima Evrope, koji se moraju pripremiti za nevolje da bi tobože odbili napad „agresora“. Ali njima to ne treba, živjeli su dobro u svojim državama i nisu bili ideološki trovani lažima desetinama godina. Nasuprot njima, zapadna propaganda je uveliko uspjela pretvoriti narod u Ukrajinu u upravljivo „stado“. Ljudi u Evropi neće da ratuju protiv Rusije, ne žele nikakva lišavanja, kojih su im već dosta priredile njihove vlade.

S druge strane, to je pokušaj da se narod u Rusiji zastraši snagom NATO. Tvorci psihoze odlično znaju da je strah razorna udarna sila. Rusima samodopadljivo pokazuju svoju moć da bi podigli bijelu zastavu i predali se na milost i nemilost ‘pobjedniku’. Na samom početku je bilo jasno da to nije sukob Rusije s Ukrajinom, već Anglosaksoncima, pokušaj njenog uništenja kao civilizacije rukama i krvlju ukrajinskog naroda. Zapadni savez je izgubio u Ukrajini. Vjerovao je u pobjedu, pa i sada, nakon dvije godine teških poraza.

Mediji u posljednje vrijeme namjerno snažno usmjeravaju pažnju svjetske javnosti na raspirivanje sukoba NATO i Rusije.

Kakve su mogućnosti rješenja sukoba u Ukrajini?

Zelenski je predstavio „formulu mira“ u novembru 2022.⁸¹ Plan za rješavanje sukoba koji je predložio Kijev predviđa povlačenje ruske vojske, obnovu prostorne cjelovitosti Ukrajine, oslobađanje svih zarobljenika, sprečavanje daljeg širenja i okončanje sukoba. Lavrov je „formulu mira“ Zelenskog ocijenio kao potpuno neostvarivu.

Kina je 24. februara 2023. predstavila svoj mirovni plan za rješavanje sukoba u Ukrajini. Dokument ima 12 tačaka, uključujući prekid neprijateljstava, nastavak mirovnih pregovora i ukidanje jednostranih sankcija. Kineski

---

S druge strane, to je pokušaj da se narod u Rusiji zastraši snagom NATO.

---

⁸¹ <https://news.mail.ru/politics/60434530/?frommail=1>

plan se oslanja na istraživanje uzroka i naglašava potrebu da se oni otklone. Dokument je logično postrojen od opšteg ka posebnom, navodi nered u oblasti bezbjednosti u Evropi i svijetu zbog

---

Zapad je u panici zbog uviđanja nepoštovanja Povelje OUN. svog poraza u sukobu u Ukrajini.

Stav Rusije je da je neophodno dogovoriti se o osiguranju jednake bezbjednosti za sve zemlje. To načelo se može prihvatiti samo na osnovu ozbiljnog istraživanja postojećih problema bezbjednosti i prihvatanja stvarnog stanja na zemlji, a ne pod uslovima ultimatumata koji postavljaju Kijev i Zapad. Treba voditi računa i o jamstvima legitimnih interesa bezbjednosti Rusije. Zauzvrat, ona je spremna da jamči takve interese drugih zemalja.

Zapad je u panici zbog uviđanja svog poraza u sukobu u Ukrajini⁸². Svi trenutni nemiri, dreka, isporuke oružja, priče o „ratnoj ekonomiji“, bačene milijarde evra služe da što bolje sakriju da je Rusija pobijedila, a NATO izgubio! Jedini razuman stav je početak mirovnih pregovora. Od početka 2024-te OSU su izgubile više od 71 hiljadu ljudi i 11 hiljada komada opreme. Gubici su skoro 3 puta veći nego u istom razdoblju prošle godine. Ruska vojska nastavlja da potiskuje neprijatelja sa njegovih položaja i ne dozvoljava mu da se učvrsti na novim.

Nakon propasti pokušaja protivnapada i niza drugih neuspjeha OSU na ratištu, vlasti su postavile zadatak izgradnje odbrambenih utvrđenja⁸³. Svakodnevno grade 3 pojasa odbrane u dužini od 2 hiljade km. Za izgradnju utvrđenja je već izdvojeno oko 525 miliona dolara. Oko 10 hiljada „zmajevih zuba“, armiranobetonskih piramida, je postavljeno oko Kijeva u sklopu izgradnje utvrđenja. Čini ih razgranata mreža protivtenkovskih rovova, zemunica i drugih prepreka. I Hitlerovi nacisti, čitava fašistička Evropa je branila Berlin 1945., ali nije ga odbranila. Neće ni Kijev, divni grad koji su pokušali da pretvore u novi Berlin, leglo zla.

Svi trenutni nemiri, dreka, isporuke oružja, priče o „ratnoj ekonomiji“, bačene milijarde evra služe da što bolje sakriju da je Rusija pobijedila, a NATO izgubio!

Unutrašnje ratište

Zapadni saveznici pokušavaju da i iznutra potkopaju Rusiju. Tako velika i složena zemlja kakva je ona je osjetljiva na mnoge izazove, kao

---

⁸² <https://news.mail.ru/politics/60454596/>

⁸³ <https://news.mail.ru/incident/60454597/>

i svuda, posebno na siromaštvo, međunacionalne odnose, vjerska pitanja, društvene razlike, nepravdu itd. A za razaranje države su najpogodniji njeni stvarni i mogući neprijatelji –

Zapadni saveznici pokušavaju da i iznutra potkopaju Rusiju.

---

peta kolona, koju mogu da čine prvenstveno etničke i vjerske manjine nezadovoljne svojim položajem, potisnuti društveni slojevi i klase i slično. Udarana snaga razaranja SSSR je bila cionistička peta kolona, koja je uzela vlast u Moskvi i ispred sebe, kao paravan, isturila neuračunljivog pijanicu, uz podršku Ukrajine, katoličkih (Pribaltik) i muslimanskih republika (Azerbejdžan i Srednja Azija). U Rusiji i sada živi 20-25 miliona muslimana. Zapad sa svojim saveznicima računa prvenstveno na njih kao snagu koja može da joj zada smrtni udarac. Masovno doseljavanje muslimana iz Srednje Azije u Rusiju ide po planu Britanije⁸⁴. To je plan „Koridor Centralna Azija-Rusija“ Međunarodne organizacije za migracije, koju plaćaju Svjetska banka i Odjeljenja za međunarodni razvoj vlade Britanije.

Namjeru da preko muslimana potkopaju Rusiju pokazuje i bezumni teroristički napad na građane u Podmoskovlju 22. marta. Nema nikakve sumnje da je glavni cilj tog napada izazivanje vjerskog rata u Rusiji. Napad je izvršen uz pomoć vlasti u Kijevu, a posredno i zapadnih zemalja⁸⁵. Svi napadači su muslimani, građani Tadžikistana, a kao nosilac djela se oglasila „Islamska država“, čiji je osnivač Obama, a saosnivač Hilari Klinton⁸⁶. Stotine hiljada pobijenih ljudi, ne samo na Bliskom istoku, se mogu ‘knjižiti’ SAD. Vlasti te zemlje upravljaju teroristima koji ubijaju pod lažnom zastavom islama za njihov račun i u režiji njihovih tajnih službi.

Zapadne zemlje su otvoreno pokušale i da se umiješaju u izbor predsjednika Rusije, održan 15-17. marta, između ostalog i izjavom svojih diplomata u Savjetu bezbjednosti OUN da je bespravno održan u novim oblastima zemlje, koje

---

Namjeru da preko muslimana potkopaju Rusiju pokazuje i bezumni teroristički napad na građane u Podmoskovlju 22. marta.

---

84 <https://vizitnlo.ru/massovaya-migraciya-iz-srednej-azii-v-rossiyu-idyot-po-planu-velikobritanii/>

85 <https://news.mail.ru/incident/60365493/?frommail=1>

86 <http://fakti.org/posrbljene-vesti/tramp-obama-je-osnivac-islamske-drzave-a-suo-snivac-gadna-hilari-klinton>

LNR, Zaporožje, Herson), dok se Krim opredjelio za Rusiju još marta 2014., odmah nakon državnog udara u Kijevu⁸⁷.

Zapadne zemlje su otvoreno pokušale i da se umiješaju u izbor predsjednika Rusije.

I smrt Navaljnog su pokušali da iskoriste protiv Putina. Umro je na izdržavanju kazne u IK-3 „Polarni vuk“ u okrugu Jamalo-Nenet⁸⁸. Federalna kazнено-popravna služba je objavila njegovu smrt 16. februara. Prema njenim podacima, pozlilo mu je nakon šetnje i izgubio je svijest. Medicinski radnici kolonije i hitna pomoć koja je odmah stigla su pokušali da ga spase, ali bezuspješno. Sahranjen je 1. marta na Borisovskom groblju u Moskvi. Navaljni je umro prirodnom smrću, tvrdi Sergej Nariškin, direktor Ruske spoljne obavještajne službe (SVR). Nije isključeno da su ga ubili njegovi ‘saborci’ da bi izazvali nezadovoljstvo građana vlastima uoči izbora predsjednika, uz pomoć svojih inostranih pokrovitelja. Zbog smrti opozicionara, SAD, Britanija, Kanada i Australija su odmah, i prije istrage, uvele sankcije Rusiji. Na spisakovima su i čelnici zatvora u kom je umro.

Pouke terorističkih napada o jedinstvu naroda

Svi stručnjaci za Rusiju, uključujući zapadne, znaju da je jedna od karakteristika ruskog naroda da što ga više napadaju postaje jači⁸⁹. Zadatak neprijatelja - iza terorističkog napada na koncertnu dvoranu u Krasnogorsku, granatiranja Belgoroda i vlade Zelenskog, stoje jevrejsko-hazarski i drugi klanovi, koristeći za svoje interese obavještajne službe SAD i Britanije - je da razjedini stanovništvo Rusije da bi osigurao postizanje svojih paklenih ciljeva. Zato su obavještajne službe globalista za izvođače napada izabrale tadžikistanske došljake, koji slabo znaju ruski jezik i pretvaraju se da su pripadnici Islamske države. Zapadni stratezi su smatrali da im je isplativije iskoristiti Tadžike nego stvarne islamističke teroriste da pokušaju uzdrmati terorističko podzemlje koje postoji među došljacima.

I smrt Navaljnog su pokušali da iskoriste protiv Putina.

Četvorica izvršilaca terorističkog napada su regrutovani preko Telegram-kanala avganiškog krila Islamske države „Glas Horasana“.

---

87 <https://news.mail.ru/politics/60237335/?frommail=1>

88 https://www.rbc.ru/politics/05/03/2024/65e75e959a794705d00bcb5d?utm_source=news_mail_ru&utm_medium=informers&utm_campaign=rbc_partners&utm_term=1

89 <https://vizitno.ru/uroki-krokusa-ili-para-slov-o-splochennosti-naroda/>

Jedan od privedenih je rekao da je preko njega dobio naređenje od „propovjednikovog pomoćnika“ da puca u ljude, za 500 hiljada rubalja (5 hiljada evra). Dejstva terorista tokom pripreme i nakon oružanog napada su vođena glasovnim porukama putem tog kanala⁹⁰. Vodio ih je muškarac koji im se predstavio pod pseudonimom. Po njegovom nalogu, optuženi su, nakon izvršenja napada, trebali preći granicu Rusije i Ukrajine da bi u Kijevu primili nagradu.

Zapadni stratezi su smatrali da im je isplativije iskoristiti Tadžike nego stvarne islamističke teroriste da pokušaju uzdrmati terorističko podzemlje koje postoji među došljacima.

Dnevni doseg Telegrama među građanima Rusije starijim od 12 godina je porastao skoro za petinu u 2023-oj. Na prvom mjestu je WhatsApp (u vlasništvu Mete, zabranjene zbog ekstremizma), na drugom Yandex, na trećem Google, na četvrtom Messenger, VKontakte na petom, a YouTube na šestom mjestu. Pavel Durov, osnivač Telegrama, je još 2020. tvrdio da kanal svakog mjeseca suzbija „desetine hiljada pokušaja širenja javnih poziva na nasilje i teror“. Jedan od najvažnijih zadataka službi bezbjednosti sve više postaje zaštita građana, posebno djece i omladine, od razornog uticaja interneta, prvenstveno takozvanih ‘društvenih mreža’, koje se masovno koriste za širenje lažnih vijesti i upropaštavanje duhovno-moralnog stanja cijelog društva. One se upotrebljavaju i neposredno za pripremu i izvršenje društvenih sukoba i državnih prevrata. To je uobičajena praksa u provođenju ‘obojenih revolucija’ širom svijeta.

Diplomatske službe SAD i Britanije su izrazile saučešće, ali su odmah dale saopštenja da Ukrajina nema nikakve veze s napadom. To je kao i njihova čestitka Srbima za Vaskrs 1999., kada je NATO bacao bombe sa osiromašenim uranijumom na Beograd. Predsjednik Tadžikistana je izrazio saučešće, a mreže su prepune video zapisa s pozivima u Islamsku državu i druge terorističke organizacije. Nema znakova saosjećanja došljaka. A vlasnik koncertne dvorane u kom je izvršen napad, Jevrejin Agalarov je odlučio da je obnovi, ali ne i da sagradi spomenik žrtvama.

Četvorica izvršilaca terorističkog napada su regrutovani preko Telegram-kanala avganistanskog krila Islamske države „Glas Horasana“.

Vlasti su odgovorile na teroristički napad, ali ne i na okolnosti koje su doprinijele njegovom izvršenju. Putin je obećao da će pronaći i kazniti zločince.

---

⁹⁰ <https://news.mail.ru/incident/60445341/>

Poslanici su nagovijestili skori povratak smrtne kazne, ali društvo čeka iskorjenjivanje okolnosti koje pogoduju terorizmu: promjenu politike prema došljacima kao rasadniku terorizma, kao i prema zemljama koje ih snabdjevaju novcem i oružjem, državnim činovnicima koji ih pokrivaju, počevši od ministara i guvernera pa do krupnih preduzetnika i službenika Federalne službe za migracije i Ministarstva digitalnog razvoja, oligarha i stranih 'partnera'. Društvo treba postavljati pitanja ne samo vlastima, već i samo sebi koliko je spremno da odustane od zabave i uozbilji se - da brani Otadžbinu.

Stanje u svijetu je veoma ozbiljno, ne samo u Ukrajini, već i u oblasti Crvenog mora i Tihog okeana.

Da li će izbiti svjetski rat?

Stanje u svijetu je veoma ozbiljno, ne samo u Ukrajini, već i u oblasti Crvenog mora i Tihog okeana. U dokumentu njemačkog Ministarstva odbrane stoji da bi rat između Rusije i NATO mogao početi u ljeto 2025. Prethodiće mu novi talas mobilizacije, uspješna ofanziva ruske vojske na Ukrajinu, vještački izazvan „granični sukob“ u koridoru Suvalki i sajber napadi. Taj dokument je scenario obuke usmjeren na ispitivanje vojnih sposobnosti. Ukrajinski sukob bi mogao prerasti u nuklearnu krizu, s Rusijom i NATO na ivici rata. Ako Ukrajina počne da naglo slabi, može se očekivati raspoređivanje NATO-jedinica u zapadne oblasti zemlje. Velika vježba Steadfast Defender, koja se izvodi tobože radi odbijanja ruskog napada na NATO, je priprema za takav scenario. Dok se neprijateljstva u Ukrajini ne završe, opasnost od nuklearnog sukoba ostaje. Svijet se 2024. može suočiti s vojnom krizom sličnom Karipskoj 1962. NATO će se u slučaju sukoba velikih razmjera suočiti s teškim problemima. Ako izbije veliki rat u Evropi s Rusijom, snage Poljske i baltičkih zemalja bi morale da zadrže Rusiju, a američka pojačanja bi se morala iskrcati u Francuskoj i Holandiji. Ali, NATO nije jedinstvena zajednička snaga koja će napasti i poraziti protivnike. Da li su ti koji hoće da pobijede Rusiju zaboravili sudbinu Hitlerovih nacista?

Ako Ukrajina počne da naglo slabi, može se očekivati raspoređivanje NATO-jedinica u zapadne oblasti zemlje.

Izjave šefa Pentagona Ostina o mogućnosti neposrednog sukoba NATO s Rusijom i Makrona o slanju evropskih jedinica u Ukrajinu su pokušaji ispitivanja tla: da li je Moskva

spremna na žestok odgovor na ponavljanje jugoslovenske tragedije, sada u Rusiji? Izazivačke izjave zapadnih političara i sukob oko Ukrajine su karike jednog istorijskog lanca, zajedno s jugoslovenskom tragedijom. Napadi na Jugoslaviju, Irak, Libiju i Siriju, hibridni rat s Rusijom i ukrajinski sukob su krvava razdoblja usmjerenosti Zapada na održavanje „svjetskog poretka zasnovanog na pravilima“ i potiskivanje svih drugih središta međunarodnog i regionalnog odlučivanja i uticaja. Bezumno ispitivanje spremnosti Rusije za zasluženi odgovor vodi svijet pravo u propast.

Da li na Zapadu i u NATO još postoje razumne vođe ili visoki oficiri koji shvataju da će neposredni sudar s Rusijom neumitno dovesti do nuklearnog rata, uništenja čovječanstva? Prevladavajući stav NATO, kako tvrdi Stoltenberg, je opasnost ulaska u neposredni sukob s Rusijom i poželjnost nastavka hibridnog rata, koji je Zapad pokrenuo protiv nje, u svim njegovim oblicima. Ali, opasnosti takvog sukoba će se višestruko povećati ako pojedine zemlje NATO pokušaju da otvoreno uđu u Ukrajinu pojedinačno ili kao dio saveza, što je najavio Makron. NATO-vojsku će pitati za mišljenje, ali ona će raditi ono što joj naredi političari. Za sada su zauzeti pripremama NATO za sukob s Rusijom. To je cilj brojnih velikih premještanja snaga i vježbi koje izvode u svim operativnim sredinama na „istočnom krilu“, čiji scenariji predviđaju izvođenje odbrambenih i ofanzivnih operacija protiv „po snazi uporedivog neprijatelja“ - Rusije. To je stvarnost koju ona ima u vidu u vojnom planiranju i osiguranju bezbjednosti zemlje u bilo kom razvoju događaja. Fašistima se ništa ne može vjerovati: ako procijene da neće dobiti uzvratni izvršiće nuklearni udar, kao što je i Hitlerova vojska mučki napala SSSR 22. juna 1941. Čudovišno je kako bijesno, nakon toliko zla koje su počinili Rusiji, još živog u sjećanju žrtava, ponovo nasrću na nju. To nisu ljudi, već zvijeri. Rusija mora učiniti sve da joj se to zlo ne ponovi. Protivrječan stav Zapada prema Rusiji bode oči: SAD otvoreno vode hibridni rat protiv nje i istovremeno, kao iz vedra neba, govore da hoće da obnove strateški dijalog o oružju⁹¹. Predstavnicu SAD u SB OUN poziva

---

Izjave šefa Pentagona Ostina o mogućnosti neposrednog sukoba NATO s Rusijom i Makrona o slanju evropskih jedinica u Ukrajinu su pokušaji ispitivanja tla.

Da li na Zapadu i u NATO još postoje razumne vođe ili visoki oficiri koji shvataju da će neposredni sudar s Rusijom neumitno dovesti do nuklearnog rata, uništenja čovječanstva?

---

⁹¹ <https://news.mail.ru/politics/60282358/>

Rusiju i Kinu na pregovore o kontroli naoružanja „odmah, bez preduslova“. SAD i Japan su pripremili nacrt rezolucije kojim se

---

Protivrječan stav Zapada prema Rusiji bode oči: SAD otvoreno vode hibridni rat protiv nje i istovremeno, kao iz vedra neba, govore da hoće da obnove strateški dijalog o oružju.

---

potvrđuju obaveze zemalja učesnica Sporazuma o svemiru da ne postavljaju nuklearno oružje u Zemljinu orbitu. Pregovori Moskve i Vašingtona o kontroli raketno-nuklearnog oružja su mogućii ako Zapad preispita svoju politiku prema Rusiji, koja se svodi na pokušaje SAD i NATO da joj

nanesu strateški poraz. SAD su odgovorne za nezadovoljavajuće rješenje pitanja kontrole naoružanja. Ulazak u pregovore bi bio kao pregovaranje s Hitlerom o snižavanju praga ofanzivnog naoružanja tokom Velikog otadžbinskog rata. Sličnu, protivrječnu politiku prema Rusiji vode i Francuska i Njemačka. Makron pokušava uplašiti Rusiju francuskim iskrcavanjem na Krimu i istovremeno obećava da će odmah odgovoriti Putinu ako ga pozove. Vodstvo Njemačke odbija da Putina smatra za predsjednika Rusije i prizna rezultate izbora održanih 15-17. marta, i govori o spremnosti za pregovore.

SAD su već koristile nuklearno oružje u ratu s Japanom, one su najvjerojatniji začetnik mogućeg novog svjetskog rata, koji bi bio nuklearni. Sada u svijetu, koliko je poznato, ima 9 država s nuklearnim oružjem. To su SAD, Rusija, Kina, Francuska, Britanija, Indija, Pakistan, Sjeverna Koreja i Izrael. Od njih, 3 su saveznici SAD (Francuska, Britanija, Izrael). Indija i Pakistan su pod njihovim znatnim uticajem, a Rusija, Kina i Sjeverna Koreja su, zajedno s Iranom, označeni kao „os zla“, protivnici politike koju vode SAD. Jedan broj zemalja razvija svoje raketno-nuklearne programe (Iran, Turska), a neke ih mogu brzo i lako ostvariti (Japan, Njemačka). U ovako uznemirenom svijetu moguće je očekivati sve, pa i najgore. S raznih strana se čuju prijetnje, pa i otvorene namjere o upotrebi nuklearnog oružja radi uništenja protivnika. SAD su, zajedno s Britanijom, odmah nakon završetka Drugog

---

SAD su već koristile nuklearno oružje u ratu s Japanom, one su najvjerojatniji začetnik mogućeg novog svjetskog rata, koji bi bio nuklearni.

---

svjetskog rata više puta pripremale planove za nuklearni napad na SSSR, ali vrele glave je ohladila eksplozija nuklearne bombe na poligonu u Semipalatinsku 1949. Svijet je nakon završetka Hladnog rata 1991. sada u najtežem stanju, prag

upotrebe nuklearnog oružja se stalno snižava. Za takav razvoj do-

gađaja glavni krivac su SAD, koje su, nakon sloma SSSR, krenule u stvaranje planetarne imperije.

Mnogi 'stručnjaci' tvrde da je glavni 'neprijatelj' SAD Kina, ali stanje je sasvim drugo. Njihov glavni neprijatelj je mafija koja vlada tom državom. Ona je dovela u sukob sa svijetom, a narod u stanje koje je sve gore. Anglosaksonci i ne vide Kinu kada gledaju Rusiju⁹². Njihove oči su zamucene od bijesa, spremni su da žrtvuju sve i svakoga da bi je raskomadali i uništili. To je razumljivo, jer ih samo Rusija može zbrisati s lica Zemlje. Kao što je rekao Aleksandar Treći, Rusija „ima samo dva saveznika“ – svoju vojsku i flotu.

Mnogi 'stručnjaci' tvrde da je glavni 'neprijatelj' SAD Kina.

Fukujama, koji je 1992. u razglašenoj knjizi „Kraj istorije i posljednji čovjek“ predviđao da će širenje liberalne demokratije na cijeli svijet biti kraj društveno-političkog razvoja čovječanstva i postati „konačni oblik ljudske vladavine“, da će SAD i amerikanizam zavladati planetom, sada uviđa da su američke ustanove u stalnom padu i ozbiljnoj krizi, jer ne uspijevaju da se prilagode promijenjenim okolnostima. Predviđa da će Trampov povratak u Bijelu kuću uticati na cijeli svijet. Veliki dio biračkog tijela SAD vjeruje da su demokrati ukrali njegovu pobjedu na izborima 2020-te. Spremni su da ponovo izaberu republikanca koji odbija da podrži Ukrajinu. Pobjedama na predizborima vjerovatno će postati republikanski kandidat za predsjednika SAD.

Borba za vlast u SAD

Bajden je svoje posljednje godišnje obraćanje naciji iskoristio za ocrnjivanje Trampa s namjerom da ga predstavi kao najveću opasnost za zemlju i svijet, za uvjeravanje građana SAD da je zemlja na najboljem putu i jačanje pritiska na Kongres da odobri još 61 milijardu dolara za nastavak rata protiv Rusije u Ukrajini⁹³. Ustvrdio je da od Linkolna i Građanskog rata 1861-65., sloboda i demokratija nisu bile napadnute u zemlji kao 6. januara 2021. Po njemu, sadašnji trenutak čini jedinstvenim to što su istovremeno napadnute u kući i inostranstvu. Bajden se posebno okomio

---

Bajden je svoje posljednje godišnje obraćanje naciji iskoristio za ocrnjivanje Trampa.

---

92 <https://vizitno.ru/21-03-2024-svezhie-novosti-s-fronta-russkaya-aviacziy-ananesla-massirovannyj-raketnyj-udar-po-kievu/>

93 <http://fakti.org/alter-america/bajden-u-obracanju-naciji-13-puta-napao-trampa-i-obecao-da-se-nece-pokloniti-putinu>

na Trampovu izjavu da Rusija može napasti svaku zemlju NATO koja izbjegava da vojne rashode podigne do 2,5% svog BDP. Pu-

---

Tramp je Bajdenov govor o stanju nacije nazvao sramotom za SAD, najgorim ikada održanim.

---

tinu je poručio da mu se neće skloniti ni pokloniti. Tražeći nove desetine milijardi za plaćanje Ukrajine u sukobu s Rusijom, „sadašnji trenutak“ je uporedio s 1941-om kada su SAD „stajale na ivici ulaska u Drugi svetski rat“. Bajden se uporedio s Frenklinom Ruzveltom, koji je izveo zemlju iz duboke krize, dok je on, a s njom i cijelo čovječanstvo, vodi u pakao svjetskog rata. Kongres je upozorio da se SAD moraju „suprotstaviti Putinu“. Tvrđi da će ako odstupe to „ugroziti Ukrajinu, Evropu i slobodni svet“.

Tramp je Bajdenov govor o stanju nacije nazvao sramotom za SAD, najgorim ikada održanim. Tvrđi da je Bajden Putinova marioneta, koja mu je predala sve, uključujući Ukrajinu. Taker Karlson je govor okarakterisao kao „delirijum ludaka“, najmračniji u istoriji SAD, prepun laži. Posebno se okomio na Bajdenovu procjenu da Ukrajina „može da zaustavi“ Rusiju uz podršku SAD i da je NATO jači nego ikad. Istakao je i da narko-karteli zauzimaju ogromne zemlje na jugu SAD, privreda propada, pa da ima i škola u kojima djeca „ne znaju ni da čitaju“.

Cijeli svijet vidi da je 'Predsjednik SAD' igračka u tuđim rukama. Postavlja se pitanje ko zaista vodi državu⁹⁴? Njom upravlja Bajdenov kabinet, 5 osoba koje su u njemu glavne. Na Bajdenovoj nedavno održanoj konferenciji za medije, u tv-kadar je ušao telesufler sa ogromnim slovima, sa kog je čitao s naporom. Njegovo stanje je sve gore, ali i pored toga kandidovan je za novi 4-godišnji predsjednički mandat 2025-29. U tom uzrastu i stanju ne može upravljati ni sobom, a ne tolikom zemljom. Gubi naklonost ključnih demokratskih birača: žena, Afro- i Latino-amerikanaca, mladih ljudi (do 30 godina) i radnika s nižim obrazovanjem.

Bajden pokušava da promijeni odnos snaga na izborima uz pomoć ilegalnih doseljenika⁹⁵. Odluke Vlade i Demokratske stranke o politici useljavanja su usmjerene na to. Većina građana SAD ne zna da popis stanovništva za potrebe glasanja broji sve stanovnike okruga bez obzira na državljanstvo!

Cijeli svijet vidi da je 'Predsjednik SAD' igračka u tuđim rukama. Postavlja se pitanje ko zaista vodi državu.

---

⁹⁴ <http://fakti.org/alter-america/bajdena-vise-ne-spasava-ni-veliki-telesufler-sa-velikim-slovima>

⁹⁵ <https://news.mail.ru/politics/60132439/>

Sve demokrate u Senatu su glasale za ukidanje amandmana koji bi zaustavio brojanje ilegalnih doseljenika pri raspodjeli mandata u Kongresu i glasova Elektorskog kolegija (predsjednički). Ilegalni doseljenici žive uglavnom u demokratskim državama, pa se glasovi u Predstavničkom domu i predsjednički pomjeraju oko 5% u njihovu korist, što je dovoljno da se promijeni cjelokupni odnos snaga! To je jedan od glavnih razloga zašto Bajdenova vlada drži rekordan broj ilegalnih došljaka.

Bajden pokušava da promijeni odnos snaga na izborima uz pomoć ilegalnih doseljenika.

Vlada unajmljuje strane plaćenike da spriječi ustanak naroda. To pokazuju najnoviji izvještaji o tržištu rada u SAD. Bajdenovo Odjeljenje propagande objavljuje izvještaje od kojih bi i Gebels pocrvenio od ljutnje što su se našli majstori koji su ga nadmašili u laži. Skoro 2,4 miliona domaćih radnika je izgubilo posao za 3 mjeseca od decembra do marta. Istovremeno, samo u februaru je zaposleno rekordnih 1,2 miliona došljaka, uglavnom ilegalnih. Vlada je većinu unajmila kao plaćenike za borbu protiv naroda. Ljudi koje angažuju su prestupnici povezani s latinoameričkim bandama. Gangsteri krijumčare milione kriminalaca u SAD. Venecuela prazni svoje zatvore i iskorištava Bajdenovu otvorenu granicu. 140 demokrata zahtijeva razoružanje američkih veterana: naoružavaju ilegalne došljake i razoružavaju veterane. Budućnost je nemoguće zamisliti bez znatnog nasilja obzirom na teško materijalno i društveno-političko stanje u zemlji. Stanje s ilegalnim doseljenicima je već nekoliko godina uzrok neslaganja južnih država i savezne vlade. Najnapetije je u Teksasu, čije vlasti zagovaraju oštre mjere za suzbijanje ilegalnog doseljavanja. Narod podržava vlasti Teksasa.

Tramp će se vjerovatno uskoro vratiti na vlast i okončati tu noćnu moru. On dovodi do bjesnila takozvane 'političare', koji služe mafiji. Ali, s njom nikada niste načisto, učiniće sve što može, protivno i zakonu i moralu, da zadrži svoju vlast i imovinu.

Gangsteri krijumčare milione kriminalaca u SAD.

Zaključak

U savremenim međunarodnim okolnostima atlantističke neoliberalne korporativne globalizacije, Fukujaminog „kraja istorije“ i Hantingtonovog „sukoba civilizacija“, koje uvode svijet u novi rat, Rusija je izabrala jedini istinski put miroljubive sarad-

nje svih naroda, civilizacija i kultura na opšte dobro. Mir, jednaka bezbjednost, ravnopravna saradnja i napredak su opšte pravo i cilj svih naprednih, slobodoljubivih ljudi, naroda i država svijeta.

Evropa je samo visoko podignuti nos, poluostrvo Evroazije.

Istorijske i kulturne, duhovne osobenosti i razlike su bogatstvo, a ne razlog za podjele, sukobe i ratove. Srpski i ruski narod se bore za novi, pravedniji poredak. Većina čovječanstva ne prihvata postojeći zasnovan na sili, povlasticama i „pravilima“ u interesu takozvane „zlatne milijarde“, Zapada, koji postaje sve neznatnija manjina. Prikrivanje neokolonijalnog imperijalizma ruhom slobode, demokratije i ljudskih prava je propalo, osvajački ratovi i 'obojene revolucije' su prozirno nasilje, kojim zapadna oligarhija pokušava da svijetu nametne svoju volju. Smiješna zamka podjele svijeta na 'demokratije' i 'autokratije' ne može obmanuti nikoga. Većina se opredjeljuje za višepolarni svjetski poredak u čijem središtu su interesi cijelog čovječanstva, a ne povlaštene manjine. Postojeće sukobe treba rješavati priznavanjem i otklanjanjem njihovih uzroka, a buduće probleme demokratizacijom međunarodnih odnosa. Uspostavljanje višepolarnosti u međunarodnim odnosima otvara izgleda da sve zemlje mogu potpunije i uspješnije štiti svoje legitimne nacionalne i državne interese.

Granica slovenskog i germansko-romanskog svijeta, evropskog Istoka i Zapada, je moreuz od Šćecina do Trsta: Poljska, Češka, Mađarska i Slovenija, s Istoka, i Njemačka, Austrija i Italija, sa Zapada. Evropa je samo visoko podignuti nos, poluostrvo Evroazije. Duhovno i prostorno srce svijeta je Rusija. Ona treba da objedini oko sebe sve slovenske i pravoslavne narode, da stvori moćan savez u središtu Evroazije, glavnog svjetskog kontinenta, i u okviru drugih – prvenstveno ŠOS i BRIKS – stvara istinski demokratski, novi svjetski poredak miroljubive saradnje. Sjevernoatlantski Savez (NATO) treba raspustiti, a Evropski Savez (EU) ograničiti i svesti na njegove kulturno-istorijske razmjere. Nacionalno jedinstvo je dublje i važnije od vjerskih razlika i podjela.

Duhovno i prostorno srce svijeta je Rusija.

Novi svijet, Amerika nije stvorila novu kulturu, već je, naprotiv, unazadila postojeću, vraća je u varvarstvo i satanizam. Sloveni se trebaju ujediniti u Slovenski Savez, a pravoslavni narodi okupiti oko Rusije, koja je, nakon pada Vizantije u 15. vijeku, preuzela njenu svjetsko-istorijsku ulogu čuvara istinitog, pravoslavnog hrišćanstva,

vjere u vaskrsenje. Taj zadatak ona izvršava već skoro 6 vijekova, od obnove države, nakon oslobođenja od tuđina sa Istoka i Zapada: muslimana i katolika, Tatara i Germana. Slovenski i pravoslavni narodi trebaju biti duboko zahvalni Rusiji za svoj opstanak i slobodu, njeni vjerni prijatelji i saveznici, a ne raditi na njenom uništenju, kako to sada čine, zajedno sa zapadnim nacistima i drugim ološem svih masti. Srbima može da služi na čast što su se, dok su drugi povili glave, suprotstavili povampirenom fašizmu, zamaskiranom najvišim političkim idealima pod vodstvom zapadne oligarhije, i dali priliku svijetu, između ostalih i Rusiji, da uvidi s kim ima posla.

Srpski narod neće zaboraviti ljudske žrtve i patnje koje mu je nanio NATO.

Srpski narod neće zaboraviti ljudske žrtve i patnje koje mu je nanio NATO. Srbija je pozvana da kao gost učestvuje na skupu BRIKS u oktobru u Kazanju. Grupom u 2024. godini predsjedava Rusija. Taj poziv treba da se završi prisajedinjenjem Srbije grupi i njenom svestranom saradnjom sa zemljama svjetskog Istoka i Juga. Od Zapada nema šta očekivati. Pitanje Kosova i Metohije se može razmatrati i rješavati samo na osnovu i u okviru rezolucije SB OUN 1244, osnovnih načela međunarodnih odnosa i Ustava Srbije, osnivača i člana OUN i OEBS. Pokrajina je sastavni deo države Srbije pod mandatom SB OUN, a ne NATO i EU, pogotovo grupe zapadnih država i pojedinih sila – SAD, Njemačke i drugih. I Republika Srpska treba da slijedi put Srbije na Istok. Njen položaj je srazmjerno teži, jer je u sastavu Bosne i Hercegovine, ali uz podršku prijatelja u svijetu ta prepreka se može savladati.

Заклучение

В современных международных условиях атлантистской неолиберальной корпоративной глобализации, „конца истории“ Фукуямы и „столкновения цивилизаций“ Хантингтона, ведущих мир к новой войне, Россия выбрала единственно верный путь мирного сотрудничества всех народов, цивилизаций. и культур для общего блага. Мир, равная безопасность, равное сотрудничество и прогресс являются общим правом и целью всех передовых, свободолюбивых людей, народов и стран мира. Историко-

---

Srbija je pozvana da kao gost učestvuje na skupu BRIKS u oktobru u Kazanju.

культурные, духовные особенности и различия – это богатство, а не причина расколов, конфликтов и войн. Сербский и русский народы борются за новый, более справедливый порядок. Большинство человечества не принимает существующую систему, основанную на силе, привилегиях и „правилах“ в интересах так называемого „золотого миллиарда“, Запада, который становится все более ничтожным меньшинством. Маскировка неокolonиального империализма под одежду свободы, демократии и прав человека провалилась, завоевательные войны и „цветные революции“ представляют собой явное насилие, с помощью которого западная олигархия пытается навязать свою волю миру. Нелепая ловушка разделения мира на ‘демократии’ и ‘автократии’ не может обмануть никого. Большинство делает выбор в пользу многополярного мирового порядка, ориентированного на интересы всего человечества, а не привилегированного меньшинства. Существующие конфликты следует решать путем признания и устранения их причин, а будущие проблемы – путем демократизации международных отношений. Установление многополярности в международных отношениях открывает возможность для всех стран более полно и успешно защищать свои законные национальные и государственные интересы.

Границей славянского и германо-римского миров, европейского Востока и Запада является узкий сухопутный путь от Щецина до Триеста: Польша, Чехия, Венгрия и Словения – с Востока, а Германия, Австрия и Италия – с Запада. Европа – это всего лишь высоко поднятый нос, полуостров Евразии. Духовное и пространственное сердце мира – Россия. Она должна объединить вокруг себя все славянские и православные народы, создать мощный союз в центре Евразии, главного мирового континента, а в рамках других – прежде всего ШОС и БРИКС – создать подлинно демократический, новый мировой порядок мирного сотрудничества. Североатлантический альянс (НАТО) должен быть распущен, а Европейский Союз (ЕС) должен быть ограничен и уменьшен до своих культурных и исторических пропорций. Национальное единство глубже и важнее религиозных различий и разногласий. Новый мир, Америка не создали новую культуру, а наоборот, перевернули существующую, вернув ее к варварству и сатанизму. Сла-

вяне должны объединиться в Славянский союз, а православные народы должны собраться вокруг Руси, которая после падения Византии в XV веке взяла на себя всемирно-историческую роль хранительницы истинного, православного христианства, веры в воскресение. Эту задачу оно выполняет уже почти 6 веков, с момента восстановления государства, после его освобождения от иногородцев с Востока и Запада: татар и немцев, мусульман и католиков. Славянские и православные народы должны быть глубоко благодарны России за выживание и свободу, ее верные друзья и союзники, а не работать на ее уничтожение, как они это делают сейчас вместе с западными нацистами и прочей нечистью всех мастей. Сербьы могут гордиться тем, что, пока другие склоняли головы, противостояли вампирическому фашизму, замаскированному высшими политическими идеалами, под руководством западной олигархии и дали миру, включая Россию, возможность увидеть, с кем имеют дело.

Сербский народ не забудет человеческие жертвы и страдания, причиненные ему НАТО. Сербия приглашена принять участие в качестве гостя на встрече БРИКС в Казани в октябре. В 2024 году группу возглавит Россия. Этот призыв должен завершиться присоединением Сербии к группе и ее всесторонним сотрудничеством со странами Востока и Юга мира. От Запада ждать нечего. Вопрос Косово и Метохии может обсуждаться и решаться только на основе и в рамках резолюции 1244 Совета Безопасности ООН, основных принципов международных отношений и Конституции Сербии, основателя и члена ООН и ОБСЕ. Провинция является неотъемлемой частью государства Сербия по мандату Совета Безопасности ООН, а не НАТО и ЕС, особенно группы западных стран и отдельных держав – США, Германии и других. И Республика Сербская должна пойти по пути Сербии на Восток. Ее положение пропорционально сложнее, поскольку она является частью Боснии и Герцеговины, но при поддержке друзей в мире это препятствие можно преодолеть.

Conclusion

In the contemporary international circumstances of Atlanticist neoliberal corporate globalization, Fukuyama's «end of history» and Huntington's «clash of civilizations», which are leading the world into a new war, Russia has chosen the only true path of peaceful cooperation of all peoples, civilizations and cultures for the common good. Peace, equal security, equal cooperation and progress are the general right and goal of all advanced, freedom-loving people, peoples and countries of the world. Historical and cultural, spiritual peculiarities and differences are wealth, not a reason for divisions, conflicts and wars. The Serbian and Russian people are fighting for a new, fairer order. The majority of humanity does not accept the existing one based on force, privileges and «rules» in the interests of the so-called «golden billion», the West, which is becoming an increasingly insignificant minority. The masking of neo-colonial imperialism with the garb of freedom, democracy and human rights has failed, wars of conquest and 'color revolutions' are transparent violence, with which the Western oligarchy tries to impose its will on the world. The ridiculous trap of dividing the world into 'democracies' and 'autocracies' cannot fool anyone. The majority opts for a multipolar world order centered on the interests of all humanity, not a privileged minority. Existing conflicts should be resolved by recognizing and removing their causes, and future problems by democratizing international relations. The establishment of multipolarity in international relations opens the possibility that all countries can more fully and successfully protect their legitimate national and state interests.

The border of the Slavic and Germanic-Roman worlds, the European East and West, is the strait from Szczecin to Trieste: Poland, the Czech Republic, Hungary and Slovenia, from the East, and Germany, Austria and Italy, from the West. Europe is just a nose up high, a peninsula of Eurasia. The spiritual and spatial heart of the world is Russia. It should unite all Slavic and Orthodox peoples around it, create a powerful alliance in the center of Eurasia, the main world continent, and within others - primarily the SCO and BRICS - create a truly democratic, new world order of peaceful cooperation. The North Atlantic Alliance (NATO) should be dissolved, and the European Union (EU) should be limited and

reduced to its cultural and historical proportions. National unity is deeper and more important than religious differences and divisions. The new world, America did not create a new culture, but, on the contrary, reversed the existing one, returning it to barbarism and Satanism. The Slavs should unite in the Slavic Union, and the Orthodox peoples should gather around Russia, which, after the fall of Byzantium in the 15th century, assumed its world-historical role as the guardian of true, Orthodox Christianity, faith in the resurrection. It has been performing this task for almost 6 centuries, since the restoration of the state, after liberation from foreigners from the East and West: Muslims and Catholics, Tatars and Germans. The Slavic and Orthodox peoples should be deeply grateful to Russia for their survival and freedom, their faithful friends and allies, and not work for its destruction, as they are doing now, together with the Western Nazis and other scum of all stripes. The Serbs can be honored that, while others bowed their heads, they stood up to vampiric fascism, masked by the highest political ideals under the leadership of the Western oligarchy, and gave the world, including Russia, an opportunity to see who they are dealing with.

The Serbian people will not forget the human sacrifices and sufferings inflicted on them by NATO. Serbia was invited to participate as a guest at the BRICS meeting in Kazan in October. The group will be chaired by Russia in 2024. That call should end with Serbia joining the group and its all-round cooperation with the countries of the East and South of the world. There is nothing to expect from the West. The issue of Kosovo and Metohija can be discussed and resolved only on the basis and within the framework of UN Security Council resolution 1244, basic principles of international relations and the Constitution of Serbia, founder and member of UN and OSCE. The province is an integral part of the State of Serbia under the mandate of the UN Security Council, not NATO and the EU, especially the group of Western countries and certain powers - the USA, Germany and others. And Republika Srpska should follow Serbia's path to the East. Its position is proportionally more difficult, because it is part of Bosnia and Herzegovina, but with the support of friends in the world, this obstacle can be overcome.

Literatura

- <https://news.mail.ru/politics/60105247/>
- <https://news.mail.ru/politics/59946950/?frommail=1>
- https://news.mail.ru/politics/58498854/?from_maillist=daily_main
- <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/savremeni-ruski-konzervativizam-ideologija-jedinstvene-rusije.html?alphabet=l>
- https://vz.ru/opinions/2023/12/2/1241968.html?utm_medium=referral&utm_source=cpc.infox.sg&utm_campaign=exchange
- https://lenta.ru/news/2024/03/06/putin-nazval-glavnuyu-nespravedlivost/?utm_source=news.mail.ru
- https://ru.valdaiclub.com/a/highlights/25-let-novoy-kholodnoy-voyny/?utm_source=newsletter&utm_campaign=417&utm_medium=email
- <http://fakti.org/quo-vadis-orbi/foreign-affairs-zapadu-je-protiv-rusije-potrebna-strategija-obuzdavanja-srodna-onoj-protiv-sssr>
- <https://news.mail.ru/incident/60436054/?frommail=1>
- <https://srbratstvo.ru/nebenzja-nato-agresija-je-uzrok-haosa-na-kim-i-balkanu-i-pokretac-niza-agresija-od-iraka-do-puca-u-kijevu/?fbclid=IwAR1t3ALwQjj7OnpvieOxIIrQfBRy42Mq0stxCk-3Cgkt2-pv78A0NVL4ll08>
- <http://fakti.org/globalpor/zatulin-rat-u-ukrajini-vodi-se-za-ocuvanje-rusije-u-svetu-i-srbije-takodje>
- <http://fakti.org/rossia/general-ivasov-velikom-ruskom-svetu-su-potrebni-srbi-kao-primer-i-slika-buducnosti>
- <https://vizitnlo.ru/rotshildy-snova-kontroliruyut-rossiyu/>
- https://www.kp.ru/daily/27582/4906875/?utm_campaign=zobov_20.03.2024_22_31_24&utm_medium=email&utm_source=Sendsay
- <https://vizitnlo.ru/bendzhamin-fulford-25-03-2024-poslednie-novosti/>
- <http://fakti.org/rossia/sef-fsb-sad-britanija-i-ukrajina-su-ucestvovali-u-teroristickom-napadu-na-krokus>
- <https://vizitnlo.ru/28-03-2024-svezhie-novosti-s-fronta-unichtozhen-eshhe-odin-abrams-a-gerani-vsyu-noch-genocidili-vsu/>
- <http://fakti.org/nato/stoltenbergov-zamenik-uskoro-ce-doci-do-sukoba-velikih-razmera-izmedju-rusije-i-ukrajine>
- <https://news.mail.ru/politics/60355194/>
- <http://fakti.org/mid/lavrov-sjedinjene-drzave-imaju-plan-izazivanja-rata-izmedju-rusije-i-nato>
- <https://news.mail.ru/politics/60337762/>
- <https://news.mail.ru/politics/60337731/?frommail=1>
- <https://vizitnlo.ru/pro-bolshuyu-vojnu/>
- <http://fakti.org/globalpor/financial-times-i-bild-makron-pravi-dimnu-zavesu-vojnici-i-oficiri-iz-nato-vec-su-u-ukrajini>
- <http://fakti.org/quo-vadis-orbi/pentagon-specijalne-jedinice-sad-pomazu-ukrajini-ali-sa-distance>

- <https://fakti.org/alter-america-reganov-savetnik-ukljucenost-sad-u-sukob-u-ukrajini-najopasniji-je-element-situacije-u-svetu>
- <http://fakti.org/media-menju/markov-dvanaest-sprijunskih-centara-cia-u-ukrajini-su-protiv-i-rusije-i-trampa>
- <https://news.mail.ru/politics/59949552/>
- <https://fakti.org/quo-vadis-orbi/saliven-podrska-ukrajini-je-sad-isplativa-u-geopolitickoj-igri-protiv-rusije>
- <https://vizitnlo.ru/prichastnost-rotshildov-i-britanii-v-razzhiganii-vojny-na-ukraine/>
- <http://fakti.org/oruzje/britanija-obecala-da-ce-ukrajini-isporuciti-10-hiljada-dronova>
- <https://edition.cnn.com/2024/03/20/europe/leo-varadkar-ireland-prime-minister-resignation-intl/index.html>
- https://mondo.rs/Info/Svet/a1904889/ursula-fon-der-lajen-trazi-pomoc-od-finske-oko-pripreme-evropske-unije-za-rat.html?utm_source=Kraken&utm_medium=Push&utm_campaign=21-03-2024
- <https://vizitnlo.ru/21-03-2024-svodka-boevyh-dejstvij-poslednie-novosti-s-fronta/>
- https://news.ru/world/nazvana-data-nachala-peregovorov-ochlenstve-ukrainy-v-es/?utm_source=push
- <http://fakti.org/globotpor/da-li-ce-ursula-fon-der-lajen-bitihapsena-da-li-ce-se-eu-raspasti>
- <https://finance.mail.ru/2024-03-19/smi-es-gotovitsya-vzimat-poshlinu-na-import-zerna-iz-rossii-i-belorussii-60278448/>
- <https://news.mail.ru/politics/60276677/>
- <https://news.mail.ru/politics/60236423/?frommail=1>
- <https://news.mail.ru/politics/60149331/>
- <https://news.mail.ru/politics/60289041/?frommail=1>
- <https://news.ru/europe/peskov-prigrozil-nato-nepopravimymi-posledstviyami-budet-bolshaya-vojna/>
- <https://news.ru/europe/peskov-prigrozil-nato-nepopravimymi-posledstviyami-budet-bolshaya-vojna/>
- <http://fakti.org/quo-vadis-orbi/francuska-armija-se-u-ardenima-priprema-za-rat-sa-rusijom>
- <https://vizitnlo.ru/byt-ili-net-francuzskomu-kontingentu-na-ukraine/>
- <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/2/8/italijanski-parlament-odobrio-nastavak-slanja-oruzja-ukrajini>
- <https://rtcg.me/vijesti/svijet/521433/italija-ce-vise-pomoci-ukrajini-.html>
- <https://www.aa.com.tr/ba/svijet/italija-finalizira-bilateralni-sigurnosni-sporazum-s-ukrajinom/3144968>
- <https://vizitnlo.ru/16-03-2024-svezhie-novosti-s-fronta-v-odese-unichtozheno-2-general-a-i-550-soldat/>
- <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/2/5/poljska-ne-iskljucuje-napad-rusije-na-neku-od-clanica-nato-a>
- <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/3/29/tusk-rat-je-realna-prijetnja-a-evropa-nije-spremna>

- <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/2/23/duda-zelenski-moze-da-trazi-sve-ali-mi-ne-mozemo-sve-da-mu-damo>
- <https://vizitnlo.ru/vechernie-novosti-vokrug-vojny-na-ukrajine-voevat-s-rossiej-uzhe-peredumali/>
- <http://fakti.org/vatikan/papa-francisko-posavetovao-ukrajini-da-podigne-belu-zastavu-i-pregovara-sa-rusijom>
- https://news.ru/vlast/v-kremle-otvetili-na-nezhelanie-ven-grii-sosedstvovat-s-rossiej/?utm_medium=referral&utm_source=infox.sg&utm_campaign=exchange
- <https://finance.mail.ru/2024-03-28/poteri-inostrannyh-kompaniy-ot-uhoda-iz-rossii-prevyshayut-107-mlrd-60418138/>
- <https://finance.mail.ru/2024-03-28/krupneyshiy-mirovoy-proizvoditel-kirpicha-prodal-svoi-zavody-v-rossii-60415543/>
- <http://fakti.org/oruzje/zamenik-ministra-odbrane-australije-rusija-i-kina-su-ispred-zapada-po-vojnim-inovacijama>
- <https://news.mail.ru/politics/60328011/?frommail=1>
- <https://news.mail.ru/politics/60295338/?frommail=1>
- <https://news.mail.ru/politics/60279113/>
- https://mondo.rs/Info/Svet/a1898800/Kim-Dzong-Un-na-redio-najvisi-stepen-borbene-gotovosti.html?utm_source=Kraken&utm_medium=Push&utm_campaign=07-03-2024
- <https://ria.ru/20230520/g7-1873160305.html>
- <https://news.mail.ru/politics/59948766/?frommail=1>
- <https://vizitnlo.ru/28-03-2024-karta-boevyh-dejstvij-na-28-marta-2024-goda-novosti-svo-segodnya/>
- <https://news.mail.ru/politics/60455747/?frommail=1>
- <https://vizitnlo.ru/vechernie-novosti-s-fronta-ukrainy-russkie-rakety-tshhatelno-zachishhayut-harkov-i-okrestnosti-ot-vsua/>
- <https://vizitnlo.ru/22-03-2024-massirovannyj-raketnyj-udar-popali-po-dneproges-samye-svezhie-novosti-s-fronta/>
- <http://fakti.org/media-menju/da-li-su-ukrajinski-vojnici-konacno-culi-putinov-poziv-iz-2022-da-preuzmu-vlast>
- <http://fakti.org/rossia/sojgu-ukrajinska-armija-je-tokom-specijalne-operacije-izgubila-preko-444000-vojnika>
- <http://fakti.org/globalpor/ukrajina-za-dve-godine-izgubila-200-potpukovnika-nema-podataka-o-pogibiji-njenih-generalala>
- <https://news.mail.ru/politics/60096703/>
- <https://news.mail.ru/politics/60416128/>
- <https://vizitnlo.ru/19-03-2023-atakami-na-belgorod-protivnik-otvlekaet-vnimanie-ot-odessy-svezhie-novosti-s-fronta/>
- <https://www.geopolitika.news/vijesti/eskalacija-u-moldaviji-moskva-tvr-di-da-je-kijev-dronom-unistio-vojni-helikopter-u-pridnjestrovlju/>
- <https://vizitnlo.ru/chernomorskij-vektor-nato-forsazh/>
- https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/20343373?utm_source=news.mail.ru&utm_medium=referral&utm_campaign=informer
- <https://vizitnlo.ru/finishnaya-pryamaya/>
- <https://vizitnlo.ru/2024-god-bitva-za-chyornoe-more/>

- <https://news.mail.ru/politics/60434530/?frommail=1>
- <https://news.mail.ru/politics/60454596/>
- <https://news.mail.ru/incident/60454597/>
- <https://vizitnlo.ru/massovaya-migracija-iz-srednej-azii-v-rossiyu-idyot-po-planu-velikobritanii/>
- <https://news.mail.ru/incident/60365493/?frommail=1>
- <http://fakti.org/posrbljene-vesti/tramp-obama-je-osnivac-islamske-drzave-a-suosnivac-gadna-hilari-klinton>
- <https://news.mail.ru/politics/60237335/?frommail=1>
- https://www.rbc.ru/politics/05/03/2024/65e75e959a794705d00bcb5d?utm_source=news_mail_ru&utm_medium=informer&utm_campaign=rbc_partners&utm_term=1
- <https://vizitnlo.ru/uroki-krokusa-ili-para-slov-o-splochnosti-naroda/>
- <https://news.mail.ru/incident/60445341/>
- <https://news.mail.ru/politics/60282358/>
- <https://vizitnlo.ru/21-03-2024-svezhie-novosti-s-fronta-russkaya-aviacija-nanesla-massirovannyj-raketnyj-udar-po-kiivu/>
- <http://fakti.org/alter-america/bajden-u-obracanju-naciji-13-puta-napao-trampa-i-obecao-da-se-nece-pokloniti-putinu>
- <http://fakti.org/alter-america/bajdena-vise-ne-spasava-ni-veliki-telesufler-sa-velikim-slovima>
- <https://news.mail.ru/politics/60132439/>

K.A. Fursov¹

ISLAMIZACIJA I ŠAFRANIZACIJA OBRAZOVANJA: PRIJETNJA DIJALOGU CIVILIZACIJA?

Uspon lokalnih kultura u afričkom i azijskom svijetu od kraja 20. vijeka bio je reakcija na globalizaciju, a uspon religioznog faktora – reakcija na neefikasnost sekularnog nacionalizma. U mnogim zemljama islamskog svijeta dolazi do puzeće islamizacije javnog života, a u Indiji se dešava njena šafranizacija (hinduizacija). Jedna od oblasti koja je najviše pogođena sa time je obrazovanje.

Na osnovu primjera Turske, Egipta, Saudijske Arabije, Jordana, Pakistana, Indonezije i Malezije, prikazan je napredak islamista u refor-

matiranju nastavnih planova i programa humanističkih nauka. Primjer Indije prikazuje taj isti proces u odnosu na pristalice hinduističkog nacionalizma – Hindutve. Posebna pažnja posvećena je procesu demontiranja sekularne države u Turskoj, Pakistanu i Indiji u 21. vijeku na primjeru obrazovnog sistema.

Uspon lokalnih kultura u afričkom i azijskom svijetu od kraja 20. vijeka bio je reakcija na globalizaciju.

---

¹ Fursov Kiril Andrejevič – doktor istorijskih nauka, viši naučni saradnik na Institutu za azijske i afričke zemlje Moskovskog državnog univerziteta „M.V. Lomonosov“ (Moskva, Rusija). Adresa e-pošte: kfursov@iaas.msu.ru.

Erozija principa laicizma, potraga za identitetom kroz sliku neprijatelja i indoktrinacija mladih u duh netolerancije ometaju sposobnost društava za dijalog. To doprinosi povećanju rizika od sukoba između etnokonzesionalnih zajednica kako unutar država, tako i između država.

Erozija principa laicizma, potraga za identitetom kroz sliku neprijatelja i indoktrinacija mladih u duh netolerancije ometaju sposobnost društava za dijalog.

Ključne riječi: obrazovanje, vjerski radikalizam, islamizam, islamizacija, hindutva, šafranizacija, sekularizam, dijalog civilizacija.

K.A. Fursov

The Islamization and Saffronization of Education: A Threat to the Dialogue of Civilizations?

The article analyzes the contemporary processes of creeping Islamization of the education sphere in Islamic countries and its saffronization (Hinduization) in India. The prerequisites have been the rise of local cultures in Asia and Africa since the late 20th century as a reaction to globalization and particularly the rise of the religious factor as an answer to the inefficiency of secular nationalism.

Using the material of Turkey, Egypt, Saudi Arabia, Jordan, Pakistan, Indonesia, and Malaysia the author shows how Islamists redesign humanities curricula for their own purposes. Using the Indian material, the same is shown regarding the adherents of Hindu nationalism, i.e., Hindutva. Main attention is paid to the process of the dismantling of secular state in Turkey, Pakistan and India in the 21st century as exemplified by the education system.

The fading of the laicism principle, the search for an identity through the image of an enemy, and the indoctrination of the youth in the spirit of intolerance hamper the capacity of societ-

---

Obrazovanje, vjerski radikalizam, islamizam, islamizacija, hindutva, šafranizacija, sekularizam, dijalog civilizacija.

---

ies for dialogue. It increases the risks of conflicts between ethnoreligious communities both within and between states.

Keywords: education, religious radicalism, Islamism, Islamization, Hindutva, saffronization, secularism, dialogue of civilizations

Uvod

U mnogim zemljama islamskog svijeta danas postoji pužajuća islamizacija, a u Indiji prisutna je šafranizacija² (hinduizacija) javnog života, uključujući i sferu države. Ovi procesi se odvijaju u skladu sa širokim trendom ka indigenizaciji, odnosno usponu nezapadnih oblika kulturnog identiteta. (Termin je uveo u upotrebu Ronald Dor, britanski naučnik koji se bavio proučavanjem Japana, te popularizovao ga je Semjuel Hantington). Ovaj pokret je nastao kao odgovor na globalizaciju, koja vodi brisanju civilizacijske raznolikosti. Važna uloga religijskog faktora u indigenizaciji je reakcija na neefikasnost sekularnog nacionalizma koji je u 20. vijeku pokazao neuspjeh u rješavanju društveno-ekonomskih i drugih problema Istoka.

U mnogim zemljama islamskog svijeta danas postoji pužajuća islamizacija.

Islamizacija i šafranizacija dovode do erozije sekularizma. Naravno, istorijski gledano, civilizacije Istoka karakteriše činjenica da religija nije izolovana od društvenog života, međutim, društveno-političke strukture uspostavljene u većini zemalja i dalje ograničavaju uticaj vjerskih normi, između ostalog i zbog mira u uslovima vjerske raznolikosti. Praktično sve religije propovjedaju čovjekoljublje, međutim, ako bilo koja od njih počne da određuje cjelokupni način života, povećava se rizik od jačanja ekstremnih stavova koji ne dopuštaju drugačije mišljenje.

Ovi procesi su usmjereni odozdo i odozgo. Sa jedne strane nevladine organizacije poput Muslimanske braće (*arapski*: Al-Ihvan al-Muslimun) u Egiptu ili Saveza nacionalnih dobrovoljaca (*hindi*: Raštija svajamsevak sangh, RSS) u Indiji pozivaju da se u svemu slijedi Kuran ili Manusmriti³. U uslovima socio-ekonomske polarizacije i neravnoteže u svjetskom poretku, društva su u potrazi za samoidentitetom. Način za njegovo uspostavljanje se ponekad vidi u strogom pridržavanju vjere. Međutim, u isto vrijeme pojavljuje se iskušenje da se živi po principu „Ko nije sa nama, taj je protiv nas“.

Islamizacija i šafranizacija dovode do erozije sekularizma.

S druge strane, ove trendove ponegde uzimaju u obzir države i vladajuće partije. U nekim zemljama poput Egipta, počevši od predsjednika (1970–81) An-

---

2 Boja šafrana, narandžasta boja je sveta boja hinduizma.

3 Jedna od drevnih indijskih Darmašastra, zbirka pravnih normi na sanskritu.

vara as-Sadata ili Pakistana, počevši od predsjednika (1978–88) Muhamada Zija-ulj-Haka oni nastoje da preuzmu inicijativu. Na

---

Jedna od oblasti koja je najviše pogođena islamizacijom i šafranizacijom je obrazovanje: radikali traže moćno oruđe za širenje svojih stavova.

---

primjer, u Egiptu, neočekivani uspjeh Muslimanske braće na parlamentarnim izborima 2005 (20%) pokazao je da ideološke razlike između njih i vlade nisu tako velike⁴. U drugim zemljama, kao što su Turska pod Redžepom Tajipom Erdoganom (prvo premijer, a zatim predsjednik od 2003.),

Egipat pod Muhamedom Morsijem (2012–13.) ili Indija pod Narendrom Modijem (premijer od 2014.), stranke sa prilično radikalnim stavovima sami došli na vlast.

Jedna od oblasti koja je najviše pogođena islamizacijom i šafranizacijom je obrazovanje: radikali traže moćno oruđe za širenje svojih stavova.

Islamizacija obrazovanja u Turskoj

Upečatljiv primjer islamističke ofanzive na obrazovni sistem je Turska. Iako Erdogan poriče islamističku naklonost ideologije njegove Stranke pravde i razvoja (SPR), obrazovni programi u zemlji sve više poprimaju religioznu prirodu⁵. Islamizaciju obrazovanja značajno su pogurale dve reforme.

Prvo, 2012. godine, Medžlis (parlament) je usvojio izmjene i dopune Zakona o nacionalnom obrazovanju, vraćajući mreži imamsko-hatipskih vjerskih škola (obuka imama i propovjednika) pravo na pružanje srednjeg obrazovanja. Zahvaljujući politici SPR-a, između školske 2003/04. i 2015/16. godina broj takvih škola porastao je za 588% – sa 452 na 3110⁶. To je postignuto uglavnom zahvaljujući preprofilisanju sekularnih škola. Imam-hatip škole (koje čine srednjoškolci uzrasta od 14 do 18 godina) pohađaju samo

---

Upečatljiv primjer islamističke ofanzive na obrazovni sistem je Turska.

11% učenika u zemlji, međutim, takve škole dobijaju 23% državne materijalne podrške za srednje

---

4 Guindy A. The Islamization of Egypt. *Middle East Review of International Affairs*. 2006. Vol. 10. No. 3. P. 95.

5 Yilmaz I. Erdoganism and Islamist Use of Education in Turkey. *Social Science Research Network*. 2018. P. 9. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3278481 (accessed 29.01.2024).

6 Lord C. *Religious Politics in Turkey: From the Birth of the Republic to the AKP*. Cambridge etc.: Cambridge University Press, 2018. P. 192.

škole⁷. Vladajuća partija ove institucije smatra mestima formiranja ljudi koje je italijanski neomarksista Antonio Gramši (1891–1937) nazvao „organskim intelektualcima“⁸, a sama SPR naziva „pobožnom generacijom“.

Drugo, 2016. godine, Medžlis je, uprkos studentskim protestima širom Turske koji su zahtijevali da se garantuje moderno sekularno obrazovanje, osnovao Vakuf prosvjete⁹. U suštini, stvoreno je drugo Ministarstvo prosvjete sa pravom da osniva obrazovne institucije na bilo kom nivou, obučava i bira nastavnike i profesore lojalne vlasti. Članstvo u upravnom odboru Vakuf prosvjete je koncipirano tako da SPR zadrži kontrolu nad njim čak i u slučaju promjene vlade¹⁰. SPR vidi islamizam kao jedno od oružja jačanja popularnosti u zemlji i povećanja uticaja Turske u muslimanskom svijetu.

Smanjen je udio filozofije u univerzitetskim programima; kako protivnici ove mjere jasno objašnjavaju, to je učinjeno da bi se otupilo kritičko mišljenje i sposobnost političke mobilizacije. U školskim udžbenicima vodeća figura više nije prvi predsjednik republike (1923–38) Mustafa Kemal, već Erdogan. Iako je i Kemal imao autokratske metode vladanja, dvije od „šest strela“ kemalizma su bile nacionalizam i republikanizam. Islamizacija je neraskidivo povezana sa promocijom principa vođe. Uopšte, društveni inženjering kroz obrazovni sistem pokušava da izbací određene ideje, događaje i figure iz javne svijesti i zamijeni ih onima koji se sviđaju vlastima. Došlo je do toga da je, u duhu inicijative provladinog Sindikata prosvjetnih i naučnih radnika, predmet „Darvin i teorija evolucije“ izbačen iz školskog programa.

Osim toga, državni organ Dijanet, Uprava za vjerska pitanja, stalno se miješa u oblast vaspitanja i obrazovanja u Turskoj. Odobrio je održavanje duhovnih kurseva u studentskim domovi-

---

U školskim udžbenicima vodeća figura više nije prvi predsjednik republike (1923–38) Mustafa Kemal, već Erdogan.

Državni organ Dijanet, Uprava za vjerska pitanja, stalno se miješa u oblast vaspitanja i obrazovanja u Turskoj.

---

7 Seibert T. Turkish Critics Fear Erdogan's Islamist Agenda Shaping Children's Education. *The Arab Weekly*. 16.12.2018. <https://theArabweekly.com/turkish-critics-fear-erdogans-islamist-agenda-shaping-childrens-education> (accessed 08.02.2024).

8 Şaraplı O. *State Ideology and Education in Turkey, 1980–2015*. New York etc.: Peter Lang, 2021. P. 201.

9 Vakuf, prema šerijatu, je imovina koja se prenosi na osobu ili instituciju u vjerske ili dobrotvorne svrhe.

10 Shlykov P. The Secularization and Desecularization Nexus in the Turkish Context: What is Behind? *Politics and Religion Journal*. 2019. Vol. XIII. No. 2. Pp. 218–219. DOI: 10.54561/prj1302199s

ma državnih univerziteta, te je osnovao i „koranske vrtiće“. Dijanet je bio osnovan daleke 1924. godine u skladu sa ustavom mlade

---

Turska SPR ideološki je ukorenjena u najstarijoj radikalnoj organizaciji u islamskom svijetu.

---

republike i zamišljen je kao instrument potpune državne kontrole nad vjerskom sferom (približni analog Svetog Sinoda Ruske imperije). Danas,

kada se turska država našla – pravno – u rukama islamista, Dijanet, koji su nasledili od kemalista, pretvorio se iz organa sekularizacije u organ desekularizacije. „Vlada Republike Turske, čija deklarirana ideologija proklamuje laicizam¹¹, kao jedan od svojih glavnih stubova, paradoksalno je preuzela više moći nad vjerskim poslovima nego što su je ikada imali sultan-kalifi Otomanskog carstva“¹².

Salafija u arapskoj školi

Turska SPR ideološki je ukorenjena u najstarijoj radikalnoj organizaciji u islamskom svijetu. To su egipatska Muslimanska braća, salafistička organizacija osnovana 1928. godine, fundamentalisti koji se zalažu za povratak idealima iz doba proroka i četiri pravedna kalifa (7. vijek). Uz podršku predsjednika Anvara al-Sadata i Hosnija Mubaraka Muslimanska braća od 1970-ih ne samo da su stvorila sopstvenu mrežu privatnih škola, već su se infiltrirala u egipatsko ministarstvo obrazovanja, gdje su učestvovala u izradi nastavnog plana i programa i uticala na imenovanja¹³. Od 2013. godine, nakon „revolucije 30. juna“, rukovodstvo oružanih snaga koje je došlo na vlast nanelo je niz ozbiljnih udaraca na uticaj islamista. Nedavno su čak i vlasti Saudijske Arabije preduzele mjere protiv širenja obrazovanja u duhu Muslimanske braće: izbacile su knjige iz programa i prebacile nastavnike na nenastavničke poslove. Na prvi pogled to je čudno, jer su vehabije takođe selafije. Međutim, egipatska verzija selafija plaši pristalice vehabija (prihvaćena u Saudijskoj Arabiji kao zvanična ideologija) jer tretira kao otpadnike one vladare koji imaju posla sa „nevjernicima“. U trgovinskom i finansijskom smislu, Saudijska Arabija

---

Na prvi pogled to je čudno, jer su vehabije takođe selafije.

---

je veoma duboko integrisana u zapadnocentrični svijet, da ne spominjemo pet baza američkih vazduhoplovnih snaga.

---

11 Laicizam – princip sekularne prirode javnog života, uključujući državu.

12 Shlykov P. Op. cit. P. 209.

13 Wickham C.R. *The Muslim Brotherhood: Evolution of an Islamist Movement*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2013. P. 198.

Međutim, vehabijski duh takođe promovise netrpeljivost prema „nevjericima“. Nije slučajno da je od 19 terorista 11. septembra 2001. godine u Sjedinjenim Državama 15 bili Saudijski. Štaviše, težeći imidžu „najmuslimanskih Malika“¹⁴, dinastija Sauda velikodušno daje novac na islamsko obrazovanje širom svijeta. Njegovim sredstvima osnovano je više od 2 hiljade vjerskih škola¹⁵ u različitim zemljama.

Vehabijski duh takođe promovise netrpeljivost prema „nevjericima“.

Nakon terorističkih napada 2001. godine, saudijske diplomate su više puta uvjeravale američku administraciju da je njihova zemlja sprovela duboku reformu obrazovanja, uklonivši iz udžbenika stavove koji ocrnjuju druge religije. Međutim, primjeri školskih udžbenika izdatih za školsku 2005/2006. godinu ukazuju na suprotno. Tako, udžbenik o tevhidu (monoteizmu) za 10. razred osuđuje većinu sunita kao „loše sljedbenike“ „loših prethodnika“, žigoše šiite i sufije kao politeiste i osuđuje muslimane koji ne tumače Kuran doslovno. Udžbenici iz tevhida, hadisa, islamske kulture, prava i učenja Kurana za 5., 8. i 11. razred govore učenicima da se ne druže, ne oponašaju i ne poštuju nevjernike, a za 6. razred – da ne plaću na sahranama, ne klanjaju na grobovima i ne podižu nad njima džamije¹⁶.

Tri posljednje zabrane direktno su usmerene protiv običaja žalosti šiita, dok je njihov udeo u saudijskom društvu 10-15%¹⁷. Udžbenik iz hadisa i islamske kulture za 12. razred ne pominje islamsku zabranu prisilnog preobraćenja i, naprotiv, propoveda militantni džihad. Riječ *qitāl* („bitka“) koja se nalazi u ovom kontekstu potiče od glagola *qatala* („ubijati“) i skoro nikada se ne koristi metaforički¹⁸.

Tri posljednje zabrane direktno su usmerene protiv običaja žalosti šiita, dok je njihov udeo u saudijskom društvu 10-15%.

Školski udžbenici istorije su takođe pristrasni. U njima se ništa ne govori o teritoriji Saudijske Arabije van Nedžda, niti o šiitskoj zajednici,

---

14 Povlačim analogiju sa izrazom „najhrišćanski kralj“, kako su zvali francuske monarhe. Arapska riječ „malik“ prevedena na evropske jezike kao „kralj“.

15 El Karoui H. *La fabrique de l'islamisme*. Version abrégée. Paris: L'Institut Montaigne, 2018. P. 50.

16 *Saudi Arabia's Curriculum of Intolerance: With Excerpts from Saudi Ministry of Education Textbooks for Islamic Studies*. Washington, DC: Center for Religious Freedom of Freedom House; Institute of Gulf Affairs, 2006. P. 13.

17 Al Najjar O. The Saudi Shia: Between an Iranian Rock and a Saudi Hard Place. *Aljazeera*. 08.05.2019. <https://www.aljazeera.com/opinions/2019/5/8/the-saudi-shia-between-an-iranian-rock-and-a-saudi-hard-place> (accessed 15.02.2024).

18 *Saudi Arabia's Curriculum of Intolerance*. P. 29.

veličajući ulogu prvog Malika (1932–53) Abd-ul-Aziza II u ujedinjenju zemlje i, što je najvažnije, u omogućavanju pokorenim

Školski udžbenici istorije su takođe pristrasni.

plemenima da se vrate na put „ispravne“ verzije islama. Ne pominje se krvoproliće koje je pratilo njegove ratove. Pojave i procesi koje dominantna

ideologija ne odobrava, poput Naserovog Egipta, panarabizma ili revolucije u susednim zemljama, jednostavno se ne proučavaju. Sadržaj materijala odgovara načinu na koji je predstavljen. Monotonija lekcija i ponekad jezik težak za uzrast učenika uliva u njih pasivnost, zavisnost od autoriteta i nekritičko usvajanje gradiva. Indikativna je i činjenica da su udžbenici upozoravaju krhke umove da ne komuniciraju sa „inovatorima“ (onima koji šire bilo kakve inovacije – *bid'ah*)¹⁹.

Iako u susednom Jordanu ne vladaju islamisti, postigli su takav uticaj da pritiskom javnosti diktiraju državni obrazovnu politiku. Ministarstvo prosvjete je 2014. izdalo udžbenike u duhu političkog islama. Međutim, oni su kritikovani da podržavaju ekstremizam i terorizam i zamenjeni su 2016. uravnoteženijima. Tada su se, pak, aktivirali islamisti. Podsticali su nezadovoljstvo javnosti, te su udžbenici bili spaljivani u školskim dvorištima. Ministarstvo je odustalo od svoje namjere, te knjige objavljene za školsku 2017/2018. ponovo su bile islamske prirode.²⁰ Krug je zatvoren.

Islamizacija obrazovanja u „Zemlji čistih“

Dok je obrazovni sistem Saudijske Arabije prožet islamizmom od nastanka kraljevstva, istorija druge mlade države, Pakistana, služi kao primjer radikalizacije koja je postepeno rasla.

Iako u susednom Jordanu ne vladaju islamisti, postigli su takav uticaj da pritiskom javnosti diktiraju državni obrazovnu politiku.

Pakistan (*urdu* „Zemlja čistih“) se pojavio 1947. kao sekularna država pretežno muslimana, ali je evoluirala u islamsku republiku. 80–85% stanov-

19 Prokop M. Saudi Arabia: The Politics of Education. *International Affairs*. 2003. Vol. 79. No. 1. Pp. 80–81. DOI: 10.1111/1468-2346.00296

20 ناربي و ايكرت و يببرعل المل اعلا يف ميل عتلا جهانم و نوي مال سالا (133) باتاكل شوح صخلم 2018. وينوي 28. شوح بلا و تاساردلل رابس مال زكرم. 2018. (فيناشلا نوناك) ريان ي. knjige: (133) Islamisti i obrazovni programi u arapskom svijetu, Turskoj i Iranu. Januar 2018. *istraživački centar Al-Misbar*. 28.06.2018((arap.). <https://www.almesbar.net/%D9%85%D9%84%D8%AE%D8%B5-%D8%A8%D8%AD%D9%88%D8%AB-%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8-133-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D9%88%D9%86-%D9%88%D9%85%D9%86%D8%A7%D9%87%D8%AC-%D8%A7>)data obrađenja 25.01.2024).

ništva su suniti, 10–20% su šiiti,²¹ 1,7% su hindusi, 1,3% su hrišćani, 0,1% su pristalice pokreta Ahmadija.²² Međutim, još osamdesetih godina prošlog vijeka, školski udžbenici iz humanističkih nauka su prepisani na takav način da predstavljaju monolitnu sliku islamske zemlje u sunitskoj verziji. Tokom 2000-ih, u Pakistanu je izašla analiza nastavnih planova koju je uradio Abdul-Hamid Najar (r. 1945.) te je pokušao da otkrije kako je zemlja dobila međunarodnu reputaciju kao utočište za različite islamske militante.

Ljudima se usađuje ideja da su jedini pravi građani Pakistana muslimani.

Prvo, ljudima se usađuje ideja da su jedini pravi građani Pakistana muslimani. Na primjer, u udžbeniku engleskog jezika za 6. razred (Lahor, 2002) stoji: „Ko sam ja? Ja sam musliman. Ja sam Pakistanac“. Drugo, iako je predmet *Islamijat* (urdu „islamizam“) obavezan samo za muslimanske učenike, on nosi 25% dodatnih poena, što nemuslimane stavlja u nepovoljan položaj. Osim toga, doktrine islama se uvode u predmete koji su obavezni za sve (društvene i pakistanske studije, urdu i engleski), čime se krši čl. 36. Ustava o zaštiti manjina. Treće, nameće se ideja o nekoj „ideologiji Pakistana“, iako njen osnivač Muhamed Ali Džina (1876–1948) nikada o tome nije govorio. Još gore, gaji se mržnja prema Indiji i Indusima. Tako, udžbenik iz urdu za 5. razred (Lahor, 2002) kaže: „Hindusi su uvijek bili neprijatelji islama“. Četvrto, usađuje se potreba za džihadom i mučeništvom (*šehadat*).²³

Prema ubjedljivom zaključku A. Najara, „redovno obrazovanje u Pakistanu je usko u interesima, ekskluzivno, seje mržnju i ne usađuje vrijednosti univerzalizma, humanizma, tolerancije, objektivnosti i kritičkog učenja... Nasuprot vjerovanju da ortodoksnost i borbenost dolaze iz vjerskih bogoslovija zvanih medrese... redovni obrazovni sistem isto tako daje tome svoj doprinos“.²⁴ Godine 2013. Nacionalna komisija za

---

Hindusi su uvijek bili neprijatelji islama.

---

21 *Country Policy and Information Note. Pakistan: Shia Muslims. Version 3.0.* London: Home Office, 2021. P. 11.

22 Hasnain K. Pakistan's Population is 207,68m, Shows 2017 Census Result. *Dawn*. 19.05.2021. <https://www.dawn.com/news/1624375/pakistans-population-is-20768m-shows-2017-census-result> (accessed 23.02.2024). Ahmadija je revivalistički pokret u islamu koji je nastao u Pendžabu krajem 19. vijeka; Pošto se njen osnivač Mirza Gulam Ahmad proglasio za Mahdija (Mesija) i, u stvari, pokušao da stvori sinkretičku religiju, ne smatraju svi muslimani Ahmadije pripadnicima iste vjere kao što su i oni sami.

23 Nayyar A.H. Intensitivity of Pakistani School Education to Religious Diversity of the Nation. *Human Rights Education in Asian Schools*. Vol. VII. Osaka: Asia-Pacific Human Rights Information Center, 2004. Pp. 76–83.

24 Isto tamo. Pp. 84–85.

pravdu i mir zaključila je da udio materijala koji podstiče pristranost ili mržnju prema vjerskim i etničkim manjinama u Pakista-

Nasuprot vjerovanju da ortodoksnost i borbenost dolaze iz vjerskih bogoslovija zvanih medrese... redovni obrazovni sistem isto tako daje tome svoj doprinos“.

nu, nakon reformi obrazovanja iz 2006. i 2009. godine samo povećao.²⁵

U aprilu 2022. godine istaknuti pakistanski fizičar Pervez Hudbhaj (rođ. 1950.) kritikovao je Jedinstveni nacionalni obrazovni program koji je uvjela vlada Imrana Hana (2018–2022) zbog kombinovanja vjerskog i sekularnog obrazovanja. Obrazovni sistem svoje zemlje nazvao je najgorim na svijetu. Prema riječima naučnika, besкраjno učenje napamet molitvi (koji treba da se čitaju, između ostalog, kada se učenici penju i spuštaju stepenicama) ostaviće učenicima malo vremena da savladaju osnove predmeta i razviju kreativno mišljenje.²⁶ I naravno, takva politika doprinosi i usponu kulta vođe.

Čak i u Indoneziji, gdje je islam, zbog svoje udaljenosti od izvora svog porekla, kao i uticaja ranije rasprostranjenih religija, uvijek bio blage prirode, islamizacija obrazovanja i javnog diskursa od 1970-ih godina objektivno vodi ka smanjenju stepena tolerancije prema drugim religijama.²⁷ U Maleziji ovaj proces komplikuje etnički faktor: malajski političari koriste islam kao političko oruđe, što izaziva odbojnost kod kineske i indijske zajednice, koje čine 22,8 odnosno 6,6% stanovništva.²⁸

Kao što je gore navedeno, do porasta islamizacije došlo je zbog nesposobnosti sekularnih političkih režima da se izbore sa čitavim nizom problema. Međutim, islamizacija obrazovanja nije

U Maleziji ovaj proces komplikuje etnički faktor.

jednostavan povratak na nastavne planove i programe medresa koji su usredsređeni na „tradi-

25 Lall N., Saeed T. *Youth and the National Narrative: Education, Terrorism and the Security State in Pakistan*. London etc.: Bloomsbury Academic, 2020. P. 100.

26 دیقنٹ یک علامہ بدوہ زیورپ رپ تم وکح ناخ نارم عرب نشی زئی الم اس اے یک میل عت نیم نات س کاپ (Kritika Perveza Hudbhaja na račun vlade Imrana Kana zbog islamizacije obrazovanja u Pakistanu). *New Age Islam*. 17.04.2022 (urdu). <https://www.newageislam.com/urdu-section/new-age-islam-staff-writer/government-for-islamisation-of-education-in-pakistan> (data obrascenija 06.01.2024).

27 Woodward K.E. Indonesian Schools: Shaping the Future of Islam and Democracy in a Democratic Muslim Country. *Journal of International Education and Leadership*. Spring 2015. Vol. 5. No. 1. Pp. 1-23.

28 Current Population Estimates, Malaysia, 2022. *Department of Statistics Malaysia Official Portal*. 29.07.2022. https://v1.dosm.gov.my/v1/index.php?r=column/cthemebByCat&cat=155&bul_id=dTZXanV6UUdyUEQ0SHNWOVhpSXNMUT09&menu_id=L0pheU43NWJwRWVVSZkIWdzQ4TlhUUT09

(accessed 02.01.2024).

onalne“ vjerske predmete. Opisuje se kao politički pokušaj da se obrazovanje stavi pod potpunu kontrolu, pri čemu se prirodne nauke i druge nereligijske discipline ne odbacuju, već se uključuju u nastavni plan i program sa ciljem da islam postane sveobuhvatni okvir koji definiše sve druge oblasti znanja.²⁹ U suštini, ovo je pokušaj jedne civilizacije (islamske) da stavi u svoju službu funkcionalne karakteristike druge (hrišćanske) – efektivne državne institucije, savremene oblike znanja – uz zadržavanje njenih suštinskih karakteristika.

Kao što je gore navedeno, do porasta islamizacije došlo je zbog nesposobnosti sekularnih političkih režima da se izbore sa čitavim nizom problema.

Nasrtaj hindutve na obrazovanje

Revivalistički trendovi su dobili zamah i u Indiji. Proces šafranizacije posebno je aktivan od 2014. godine, nakon pobjede na nacionalnim izborima prohinduističke stranke Bharatija Džanata (SBDŽ). Stav komunalista,³⁰ a sada u mnogim aspektima i države, je da je Indija zemlja samo Hindusa. Ovo je centralni element ideologije hinduističkog nacionalizma – Hindutve (*hindu „hinduizam“*). Pod Modijem prepisani su školski udžbenici istorije i društvenih nauka: veličina hinduističke civilizacije nije samo naglašena, već i mitologizovana, te se omalovažava doprinos pripadnika drugih religija. Naravno, prema poslednjem popisu (2011), Hindusi čine 80%, ali petinu i dalje čine druge vjerske zajednice: muslimani čine 14%, hrišćani i siki – po 2%, budisti – 1%, džaini i drugi – 1%.³¹

Iako je istorija Hindustana 13–18. vijeka pretežno istorija muslimanskih politija, u državi Maharaštra u udžbenicima za 7. razred, period Mogulskog carstva pod Šah Akbarom (1556–1605) smanjen je na tri reda, a u državi Utar Pradeš je uklonjen u cjelini. Univerzitet u Delhiju je takođe drastično smanjio njegovo proučavanje. Na nekim mestima se čak navode činjenice koje su suprotne istini. Tako, u državi Rad-

---

Revivalistički trendovi su dobili zamah i u Indiji.

---

29 Thobani S. The Dilemma of Islam as School Knowledge in Muslim Education. *Asia Pacific Journal of Education*. 2007. Vol. 27. No. 1. P. 20. DOI: 10.1080/02188790601145382

30 Komunalizam (engleski: communalism „zajedništvo“) je uobičajena oznaka za vjerski nacionalizam u južnoazijskim zemljama – ideološki pokret koji smatra da je religija glavni znak pripadnosti neke nacije. Postoji i hinduistički komunalizam i muslimanski komunalizam.

31 Religion Census 2011. *Census 2011*. <https://www.census2011.co.in/religion.php> (accessed 02.03.2024).

žastan, udžbenik društvenih nauka za 10. razred kaže da je u bici između Akbara (muslimana) i radžputskog princa Pratapa (hinduista) kod Haldighatija 1576. godine pobedio drugi, a ne prvi³².

Mržnja ne samo da dijeli, već i ujedinjuje.

Snažan podsticaj šafranizaciji dala je Nova obrazovna politika, koju je Vlada odobrila 2020. godine da zamijeni politiku usvojenu 1986. godine. To je već uvježbano na nivou saveznih država. Na primjer, tokom posljednje vladavine SBDŽ u Radžastanu (2013–18), državni odbor za obrazovanje uklonio je iz udžbenika istorije sve reference na prvog premijera (1947–64), pristalicu sekularizma, Džavaharlala Nehrua, međutim, u velikom obimu pružio reference na osnivača Hindutve, Vinajaka Savarkara (1883–1966)³³. On je, inače, učio: „Mržnja ne samo da dijeli, već i ujedinjuje“³⁴ (misli se na zajedničkog neprijatelja kao podsticaja za ujedinjenje).

Kada je Komisija za univerzitetske grantove obnovila program istorije 2021. godine, brojni naučnici i studentske organizacije kritikovali su ga zbog pristrasnosti. Program posvećuje veliku pažnju vedskoj književnosti; ne samo muslimanski vladari, već i vjerski neutralni drevni traktati, na primjer, Arthašastra i Čaraka Samhita, našli „u nemilosti“. Radovi uglednih historičara kao što su Ram Šaran Šarma (1919–2011) i Irfan Habib (rođ. 1931) isključeni su sa spiskova naučne literature, ali su uključeni manje poznati autori, uključujući i one sa reputacijom pristalica RSS-a³⁵.

Šafranizacija je takođe neraskidivo povezana sa principom vođe. U nastavi istorije pažnja se posvećuje monarsima umjesto razumijevanja masovnih procesa; širi se ideja da indijsko društvo od davnina svoju strukturu duguje Radžama (varijanta prosvijećenog apsolutizma). U suštini, narod se navikava na ideju da postoje ljudi koji imaju pravo da odlučuju umjesto njih.

Šafranizacija je takođe neraskidivo povezana sa principom vođe.

S tim u vezi, razumljivi su stavovi komunalista o kastinskom sistemu. Oni ga doživljavaju

32 Jaffrelot C. *L'Inde de Modi: national-populisme et démocratie ethnique*. Paris: Fayard, 2019. Pp. 177–178.

33 Sanghera T. Modi's Textbooks Manipulations. *Foreign Policy*. 06.08.2020. <https://foreignpolicy.com/2020/08/06/textbooks-modi-remove-chapters-democracy-secularism-citizenship> (accessed 21.02.2024).

34 Savarkar V.D. *Hindutva: Who Is a Hindu?* Bombay: Veer Savarkar Prakashan, 1969. P. 43.

35 Niazi S. Row over Hindu Bias in Revision of History Syllabus. *University World News*. 23.07.2021. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210723110337901> (accessed 18.02.2024).

kao društveni poredak osvećen vjerom, pa ne podržavaju borbu sunarodnika niže kaste za veći status. U nastavnim planovima i programima postoji rastuća tendencija da se smanji inferiorni položaj dalita (*hindi* „potlačeni“) i adivasija (*hindi* „prvobitni stanovnik“) – politički korektni naziv za pripadnike nižih kasta i autohtonih plemena.

Hvalospjevi indijske civilizacije nemaju granica.

U Radžastanu, udžbenici društvenih nauka za 6–8 razred objašnjavaju njihov položaj kao svjesnu žrtvu u korist visokih kasta³⁶. Okrećući situaciju naglavačke udžbenici pokušavaju da stvore utisak da pravi problem nije kastinska diskriminacija, već politizacija kastinskih razlika.

Hvalospjevi indijske civilizacije nemaju granica. Na nekim mjestima se navodi da su u staroj Indiji otkriveni čak i drugi fizički zakoni. Istovremeno se stavlja znak jednakosti između indijske i hinduističke civilizacije. Kada je veteran RSS-a Dinanat Batra (rođ. 1932.) 2014. godine stao na čelo odbora za reformu obrazovanja, uveo je širom zemlje udžbenike morala za 7–12 razrede koje je napisao za škole u Gudžaratu. Počinju slavljenjem boginje Sarasvati, međutim Batra je negirao da je to manifestacija hinduizacije. „Svaki dio boginje je simbol nekog kvaliteta koji učenik mora da neguje u sebi... Kakav to dobronamerni musliman ne bi želio da ima takve kvalitete?“³⁷ – upitao je sofistički. Štaviše, pristalice Hindutve insistiraju da su upravo oni pravi sekularisti, dok su članovi sadašnje opozicione stranke Indijski nacionalni kongres pseudosekularisti, jer istovremeno zadiru u interese hinduističke većine i traže njihovu naklonost³⁸.

Ironija istorije je u tome da su hinduistički komunalisti usvojili podelu indijske istorije na hindusku/drevnu, muslimansku/srednjovekovnu i britansku/modernu koju su uveli Britanci. Ovo je odražavalo kako je na indijsku percepciju sopstvene istorije i kulture uticao orijentalistički diskurs (u smislu koji je arapsko-američki književnik Edvard Said, 1935–2003. uneo u ovaj koncept)³⁹.

Ironija istorije je u tome da su hinduistički komunalisti usvojili podelu indijske istorije na hindusku/drevnu, muslimansku/srednjovekovnu i britansku/modernu koju su uveli Britanci.

---

36 Westerfield C. *The Saffronization of Indian Textbooks. A Study of the Extent and Implications of BJP Textbook Manipulation 2002–2018*. RLST 375: Hindu Nationalism. May 8, 2019. P. 14.

37 Citat: Jaffrelot C. Op. cit. P. 177.

38 Abramov D.B. *Svetskoe gosudarstvo i religioznyj radikalizm v Indii*. M.: IMEMO RAN, 2011. S. 33.

39 Joughki J. Orientalism and India. *J@rgonia: elektroninen julkaisusarja*. 8/2006. Pp. 1–20.

Hinduistički period (do 13. vijeka) predstavlja se kao „zlatno doba“ indijske civilizacije, koje su okončali muslimani. Ovo

---

Hinduistički period (do 13. vijeka) predstavlja se kao „zlatno doba“ indijske civilizacije, koje su okončali muslimani.

---

predstavljanje nije novo: blisko je britanskim imperijalnim istoričarima, čiji je cilj bio da suprotstave „lošu“ muslimansku vladavinu „dobroj“ britanskoj. Ispiranje mozgova donosi plodove.

Kada je američki novinar Aleks Traub posjetio muslimansku školu Daudi Bohra u Radžastanu 2018. godine, učenici su mu na času društvenih nauka u 8. razredu rekli da se prije muslimanske vladavine odigrao „slavni“ period indijske istorije⁴⁰.

Kritičari pronalaze u šafranizaciji i globalnu političko-ekonomsku dimenziju. Prema njima, pristalice Hindutve su saveznici transnacionalnih korporacija. Navodi se da se isticanje veličine drevne Indije i ugnjetavanja Indusa od strane muslimana u srednjem vijeku dobro uklapa u projekat neoliberalne globalizacije, jer skriva činjenicu da je svjetski kapitalistički sistem eksploatisao Indiju tokom kolonijalnog perioda – pa stoga i danas⁴¹.

Zaključak

Islamizacija i šafranizacija obrazovanja ilustracije su ekspanzije „paralelnog društva“. Ovim terminom je njemački sociolog Wilhelm Hajtmajer (rođ. 1945) označio islamističke grupe turske omladine u Njemačkoj koje ignorišu društveni i politički sistem Njemačke⁴². Nedavno je grupa istraživača iz Moskve i Sankt Peterburga proširila koncept „paralelnog društva“.

Islamizacija i šafranizacija obrazovanja ilustracije su ekspanzije „paralelnog društva“.

---

vom tumačenju ono već dolazi u sukob sa sekularnim pravnim i društvenim normama države i pokušava da ih zamijeni svojim⁴³. U svjetlu ovog

40 Traub A. India's Dangerous New Curriculum. *The New York Review*. 06.12.2018. https://www.nybooks.com/articles/2018/12/06/indias-dangerous-new-curriculum/?lp_txn_id=1373272 (accessed 22.01.2024).

41 पटनायक प. वचिार: एक समरूप शक्तिषा प्रणाली हिंदुत्व के साथ अच्छी तरह मेल खाती है (Патнаик П. Мишленје: Номогени образовни систем добро се слаже са hindutvom). *NewsClick*. 01.11.2021 (hindi). <https://hindi.newsclick.in/homogenised-education-system-blends-well-hindutva> (datum korišćenja 15.01.2024).

42 Heitmeyer W. Für türkische Jugendliche in Deutschland spielt der Islam eine wichtige Rolle. *Zeit Online*. 23.08.1996. <http://www.zeit.de/1996/35/heimmey.txt.19960823.xml> (aufgerufen 05.02.2024).

43 *Transformacii globalnogo konfessionalnogo geoprostranstva: fenomen «parallelnyh» obučestv v sisteme meždunarodno-političeskikh otnošenii: kollektivnaja monografija / nauč. red. L.A. Andreeva, IV. Sledzevskij, M.IU. Smirnov. SPb: Vladimir Dal', 2021. 549 c.*

koncepta, oni posmatraju muslimansku dijasporu Evrope, ali je primenljiv i na afro-azijski svijet, na ofanzivu vjerskih ekstremista na državu zapadnog tipa.

Upravo je „paralelno „društvo u društvu“⁴⁴ ono što su Muslimanska braća uspjela da stvori u mnogim dijelovima Egipta. Pokret Hamas je takvo društvo „proširio“ na pojas Gaze, gdje vlada od 2007. godine. U istom pravcu se kreću i druge radikalne organizacije.

Upravo je „paralelno „društvo u društvu“ ono što su Muslimanska braća uspjela da stvori u mnogim dijelovima Egipta.

Ekstremizam se budi čak i na civilizacijskom polju religije, koju mnogi povezuju sa tolerancijom i kvijetizmom – budizma. Tako je u Mjanmaru organizacija Ma Ba Ta („Udruženje za odbranu nacije i religije“) za kampanju protiv prisustva muslimana u različitim sferama javnog života koristi svoju mrežu *dhamma* škola⁴⁵. Bijeleži se i porast judaističkog etnonacionalizma u Izraelu, koji se takođe projektuje u sferu obrazovanja⁴⁶.

Sve to gomila prepreke dijalogu civilizacija u vrijeme kada je on toliko potreban. Ne samo da se to dešava unutar određene zemlje. U Turskoj je, na primjer, obrazovna reforma iz 2012. godine učinila da ispit iz vjerske kulture i etike postao obavezan na kraju 8. razreda. Pošto je taj predmet nametnut sa sunitske tačke gledišta, stavi pet vjerskih manjina, uključujući Alevite, koji čine 15–20% stanovništva, u nepovoljan položaj⁴⁷. U Indiji su muslimanski studenti primorani da polažu ispite tokom mjeseca Ramazana, a mnoga pitanja su formulisana na osnovu ideologije SBDŽ, na primjer: „Zašto Babri Masdžid nije džamija?“⁴⁸ Samo pitanje već sugeriše odgovor. Nije iznenađujuće da se ide-

---

Ekstremizam se budi čak i na civilizacijskom polju religije, koju mnogi povezuju sa tolerancijom i kvijetizmom – budizma.

---

44 Rosen E. The Muslim Brotherhood's Concept of Education. *Current Trends in Islamist Ideology*. 2008. Vol. 7. P. 125.

45 Orjuela C. Countering Buddhist Radicalization: Emerging Peace Movements in Myanmar and Sri Lanka. *Third World Quarterly*. 2020. Vol. 41. No. 1. Pp. 133–150. DOI: 10.1080/01436597.2019.1660631

46 Agbaria A.K. The “Right” Education in Israel: Segregation, Religious Ethnonationalism, and Depoliticized Professionalism. *Critical Studies in Education*. 2016. Vol. 59. No. 1. Pp. 8–34.

47 Keto-Tokoi R. Islam Unfettered, Control Retained: The 2012 Educational Reform in Turkey. *Finnish Institute in the Middle East*. <https://www.fime.fi/en/islam-unfettered-control-retained-the-2012-educational-reform-in-turkey-2> (accessed 14.01.2024).

48 Džamija Babur (*urdu*), sagrađena 1527. za vrijeme osnivača Mogulskog carstva, Šaha (1526–30) Babura u Ajodhji. Prema legendi – koja je za Hinduse dio stvarne istorije – u davna vremena na ovom mjestu je bila palata u kojoj je rođen bog Rama. Godine 1992. gomila hinduističkih fanatika, podstaknuta agitatorima, uništila je džamiju, što je dovelo do sukoba među zajednicama širom Indije i smrti oko 2 hiljade ljudi.

je deobandizma kao reakcija šire indijskom muslimanskom zajednicom. (Deoband je grad u blizini Delhija, gdje je u 19. vijeku

---

Nedostatak posvećenosti dijalogu između civilizacija unutar zemalja neminovno se prenosi i van njihovih granica.

---

osnovan je islamski univerzitet Dar-ul-Ulum sa fundamentalističkim programom.) Situacija predstavlja začarani krug.

Nedostatak posvećenosti dijalogu između civilizacija unutar zemalja neminovno se prenosi i van njihovih granica. Traganje za vjerskim i nacionalnim identitetom praćeno je formiranjem imidža neprijatelja. Ovo je jedna od neophodnih temelja „zamišljene zajednice“ (Benedikt Anderson) koju pristalice islamizma i hindutve pokušavaju da izgrade. Na osnovu imidža neprijatelja, možete formirati sopstveni identitet, a svaki neuspjeh se može pripisati neprijatelju.

Dakle, islamizacija i šafranizacija obrazovanja uopšte nisu bezazleni procesi. U stvari, u 21. vijeku u mnogim zemljama Istoka sekularna država se demontira, bez obzira na civilizacijsku pripadnost zemlje. Erozija principa laicizma, potraga za identitetom „od suprotnog“ i indoktrinacija mladih u duhu netolerancije ometaju sposobnost društava za dijalog. Time se povećavaju

---

Dakle, islamizacija i šafranizacija obrazovanja uopšte nisu bezazleni procesi.

---

rizici političkih i vojnih sukoba između etnokonzesionalnih zajednica kako unutar država, tako i u međudržavnim odnosima.

Spisak literature

- Abramov D.B. *Svetskoe gosudarstvo i religioznyĭ radikalizm v Indii*. M.: ИМЭМО РАН, 2011. 187 s.
- *Transformacii global'nogo konfessional'nogo geoprostranstva: fenomen «parallelnykh» obščestv v sisteme meždunarodno-političeskih otnošenii: kollektivnaja monografija* / nauč. red. L.A. Andreeva, I.V. Sledzevskiĭ, M.Ю. Smirnov. SPb: Vladimir Dal', 2021. 549 s.
- Agbaria A.K. The "Right" Education in Israel: Segregation, Religious Ethnonationalism, and Depoliticized Professionalism. *Critical Studies in Education*. 2016. Vol. 59. No. 1. Pp. 8–34.
- Al Najjar O. The Saudi Shia: Between an Iranian Rock and a Saudi Hard Place. *Aljazeera*. 08.05.2019. <https://www.aljazeera.com/opinions/2019/5/8/the-saudi-shia-between-an-iranian-rock-and-a-saudi-hard-place> (accessed 15.02.2024).
- *Country Policy and Information Note. Pakistan: Shia Muslims. Version 3.0*. London: Home Office, 2021. 41 p.
- Current Population Estimates, Malaysia, 2022. *Department of Statistics Malaysia Official Portal*. 29.07.2022. https://v1.dosm.gov.my/v1/index.php?r=column/cthemByCat&cat=155&bul_id=d

- TZXanV6UUdyUEQ0SHNWOVhpSXNMUT09&menu_id=L0pheU43NWJwRWVSZklWdzQ4TlhUUT09 (accessed 02.01.2024).
- El Karoui H. *La fabrique de l'islamisme*. Version abrégée. Paris: L'Institut Montaigne, 2018. 83 p.
  - Guindy A. The Islamization of Egypt. *Middle East Review of International Affairs*. 2006. Vol. 10. No. 3. Pp. 92-102.
  - Hasnain K. Pakistan's Population is 207,68m, Shows 2017 Census Result. *Dawn*. 19.05.2021. <https://www.dawn.com/news/1624375/pakistans-population-is-20768m-shows-2017-census-result> (accessed 23.02.2024).
  - Heitmeyer W. Für türkische Jugendliche in Deutschland spielt der Islam eine wichtige Rolle. *Zeit Online*. 23.08.1996. <http://www.zeit.de/1996/35/heimmey.txt.19960823.xml> (aufgerufen 05.02.2024).
  - Jaffrelot C. *L'Inde de Modi: national-populisme et démocratie ethnique*. Paris: Fayard, 2019. 352 p.
  - Jouhki J. Orientalism and India. *J@rgonia: elektroninen julkaisusarja*. 8/2006. Pp. 1-20.
  - Keto-Tokoi R. Islam Unfettered, Control Retained: The 2012 Educational Reform in Turkey. *Finnish Institute in the Middle East*. <https://www.fime.fi/en/islam-unfettered-control-retained-the-2012-educational-reform-in-turkey-2> (accessed 14.01.2024).
  - Lall N., Saeed T. *Youth and the National Narrative: Education, Terrorism and the Security State in Pakistan*. London etc.: Bloomsbury Academic, 2020. XVI, 204 p.
  - Lord C. *Religious Politics in Turkey: From the Birth of the Republic to the AKP*. Cambridge etc.: Cambridge University Press, 2018. XX, 363 p.
  - Nayyar A.H. Intensity of Pakistani School Education to Religious Diversity of the Nation. *Human Rights Education in Asian Schools*. Vol. VII. Osaka: Asia-Pacific Human Rights Information Center, 2004. Pp. 75-89.
  - Niazi S. Row over Hindu Bias in Revision of History Syllabus. *University World News*. 23.07.2021. <https://www.university-worldnews.com/post.php?story=20210723110337901> (accessed 18.02.2024).
  - Orjuela C. Countering Buddhist Radicalization: Emerging Peace Movements in Myanmar and Sri Lanka. *ThirdWorld Quarterly*. 2020. Vol. 41. No. 1. Pp. 133-150. DOI: 10.1080/01436597.2019.1660631
  - Prokop M. Saudi Arabia: The Politics of Education. *International Affairs*. 2003. Vol. 79. No. 1. Pp. 77-89. DOI: 10.1111/1468-2346.00296
  - Religion Census 2011. *Census 2011*. <https://www.census2011.co.in/religion.php> (accessed 02.03.2024).
  - Rosen E. The Muslim Brotherhood's Concept of Education. *Current Trends in Islamist Ideology*. 2008. Vol. 7. Pp. 115-130.
  - Sanghera T. Modi's Textbooks Manipulations. *Foreign Policy*. 06.08.2020. <https://foreignpolicy.com/2020/08/06/textbooks-modi-remove-chapters-democracy-secularism-citizenship> (accessed 21.02.2024).

Imrana Kana zbog islamizacije obrazovanja u Pakistanu). *New Age Islam*. 17.04.2022 (urdu). <https://www.newageislam.com/urdu-section/new-age-islam-staff-writer/government-for-islamisation-of-education-in-pakistan> (datum korišćenja 06.01.2024).

- पटनायक प. वचिर: एक समरूप शक्तिषा प्रणाली हदित्व के साथ अचछी तरह मेल खाती है (Patnajak P. Mišljenje: Homogeni obrazovni sistem dobro ide uz Hindutva). *NewsClick*. 01.11.2021 (hindi). <https://hindi.newslick.in/homogenised-education-system-blends-well-hindutva> (datum korišćenja 15.01.2024).

К.А. Фурсов¹

ИСЛАМИЗАЦИЯ И ШАФРАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: УГРОЗА ДИАЛОГУ ЦИВИЛИЗАЦИЙ?

Подъём местных культур в афро-азиатском мире с конца XX в. стал реакцией на глобализацию, а подъём религиозного фактора – реакцией на неэффективность светского национализма. Во многих странах исламского мира происходит ползучая исламизация общественной жизни, а в Индии – её шафранизация (индуизация). Одна из наиболее затронутых этими процессами сфер – образование.

На материале Турции, Египта, Саудовской Аравии, Иордании, Пакистана, Индонезии, Малайзии показан ход реформирования исламистами учебных программ гуманитарных дисциплин. На материале Индии то же показано в отношении приверженцев индуистского национализма – хиндутвы. Главное внимание уделено процессу демонтажа светского государства в Турции, Пакистане и Индии в XXI в. на примере системы образования.

¹ Фурсов Кирилл Андреевич – кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Института стран Азии и Африки Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова (Москва, Россия). Электронный адрес: kfursov@iaas.msu.ru.

Размывание принципа лаицизма, поиски идентичности через образ врага и индоктринация молодёжи в духе нетерпимости затрудняют способность обществ к диалогу. Это повышает риски конфликтов между этноконфессиональными общностями как внутри государств, так и между государствами.

Ключевые слова: образование, религиозный радикализм, исламизм, исламизация, хиндутва, шафранизация, секуляризм, диалог цивилизаций

K.A. Fursov

The Islamization and Saffronization of Education: A Threat to the Dialogue of Civilizations?

The article analyzes the contemporary processes of creeping Islamization of the education sphere in Islamic countries and its saffronization (Hinduization) in India. The prerequisites have been the rise of local cultures in Asia and Africa since the late 20th century as a reaction to globalization and particularly the rise of the religious factor as an answer to the inefficiency of secular nationalism.

Using the material of Turkey, Egypt, Saudi Arabia, Jordan, Pakistan, Indonesia, and Malaysia the author shows how Islamists redesign humanities curricula for their own purposes. Using the Indian material, the same is shown regarding the adherents of Hindu nationalism, i.e., Hindutva. Main attention is paid to the process of the dismantling of secular state in Turkey, Pakistan and India in the 21st century as exemplified by the education system.

The fading of the laicism principle, the search for an identity through the image of an enemy, and the indoctrination of the youth in the spirit of intolerance hamper the capacity of societies for dialogue. It increases the risks of conflicts between ethnoreligious communities both within and between states.

Keywords: education, religious radicalism, Islamism, Islamization, Hindutva, saffronization, secularism, dialogue of civilizations

Введение

Во многих странах исламского мира сегодня происходит ползучая исламизация, а в Индии, соответственно, шафранизация² (индуизация) общественной жизни, включая сферу государства. Идут эти процессы в русле широкой тенденции к индигенизации, т.е. подъёму незападных форм культурной идентичности. (Термин принадлежит британскому японоведу Роналду Дору, а популяризирован Сэмюэлом Хантингтоном.) Возник этот подъём как ответ на глобализацию, которая ведёт к стиранию цивилизационного разнообразия. Важная роль религиозного фактора в индигенизации – реакция на неэффективность светского национализма, который в XX в. показал неуспешность в решении социально-экономических и иных проблем Востока.

Исламизация и шафранизация ведут к размыванию секуляризма. Конечно, исторически для цивилизаций Востока характерна невычлененность религии из общественного бытия, но устоявшиеся в большинстве стран социально-политические структуры всё же ограничивают влияние религиозных норм, в том числе ради мира в условиях конфессиональной пестроты. Хотя практически все религии учат человеколюбию, если любая из них начинает определять весь образ жизни, повышается риск усиления крайних взглядов, не допускающих инакомыслия.

Названные процессы направлены как снизу, так и сверху. С одной стороны, во всём следовать Корану или «Манусмрити»³ призывают неправительственные организации вроде «Братьев-мусульман» (араб. «Аль-Ихван аль-муслимун») в Египте или «Союза национальных добровольцев» (хинди «Раштрия сваямसेвак сангх», РСС) в Индии. В условиях социально-экономической поляризации и разбалансировки мирового порядка общества находятся в поисках самоидентичности. Средство утвердить её подчас видят в строгом следовании вере. Но при этом возникает соблазн жить по принципу «Кто не с нами, тот против нас».

---

² Шафрановый, оранжевый, цвет – священный цвет индуизма.

³ Одна из древнеиндийских дхармашастр, сборник правовых норм на санскрите.

С другой стороны, эти тенденции кое-где учитываются государствами и правящими партиями. В одних странах, как Египет, начиная с президента (1970–81) Анвара ас-Садата, или Пакистан с президента (1978–88) Мухаммада Зия-уль-Хака, они стремятся перехватить инициативу. Например, в Египте неожиданный успех «Братьев-мусульман» на парламентских выборах 2005 г. (20%) показал, что идеологические различия между ними и правительством были не столь велики⁴. В других странах, таких как Турция при Реджепе Тайипе Эрдогане (в должности премьер-министра, затем президента возглавляет страну с 2003 г.), Египет в президентство Мухаммада Мурси (2012–13) или Индия при Нарендре Моди (премьер-министр с 2014 г.), партии с достаточно радикальными взглядами сами пришли к власти.

Одна из сфер, которые затронуты исламизацией и шафранизацией в наибольшей степени, – образование: радикалы стремятся получить мощный инструмент распространения своих взглядов.

Исламизация образования в Турции

Яркий пример наступления исламистов на систему образования – Турция. Хотя Эрдоган отрицает исламистскую направленность идеологии своей Партии справедливости и развития (ПСР), учебные программы в стране приобретают всё более религиозный характер⁵. Исламизацию образования ошутимо подтолкнули две реформы.

Во-первых, в 2012 г. меджлис (парламент) принял поправки к Закону о национальном образовании, вернув сети религиозных школ имам-хатип (подготовки имамов и проповедников) право давать среднее образование. Благодаря политике ПСР между 2003/04 и 2015/16 учебными годами число этих школ выросло на 588% – с 452 до 3110⁶. Достигнуто это во многом за счёт перепрофилирования светских школ. На шко-

4 Guindy A. The Islamization of Egypt. *Middle East Review of International Affairs*. 2006. Vol. 10. No. 3. P. 95.

5 Yilmaz I. Erdoganism and Islamist Use of Education in Turkey. *Social Science Research Network*. 2018. P. 9. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3278481 (accessed 29.01.2024).

6 Lord C. *Religious Politics in Turkey: From the Birth of the Republic to the AKP*. Cambridge etc.: Cambridge University Press, 2018. P. 192.

лы имам-хатип (где учатся старшекласники 14–18 лет) приходится всего 11% учеников страны, зато 23% государственных расходов на среднюю школу⁷. Эти заведения правящая партия рассматривает как места формирования людей, которых итальянский неомарксист Антонио Грамши (1891–1937) называл «органическими интеллектуалами»⁸, а сама ПСР именуется «благочестивым поколением».

Во-вторых, в 2016 г. меджлис, невзирая на студенческие протесты по всей Турции с требованием гарантировать современное светское образование, основал Вакф просвещения⁹. По сути, было создано второе министерство образования с правом учреждать образовательные институты любого уровня, обучать и отбирать лояльных властям учителей и преподавателей. Членство попечительского совета Вакфа просвещения продумано так, чтобы ПСР сохраняла над ним контроль даже в случае перестановок в правительстве¹⁰. В исламизме ПСР видит одно из орудий усиления популярности внутри страны и повышения влияния Турции в мусульманском мире.

В вузовских программах сокращена доля философии; как доходчиво объясняют противники этой меры, сделано это, чтобы притупить критическое мышление и способность к политической мобилизации. В школьных учебниках ведущая фигура – более не первый президент республики (1923–38) Мустафа Кемаль, а Эрдоган. Кстати, хотя Кемаль тоже правил автократическими методами, двумя из «шести стрел» кемализма всё-таки были провозглашены народность и республиканизм. Исламизация же идёт рука об руку с продвижением принципа вождизма. Вообще, социальная инженерия через систему образования старается убрать из общественного сознания определённые идеи, события, деятелей и заменить их удобными власти. Дошло до того, что в духе инициатив проправительственного Профсоюза работников образова-

7 Seibert T. Turkish Critics Fear Erdogan's Islamist Agenda Shaping Children's Education. *The Arab Weekly*. 16.12.2018. <https://theArabweekly.com/turkish-critics-fear-erdogans-islamist-agenda-shaping-childrens-education> (accessed 08.02.2024).

8 Şaraplı O. *State Ideology and Education in Turkey, 1980–2015*. New York etc.: Peter Lang, 2021. P. 201.

9 Вакф, согласно шариату, – имущество, переданное какому-либо лицу или учреждению на религиозные или благотворительные нужды.

10 Shlykov P. The Secularization and Desecularization Nexus in the Turkish Context: What is Behind? *Politics and Religion Journal*. 2019. Vol. XIII. No. 2. Pp. 218–219. DOI: 10.54561/prj1302199s

ния и науки из школьной программы изъят курс «Дарвин и теория эволюции».

В довершение всего в сферу воспитания и образования в Турции постоянно вмешивается государственный орган Диянет – Управление религиозных дел. Так, он одобрил чтение духовных курсов в общежитиях государственных университетов, а также учредил «коранические детские сады». Диянет был основан ещё в 1924 г. согласно конституции молодой республики и задуман как инструмент полного контроля государства над религиозной сферой (отдалённый аналог Святейшего синода Российской империи). Сегодня же, когда турецкое государство оказалось – законным путём – в руках исламистов, доставшийся им в наследство от кемалистов Диянет из органа секуляризации превратился в орган десекуляризации. «Правительство Турецкой Республики, заявленная идеология которой провозглашает одним из главных столпов лаицизм¹¹, парадоксальным образом захватило больше власти над религиозными делами, чем когда-либо имели султаны-халифы Османской империи»¹².

Салафийя в арабской школе

Турецкая ПСР идейно уходит корнями в старейшую радикальную организацию исламского мира. Это – египетские «Братья-мусульмане», основанная в 1928 г. организация салафитской направленности, фундаменталисты, стоящие за возврат к идеалам эпохи пророка и четырёх праведных халифов (VII в.). При попустительстве президентов Анвара ас-Садата и Хосни Мубарака «Братья-мусульмане» ещё с 1970-х гг. не только создали собственную сеть частных школ, но и просочились в министерство образования Египта, где участвовали в выработке учебных программ и влияли на назначения¹³. С 2013 г., после «революции 30 июня», пришедшее к власти руководство вооружённых сил нанесло влиянию исламистов ряд ощутимых ударов.

11 Лаицизм – принцип светского характера общественной жизни, включая государство.

12 Shlykov P. Op. cit. P. 209.

13 Wickham C.R. *The Muslim Brotherhood: Evolution of an Islamist Movement*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2013. P. 198.

Недавно даже власти Саудовской Аравии приняли меры против расползания образования в духе «Братьев-мусульман»: изымали книги из программ, переводили учителей на непедагогическую работу. На первый взгляд, это странно: ведь ваххабиты – тоже салафиты. Но египетская версия салафитии пугает приверженцев версии ваххабитской (принятой в Саудовской Аравии как официальная идеология), потому что трактует как отступников тех правителей, которые имеют дела с «неверными». В торговом и финансовом отношении Саудовская Аравия интегрирована в западоцентричный мир весьма тесно, не говоря о пяти базах ВВС США.

Однако и ваххабитский дух содействует нетерпимости к «неверным». Недаром из 19 террористов 11 сентября 2001 г. в США 15 были саудовцами. Более того, стремясь к образу «наимусульманнейших маликов»¹⁴, династия Саудов щедро жертвует на исламское образование по всему миру. На её средства в разных странах учреждено более 2 тыс. религиозных школ¹⁵.

После терактов 2001 г. саудовские дипломаты неоднократно заверяли американскую администрацию, что их страна провела глубокую образовательную реформу, убрав из учебников высказывания, поносящие другие религии. Однако примеры школьных учебников, выпущенных уже к 2005/2006 учебному году, говорят об обратном. Так, учебник *таухида* (монотеизма) для 10-го класса обличает большинство суннитов как «дурных последователей» «дурных предшественников», клеймит шиитов и суфиев как политеистов и осуждает мусульман, которые не толкуют Коран буквально. Учебники таухида, хадисоведения, исламской культуры, юриспруденции и коранической рецитации для 5-го, 8-го и 11-го классов наставляют учеников не дружить с неверными, не подражать им и не уважать их, а для 6-го класса – не плакать на похоронах, не молиться на могилах и не воздвигать над ними мечетей¹⁶.

---

14 Провожу аналог с термином «наихристианнейший король», как именовали монархов Франции. Арабское слово «малик» на европейские языки переводят как «король».

15 El Karoui H. *La fabrique de l'islamisme*. Version abrégée. Paris: L'Institut Montaigne, 2018. P. 50.

16 *Saudi Arabia's Curriculum of Intolerance: With Excerpts from Saudi Ministry of Education Textbooks for Islamic Studies*. Washington, DC: Center for Religious Freedom of Freedom House; Institute of Gulf Affairs, 2006. P. 13.

Три последних запрета прямо направлены против традиционных обычаев шиитов, в то время как их доля в населении Саудовской Аравии составляет 10–15%¹⁷. Учебник хадисоведения и исламской культуры для 12-го класса не упоминает запрета ислама на принудительное обращение и, наоборот, проповедует воинственный джихад. Встречающееся в этом контексте слово *qitāl* («битва») происходит от глагола *qatala* («убивать») и практически никогда не употребляется метафорически¹⁸.

Небеспристрастны и школьные учебники истории. В них ничего не говорится о территории Саудовской Аравии за пределами Наджда, а также о шиитской общине, прославляется роль первого малика (1932–53) Абд-уль-Азиза II в объединении страны и, главное, в предоставлении завоёванным племенам возможности вернуться на путь «правильной» версии ислама. Кровопролитие, сопровождавшее его войны, не упоминается. Феномены и процессы, которых господствующая идеология не одобряет, как то: насеровский Египет, панарабизм или революции в соседних странах – просто не изучаются. Под стать содержанию материалов образ их подачи. Монотонность уроков и подчас сложный для возраста учащихся язык укореняют в них пассивность, зависимость от авторитета и некритическое принятие материала. Показательно и то, что учебники предостерегают неокрепшие умы от общения с «инноваторами» (теми, кто распространяет новые новшества – *бид'а*)¹⁹.

В соседней Иордании исламисты хотя и не правят, но добились такого влияния, что диктуют государству образовательную политику через общественное давление. В 2014 г. министерство образования выпустило учебники в духе политического ислама. Однако они подверглись критике как поддерживающие экстремизм и терроризм и в 2016 г. были заменены более взвешенными. Тогда, в свою очередь, активизировались исламисты. Они подогрели общественное недовольство, а посредством этого – в буквальном смысле – и

17 Al Najjar O. The Saudi Shia: Between an Iranian Rock and a Saudi Hard Place. *Aljazeera*. 08.05.2019. <https://www.aljazeera.com/opinions/2019/5/8/the-saudi-shia-between-an-iranian-rock-and-a-saudi-hard-place> (accessed 15.02.2024).

18 *Saudi Arabia's Curriculum of Intolerance*. P. 29.

19 Prokop M. Saudi Arabia: The Politics of Education. *International Affairs*. 2003. Vol. 79. No. 1. Pp. 80–81. DOI: 10.1111/1468-2346.00296

учебники: их сжигали на школьных дворах. Министерство пошло на попятный, и изданные на 2017/2018 учебный год книги вновь носили исламский характер²⁰. Круг замкнулся.

Исламизация образования в «Стране чистых»

Если в Саудовской Аравии система образования пронизана исламизмом с самого возникновения королевства, то история другого молодого государства, Пакистана, служит примером радикализации, нараставшей постепенно. Пакистан (*урду* «Страна чистых») возник в 1947 г. как светское государство преимущественно мусульман, но эволюционировал в сторону исламской республики. 80–85% населения составляют сунниты, 10–20% – шииты²¹, 1,7% – индуисты, 1,3% – христиане, 0,1% – приверженцы течения ахмадийя²². Между тем ещё в 1980-е гг. школьные учебники гуманитарных дисциплин были переписаны так, чтобы представить монолитный образ исламской страны в суннитской версии. В 2000-е гг. в Пакистане вышел аналитический материал по учебным программам, автор которого Абдул-Хамид Найяр (р. 1945) попытался выяснить, как страна заработала международную репутацию убежища исламских боевиков всех мастей.

Во-первых, в головы вбивается мысль, что настоящие граждане Пакистана – только мусульмане. Например, в учебнике английского для 6-го класса (Ллахор, 2002 г.) говорится: «Кто я? Я мусульманин. Я пакистанец». Во-вторых, хотя пред-

20 ناري، وايكفرت و يبرعل مال اعلا يف ميل عتلا جهانم و نوي مال سالال (133) باتاكتل اشوب صخلم ريانې و نونوي ٢٨. 2018. شوبل و ناساردل رابسمال زكرم. 2018. (ريانشال نونانگ) ريانې (Резюме книги: (133) Исламисты и образовательные программы в арабском мире, Турции и Иране. Январь 2018. Исследовательский центр «Аль-Мисбар». 28.06.2018 (араб.). <https://www.almesbar.net/%D9%85%D9%84%D8%AE%D8%B5-%D8%A8%D8%AD%D9%88%D8%AB-%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8-133-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D9%88%D9%86-%D9%88%D9%85%D9%86%D8%A7%D9%87%D8%AC-%D8%A7>) дата обращения 25.01.2024).

21 *Country Policy and Information Note. Pakistan: Shia Muslims. Version 3.0.* London: Home Office, 2021. P. 11.

22 Hasnain K. Pakistan's Population is 207,68m, Shows 2017 Census Result. *Dawn*. 19.05.2021. <https://www.dawn.com/news/1624375/pakistans-population-is-20768m-shows-2017-census-result> (accessed 23.02.2024). Ахмадийя – ревайалистское движение в исламе, возникло в Панджабе в конце XIX в.; поскольку его основатель Мирза Гулам Ахмад объявил себя махди (мессией) и, по сути, попытался создать синкретическую религию, далеко не все мусульмане считают ахмади единоверцами.

мет *исламият* (урду «исламскость») обязателен только для учеников-мусульман, он приносит 25% дополнительных баллов, что ставит немусульман в невыгодное положение. К тому же доктрины ислама внедрены в предметы, обязательные для всех (общество- и пакистановедение, урду и английский), а это нарушает ст. 36 Конституции о защите меньшинств. В-третьих, навязывается представление о некоей «идеологии Пакистана», хотя его основатель Мухаммад Али Джинна (1876–1948) никогда о ней не говорил. Хуже того, культивируется ненависть к Индии и индуистам. Так, в учебнике урду для 5-го класса (Лахор, 2002 г.) утверждается: «Индуист всегда был врагом ислама». В-четвёртых, внушается необходимость джихада и мученичества (*шахадат*)²³.

Согласно убедительному выводу А. Найяра, «мейнстримное образование в Пакистане узко по интересам, эксклюзивно, сеет ненависть и не прививает ценностей универсализма, гуманизма, терпимости, объективности и критического обучения... Вопреки мнению, будто ортодоксия и воинственность исходят из религиозных семинарий, называемых мадрасами... мейнстримная образовательная система вносит вклад не меньший»²⁴. В 2013 г. Национальная комиссия по справедливости и миру заключила, что материалы, разжигающие предвзятость или ненависть к религиозным и этническим меньшинствам Пакистана, после образовательных реформ 2006 и 2009 гг. лишь увеличились²⁵.

В апреле 2022 г. за соединение религиозного образования со светским на введённую правительством Имран Хана (2018–2022) Единую национальную учебную программу обрушился с критикой видный пакистанский физик Первез Худбхай (р. 1950). Систему образования своей страны он назвал худшей в мире. По словам учёного, бесконечная зубрёжка молитв (предписанная, в том числе, при подъёме и спуске по лестнице) оставит учащимся мало времени на освоение

23 Nayyar A.H. Intensitivity of Pakistani School Education to Religious Diversity of the Nation. *Human Rights Education in Asian Schools*. Vol. VII. Osaka: Asia-Pacific Human Rights Information Center, 2004. Pp. 76–83.

24 Ibid. Pp. 84–85.

25 Lall N., Saeed T. *Youth and the National Narrative: Education, Terrorism and the Security State in Pakistan*. London etc.: Bloomsbury Academic, 2020. P. 100.

основ предметов и развитие творческого мышления²⁶. И конечно, такая политика тоже содействует подъёму вождизма.

Даже в Индонезии, где ислам в силу удалённости от очага возникновения, а также влияния ранее распространённых религий всегда носил мягкий характер, исламизация образования и вообще публичного дискурса с 1970-х гг. объективно ведёт к снижению градуса терпимости к другим религиям²⁷. В Малайзии этот процесс осложнён этническим фактором: малайские политики используют ислам как политический инструмент, вызывая отторжение у китайской и индийской общин, на долю которых приходятся 22,8 и 6,6% населения соответственно²⁸.

Как отмечено выше, всплеск исламизации произошёл вследствие неспособности светских политических режимов справиться с целым спектром проблем. Однако исламизация образования не есть простой возврат к учебным программам мадрас, в центре которых – «традиционные» религиозные дисциплины. Её называют политической попыткой поставить образование под полный контроль, при которой естественные науки и другие нерелигиозные дисциплины не отвергаются, а напротив, включаются в учебные программы с целью сделать ислам всеохватывающим каркасом, определяющим все прочие сферы знания²⁹. По сути, это попытка одной цивилизации (исламской) поставить себе на службу функциональные черты другой (христианской) – эффективные государственные институты, современные формы знания – при сохранении своих субстанциональных черт.

26 دیقنٹ کی یکے ابہدوہ زیورپ رپ تموکح ناخ نارم عرب نشی زئی مالسا اے کی میلعت می انٹسکاپ (Критика Первезом Худбхаем правительства Имрана Хана за исламизацию образования в Пакистане). *New Age Islam*. 17.04.2022 (урду). <https://www.newage-islam.com/urdu-section/new-age-islam-staff-writer/government-for-islamisation-of-education-in-pakistan> (дата обращения 06.01.2024).

27 Woodward K.E. Indonesian Schools: Shaping the Future of Islam and Democracy in a Democratic Muslim Country. *Journal of International Education and Leadership*. Spring 2015. Vol. 5. No. 1. Pp. 1-23.

28 Current Population Estimates, Malaysia, 2022. *Department of Statistics Malaysia Official Portal*. 29.07.2022. https://v1.dosm.gov.my/v1/index.php?r=column/cthemeByCat&cat=155&bul_id=dTZXanV6UUdyUEQ0SHNW0VhpSXNMUT09&menu_id=L0pheU43NWJwRWVVSZklWdzQ4TlhUUT09 (accessed 02.01.2024).

29 Thobani S. The Dilemma of Islam as School Knowledge in Muslim Education. *Asia Pacific Journal of Education*. 2007. Vol. 27. No. 1. P. 20. DOI: 10.1080/02188790601145382

Натиск хиндутвы на образование

Тенденции ревайвализма набрали силу и в Индии. Процесс шафранизации идёт особенно активно с 2014 г., с победы на общенациональных выборах проиндуистской Бхаратия джаната парти (БДП). Позиция коммуналистов³⁰, а теперь во многом и государства, в том, что Индия – страна только индуистов. Это центральный элемент идеологии индуистского национализма – хиндутвы (*хинди* «индуистскость»).

При Моди переписаны школьные учебники истории и обществоведения: величие индуистской цивилизации не только акцентируется, но и мифологизируется, а вклад адептов других конфессий принижается. Конечно, согласно последней переписи населения (2011 г.), индуисты составляют 80%, но пятая часть приходится всё же на другие религиозные общины: мусульмане насчитывают 14%, христиане и сикхи – по 2%, буддисты – 1%, джайны и прочие – 1%³¹.

Хотя история Индостана XIII–XVIII вв. – история преимущественно мусульманских политий, в штате Махараштра в учебниках для 7-го класса период Могольской империи при шахе (1556–1605) Акбаре урезали до трёх строк, а в штате Уттар-Прадеш изъяли вовсе. Резко сократил его изучение и Делийский университет. Кое-где даже утверждаются факты, противоположные истине. Так, в штате Раджастан в учебнике обществоведения для 10-го класса сказано, будто в сражении Акбара (мусульманина) с раджпутским князем Пратапом (индуистом) при Хальдигхати 1576 г. победил второй, а не первый³².

Мощный импульс шафранизации дала Новая образовательная политика, которую одобрило правительство в 2020 г. на смену принятой в 1986 г. На уровне штатов она уже отрететирована. К примеру, в последнее правление БДП в Раджастане (2013–18) совет штата по образованию убрал из учеб-

30 Коммунализм (англ. communalism «общинность») – распространённое в странах Южной Азии обозначение религиозного национализма – идейного течения, которое считает главным признаком принадлежности человека к нации религию. Существует как индуистский коммунализм, так и мусульманский.

31 Religion Census 2011. *Census 2011*. <https://www.census2011.co.in/religion.php> (accessed 02.03.2024).

32 Jaffrelot C. *L'Inde de Modi: national-populisme et démocratie ethnique*. Paris: Fayard, 2019. Pp. 177–178.

ников истории все упоминания первого премьер-министра (1947–64), поборника секуляризма Джавахарлала Неру, зато обильно снабдил их упоминаниями основателя хиндутвы Винаяка Саваркара (1883–1966)³³. Последний, к слову, учил: «Ненависть не только разделяет, но и сплачивает»³⁴ (имея в виду общего врага как стимул к объединению).

Когда в 2021 г. Университетская комиссия по грантам обновила программу по истории, ряд учёных и студенческих сообществ критиковали её за предвзятость. Повышенное внимание программа уделяет ведической литературе; «не ко двору» пришлось не только мусульманские правители, но и религиозно нейтральные древние трактаты, например, «Артхашастра» и «Чарака-самхита». Из списков научной литературы выкинули работы маститых историков, таких как Рам Шаран Шарма (1919–2011) и Ирфан Хабиб (р. 1931), но включили менее известных авторов, в том числе с репутацией сторонников РСС³⁵.

Шафранизация тоже шествует рука об руку с принципом вождизма. В преподавании истории поощряется внимание к монархам в ущерб пониманию массовых процессов; проводится идея, что своим устройением индийское общество издревле обязано раджам (вариант просвещённого абсолютизма). По сути, народ приучают к мысли, что есть люди с правом решать за него.

В связи с этим понятны взгляды коммуналистов на кастовую систему. Они воспринимают её как освящённый верой общественный порядок, поэтому борьбу низкокастовых соотечественников за повышение статуса не поддерживают. В учебных программах растёт тенденция затушёвывать принижённое положение далитов (*хинди* «угнетённый») и адиваси (*хинди* «исконный житель»), как политкорректно именуют представителей низших каст и аборигенных племён. В Раджастане в учебниках обществоведения для 6–8-го классов их

33 Sanghera T. Modi's Textbooks Manipulations. *Foreign Policy*. 06.08.2020. <https://foreignpolicy.com/2020/08/06/textbooks-modi-remove-chapters-democracy-secularism-citizenship> (accessed 21.02.2024).

34 Savarkar V.D. *Hindutva: Who Is a Hindu?* Bombay: Veer Savarkar Prakashan, 1969. P. 43.

35 Niazi S. Row over Hindu Bias in Revision of History Syllabus. *University World News*. 23.07.2021. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210723110337901> (accessed 18.02.2024).

положение объясняется сознательной жертвенностью в пользу высоких каст³⁶. Ставя ситуацию с ног на голову, учебники пытаются создать впечатление, будто истинная проблема – не кастовая дискриминация, а политизация кастовых различий.

Славословие индийской цивилизации не знает границ. Кое-где утверждается, что иные физические законы были открыты в древней Индии. При этом ставится знак равенства между цивилизацией индийской и индуистской. Когда ветеран РСС Динанатх Батра (р. 1932) в 2014 г. возглавил комитет по реформе образования, он ввёл в 7–12-м классах по всей стране учебники нравственности, написанные им для школ Гуджарата. Начинаются они с восхваления богини Сарасвати, но Батра отрицал проявление в этом индуизации. «Каждая часть богини – символ какого-либо качества, которое должен воспитывать в себе ученик... Какой благомыслящий мусульманин не хотел бы иметь таких качеств?»³⁷ – софистически вопрошал он. Более того, сторонники хиндутвы настаивают, что именно они – истинные секуляристы, тогда как члены ныне оппозиционной партии Индийский национальный конгресс – псевдосекуляристы, ибо одновременно ущемляют интересы индуистского большинства и ищут его расположения³⁸.

Ирония истории в том, что индуистские коммуналисты взяли на вооружение введённую британцами периодизацию индийской истории на индуистскую/древнюю, мусульманскую/средневековую и британскую/современную. В этом выразилось то, как на восприятие индийцами собственной истории и культуры повлиял ориенталистский дискурс (в смысле, который вкладывал в это понятие арабо-американский литературовед Эдуард Саид, 1935–2003)³⁹.

Индуистский период (до XIII в.) представляют как «золотой век» индийской цивилизации, конец которому положили мусульмане. Такая репрезентация не нова: она близка

---

36 Westerfield C. *The Saffronization of Indian Textbooks. A Study of the Extent and Implications of BJP Textbook Manipulation 2002–2018*. RLST 375: Hindu Nationalism. May 8, 2019. P. 14.

37 Цит. по: Jaffrelot C. Op. cit. P. 177.

38 Абрамов Д.Б. *Светское государство и религиозный радикализм в Индии*. М.: ИМЭМО РАН, 2011. С. 33.

39 Jouhki J. Orientalism and India. *J@rgonia: elektroninen julkaisusarja*. 8/2006. Pp. 1–20.

časopis za društvena/politička pitanja

британским имперским историкам, целью которых было создать контраст «плохого» мусульманского правления с «хорошим» британским. Промывание мозгов даёт плоды. Когда в 2018 г. американский журналист Алекс Трауб посетил школу мусульманской общины дауди бохра в Раджастанхоне, на занятии 8-го класса по обществоведению ученицы заявили ему, что «славный» период индийской истории имел место до мусульманского правления⁴⁰.

Находят критики у шафранизации и глобальное политэкономическое измерение. По их мысли, приверженцы хиндутвы выступают союзниками транснациональных корпораций. Отмечается, что акцент на величии древней Индии и угнетении индуистов мусульманами в средние века удачно вписывается в проект неолиберальной глобализации, т.к. маскирует факт эксплуатации Индии мировой системой капитализма в колониальный период – а значит, и сегодня⁴¹.

Заключение

Исламизация и шафранизация образования – иллюстрации экспансии «параллельного общества». Этим термином немецкий социолог Вильгельм Хайтмайер (р. 1945) обозначил исламистские группировки турецкой молодёжи Германии, которые игнорируют социальную и политическую систему ФРГ⁴². Недавно группа исследователей из Москвы и Петербурга расширила понятие «параллельного общества». В их толковании оно уже вступает в конфликт со светскими правовыми и социальными нормами государства и пытается подменить их своими⁴³. В свете этой концепции смотрят

40 Traub A. India's Dangerous New Curriculum. *The New York Review*. 06.12.2018. https://www.nybooks.com/articles/2018/12/06/indias-dangerous-new-curriculum/?lp_txn_id=1373272 (accessed 22.01.2024).

41 पटनायक प. वचिार: एक समरूप शक्तिषा एणाली हर्दुत्व के साथ अचछी तरह मेल खाती है (Патнаяк П. Мнение: Однородная система образования хорошо сочетается с хиндутвой). *NewsClick*. 01.11.2021 (хинди). <https://hindi.newsclick.in/homogenised-education-system-blends-well-hindutva> (дата обращения 15.01.2024).

42 Heitmeyer W. Für türkische Jugendliche in Deutschland spielt der Islam eine wichtige Rolle. *Zeit Online*. 23.08.1996. <http://www.zeit.de/1996/35/heimmey.txt.19960823.xml> (aufgerufen 05.02.2024).

43 Трансформации глобального конфессионального геопространства: феномен «параллельных» обществ в системе международно-политических отношений: коллективная монография / науч. ред. Л.А. Андреева, И.В. Следзевский, М.Ю. Смирнов. СПб: Владимир Даль, 2021. 549 с.

на мусульманскую диаспору Европы, но применима она и к афро-азиатскому миру, к наступлению религиозных экстремистов на государство западного типа.

Именно «параллельным «обществом в обществе»⁴⁴ называют то, что удалось создать во многих районах Египта «Братьям-мусульманам». Движение ХАМАС «раздвинуло» такое общество до пределов сектора Газа, где правит с 2007 г. В том же направлении действуют и другие радикальные организации.

Пробуждается экстремизм даже в цивилизационном поле религии, которая у многих ассоциируется с терпимостью и квиетизмом, – буддизма. Так, в Мьянме организация Ма Ба Та («Ассоциация по защите нации и религии») в агитации против присутствия мусульман в разных сферах общественной жизни задействовала свою сеть школ *дхаммы*⁴⁵. Отмечают и подъём иудаистского этнонационализма в Израиле, что тоже проецируется на сферу образования⁴⁶.

Всё это нагромождает препятствия на пути диалога цивилизаций в то время, когда он так нужен. Мало того, что это происходит внутри той или иной страны. В Турции, например, образовательная реформа 2012 г. сделала экзамен по религиозной культуре и этике обязательным по окончании 8-го класса. Поскольку данный предмет навязывается с суннитской точки зрения, это оставляет в проигрыше пять религиозных меньшинств, включая алевитов, которые насчитывают 15–20% населения⁴⁷. В Индии студентов-мусульман принуждают сдавать экзамены в месяц рамадан, а немало вопросов сформулированы исходя из идеологии БДП, например: «Почему Бабри масджид – не мечеть?»⁴⁸ Вопрос уже заряжен ответом.

44 Rosen E. The Muslim Brotherhood's Concept of Education. *Current Trends in Islamist Ideology*. 2008. Vol. 7. P. 125.

45 Orjuela C. Countering Buddhist Radicalization: Emerging Peace Movements in Myanmar and Sri Lanka. *Third World Quarterly*. 2020. Vol. 41. No. 1. Pp. 133–150. DOI: 10.1080/01436597.2019.1660631

46 Agbaria A.K. The “Right” Education in Israel: Segregation, Religious Ethnonationalism, and Depoliticized Professionalism. *Critical Studies in Education*. 2016. Vol. 59. No. 1. Pp. 8–34.

47 Keto-Tokoi R. Islam Unfettered, Control Retained: The 2012 Educational Reform in Turkey. *Finnish Institute in the Middle East*. <https://www.fime.fi/en/islam-unfettered-control-retained-the-2012-educational-reform-in-turkey-2> (accessed 14.01.2024).

48 Мечеть Бабура (*урду*), воздвигнутая в 1527 г. при основателе Могольской империи шахе (1526–30) Бабуре в Айодхье. По легенде – которая для индуистов есть часть реальной истории, – в древности на этом месте стоял дворец, где

Неудивительно, что как реакция по мусульманской общине Индии расползаются идеи деобандизма. (Деобанд – город недалеко от Дели, где в XIX в. был основан исламский университет, дар-уль-улум, с программой фундаменталистской направленности.) Ситуация закольцовывается.

Ненастроенность на диалог цивилизаций внутри стран неизбежно транслируется и вовне. Так поиски религиозной и национальной идентичности сопровождаются складыванием образа врага. Это одна из неперемных скреп «воображаемого сообщества» (Бенедикт Андерсон), которое пытаются строить приверженцы исламизма и хиндутвы. Отталкиваясь от образа врага, можно формировать собственную идентичность, и на врага можно списать любые неудачи.

Таким образом, исламизация и шафранизация образования – процессы далеко не безобидные. По сути, в XXI в. во многих странах Востока идёт демонтаж светского государства, причём независимо от цивилизационной принадлежности страны. Размывание принципа лаицизма, поиски идентичности «от противного», индоктринация молодёжи в духе нетерпимости затрудняют способность обществ к диалогу. Это повышает риски политических и военных конфликтов между этноконфессиональными общностями как внутри государств, так и в межгосударственных отношениях.

Список литературы

- Абрамов Д.Б. *Светское государство и религиозный радикализм в Индии*. М.: ИМЭМО РАН, 2011. 187 с.
- *Трансформации глобального конфессионального геопространства: феномен «параллельных» обществ в системе международно-политических отношений: коллективная монография / науч. ред. Л.А. Андреева, И.В. Следзевский, М.Ю. Смирнов*. СПб: Владимир Даль, 2021. 549 с.
- Agbaria A.K. The “Right” Education in Israel: Segregation, Religious Ethnonationalism, and Depoliticized Professionalism. *Critical Studies in Education*. 2016. Vol. 59. No. 1. Pp. 8–34.
- Al Najjar O. The Saudi Shia: Between an Iranian Rock and a Saudi Hard Place. *Aljazeera*. 08.05.2019. <https://www.aljazeera.com/>

родился бог Рама. В 1992 г. разогретая агитаторами толпа индуистских фанатиков разрушила мечеть, что привело к межобщинным столкновениям по всей Индии и гибели около 2 тыс. человек.

opinions/2019/5/8/the-saudi-shia-between-an-iranian-rock-and-a-saudi-hard-place (accessed 15.02.2024).

- *Country Policy and Information Note. Pakistan: Shia Muslims. Version 3.0.* London: Home Office, 2021. 41 p.
- *Current Population Estimates, Malaysia, 2022. Department of Statistics Malaysia Official Portal.* 29.07.2022. https://v1.dosm.gov.my/v1/index.php?r=column/cthemByCat&cat=155&bul_id=dTZXanV6UUdyUEQ0SHNWOVhpSXNMUT09&menu_id=L0pheU43NWJwRWVSZklWdzQ4TlhUUT09 (accessed 02.01.2024).
- El Karoui H. *La fabrique de l'islamisme.* Version abrégée. Paris: L'Institut Montaigne, 2018. 83 p.
- Guindy A. The Islamization of Egypt. *Middle East Review of International Affairs.* 2006. Vol. 10. No. 3. Pp. 92–102.
- Hasnain K. Pakistan's Population is 207,68m, Shows 2017 Census Result. *Dawn.* 19.05.2021. <https://www.dawn.com/news/1624375/pakistans-population-is-20768m-shows-2017-census-result> (accessed 23.02.2024).
- Heitmeyer W. Für türkische Jugendliche in Deutschland spielt der Islam eine wichtige Rolle. *Zeit Online.* 23.08.1996. <http://www.zeit.de/1996/35/heimtaylor.txt.19960823.xml> (aufgerufen 05.02.2024).
- Jaffrelot C. *L'Inde de Modi: national-populisme et démocratie ethnique.* Paris: Fayard, 2019. 352 p.
- Jouhki J. Orientalism and India. *J@rgonia: elektroninen julkaisusarja.* 8/2006. Pp. 1–20.
- Keto-Tokoi R. Islam Unfettered, Control Retained: The 2012 Educational Reform in Turkey. *Finnish Institute in the Middle East.* <https://www.fime.fi/en/islam-unfettered-control-retained-the-2012-educational-reform-in-turkey-2> (accessed 14.01.2024).
- Lall N., Saeed T. *Youth and the National Narrative: Education, Terrorism and the Security State in Pakistan.* London etc.: Bloomsbury Academic, 2020. XVI, 204 p.
- Lord C. *Religious Politics in Turkey: From the Birth of the Republic to the AKP.* Cambridge etc.: Cambridge University Press, 2018. XX, 363 p.
- Nayyar A.H. Intensitivity of Pakistani School Education to Religious Diversity of the Nation. *Human Rights Education in Asian Schools.* Vol. VII. Osaka: Asia-Pacific Human Rights Information Center, 2004. Pp. 75–89.
- Niazi S. Row over Hindu Bias in Revision of History Syllabus. *University World News.* 23.07.2021. <https://www.university-worldnews.com/post.php?story=20210723110337901> (accessed 18.02.2024).
- Orjuela C. Countering Buddhist Radicalization: Emerging Peace Movements in Myanmar and Sri Lanka. *ThirdWorld Quarterly.* 2020. Vol. 41. No. 1. Pp. 133–150. DOI: 10.1080/01436597.2019.1660631
- Prokop M. Saudi Arabia: The Politics of Education. *International Affairs.* 2003. Vol. 79. No. 1. Pp. 77–89. DOI: 10.1111/1468-2346.00296

- Religion Census 2011. *Census 2011*. <https://www.census2011.co.in/religion.php> (accessed 02.03.2024).
- Rosen E. The Muslim Brotherhood's Concept of Education. *Current Trends in Islamist Ideology*. 2008. Vol. 7. Pp. 115–130.
- Sanghera T. Modi's Textbooks Manipulations. *Foreign Policy*. 06.08.2020. <https://foreignpolicy.com/2020/08/06/textbooks-modi-remove-chapters-democracy-secularism-citizenship> (accessed 21.02.2024).
- Şaraplı O. *State Ideology and Education in Turkey, 1980–2015*. New York etc.: Peter Lang, 2021. X, 271 p.
- *Saudi Arabia's Curriculum of Intolerance: With Excerpts from Saudi Ministry of Education Textbooks for Islamic Studies*. Washington, DC: Center for Religious Freedom of Freedom House; Institute of Gulf Affairs, 2006. 39 p.
- Savarkar V.D. *Hindutva: Who Is a Hindu?* Bombay: Veer Savarkar Prakashan, 1969. XIV, 141 p.
- Seibert T. Turkish Critics Fear Erdogan's Islamist Agenda Shaping Children's Education. *The Arab Weekly*. 16.12.2018. <https://theArabweekly.com/turkish-critics-fear-erdogans-islamist-agenda-shaping-childrens-education> (accessed 08.02.2024).
- Shlykov P. The Secularization and Desecularization Nexus in the Turkish Context: What is Behind? *Politics and Religion Journal*. 2019. Vol. XIII. No. 2. Pp. 199–236. DOI: 10.54561/prj1302199s
- Thobani S. The Dilemma of Islam as School Knowledge in Muslim Education. *Asia Pacific Journal of Education*. 2007. Vol. 27. No. 1. Pp. 11–25. DOI: 10.1080/02188790601145382
- Traub A. India's Dangerous New Curriculum. *The New York Review*. 06.12.2018. https://www.nybooks.com/articles/2018/12/06/indias-dangerous-new-curriculum/?lp_txn_id=1373272 (accessed 22.01.2024).
- Westerfield C. *The Saffronization of Indian Textbooks. A Study of the Extent and Implications of BJP Textbook Manipulation 2002–2018*. RLST 375: Hindu Nationalism. May 8, 2019. 18 p.
- Wickham C.R. *The Muslim Brotherhood: Evolution of an Islamist Movement*. Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2013. XX, 404 p.
- Woodward K.E. Indonesian Schools: Shaping the Future of Islam and Democracy in a Democratic Muslim Country. *Journal of International Education and Leadership*. Spring 2015. Vol. 5. No. 1. Pp. 1–23.
- Yılmaz I. Erdoganism and Islamist Use of Education in Turkey. *Social Science Research Network*. 2018. Pp. 1–28. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3278481 (accessed 29.01.2024).
- ملءاعلا يف ميلعتلا جهانم و نويمالسال (133) باتكفلا شوحب صخلم رابسمل زكرم (ينائلال نوناك) ريانى ناريا و ايفرت و يبرعلا (2018). Резюме книги: (133) 2018. ويشوي ٢٨. شوحبالا و تاسارءلل اسلامىلى و ابراولئىللى لروالامىلى فى الءارءى و الراءى. الءارءى 2018. *الءارءىللى الءارءىللى «الء-مىسبار»*. 28.06.2018((ارابى). <https://www>.

almesbar.net/ %D9%85%D9%84%D8%AE%D8%B5-%D8%A8%D8%AD%D9%88%D8%AB-%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8-133-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D9%88%D9%86--%D9%88%D9%85%D9%86%D8%A7%D9%87%D8%AC-%D8%A7)дата обращения 25.01.2024).

- رپ تہموکح ناخ نارم عرب نشی زئی امام الس ا کے میل عت سی م نانتس کاپ دیقنت ی ک اے لہ بدوہ زیورپ (Критика Первезом Худбхаем правительства Имрана Хана за исламизацию образования в Пакистане). *New Age Islam*. 17.04.2022 (урду). <https://www.newageislam.com/urdu-section/new-age-islam-staff-writer/government-for-islamisation-of-education-in-pakistan> (дата обращения 06.01.2024).
- पटनायक प. वचिार: एक समरूप शकषिा पूर्णाली हदुितव के साथ अचूकी तरह मेल खाती है (Патнаяк П. Мнение: Однородная система образования хорошо сочетается с хиндутвой). *NewsClick*. 01.11.2021 (хинди). <https://hindi.newsclick.in/homogenised-education-system-blends-well-hindutva> (дата обращения 15.01.2024).

Jelena Ponomarjova
Jevgenij Rjabinin

Film kao instrument kognitivnog rata

Apstrakt: Najnovije prakse socio-psihološkog inženjeringa značajno mijenjaju mentalno okruženje modernih društava: ljudski mozak postaje ratište. Visokotehnološka dostignuća povezana sa informacionim operacijama i korišćenjem alata „meke moći“ omogućavaju uvođenje lažnih paradigmi u svijest velikih masa ljudi i falsifikovanje značenja i vrijednosti. Manipulacija mehanizmima saznanja ima specifičan cilj – slabljenje, destabilizaciju, pa i uništavanje zemlje-mete. U radu na osnovu analitičkih materijala NATO-a i istraživanja domaćih i stranih autora, prikazuje se evolucija koncepta „kognitivnog rata“, na primjeru igranih filmova o događajima iz balkanskih ratova 1990-ih analiziraju se metode formiranja imidža neprijateljskog „stranca“ i ocrtavaju se načini prevazilaženja destruktivnog uticaja narativa koje je neprijatelj unio u svijest Rusa.

Najnovije prakse socio-psihološkog inženjeringa značajno mijenjaju mentalno okruženje modernih društava: ljudski mozak postaje ratište.

Ključne riječi: kognitivni rat, manipulacija umom, „meka moć“, kinematografija, demonizacija Srba, balkanska kriza.

Cinema as a Tool of Cognitive Warfare

Elena Ponomareva, Yevgeny Ryabinin

U domaćem naučnom diskursu koncept „kognitivnog rata” je relativno nov.

Abstract: The latest practices of socio-psychological engineering significantly change the mental environment of modern societies: human brain is becoming a battlefield. Achievements in the sphere of high technologies related to information operations and using the tools of “soft power” make it possible to introduce false paradigms into the consciousness of large masses of people, to falsify meanings and values. The manipulation of the mechanisms of cognition has a specific purpose – to weaken, destabilize and even destroy the target country. The article, based on NATO analytical materials and the research by domestic and foreign authors, shows the evolution of the concept of “cognitive warfare”, using the example of feature films about the events of the Balkan wars of the 1990s. The methods of forming the image of a hostile “alien” are analyzed, and ways to overcome the destructive influence of narratives introduced by the enemy into the consciousness of the Russian people are outlined.

U samom jeku Drugog svjetskog rata, paralelno – u Velikoj Britaniji i SAD-u – posebnu pažnju su posvetili proučavanju takvih misaonih

Keywords: Cognitive Warfare, manipulation of consciousness, “soft power”, cinema, demonization of the Serbs, Balkan crisis

U domaćem naučnom diskursu koncept „kognitivnog rata” je relativno nov, iako su tehnologije za rad sa svešču odavno imaju ne samo teorijski, već i praktični značaj. Na primjer, principi proučavanja tehnologija vezanih za uticaj na svijest, prema kojima se mozak smatra uređajem za obradu informacija, postavljeni su u radovima američkog psihologa V. Džejmsa^[1] i njemačkog fizičara, psihologa i fiziologa G. fon Helmholtza^[2] još u drugoj polovini 19. vijeka.

Principi proučavanja tehnologija vezanih za uticaj na svijest, prema kojima se mozak smatra uređajem za obradu informacija, postavljeni su u radovima američkog psihologa.

U samom jeku Drugog svjetskog rata, paralelno – u Velikoj Britaniji i SAD-u – posebnu pažnju su posvetili proučavanju takvih misaonih

1 Джеймс У. Воля к вере. М.: Республика, 1997. 431 с.

2 Helmholtz H.I.F. On the Sensations of Tone as a Physiological Basis for the Theory of Music. L.: Longmans, Green and Co., 1895. 575 p. URL: <https://archive.org/details/onsensationsofto00helmrich/page/n7/mode/2up?view=theater>

procesa kao što su „ubjeđivanje“ i „postavljanje ciljeva“. Jedan od rezultata ovog rada je kreiranje koncepta „mentalnih modela“ od strane pionira moderne kognitivne nauke, britanskog istraživača K. Krejka, te identifikacija tri stadijuma aktivnosti subjekta na osnovu analize mentalnih procesa. Prema zaključcima naučnika, u prvoj fazi, trenutni stimulans se transformiše u unutrašnju predstavu, odnosno spoljašnja slika, impuls postaje unutrašnje uvjerenje pojedinca. U drugoj fazi, ovom predstavom se manipuliše uz pomoć kognitivnih procesa kako bi se razvile nove unutrašnje predstave: određeni stavovi su uključeni u proizvodnju novih značenja. Na trećem – oni se pretvaraju u određene radnje [3].

Prema zaključcima naučnika, u prvoj fazi, trenutni stimulans se transformiše u unutrašnju predstavu, odnosno spoljašnja slika, impuls postaje unutrašnje uvjerenje pojedinca.

Šezdesetih godina prošlog vijeka na Odsjeku za primijenjenu psihologiju Univerziteta u Kembridžu organizovan je širok spektar radova u oblasti kognitivne simulacije. Pitanjima modeliranja svijesti bavili su se i u Sovjetskom Savezu. Možda su najzanimljiviji u ovom pravcu bili radovi V.A. Lefevra, posvećeni fenomenu „refleksivnog upravljanja“ [4]. Naučnik je 1974. godine emigrirao u SAD, gdje je nastavio svoja istraživanja na Kalifornijskom univerzitetu u interesu glavnog neprijatelja.

Savremene kognitivne tehnologije su „poboljšane instalacije Krejka za transformaciju svojstava i kvaliteta čovjeka, njegovog ponašanja bilo modifikacijom psihofizioloških parametara tijela, bilo uključivanjem pojedinca u hibridne sisteme čovjek-mašina“ [5]. Tehnologije koje mijenjaju društveno ponašanje predstavljaju značajno i opasno područje. Treba naglasiti da se informacione i kognitivne metode kontrole svijesti razvijaju u složenoj simbiozi, međusobno se dopunjujući, stvarajući osnovu za formiranje nove ličnosti – lako manipulisane i refleksivne na način neophodan tehnolozima.

Šezdesetih godina prošlog vijeka na Odsjeku za primijenjenu psihologiju Univerziteta u Kembridžu organizovan je širok spektar radova u oblasti kognitivne simulacije.

Takvi radovi se ne sprovode radi „čiste“ nauke, već imaju konkretnu političku, društvenu i geopolitičku primjenu. Između ostalog oni

3 Craik K.J.W. The Nature of Explanation. Cambridge: Camb. Univ. Press, 1967. P. 38-43.

Впервые книга была издана в 1943 г.

4 Лёфевр В.А. Рефлексия. М.: Когито-центр, 2003. 495 с.; Lefebvre V.A., Popper K.R. Research on Bipolarity and Reflexivity. Edwin Mellen Pr., 2006. 144 p.

5 Пономарева Е.Г. Фальсификация истории Великой Отечественной войны – технология трансформации сознания // *Обозреватель-Observer*. 2016. № 5. С. 7.

su usmjereni na uništavanje velikih prostora i eliminisanje konkurenata, među kojima je Rusija u prvom redu. U isto vrijeme,

---

Među najefikasnijim alatima koji utiču na formiranje svijesti, posebno mjesto zauzima kinematografija, koja se odlikuje ne samo kratkoročnim već i dugoročnim uticajem.

---

testiranje tehnologija prije njihovog lansiranja u našoj zemlji odvija se u različitim regionima. Srbi su postali jedno od „najzgodnijih“ (zbog sličnosti niza mentalnih karakteristika i posebnih veza sa Rusijom) društva za ispitivanje kognitivnih praksi. Tokom 1990-ih godina formirala se negativna

slika ne samo o vlasti u zemlji (počev od Savezne Republike Jugoslavije, a potom i o samoj Srbiji), već i o cjelokupnom srpskom narodu. Među najefikasnijim alatima koji utiču na formiranje svijesti, posebno mjesto zauzima kinematografija, koja se odlikuje ne samo kratkoročnim već i dugoročnim uticajem.

Ciljevi ovog istraživanja su da se ispita evolucija koncepta „kognitivnog rata“; na primjeru igranih filmova o događajima iz balkanskih ratova s kraja dvadesetog vijeka, snimanih od 1994. do 2020., da analiziraju mehanizme unošenja destruktivnih značenja u svijest velikih masa ljudi i da se prouče metode formiranja slike neprijateljskog „stranca“, kao i da identifikuje načine za prevazilaženje destruktivnog uticaja narativa koji je neprijatelj unio u svijest Rusa. U kontekstu sve veće konfrontacije između Ruske Federacije i Zapada i opšteg zaoštavanja međunarodne situacije, postavljeni zadaci imaju ne samo heuristički, već i poseban praktični značaj.

Kognitivni rat: evolucija koncepta i metode vođenja

Uvođenje novih metoda društvenog inženjeringa koje stvaraju do sada nepoznate modele odlučivanja i mijenjaju kognitivnu osnovu savremenog čovjeka svakodnevna je praksa u visokoteh-

---

Ciljevi ovog istraživanja su da se ispita evolucija koncepta „kognitivnog rata“; na primjeru igranih filmova o događajima iz balkanskih ratova s kraja dvadesetog vijeka, snimanih od 1994. do 2020.

---

nološkom i globalizovanom svijetu. Internet je postao opasan akcelerator ovih procesa. Informaciono-manipulativna moć metaverzuma je efikasan alat za uticaj na svijest ljudi, prije svega onih koji donose konkretne političke i ekonomske odluke. Uz pomoć kognitivnih tehnologija dolazi do

„molekularne agresije u kulturno jezgro“^[6] određenog društva, razara se osnova nacionalnog sklada i zahuktava se situacija u i oko određene zemlje, u svijetu u cjelini, do granica koje zahtijevaju tvorci takvih procesa. Drugim riječima, tehnologije transformacije svijesti postaju kognitivno oružje koje se može koristiti i unutar ciljane zemlje i van nje. Nije slučajno što su takve metode kontrole jed-
no od glavnih sredstava modernog i visokotehnološkog borbenog uticaja. Glavni cilj kognitivnog oružja „nije direktno fizičko uništavanje neprijatelja, već unošenje u intelektualno okruženje kako pojedinačne zemlje tako i svjetske zajednice lažnih naučnih teorija, paradigmi, koncepata, strategija koje utiču kroz nova - falsifikovana - značenja i vrednosti“^[7].

Glavni cilj kognitivnog oružja „nije direktno fizičko uništavanje neprijatelja, već unošenje u intelektualno okruženje kako pojedinačne zemlje tako i svjetske zajednice lažnih naučnih teorija.“

Važnost preformatiranja svijesti neprijatelja dobro razumije i Zapad.

Upravo tamo je po prvi put, na osnovu akumuliranog razvoja i empirijskih podataka, konceptualizovan koncept „kognitivnog rata“ (KR)^[8], a korišćene su i ozbiljne analitičke snage za proučavanje karakteristika izvođenja kognitivnih operacija. Koncept KR akumulira metode djelovanja koje omogućavaju „manipulisanje neprijateljem ili mehanizmima spoznaje njegovih građana kako bi ga oslabili, uticali, pa čak i potčinili ili uništili“^[9]. Konkretno, riječ je o kombinaciji najnovijih sajber tehnologija povezanih sa informacionim ratovanjem i komponentama meke moći, uz aspekte manipulacije u psihosocijalnim procesima. Poznato je da je glavno značenje soft power mogućnost da utičete na ponašanje ljudi, indirektno ih prisiljavajući da urade nešto što inače nikada ne bi uradili. Ovo se može postići korišćenjem „moći informacija i slika“^[10], moći značenja, i u tome je u pravu autor koncepta „meke moći“.

Važnost preformatiranja svijesti neprijatelja dobro razumije i Zapad.

---

6 Грамши А. Тюремные тетради (избранное). URL: http://royallib.com/book/grams-hi_antonio/tyuremnie_tetradi_izbrannoe.html

7 История Великой Победы. Т. 1. Канун трагедии / Под ред. А.В. Торкунова. М.: МГИМО-Университет, 2020. С. 82-83.

8 Underwood K. Cognitive Warfare Will Be Deciding Factor in Battle // *Signal Magazine*. 2017. August 15. URL: <https://www.afcea.org/content/cognitive-warfare-will-be-deciding-factor-battle>; Lt. Gen. Stewart's remarks at DoDIIS17 // *Defense Intelligence Agency*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Nm-IVjRjLD4>

9 Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance / Eds. B. Claverie, B. Prébot, N. Buchler and F. Du Cluzel. Bordeaux: INP, 2022. P. 26 (2-2).

10 Най Дж.С. Гибкая власть. Как добиться успеха в мировой политике. М., Новосибирск: ФСПИ Тренды, 2006. С. 36.

Savremene tehnologije za kontrolu kognitivnih procesa omogućavaju „prekodiranje“ svijesti, uključujući transformaciju historijskog pamćenja i svijeta simbola i značenja.

Savremene tehnologije za kontrolu kognitivnih procesa omogućavaju „prekodiranje“ svijesti, uključujući transformaciju historijskog pamćenja i svijeta simbola i značenja.

Kognitivni rat kao način „provociranja promjene percepcije svijeta i njegove racionalne analize od strane vojske, političara i donosilaca odluka“ sa ciljem promjene njihovih procjena, pristupa i djelovanja

„da bi se ostvarila strateška superiornost na svim nivoima taktičke intervencije“ [11] se aktivno proučava ne samo u zapadnim akademskim krugovima, već i na nadnacionalnom nivou.

Prvi naučni skup NATO-a o kognitivnom ratu održan je 21. juna 2021. godine u Bordou (Francuska). Inicijatori su bili inovacioni centar ACT (Saveznička komanda za transformaciju NATO-a – Norfolk, SAD) i ENSC (Francuski nacionalni institut za kognitivne nauke – Nacionalna viša škola kognitivnih nauka u Bordou). Sastanku su prisustvovali naučnici, vojno osoblje (uključujući zamjenika direktora Kancelarije za podršku naučnoj saradnji NATO-a i zamjenika načelnika Generalštaba Oružanih snaga Francuske), i predstavnici industrijskih krugova.

Rezultat brainstorminga bila je definicija kognitivnog rata kao skupa metoda uticaja na ljudski um, usmjerenih na postizanje željenog ciljnog ponašanja. Ovo nije naučno otkriće, ali je važno definisanje ciljeva takvih operacija – potpuno sproveden KR „ima potencijal da destabilizuje društva, vojne organizacije i uništi saveze“ [12]. Njegov glavni cilj nije da „služi kao dopuna strategiji ili da pobjedi bez borbe, već da vodi rat protiv onoga što neprijateljsko društvo misli, voli ili vjeruje mijenjajući njegov pogled na stvarnost“. To su tehnologije za proučavanje kako neprijatelj razmišlja, kako funkcioniše njegov um, kako on vidi svijet i razvija svoje konceptualno mišljenje. Željeni efekat je promjena pogleda „ispitanika“ na svijet, slabljenje njihove stabilnosti i konkurentnosti.

Cilj tvoraca KR-a je da „napadnu, iskoriste, degradiraju ili čak unište način na koji se konstruiše nečija stvarnost, nečije mentalno samopouzdanje, povjerenje u procese.“

Cilj tvoraca KR-a je da „napadnu, iskoriste, degradiraju ili čak unište način na koji se konstruiše nečija stvarnost, nečije mentalno samopo-

---

11 Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance / Eds. B. Claverie, B. Prébot, N. Buchler and F. Du Cluzel. Bordeaux: INP, 2022. P. XIV.

12 Ibid. P. S – 1.

uzdanje, povjerenje u procese i pristupe neophodne za efikasno funkcionisanje grupa, društava ili čak nacija“ [13]. To se postiže na različite načine. Svi istraživači, od sociologa do neuropsihologa, prepoznaju kinematografiju kao jednu od najefikasnijih načina [14].

Uoči i tokom balkanskih ratova 1990-ih aktivno se radilo na demoinizaciji srpskog naroda.

Umjetnost nije za naučnike, već za nepismene

Uoči i tokom balkanskih ratova 1990-ih aktivno se radilo na demoinizaciji srpskog naroda. Američki novinar P. Brok je 1992. godine obradio 1.500 tekstova iz novina i časopisa koje su objavili različiti mediji na Zapadu i došao do zaključka da je odnos publikacija protiv Srba i u njihovu korist 40:1 [15]. S druge strane saradnici Slavističkog instituta Ruske akademije nauka prikupili su razotkrivajuće izjave političara koji su „sa staklenom jasnoćom“, kako je rekao V. Nabokov, pokazuje odnos zapadnog društva prema Srbima. Hajde da navedemo samo nekoliko. Bivši direktor Evropskog odeljenja Savjeta za nacionalnu bezbjednost D. Gomper je u jednom od članaka uglednog časopisa Foreign Affairs predložio „da se Srbija godinama, ako ne i decenijama, stavi u izolaciju i siromaštvo, da se drži u karantinu dok se ne iskorijeni virus koji nosi u sebi. Srbe treba tretirati kao gubavce“. Za njim je ponavljao engleski vojni ekspert Dž. Gou: „Srpski nacionalizam je zmija koja sikće na grudima svjetske zajednice“. A američki diplomata R. Holbruk, koji je S. Miloševiću uručio ultimatum NATO-a uoči bombardovanja 1999. godine, nazvao je Srbe „krvoločnim gadovima“ koji nisu dobili svjetsko priznanje jer „nisu dovoljno civilizovani da budu primljeni u svjetsku zajednicu“ [16]. Lista takvih stavova je dugačka: zapadni li-

---

Srbe treba tretirati kao gubavce

---

13 Ibid. P. 2-3.

14 Разлогов К.Э. Кинематограф в парадигме когнитивистики и нейропсихологии: на пути к нейрокино // *Ярославский педагогический вестник*. 2018. № 6. С. 314-318; Спивак Д.Л., Бугаева Л.Д., Степанов М.А., Венкова А.В. Искусство и мозг: актуальные направления изучения // *Международный журнал исследований культуры*. 2016. № 1. С. 130-141; Tikka P. Enactive Cinema: Simulatorium Eisensteinense. Juvaskyla, 2008. 170 p.

15 Кляйн А. Война и СМИ: сербская трагедия // *Московский литератор*. 2006. № 11. URL: <http://www.moslit.ru/nn/0611/4.htm>

16 Энгельгардт Г.Н. Воислав Коштуница: сербы и Запад // *Русская народная линия*. 12.10.2000. URL: https://ruskline.ru/monitoring_smi/2000/10/12/voislav_koshturnica_cerby_i_zapad?ysclid=lpv6dguera714190966

deri su se utrkivali da demonizuju Srbe i stvore uslove za uništenje jake balkanske države.

Na primjer, London, koristeći razne manipulativne tehnologije, lobirao je za vojnu operaciju na Kosovu.

Na primjer, London, koristeći razne manipulativne tehnologije, lobirao je za vojnu operaciju na Kosovu, koja je bila potrebna prije svega Vašingtonu – američke korporacije su dobile glavne dividende. Inače, za takvu otvorenu podršku opozicija je tadašnjeg premijera kraljevstva T. Blera nazvala „Klintonovom pudlom“, a premijerovo ponašanje „pudličkim“ [17]. Na podsticaj britanskih medija, koji su prenosili stav vojno-političkih krugova Maglenog Albiona, pokrenuta je velika antisrpska kampanja. Samo za period od 24. februara do 25. marta 1999. godine, dakle još prije početka vojne operacije Guardian, Daily Telegraph, Times, Financial Times, Economist, Daily Mail, Daily Mirror i Sun objavili su 360 (!) članaka o situaciji na Kosovu. Najviše materijala o različitim aspektima kosovskog sukoba – 99 – objavio je Guardian [18]. Sve te publikacije demonizovale su srpsku stranu i prećutkivale zločine albanskih militanata nad srpskim civilnim stanovništvom, nisu govorile o otmicama srpskih državljana od strane terorista tzv. Oslobođilačke vojske Kosova, niti obavještavale čitaoce o drugim kršenjima međunarodnog prava od strane kosovskih Albanaca. Nekoliko mjeseci nakon što je operacija završena, u novembru 1999. godine, postalo je poznato da je Blerova vlada 40 puta precijenila broj albanskih žrtava „etničkog čišćenja“ [19]. U zemlji se razbuktao unutrašnjepolitički skandal, a oštro je kritikovan šef britanskog ministarstva spoljnih poslova R.Kuk.

Snažna propagandna kampanja u medijima dala je rezultate: tokom čitavog sukoba odobravanje akcija britanske vlade po pitanju Kosova nije palo ispod 50%. Prema istraživanjima javnog mnjenja sprovedenim u maju 1999. godine, 54% Britanaca je bilo za vojnu akciju protiv Beograda, dok je 33% bilo protiv. Štaviše, 51% britanskih ispitanika je reklo da bi podržali kopnenu invaziju NATO trupa na Jugoslaviju

---

Snažna propagandna kampanja u medijima dala je rezultate: tokom čitavog sukoba odobravanje akcija britanske vlade po pitanju Kosova nije palo ispod 50%.

---

17 Lloyd J. An underdog, perhaps, but not a poodle // *Financial Times*. 2006. August 1. URL: <https://www.ft.com/content/8389952e-20c3-11db-8b3e-0000779e2340>

18 Balabanova E. Media, wars and politics: comparing the incomparable in Western and Eastern Europe. Routledge, 2017. P. 56-58. 190 p.

19 Никулин А.А. Принцип «этничности» во внешней политике Великобритании и косовский кризис 1999 года // *Вестник государственного и муниципального управления*. 2018. № 3 (29). С. 77.

ako bi to bilo potrebno. Podrška kopненоj operaciji među zemljama NATO bila je veća samo u Francuskoj (53%) i Danskoj (52%) [20]. Kopnene operacije nije bilo, ali su na osnovu Rezolucije SB UN 1244 međunarodne snage predvođene NATO-om (KFOR/ Kosovo Force ili SDK/Snaga za Kosovo) raspoređene na teritoriji srpske pokrajine od 12. juna 1999. godine. Štaviše, Multinacionalna operativna grupa „Centar“ (MNTF-C) je pod komandom Velike Britanije [21]. Dakle, London direktno koordinira djelovanje kosovskih zvaničnika, pošto se glavni grad politije Priština nalazi u zoni odgovornosti grupe „Centar“. Međutim, vratimo se ciljevima ovog istraživanja.

Opasnost filmskih laži je u tome što se radnja može zasnivati na stvarnim događajima.

Karakterizacija filmske umjetnosti data u naslovu paragrafa pripada njemačkom režiseru, scenaristi i glumcu Verneru Hercogu[22]. U pravu je prije svega zato što ogromna većina gledalaca doživljava film kao „objektivnu“ priču o „istini života“. Većina savremenih gledalaca slabo poznaje istoriju i geografiju, niti razume sistem međunarodnih odnosa. Zato su na psihoeemocionalnom nivou, na nivou slika, lako sugestivne i razmišljaju stereotipno – prijatelj-neprijatelj, dobro-loše, dobro-zlo itd. Nepismenost „doba masa“ omogućava kognitivnim tehnolozima da lako stvore novu stvarnost, neophodnu emocionalnu rezonancu.

Opasnost filmskih laži je u tome što se radnja može zasnivati na stvarnim događajima. Međutim, akcenti, režiserska interpretacija – to su detalji gdje leži đavo. Takođe je važno uzeti u obzir da su filmovi dugotrajan proizvod; mnogi od njih treba da „odstoje“ godinama, poput finog vina. Na primjer, značenja u filmovima kao što su „Rat i mir“ (1967) i „Oni su se borili za otadžbinu“ (1975) S. Bondarčuka, „Smrt bogova“ L. Viskontija (1969), „Kum“ F. Kopole (1972), „Dvadeseti vijek“ B. Bertolučija (1976) ili „Lukavost“ B. Levinsona (1987), dobijaju poseban značaj u novim istorijskim epohama. Međutim, u čitavoj istoriji kinematografije nije bilo više od stotinu takvih prodornih filmova koji ot-

---

Takođe je važno uzeti u obzir da su filmovi dugotrajan proizvod; mnogi od njih treba da „odstoje“ godinama, poput finog vina.

---

20 Kosovo and the Challenge of Humanitarian intervention. Selective indignation, Collective Action and International Citizenship / A. Schnabel, R.C. Thakur eds. Tokyo: UN University Press, 2000. URL: https://archive.unu.edu/p&g/kosovo_full.htm

21 Први и једини британски командант КФОР-а све вријеме био је сер Мајкл Д. Џексон (рођен 1944).

22 Кронин П. Знакомътеъ – Вернер Херцог. М.: Rosebud Publishing, 2010. 384 с.

krivaju pravu prirodu društvenih i političkih bitaka. Značajan dio filmova, posebno onih koji se poslednjih decenija proizvode u zapadnim „fabrikama snova“, istovremeno zabavljajući, obavljaju funkciju društvenog inženjeringa i konstruišu novi mentalitet. U te svrhe laži postaju oruđe u borbi za svijest i uticaj, a filmovi već decenijama rade u interesu scenarista kognitivnih transformacija.

Masovna produkcija antisrpskih filmova počela je 1990-ih i nastavila se u 2000-im, iako se i sada u mnogim filmovima banditi, vođe banditskih klanova i ubice često su Srbi.

Masovna produkcija antisrpskih filmova počela je 1990-ih i nastavila se u 2000-im, iako se i sada u mnogim filmovima banditi, vođe banditskih klanova i ubice često su Srbi. Analizirani igrani filmovi (odabrani su najpoznatiji i visoko ocenjeni prema IMDb) podijeljeni su u dvije grupe – prema vremenu nastanka. Prvu grupu čine filmovi snimljeni u periodu između raspada SFRJ i NATO agresije na Jugoslaviju/Srbiju 1999. godine. To su „Vukovar“ (1994), „Dobrodošli u Sarajevo“ (1997), „Savršen krug“ (1997) i „Snajperisti“ (1998). U drugu grupu spadaju filmovi snimljeni od 2000. do 2020. godine. To su „Spašavanje Harisona“ (2000), „Kao da me tamo nema“ (2007), „Halimin put“ (2012) i „Kuda ideš, Aida?“ (2020). Svi filmovi su dobili razne međunarodne nagrade. Dvije od njih zaslužuju posebnu pažnju. Film „Vukovar“, između ostalog, dobio je nagradu publike na Međunarodnom filmskom festivalu u Moskvi 1995. godine, a drama „Halimin put“ 2014. godine jednoglasno je proglašena za najbolju (Gran pri) na X Kazanskom međunarodnom festivalu muslimanskog filma. Ne ulazeći

---

Prvu grupu čine filmovi snimljeni u periodu između raspada SFRJ i NATO agresije na Jugoslaviju.

---

u prepričavanje zapleta filmova, fokusiraćemo se na tehnologije kognitivnog uticaja – formiranje arhetipova i narativa (Tabele 1. i 2.).

Tabela 1. Filmovi snimljeni između 1994. i 1998. godina

Arhetip/filmovi	Vukovar (1994) <i>Produkcija:</i> SR Jugoslavija, Italija <i>Mjesto radnje:</i> Vukovar, Hrvatska	Dobrodošli u Sarajevo (1997) <i>Produkcija:</i> SAD, Velika Britanija <i>Mjesto radnje:</i> Sarajevo	Savršen krug (1997) <i>Produkcija:</i> Francuska <i>Mjesto radnje:</i> Sarajevo	Snajperisti (1998) <i>Produkcija:</i> Kanada, Velika Britanija, SAD, Mađarska <i>Mjesto radnje:</i> Sarajevo
<i>Agresor</i>	Vojska generalno	Srpska vojska	Srpska vojska	Srpska vojska
<i>Žrtva</i>	Civilno stanovništvo	Bošnjačko civilno stanovništvo	Bošnjačko civilno stanovništvo	Bošnjačko civilno stanovništvo

<i>Branilac</i>	Stanovništvo se brine o sebi samo	Međunarodni tim novinara koji pokušava da prenese u svijet informacije o situaciji u Bosni	Bošnjačka civilna milicija	Bošnjačka civilna milicija
<i>Glavni junak</i>	Hrvatica udata za Srbina	Tim novinara	Bošnjak koji je ostao u Sarajevu	Bosanski Musliman, šampion u streljaštvu koji je nastupao za reprezentaciju Jugoslavije, brani svoju porodicu
<i>Glavni zločinac</i>	Krivica vojske je zamagljena, akcentat je na kriminalnim grupama koje djeluju u ratu	Generalizovana slika srpskog vojnika	Generalizovana slika srpske vojske	Srbin, šampion u streljaštvu koji je postao snajperista srpske vojske

Da bi se pojačala negativna slika o Srbima, korišćene su vrlo standardne tehnike. Na primjer, prikazani su pijani srpski vojnici koji više liče na predstavnike kriminalne grupe nego na vojsku u porušenom gradu („Vukovar“). Drama „Dobro došli u Sarajevo“ počinje snimkom ubistva svatova. Međutim, potpuno je nejasna etno-religijska pripadnost učesnika događaja. To je urađeno namjerno: ovi kadrovi, kao i cijela radnja filma, određuju zaključak gledaoca – ubistvo su organizovali Srbi. Međutim, 1. marta 1992. godine, bosanski Muslimani predvođeni R. Delalićem (nadimak „Čelo“) pucali su na srpsku svadbu, što je označilo početak međuetničkog rata u BiH. Još jedan pojačivač demonizacije Srba je dokumentarna hronika u kojoj general R. Mladić izjavljuje da će olakšati povlačenje civila iz opkoljenih gradova, a dalje sljede snimci ubijenih civila. Autori filma vješto usađuju misao da se srpskim generalima ne može vjerovati. Opštu negativnu ocjenu upotpunjuje i govor Džordža Buša mlađeg, tokom kojeg on navodi: „nema smisla razgovarati o bilo čemu sa srpskim teroristima“. Zaključak iz scenarija je očigledan: Srbi su teroristi koji ubijaju civile i ne zaslužuju milost. Tehnologija upotrebe dokumentarnih hronika za pojačavanje negativne slike o Srbima korišćena je i u filmovima „Savršen krug“ i „Snajperisti“.

Da bi se pojačala negativna slika o Srbima, korišćene su vrlo standardne tehnike.

Autori filma vješto usađuju misao da se srpskim generalima ne može vjerovati.

Tabela 2. Filmovi snimljeni između 2000. i 2020. godina

Arhetip/ filmovi	Spašavanje Harisona (2000) Produkcija: Francuska Mjesto radnje: Hrvatska	Kao da me tamo nema (2007) Produkcija: Irska, Švedska, Make- donija Mjesto radnje: Bosna	Halimin put (2012) Produkcija: Hrvatska, Slovenija, Bosna i Hercegovina (BiH) Mjesto radnje: Bosna	Kuda ideš, Aida? (2020) Produkcija: BiH, Austrija, Rumuni- ja, Holandija, Njemač- ka, Poljska, Francuska, Norveška, Turska Mjesto radnje: Srebrenica
<i>Agresor</i>	Srpska vojska	Srpska vojska	Srpska vojska	Srpska vojska
<i>Žrtva</i>	Hrvatsko stanovništvo	Bosanski muslimani	Bosanski muslimani	Bosanski muslimani
<i>Branilac</i>	Hrvatska vojska, ozbiljno inferiorna u odnosu na srpsku	Nema; prikazano je beznađe za civilno stanovništvo	Nema; prikazano je beznađe za civilno stanovništvo	Mirovni kontingent UN-a, koji je apsolutno bespomoćan
<i>Glavni junak</i>	Žena novinara koja je krenula da traži svog muža	Bosanska učiteljica	Bosanka u potrazi za ubijenim mužem i sinom	Bosanska učiteljica koja pokušava da spase muža i sinove
<i>Glavni zločinac</i>	Generalizovana slika srpske vojske	Srpski vojnici	Komšija Srbin koji je upucao muža i sina glavne junakinje	Srpska vojska

Kao i u prvoj grupi filmova, elementi pojačavanja kognitivnog uticaja su isključivo antisrpske prirode. Dokumentarni snimci kako srpska vojska prolazi kroz hrvatske gradove; hrvatske izbjeglice; ubistva i nasilje nad civilima od strane srpske vojske („Spašavanje Harisona“). R. Mladić obećava da će obezbijediti zeleni koridor za civile, ali poslednja scena pokazuje trenutak kada se bosanski Muslimani šalju na strijeljanje („Gdje ideš, Aida?“).

Izraz „zasnovano na istinitoj priči“ u filmovima o balkanskim sukobima takođe treba posmatrati kao tehnologiju refleksivnog upravljanja. Podstiče gledaoca da u potpunosti vjeruje scenaristi i režiseru. Ovo je mentalna udica koja se lako može iskoristiti da se uhvati lakoverna osoba koja ne zna ništa o tome šta se dešavalo u ovom „u svakom smislu gustom regionu“ [23]. Kao rezultat toga, scene sa masovnim pogubljenjima muškog stanovništva bosanskih sela i korišćenjem Bosanki kao seksualnih robinji („Kao da me tamo nema“; „Halimin put“) doživljavaju se kao dokaz o zločinima srpske vojske. Međutim, najčešće je sve bilo upravo suprotno. Istovremeno, ne može se poreći da u ratu uvijek ima strašnih primjera zverstava sa obje strane. Pogotovo kada u sukobi-

23 Пономарева Е.Г., Арляпова Е.С. Западные Балканы: тренды влияния внешних интересантов // *Дискурс-Пи*. 2023. Т. 20. № 1. С. 89.

ma ne učestvuju samo regularne jedinice. Bilo je bandita i sa srpske strane. Samo oni nisu imali veze sa srpskom vojskom koja se demonizuje vizuelnim sredstvima.

U svim filmovima agresor je srpska vojska; glavni zločinac je Srbin (najčešće vojnik) ili srpska vojska. Junakinja, žena, ima za cilj da u svijesti publike učvrsti sliku glavne žrtve – civilnog (bosansko-muslimanskog ili hrvatskog) stanovništva, koje nije imalo mogućnosti ni da se odbrani, niti da preživi u sukobu sa oružanim snagama Srbije. I samo je intervencija „svjetske zajednice“, zapadnih „demokratija“, kao i nesebična borba bosanskih ili hrvatskih usamljenih heroja, vratila mir na Balkanu. Istovremeno, Holivud i drugi filmski studiji iz nekog razloga ne snimaju filmove o stradanju Srba. Šira javnost ne sme da sazna da je 1995. godine na teritoriji savremene Hrvatske brutalno potpuno (fizički) likvidirana autonomija Republika Srpska Krajina, a tokom rata u Bosni od 56 srpskih sela, uništena su 54.

Holivud i drugi filmski studiji iz nekog razloga ne snimaju filmove o stradanju Srba.

Analizirani filmovi su živopisan primjer političke propagande i manipulacije. Ali uprkos tome, svi filmovi su dobili međunarodno priznanje i nagrade. Za „dvostruke standarde“ prirodno je da je ratna drama P. Antonijevića „Dara iz Jasenovca“ (2020) o tragičnim događajima Drugog svjetskog rata i genocidu nad srpskim stanovništvom bila podvrgnuta oštroj kritici od strane „svjetskog pozorišta“ (izraz autora svite „Vrijeme, naprijed!“ G. V. Svidirova). Prema mišljenju kritičara, ovaj film je „horor Jasenovca pretvorio u propagandu“ [24], te je izrazito antihrvatski i antikatolički.

Naravno, svaki film o događajima iz prošlosti, posebno ovako krvave, uzima u obzir savremeni kontekst. Značajno je da režiser „Dare“ nije negirao propagandni naboj filma. On je direktno izjavio: „mi (Srbi – *Autor*) smo poslednjih decenija dostigli vrhunce autošovinizma“ [25], tj. samobičevanja. Naravno, „potrebno je priznati sopstvene

---

Analizirani filmovi su živopisan primjer političke propagande i manipulacije.

---

24 Weissberg Y. Dara of Jasenovac. Review. URL: <https://www.imdb.com/news/ni63169347/>

25 Pitao sam da u filmu o Jasenovcu igra Najveci hrvatski glumac, on je rekao da bi ga ubili

// Kurir. 08.01.2021. URL: <https://www.kurir.rs/zabava/pop-kultura/3600011/pitao-sam-da-u-filmu-o-jasenovcu-igra-najveci-hrvatski-glumac-on-je-rekao-da-bi-ga-ubili-gaga-antonijevic-gost-kurir-televizije>

zločine, ali ne smijemo zaboraviti na žrtve iz reda srpskog naroda“ [26]. „Civilizovani“ Zapad se kategorički ne slaže sa posled-

---

Još uvijek se ne zna tačan broj žrtava genocida nad Srbima tokom Drugog svjetskog rata, a po ovom pitanju nisu jednoglasni ni srpski istoričari.

---

njom tezom. I moramo da podsjetimo.

U aprilu 1941. godine Jugoslaviju su okupirale njemačke trupe, a dio teritorije države pripao je njemačkim satelitima. Fašističku Nezavisnu Državu Hrvatsku, uz odobrenje Trećeg rajha, ustaše su proglasile 10. aprila 1941. godine i postojala je do 6. maja 1945. godine. Ta novoformirana država ušla je u istoriju zbog nevjerojatne okrutnosti prema Srbima. Još uvijek se ne zna tačan broj žrtava genocida nad Srbima tokom Drugog svjetskog rata, a po ovom pitanju nisu jednoglasni ni srpski istoričari. Međutim, pouzdano se zna da je Hrvatska bila jedini evropski saveznik Njemačke koji je stvorio svoje koncentracione logore. Među najvećima: Danica, Đakovo, Kerestinec, Kruščica, logor na ostrvu Pag, Loborgrad, Sajmište, Stara Gradiška (napravljen posebno za žene i djecu), Jadovno, Jastrebarsko (tu su držana djeca od mesec dana do 14 godina); u avgustu 1942. godine 4. brigada Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije izvukla je iz logora 700 djece [27]). Ipak, najstrašniji je bio Jasenovac koji je nastao avgusta 1941. godine. Prema procjenama američkog Memorijalnog muzeja Holokausta, ukupan broj ustaških žrtava kreće se od 330 do 390 hiljada ljudi, među kojima od 45 do 52 hiljade Srba [28]. Upravo takvih „Dara“ iz Jasenovca.

Preformatirajte svijest da promijenite zakon

Najveći broj filmova na Zapadu snimljen je o ratu u Bosni. U proteklih nešto više od 30 godina od početka tog rata, u svijest miliona unesena je teza ne samo o krivici Srba, već o krivici za “genocid” bosanskih Muslimana. Kada je javna svijest bila pripremljena, došlo je vrijeme za regulatorne odluke.

Najveći broj filmova na Zapadu snimljen je o ratu u Bosni.

Visoki predstavnik (VP) V. Incko je u ljeto 2021. godine prije odlaska sa funkcije u Krivični

26 Историческая политика в странах бывшей Югославии /под ред. М. Белова. СПб.: Нестор-История, 2020. С. 487.

27 Пономарева Е.Г. Ялтинская конференция и югославский вопрос: история и современность // *Обозреватель-Observer*. 2020. № 1. С. 87.

28 Jasenovac. Holocaust Encyclopedia. URL: <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005449>

zakon Bosne i Hercegovine (BiH) unio (ova odluka nije izglasana u republičkom parlamentu) odredbu „o odgovornosti za negiranje genocida u Srebrenici“ i “veličanju vojnih zločinaca” – tako su imenovani Srbi koji su učestvovali u ratu 1992–1995. Onima koji se ne slažu sa zapadnim i muslimanskim tumačenjem događaja međuetničkog sukoba prijeti kazna zatvora od 6 mjeseci do 5 godina. Naravno, sve ovo nije smislio austrijski diplomat slovenskog porijekla. On je zupčanik u sistemu, izvršilac volje onih koji gaze pravdu. Međutim, to ga ne oslobađa lične odgovornosti. Nije glavno ko je potpisao dokument, već njegova suština: odlukom jedne, duže vrijeme nelegitimne, institucije [29], srpski junaci, koji su branili svoj dom, vjeru i zemlju i zahvaljujući kojima postoji Republika Srpska (RS), postali “ratni zločinci” u svojoj zemlji. RS nije priznala unete izmjene i dopune Krivičnog zakona zemlje. Uvođenje koncepta „negiranja genocida“ je politička tehnologija koja pretpostavlja da većina neće postavljati pitanje – da li je zaista bilo genocida?

Sada imamo podatke koji dokazuju da Srbi nisu počinili genocid ni u Sarajevu ni u Srebrenici.

U cilju temeljnog proučavanja različitih aspekata rata u BiH, uključujući najproblematičnije i najbolnije, te formiranja objektivne slike o događajima međunacionalnog rata, početkom 2019. godine formirane su dvije međunarodne komisije: jedna je istraživala događaje u Sarajevu u periodu od 1991. do 1995. godine, druga je proučavala situaciju u Srebrenici. U radu komisija učestvovali su stručnjaci i analitičari iz Austrije, Australije, Njemačke, Izraela, Italije, Nigerije, Rusije, Srbije, SAD-a, Francuske i Japana.

Rezultat skoro dvogodišnjeg rada komisija bila su dva obimna izvještaja (prevedena, između ostalog, na ruski jezik), u kojima je zabilježen istorijat razvoja sukoba u Sarajevu i Srebrenici; analizira se uloga radikalnog islama u BiH i medija u demonizaciji Srba; proučavana je psihologija i žrtve zaraćenih strana. Sada imamo podatke koji dokazuju da Srbi nisu počinili genocid ni u Sarajevu ni u Srebrenici [30]. Štaviše, Srbi su bili ti koji su bili predmet genocidne prakse: Sarajevo je pretvore-

---

Srbi su bili ti koji su bili predmet genocidne prakse: Sarajevo je pretvoreno u grad bez Srba. Slična situacija je i u Srebrenici.

---

29 Руска Федерација се од 2018. године залаже за укидање институције високог представника за БиХ. Москва и Пекинг 22. јула 2021. нису подржали кандидатуру актуелног ВП К. Шмита у Савјету безбједности УН и нису издали одобрење за његове активности. Сходно томе, то је нелегитимно.

30 Final report of The Independent International Commission for the investigation of the suffering of Serbs in Sarajevo in the period 1991-1995 Years. URL: <https://www.>

no u grad bez Srba. Slična situacija je i u Srebrenici – genocida u gradu i okolini nije bilo. Pritom je Komisija prepoznala činjenicu

---

Kognitivni rat NATO-a znači „bitku za vaš mozak“ koju vode zapadne vojske“.

---

da je na hiljade ljudi (uglavnom ratnih zarobljenika) ubijeno na najbrutalniji način i da odgovorni za ove strašne zločine moraju biti kažnjeni. Zaključci Haškog tribunala o genocidu neće izdržati

test zakona ili vremena: zločini u Srebrenici se ne mogu smatrati genocidom prema članu VI Rimskog statuta u kombinaciji sa argumentom da se takvo ponašanje mora pojaviti u kontekstu sličnih ponašanja usmjerenih protiv grupe, ili da bi takvo ponašanje samo po sebi moglo da izazove taka nešto.

Što se tiče odluke kolektivnog Incka, ona je isključivo politička. Veoma je značajno da je 7. decembra 2022. godine Tužilaštvo BiH pokrenulo krivični postupak protiv predsjednika Republike Srpske M. Dodika i direktora Službenog glasnika Republike Srpske M. Lukića „zbog nepoštovanja odluka visokog predstavnika UN-a za BiH Kristijana Šmita“ [31]. Za to je predviđena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, kao i zabrana obavljanja dužnosti u zakonodavnom, izvršnom, sudskom, upravnom ili bilo kom organu koji se u potpunosti ili djelimično finansira iz javnih sredstava. S jedne strane, situacija je apsurdna: legitimni predsjednik na osnovu Ustava Republike Srpske, koji je usklađen sa Ustavom BiH, donosi zakonske odluke u cilju zaštite interesa svojih građana. S druge strane, to je dobro osmišljena strategija. Dodik je za Zapad danas glavni problem na Balkanu. Mora se eliminisati institucionalizacijom „negiranja genocida“. Ova odluka je doneta pažljivo. Veliku ulogu u oblikovanju javne svijesti i demonizovanju Srba odigrala je kinematografija.

Za zapadne političare i vojno osoblje, ratna moć sama po sebi nije složena dimenzija – to je *jedina* dimenzija borbe za hegemoniju.

Ljudski mozak kao bojno polje: umjesto zaključka

Kognitivni rat NATO-a znači „bitku za vaš mozak“ koju vode zapadne vojske“ [32]. Ova tvrd-

---

incomfis-sarajevo.org/wp-content/uploads/2021/04/General%20conclusions%20-%20English.pdf

31 Плотников Н. Судебный фарс в Сараево // *Независимая газета*. 2023. 7 декабря. URL: https://www.ng.ru/kartblansh/2023-12-07/3_8897_kb.html

32 Norton B. Behind NATO's "Cognitive Warfare": "Battle for Your Brain" Waged by Western Militaries // *The Grayzone*. 2021. 9 October. URL: <https://thegrayzone.com/2021/10/08/nato-cognitive-warfare-brain/>

nja savršeno rezimira problem koji se proučava. Za zapadne političare i vojno osoblje, ratna moć sama po sebi nije složena dimenzija – to je *jedina* dimenzija borbe za hegemoniju.

SAD već imaju bogato znanje, tehnologiju i „primjere uspješnih kognitivno orijentisanih timova

i operacija“ koji im omogućavaju da „u potpunosti iskoriste jedinice koje su već uspostavljene za sprovođenje kognitivnih istraživanja [33].

Dugoročno planiranje je osnovni princip kognitivnog rata.

Nevjerovatno je koliko je naš geopolitički neprijatelj uvjeren u svoju isključivost i superiornost, da i ne krije svoje namjere. Na zvaničnim platformama NATO-a i u širem javnom diskursu otvoreno se priznaje da u uslovima kognitivnog rata „ljudski mozak postaje bojište. A glavni cilj nije samo ono o čemu ljudi misle, već i kako ljudi misle i djeluju“ [34]. Pravilno vođenje kognitivnog rata, po mišljenju zapadnih kolega, omogućava „ne samo da se utiče na stavove društva“, već i, po potrebi, „podjeli ga u budućnosti, ... da se stimulišu akti građanske neposlušnosti, ali i separatistički procesi“ [35].

Dugoročno planiranje je osnovni princip kognitivnog rata. Po ovom scenariju situacija se razvijala u Saveznoj Republici Jugoslaviji i Ukrajini. Stanovništvo ovih zemalja je u dužem periodu bilo podvrgnuto informacijskoj obradi sa akcentom na „narraciji emocija“ [36], što je na kraju doprinijelo realizaciji scenarija političkog prevrata.

Metode i tehnologije kognitivnog rata se metodično i svrshodno koriste za slabljenje mentalnog imuniteta ciljne zemlje, utiču na proces formiranja stavova, vrijednosti i pogleda na svijet značajnog dijela stanovništva i na kraju određuju njegovo političko ponašanje.

Moguće je preživjeti i pobijediti u kognitivnom ratu samo koristeći sveobuhvatan skup alata. Najveću pažnju treba posvetiti obrazovanju

---

Moguće je preživjeti i pobijediti u kognitivnom ratu samo koristeći sveobuhvatan skup alata.

---

33 Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance..., P. 11-1.

34 Cao K., Glaister S., Pena A., Rhee D., Rong W., Rovalino A. Countering cognitive warfare: awareness and resilience // *NATO Review*. 2021. 20 May. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/05/20/countering-cognitive-warfare-awareness-and-resilience/index.html>

35 Ibid.

36 Пронин А.А. Наррация эмоций как элемент когнитивной системы документального фильма // *Вестник Томского государственного университета*. 2017. № 417. С. 21-24.

– ono formira sliku svijeta, određuje kanale za dobijanje informacija, nivo analize i kritičnosti. Obrazovanje mora biti dopunjeno višestepenim sistemom odgoja građana odanih svojoj Otadžbini,

---

Neophodno je aktivno razvijati sopstvene resurse uticaja, uključujući mrežne tehnologije, animaciju i filmsku industriju. To će doprinijeti formiranju imidža moderne i jake zemlje.

---

koji su spremni ne samo da nesebično rade za njenu dobrobit, već i, ako je potrebno, da žrtvuju svoje interese zarad njene budućnosti. Takav odgoj je nemoguć bez oslanjanja na poznavanje sopstvene i svjetske istorije. Istovremeno, uspjeh u kognitivnim ratovima određuje prisustvo sta-

bilnog sistema ideja koji omogućava da se procijeni šta se dešava u zemlji i svijetu, da se razume klasna suština društvenih i političkih problema i sukoba. Sve ovo hitno zahtijeva razvoj ideoloških osnova domaćeg političkog sistema.

Indirektni faktori kao što su društveno i političko iskustvo, način života, pripadnost određenoj društvenoj grupi, kao i faktori determinisani opštim stanjem političkog sistema omogućavaju otpor tehnologijama kognitivnog rata. To uključuje povjerenje i pozitivnu percepciju moći (legitimnost), nivo javnog morala i kulture, socio-ekonomski standard života u državi. Dakle, pobjeda u kognitivnom ratu za organe vlasti počinje pažljivim radom na sopstvenim greškama, stvaranjem pravednog, ravnopravnog političkog, pravnog i socio-ekonomskog ambijenta za sve, sistema kokreacije i saradnje.

I na kraju, ali ne i manje važno. Neophodno je aktivno razvijati sopstvene resurse uticaja, uključujući mrežne tehnologije, animaciju i filmsku industriju. To će doprinijeti formiranju imidža moderne i jake zemlje. Pored toga, najnovija domaća dostignuća trebalo bi da omogućće prelazak sa duboke odbrane na rad na neprijateljskom terenu.

Bibliografija-References

1. *Gramši A. Тюремные tetradi (izbrannoe)*. URL: http://royallib.com/book/gramshi_antonio/tyuremnie_tetradi_izbrannoe.html
[*Gramshi A. Tyuremny`e tetradi (izbrannoe)*. URL: http://royallib.com/book/gramshi_antonio/tyuremnie_tetradi_izbrannoe.html]
2. *Džeūms U. Volja k vere*. M.: Respublika, 1997. 431 s.
[*Dzhejms U. Volya k vere*. M.: Respublika, 1997. 431 s.]

3. Istorija Velikoj Pobedy. T. 1. Kanun tragedii / Pod red. A.V. Torkunova. M.: MGIMO-Universitet, 2020. 663 s.
[Istorija Velikoj Pobedy. T. 1. Kanun tragedii / Pod red. A.V. Torkunova. M.: MGIMO-Universitet, 2020. 663 s.]
4. Istoricheskaya politika v stranah byvshej Jugoslavii / Pod red. M. Belova. SPb.: Nestor-Istorija, 2020. 512 s.
[Istoricheskaya politika v stranah byvshej Jugoslavii / Pod red. M. Belova. SPb.: Nestor-Istorija, 2020. 512 s.]
5. *Klyajin A.* Voyna i SMI: serbskaja tragedija // Moskovskij literator. 2006. № 11. URL: <http://www.moslit.ru/nn/0611/4.htm>
[*Klyajin A.* Vojna i SMI: serbskaja tragediya // Moskovskij literator. 2006. № 11. URL: <http://www.moslit.ru/nn/0611/4.htm>]
6. *Kronin P.* Znakom'tes' – Verner Hercog. M.: Rosebud Publishing, 2010. 384 s.
[*Kronin P.* Znakom'tes' – Verner Herczog. M.: Rosebud Publishing, 2010. 384 s.]
7. *Lefevr V.A.* Refleksija. M.: Kogito-centr, 2003. 495 s.
[*Lefevr V.A.* Refleksiya. M.: Kogito-centr, 2003. 495 s.]
8. *Naŭ Dž.S.* Gibkaja vlast'. Kak dobit'sya uspeha v mirovoj politike. M., Novosibirsk: FSPI Trendy, 2006. 221 s.
[*Naŭ Dž.S.* Gibkaya vlast'. Kak dobit'sya uspeha v mirovoj politike. M., Novosibirsk: FSPI Trendy, 2006. 221 s.]
9. *Nikulin A.A.* Princip «etničnosti» vo vnešnej politike Velikobritanii i kosovskij krizis 1999 goda // Vestnik gosudarstvennogo i municipal'nogo upravlenija. 2018. № 3 (29). S. 70-78.
[*Nikulin A.A.* Princip «etnichnosti» vo vneshej politike Velikobritanii i kosovskij krizis 1999 goda // Vestnik gosudarstvennogo i municipal'nogo upravleniya. 2018. № 3 (29). S. 70-78.]
10. *Plotnikov N.* Sudebnyj fars v Saraevo // Nezavisimaya gazeta. 2023. 7 dekabrya. URL: https://www.ng.ru/kartblan-sh/2023-12-07/3_8897_kb.html
[*Plotnikov N.* Sudebnyj fars v Saraevo // Nezavisimaya gazeta. 2023. 7 dekabrya. https://www.ng.ru/kartblan-sh/2023-12-07/3_8897_kb.html]
11. *Ponomareva E.G.* Falsifikacija istorii Velikoj Otechestvennoj vojny – tehnologija transformacii soznaniya // Obozrevatel'-Observer. 2016. № 5-20.
[*Ponomareva E.G.* Falsifikacija istorii Velikoj Otechestvennoj vojny – tehnologiya transformacii soznaniya // Obozrevatel'-Observer. 2016. № 5-20]
12. *Ponomareva E.G.* Jaltinskaja konferencija i jugoslavskij vopros: istorija i sovremennost' // Obozrevatel'-Observer. 2020. № 1. S. 79-92.
[*Ponomareva E.G.* Jaltinskaja konferencija i jugoslavskij vopros: istoriya i sovremennost' // Obozrevatel'-Observer. 2020. № 1. S. 79-92]
13. *Ponomareva E.G., Arlyarova E.S.* Zaprpadnye Balkany: trendy vlijaniya vnešnih interesantov // Diskurs-Pi. 2023. T. 20. № 1. S. 86-106.

[Ponomareva E.G., Arlyarova E.S. Zapadnye Balkany: trendy vliya-niya vneshnix interesantov // Diskurs-Pi. 2023. T. 20. № 1. S. 86-106]

14. *Pronin A.A.* Narraciya emocij kak element kognitivnoj sistemy dokumentalnogo filma // Vestnik Tomskogo gosuniversiteta. 2017. № 417. S. 21-24. DOI: 10.17223/15617793/417/3
[*Pronin A.A.* Narraciya emocij kak element kognitivnoj sistemy dokumentalnogo filma // Vestnik Tomskogo gosuniversiteta. 2017. № 417. S. 21-24]
15. *Razlogov K.Э.* Kinematograf v paradigme kognitivistiki i nejropsihologii: na puti k nejrokinu // Jaroslavskij pedagogičeskij vestnik. 2018. № 6. S. 314-318.
[*Razlogov K.E.* Kinematograf v paradigme kognitivistiki i nejropsihologii: na puti k nejrokinu // Jaroslavskij pedagogičeskij vestnik. 2018. № 6. S. 314-318]
16. *Spivak D.L., Bugaeva L.D., Stepanov M.A., Venkova A.V.* Iskusstvo i mozg: aktualnye napravleniya izučeniya // Meždunarodnyj žurnal issledovanij kul'tury. 2016. № 1. S. 130-141.
[*Spivak D.L., Bugaeva L.D., Stepanov M.A., Venkova A.V.* Iskusstvo i mozg: aktualnye napravleniya izučeniya // Meždunarodnyj žurnal issledovanij kul'tury. 2016. № 1. S. 130-141]
17. *Engelgardt G.N.* Voislav Koštunica: serby i Zapad // *Russkaja narodnaja linija*. 12.10.2000. URL: https://ruskline.ru/monitoring_smi/2000/10/12/voislav_koshtunica_cerby_i_zapad?ysclid=lpv6dguera714190966
[*Engelgardt G.N.* Voislav Koshtunicza: serby i Zapad // *Russkaya narodnaya liniya*. 12.10.2000. URL: https://ruskline.ru/monitoring_smi/2000/10/12/voislav_koshtunica_cerby_i_zapad?ysclid=lpv6dguera714190966]
18. *Balabanova E.* Media, wars and politics: comparing the incomparable in Western and Eastern Europe. Routledge, 2017. 190 r.
19. *Cao K., Glaister S., Pena A., Rhee D., Rong W., Rovalino A.* Countering cognitive warfare: awareness and resilience // NATO Review. 2021. 20 May. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/05/20/countering-cognitive-warfare-awareness-and-resilience/index.html>
20. Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance / Eds. B. Claverie, B. Prébot, N. Buchler and F. Du Cluzel. Bordeaux: INP, 2022. 118 r.
21. *Craik K.J.W.* The Nature of Explanation. Cambridge: Camb. Univ. Press, 1967. 126 r.
22. Death Camps. URL: <http://www.vojska.net/eng/world-war-2/camps/death/>
23. Final report of The Independent International Commission for the investigation of the suffering of Serbs in Sarajevo in the period 1991-1995 Years. URL: <https://www.incomfis-sarajevo.org/wp-content/uploads/2021/04/General%20conclusions%20-%20English.pdf>
24. *Helmholtz H.I.F.* On the Sensations of Tone as a Physiological Basis for the Theory of Music. L.: Longmans, Green and Co., 1895.

- 575 p. URL: <https://archive.org/details/onsensationsofto00hel-mrich/page/n7/mode/2up?view=theater>
25. Jasenovac. Holocaust Encyclopedia. URL: <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005449>
  26. Kosovo and the Challenge of Humanitarian intervention. Selective indignation, Collective Action and International Citizenship / A. Schnabel, R.C. Thakur eds. Tokyo: UN University Press, 2000. URL: https://archive.unu.edu/p&g/kosovo_full.htm
  27. *Lefebvre V.A., Popper K.R.* Research on Bipolarity and Reflexivity. Edwin Mellen Pr., 2006. 144 p.
  28. *Lloyd J.* An underdog, perhaps, but not a poodle // Financial Times. 2006. August 1. URL: <https://www.ft.com/content/8389952e-20c3-11db-8b3e-0000779e2340>
  29. *Lt. Gen. Stewart's* remarks at DoDIIS17 // Defense Intelligence Agency. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Nm-IVjRj-LD4>
  30. *Norton B.* Behind NATO's "Cognitive Warfare": "Battle for Your Brain" Waged by Western Militaries // The Grayzone. 2021. October 9. URL: <https://thegrayzone.com/2021/10/08/nato-cognitive-warfare-brain/>
  31. Pitao sam da u filmu o Jasenovcu igra Najveci hrvatski glumac, on je rekao da bi ga ubili // Kurir. 08.01.2021. URL: <https://www.kurir.rs/zabava/pop-kultura/3600011/pitao-sam-da-u-filmu-o-jasenovcu-igra-najveci-hrvatski-glumac-on-je-rekao-da-bi-ga-ubili-gaga-antonijevic-gost-kurir-televizije>
  32. *Tikka P.* Enactive Sinema: Simulatorium Eisensteinense. Juvaskyla, 2008. 170 r.
  33. *Underwood K.* Cognitive Warfare Will Be Deciding Factor in Battle // Signal Magazine. 2017. August 15. URL: <https://www.afcea.org/content/cognitive-warfare-will-be-deciding-factor-battle>

Podaci o autorima

Ponomarjova Jelena Georgijevna – profesor, doktor političkih nauka, Profesor Katedre za uporedne političke nauke MGIMO Ministarstva inostranih poslova Rusije.

Adresa: 119454, Rusija, Moskva, pr. Vernadskog, br. 76, kanc. 3026. Tel. +7 (495) 229-41-75, mob. +7 (903) 755-46-31. E-mail: nastya304@mail.ru

Ponomareva Elena Georgievna, Professor, Doctor of Political Science, professor of Comparative Politics Department of Moscow State Institute of International Relations (University) of the Ministry of Foreign Relations of the Russian Federation. SPIN-kod 9664-7471

Postal address: 76 Prospect Vernadskogo, room 3026, Moscow, Russian Federation, 119454. Tel. +7 (495) 229-41-75, mob. +7 (903) 755-46-31. E-mail: nastya304@mail.ru

Rjabinin Jevgenij Vadimovič – doktor političkih nauka, docent, docent Katedre za istoriju i političke nauke Mariupoljskog državnog univerziteta „A.I. Kuindži“

Adresa: 287500, Rusija, Mariupolj, pr. Stroiteljev br. 129, kanc. 205, Tel.: +7 (961)412-24-74. E-mail: ryabinin.yevgeny@gmail.com

Ryabinin Yevgeny Vadimovich – PhD (Political sciences), associate professor of the history and political science department of Mariupol State University named after A.I. Kuindzi. SPIN-kod 5628-2982

Address: 129, Prospect Stroiteley, room 205, Mariupol, Russian Federation, 287500. Tel.: +7(961)412-24-74. E-mail: ryabinin.yevgeny@gmail.com

Елена Пономарева
Евгений Рябинин

Кино как инструмент когнитивной войны

Аннотация: Новейшие практики социально-психологической инженерии существенно меняют ментальную среду современных обществ: полем битвы становится человеческий мозг. Достижения в сфере высоких технологий, связанные с информационными операциями и использующие инструментами «мягкой силы», позволяют внедрять в сознание больших масс людей ложные парадигмы, фальсифицировать смыслы и ценности. Манипуляция механизмами познания имеет конкретную цель – ослабление, дестабилизация и даже уничтожение страны-мишени. В статье на основе аналитических материалов НАТО, исследований отечественных и зарубежных авторов показана эволюция понятия «когнитивная война», на примере художественных фильмов о событиях балканских войн 1990-х гг. проанализированы методы формирования образа враждебного «чужого», а также обозначены способы преодоления разрушительного влияния внедряемых противником нарративов в сознание россиян.

Ключевые слова: когнитивная война, манипуляция сознанием, «мягкая сила», кинематограф, демонизация сербов, балканский кризис

Cinema as a Tool of Cognitive Warfare

Elena Ponomareva, Yevgeny Ryabinin

Abstract: The latest practices of socio-psychological engineering significantly change the mental environment of modern societies: human brain is becoming a battlefield. Achievements in the sphere of high technologies related to information operations and using the tools of “soft power” make it possible to introduce false paradigms into the consciousness of large masses of people, to falsify meanings and values. The manipulation of the mechanisms of cognition has a specific purpose – to weaken, destabilize and even destroy the target country. The article, based on NATO analytical materials and the research by domestic and foreign authors, shows the evolution of the concept of “cognitive warfare”, using the example of feature films about the events of the Balkan wars of the 1990s. The methods of forming the image of a hostile “alien” are analyzed, and ways to overcome the destructive influence of narratives introduced by the enemy into the consciousness of the Russian people are outlined.

Keywords: Cognitive Warfare, manipulation of consciousness, “soft power”, cinema, demonization of the Serbs, Balkan crisis

В отечественном научном дискурсе понятие «когнитивная война» относительно новое, хотя технологии работы с сознанием уже давно имеют не только теоретическое, но и практическое значение. Например, принципы изучения связанных с воздействием на сознание технологий, согласно которым мозг рассматривается как устройство обработки информации, были заложены в работах американского психолога У. Джеймса [1] и немецкого физика, психолога и физиолога Г. фон Гельмгольца [2] еще во второй половине XIX века.

В самый разгар Второй мировой войны параллельно – в Великобритании и США – обратили особое внимание на изучение таких мыслительных процессов, как «убеждение»

1 Джеймс У. Воля к вере. М.: Республика, 1997. 431 с.

2 Helmholtz H.I.F. On the Sensations of Tone as a Physiological Basis for the Theory of Music. L.: Longmans, Green and Co., 1895. 575 p. URL: <https://archive.org/details/onsensationsofto00helmrich/page/n7/mode/2up?view=theater>

и «постановка цели». Одним из итогов такой работы стало создание пионером современной когнитивной науки британским исследователем К. Крэйком концепции «ментальных моделей» и выделение на базе анализа мыслительных процессов трех этапов деятельности субъекта. Согласно выводам ученого, на первом этапе действующий стимул преобразуется во внутреннее представление, т. е. внешний образ, импульс становится внутренней убежденностью индивида. На втором этапе с этим представлением происходят манипуляции с помощью познавательных процессов для выработки новых внутренних представлений: определенные установки участвуют в производстве новых смыслов. На третьем – они преобразуются в действия [3].

В 1960-е годы на факультете прикладной психологии Кембриджского университета было организовано проведение широкого спектра работ в области когнитивных имитаций. Вопросами моделирования сознания занимались и в Советском Союзе. Пожалуй, самыми интересными в этом направлении были работы В.А. Лефевра, посвященные феномену «рефлексивного управления» [4]. В 1974 г. ученый эмигрировал в США, где продолжил свои исследования уже в Калифорнийском университете в интересах главного противника.

Современные когнитивные технологии – «усовершенствованные крэйковские установки по трансформации свойств и качеств человека, его поведения за счет либо модификации психофизиологических параметров организма, либо включения индивида в гибридные – человеко-машинные – системы» [5]. Опасно значимое направление представляют технологии, меняющие социальное поведение. Подчеркнем, что информационные и когнитивные методики управления сознанием развиваются в сложном симбиозе, взаимно дополняя друг друга, создавая задел для формирования нового – легко манипулируемого и рефлексивного в нужном для технологов – человека.

---

3 Craik K.J.W. The Nature of Explanation. Cambridge: Camb. Univ. Press, 1967. P. 38-43.

Впервые книга была издана в 1943 г.

4 Лефевр В.А. Рефлексия. М.: Когито-центр, 2003. 495 с.; Lefebvre V.A., Popper K.R. Research on Bipolarity and Reflexivity. Edwin Mellen Pr., 2006. 144 p.

5 Пономарева Е.Г. Фальсификация истории Великой Отечественной войны – технология трансформации сознания // *Обозреватель-Observer*. 2016. № 5. С. 7.

Подобного рода разработки ведутся не ради «чистой» науки, а имеют конкретное политико-социальное и геополитическое приложение. В частности, они направлены на деструкцию больших пространств и устранение конкурентов, в первом ряду которых чистится Россия. В то же время обкатка технологий перед тем, как их запустить на пространстве нашей страны, происходит в разных регионах. Одним из самых «удобных» (в силу схожести ряда ментальных характеристик и особой связи с Россией) для апробации когнитивных практик обществом стали сербы. На протяжении 1990-х годов формировался негативный образ не только правительства страны (начала Союзной Республики Югославии, а затем и собственно Сербии), но и всего сербского народа. В ряду максимально эффективных инструментов, влияющих на формирование сознания, кинематограф, отличающийся не только краткосрочным, но и долговременным эффектом влияния, занимает особое место.

Цели данного исследования – изучить эволюцию понятия «когнитивная война»; на примере художественных фильмов о событиях балканских войн конца XX века, снятых в период с 1994 по 2020 гг., проанализировать механизмы внедрения в сознание больших масс людей деструктивных смыслов и изучить методы формирования образа враждебного «чужого», а также обозначить способы преодоления разрушительного влияния внедряемых противником нарративов в сознание россиян. В условиях усиливающегося противостояния по линии РФ-Запад и общего обострения международной обстановки поставленные задачи имеют не только эвристическую, но и особую практическую значимость.

Когнитивная война: эволюция понятия и методы ведения

Внедрение новых методов социальной инженерии, создающих ранее неведомые модели принятия решений и изменяющих когнитивный базис современного человека – повседневная практика высокотехнологического и глобализированного мира. Опасным ускорителем этих процессов стал интернет. Информационно-манипулятивная мощь метавсе-

ленной – эффективный инструмент воздействия на сознание людей и прежде всего лиц, принимающих конкретные политические и экономические решения. При помощи когнитивных технологий происходит «молекулярная агрессия в культурное ядро» [6] конкретного общества, разрушается основа национального согласия, накаляется до нужных разработчикам подобных практик пределов ситуация внутри конкретной страны и вокруг нее, в мире в целом. Иными словами, технологии трансформации сознания становятся когнитивным оружием, которое может быть использовано как внутри страны-мишени, так и извне. Не случайно подобные методы управления являются одним из главных средств современного и высоко технологичного боевого воздействия. Главная цель когнитивного оружия – «не прямое физическое уничтожение противника, а внедрение в интеллектуальную среду как отдельной страны, так и мирового сообщества ложных научных теорий, парадигм, концепций, стратегий, влияющих посредством новых – сфальсифицированных – смыслов и ценностей» [7].

Значение переформатирования сознания противника хорошо понимают на Западе. Именно там впервые на базе накопленных наработок и эмпирических данных концептуализировано понятие «когнитивная война» (КВ) [8], а также задействованы серьезные аналитические силы для изучения особенностей ведения когнитивных операций. Понятие КВ аккумулирует способы действий, позволяющие «манипулировать врагом или механизмами познания его граждан, чтобы ослабить, повлиять и даже подчинить или уничтожить его» [9]. Конкретно речь идет о сочетании новейших кибертехнологий, связанных с информационной войной, и компонентов «мягкой силы», наряду с аспектами манипулирования в психосоциальных процессах. Как известно, главный

6 Грамши А. Тюремные тетради (избранное). URL: http://royallib.com/book/grams-hi_antonio/tyuremnie_tetradi_izbrannoe.html

7 История Великой Победы. Т. 1. Канун трагедии / Под ред. А.В. Торкунова. М.: МГИМО-Университет, 2020. С. 82-83.

8 Underwood K. Cognitive Warfare Will Be Deciding Factor in Battle // *Signal Magazine*. 2017. August 15. URL: <https://www.afcea.org/content/cognitive-warfare-will-be-deciding-factor-battle>; Lt. Gen. Stewart's remarks at DoDIIS17 // *Defense Intelligence Agency*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Nm-IVjRjLD4>

9 Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance / Eds. B. Claverie, B. Prébot, N. Buchler and F. Du Cluzel. Bordeaux: INP, 2022. P. 26 (2-2).

смысл soft power заключается в способности влиять на поведение людей, опосредованно заставляя их делать то, что в ином случае они никогда бы не сделали. Достичь этого, и в этом автор концепции мягкосилового влияния прав, возможно, используя «власть информации и образов» [10], власть смыслов. Современные технологии управления познавательными процессами позволяют «перекодировать» сознание, в том числе трансформировать историческую память и мир символов-смыслов.

Когнитивная война как способ «спровоцированного изменения восприятия мира и его рационального анализа военными, политиками и принимающими решения лицами» с целью изменения их оценок, подходов и действий «для достижения стратегического превосходства на всех уровнях тактического вмешательства» [11] активно изучается не только в западных академических кругах, но и на наднациональном уровне.

Первое научное совещание НАТО по когнитивной войне состоялось 21 июня 2021 г. в Бордо (Франция). Инициаторами выступили инновационный центр АСТ (Трансформационное командование союзников НАТО – Норфолк, США) и ENSC (Французский национальный институт когнитивных наук – Высшая национальная школа когнитивных наук в Бордо). На встрече присутствовали ученые, военные (в том числе замдиректора Управления поддержки сотрудничества НАТО по науке и заместитель начальника Генштаба ВС Франции), представители промышленных кругов.

Итогом «мозгового штурма» стало определение когнитивной войны как комплекса методов воздействия на разум человека, направленных на достижение желаемого целенаправленного поведения. Это не является научным открытием, но важным видится определение задач таких операций – реализуемая в полной мере КВ «обладает потенциалом дестабилизации обществ, военных организаций и разрушения альянсов» [12]. Ее главная цель не в том, чтобы «служить до-

10 Най Дж.С. Гибкая власть. Как добиться успеха в мировой политике. М., Новосибирск: ФСПИ Тренды, 2006. С. 36.

11 Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance / Eds. B. Claverie, B. Prébot, N. Buchler and F. Du Cluzel. Bordeaux: INP, 2022. P. XIV.

12 Ibid. P. S – 1.

полнением к стратегии или победить без боя, а в том, чтобы вести войну с тем, *что думает, любит или во что верит вражеское сообщество, изменяя его представление о реальности*». Это технологии изучения того, как мыслит враг, как работает его разум, как он видит мир и развивает свое концептуальное мышление. Желаемый эффект заключается в изменении взглядов «подопытных» на мир, ослабление их устойчивости и конкурентоспособности.

Цель разработчиков КВ состоит в том, чтобы «атаковать, эксплуатировать, унижать или даже разрушать то, как кто-то строит свою собственную реальность, свою ментальную уверенность в себе, свое доверие к процессам и подходам, необходимым для эффективного функционирования групп, обществ или даже наций» [13]. Достигается это различными способами. Одним из эффективных все исследователи, начиная от социологов и заканчивая нейropsychологами, признают кинематограф [14].

Искусство не для ученых, а для неграмотных

В преддверии и ходе балканских войн 1990-х гг. велась активная работа по демонизации сербского народа. В 1992 г. американский журналист П. Брок обработал 1500 статей из газет и журналов, опубликованных различными СМИ на Западе, и пришел к выводу, что соотношение публикаций против сербов и в их пользу составляет 40:1 [15]. В свою очередь сотрудники Института славяноведения РАН собрали показательные высказывания политических деятелей, которые «со стеклянной ясностью», используем выражение В. Набокова, демонстрируют отношение западного общества к сербам. Приведем лишь некоторые. Бывший директор Европейского отдела Совета нацбезопасности Д. Гомпер в одной из ста-

13 Ibid. P. 2-3.

14 Разлогов К.Э. Кинематограф в парадигме когнитивистики и нейropsychологии: на пути к нейрокино // *Ярославский педагогический вестник*. 2018. № 6. С. 314-318; Спивак Д.Л., Бугаева Л.Д., Степанов М.А., Венкова А.В. Искусство и мозг: актуальные направления изучения // *Международный журнал исследований культуры*. 2016. № 1. С. 130-141; Tikka P. Enactive Cinema: Simulatorium Eisensteinense. Juvaskyla, 2008. 170 p.

15 Кляйн А. Война и СМИ: сербская трагедия // *Московский литератор*. 2006. № 11. URL: <http://www.moslit.ru/nn/0611/4.htm>

тей вполне уважаемого журнала *Foreign Affairs* предлагал «на годы, если не на десятилетия, подвергнуть Сербию изоляции и нищете, держать ее в карантине до тех пор, пока не будет изведен вирус, который она несет в себе. К сербам надо относиться как к прокаженным». Ему вторил английский военный эксперт Дж. Гоу: «сербский национализм – это шипящая змея на груди мирового сообщества». А американский дипломат Р. Холбрук, вручивший С. Милошевичу накануне бомбардировок 1999 г. ультиматум НАТО, называл сербов «кровожадными мерзавцами», которые не получили мирового признания, так как они «недостаточно цивилизованы для допуска в мировое сообщество» [16]. Список подобных мнений длинный: в демонизации сербов и создании условий для уничтожения сильного балканского государства западные лидеры бежали наперегонки.

Так, Лондон, используя различные манипулятивные технологии, лоббировал военную операцию в Косово, которая была нужна прежде всего Вашингтону – основные дивиденды получили американские корпорации. Кстати, за такую откровенную поддержку оппозиция окрестила тогдашнего премьера королевства – Т. Блэра «пуделем Клинтона», а поведение премьера «пуделиным» [17]. С подачи британских СМИ, транслировавших позицию военно-политических кругов Туманного Альбиона, была развернута масштабная анти-сербская кампания. Только за период с 24 февраля по 25 марта 1999 г., т.е. еще до начала военной операции, в *Guardian*, *Daily Telegraph*, *Times*, *Financial Times*, *Economist*, *Daily Mail*, *Daily Mirror* и *Sun* было опубликовано 360 (!) статей, освещавших ситуацию в Косово. Больше всего материалов по различным аспектам косовского конфликта – 99 – разместила *Guardian* [18]. Все эти публикации демонизировали сербскую сторону и замалчивали преступления албанских боевиков против мирного сербского населения, не рассказывали о похищении террористами Освободительной армии Косова сербских граждан,

16 Энгельгардт Г.Н. Воислав Коштуница: сербы и Запад // *Русская народная линия*. 12.10.2000. URL: https://ruskline.ru/monitoring_smi/2000/10/12/voislav_koshtunica_cerby_i_zapad?ysclid=lpv6dguera714190966

17 Lloyd J. An underdog, perhaps, but not a poodle // *Financial Times*. 2006. August 1. URL: <https://www.ft.com/content/8389952e-20c3-11db-8b3e-0000779e2340>

18 Balabanova E. Media, wars and politics: comparing the incomparable in Western and Eastern Europe. Routledge, 2017. P. 56-58. 190 p.

не информировали читателей о других нарушениях косова-рами норм международного права. Спустя несколько месяцев после завершения операции – в ноябре 1999 г. стало известно, что правительство Блэра в 40 раз завысило количество албанских жертв «этнических чисток» [19]. В стране разгорелся внутривластный скандал, а глава британского МИД Р. Кук был подвергнут жесткой критике.

Мощная пропагандистская кампания в СМИ дала свои результаты: на протяжении всего конфликта одобрение действий британского правительства в косовском вопросе не опускалось ниже 50%. Согласно соцопросам, проведенным в мае 1999 г., 54% британцев выступали за военную акцию в отношении Белграда, против – 33%. Более того, 51% опрошенных британцев заявили, что в случае необходимости наземного вторжения войск НАТО на территорию Югославии они выступили бы за такой вариант. Поддержка наземной операции среди стран-членов НАТО была выше только во Франции (53%) и Дании (52%) [20]. Наземной операции не было, но на основании резолюции СБ ООН 1244 международные силы под руководством НАТО (КФОР/Kosovo Force или СДК/Силы для Косова) с 12 июня 1999 г. размещены на территории сербского края. Причем, Многонациональная оперативная группировка «Центр» (MNTF-C) находится под командованием Великобритании [21]. Таким образом, Лондон непосредственно координирует действия косовских чиновников, поскольку столица политики – Приштина – расположена в зоне ответственности группы «Центр». Однако вернемся к целям данного исследования.

Характеристика кино, данная в названии параграфа, принадлежит немецкому режиссеру, сценаристу и актеру Вернеру Херцогу²². Он прав прежде все потому, что подавляющее большинство зрителей воспринимает кино как «объектив-

19 Никулин А.А. Принцип «этничности» во внешней политике Великобритании и косовский кризис 1999 года // *Вестник государственного и муниципального управления*. 2018. № 3 (29). С. 77.

20 Kosovo and the Challenge of Humanitarian intervention. Selective indignation, Collective Action and International Citizenship / A. Schnabel, R.C. Thakur eds. Tokyo: UN University Press, 2000. URL: https://archive.unu.edu/p&g/kosovo_full.htm

21 Первым и единственным за все годы британцем-командующим КФОР был сэр Майкл Д. Джексон (1944 г.р.).

22 Кронин П. Знакомьтесь – Вернер Херцог. М.: Rosebud Publishing, 2010. 384 с.

ный» рассказ о «правде жизни». Большинство современных зрителей плохо знают историю и географию, не ориентируются в системе международных отношений. Именно поэтому на психоэмоциональном уровне, на уровне картинки они легко поддаются внушению и мыслят стереотипно – свой-чужой, хороший-плохой, добрый-злой и т.п. Неграмотность «века масс» позволяет когни-технологам легко создавать новую реальность, нужный эмоциональный резонанс.

Опасность кинематографической лжи заключается в том, что в основе сюжета могут лежать реальные события. А вот акценты, режиссерская трактовка – детали, в которых кроется дьявол. Важно также учитывать, что фильмы – долгосрочный продукт, многие из них с годами «настаиваются» как хорошее вино. Например, смыслы, заложенные в таких лентах, как «Война и мир» (1967) и «Они сражались за Родину» (1975) С. Бондарчука, «Гибель богов» Л. Висконти (1969), «Крестный отец» Ф. Копполы (1972), «Двадцатый век» Б. Бертолуччи (1976) или «Плутовство» Б. Левинсона (1987), приобретают особое значение в новые исторические эпохи. Однако таких пронзительных картин, раскрывающих истинную природу социальных и политических битв, за всю историю кинематографа наберется не больше сотни. Значительная часть кинопродукции, особенно производимой в последние десятилетия на западных «фабриках грез», развлекает, выполняет функцию социального инжиниринга, конструируют новую ментальность. В этих целях ложь становится инструментом борьбы за сознание и влияние, а фильмы в течение десятилетий работают в интересах сценаристов когнитивных трансформаций.

Массовое производство антисербских фильмов стартовало в 1990-е и было продолжено в нулевые годы, хотя и сейчас во многих картинах бандиты, криминальные авторитеты и наемные убийцы часто выведены как сербы. Анализируемые (были выбраны самые известные и высокорейтинговые по версии IMDb) художественные фильмы разделены на две группы – по времени создания. Первая группа – фильмы снятые в период между распадом СФРЮ и агрессией НАТО против Югославии/Сербии в 1999 году. Это «Вуковар» (1994), «Добро пожаловать в Сараево» (1997), «Идеальный круг» (1997) и

«Снайперы» (1998). Во вторую группу вошли картины, выпущенные с 2000 по 2020 гг. Это «Спасти Хэррисона» (2000), «Как будто меня там нет» (2007), «Путь Халимы» (2012) и «Куда ты идешь, Аида?» (2020). Все фильмы имеют различные международные награды. Особое внимание обращает на себя две. Фильм «Вуковар» помимо прочего в 1995 г. получил приз зрительских симпатий Московского международного кинофестиваля, а драма «Путь Халимы» в 2014 г. была единогласно признана лучшей (Гран-при) на X Казанском международном фестивале мусульманского кино. Опуская пересказ сюжетов картин, сосредоточимся на технологиях когнитивного влияния – формировании архетипов и нарративов (Таблица 1 и 2).

Таблица 1. Фильмы, снятые в период с 1994 по 1998 гг.

Архетип/фильмы	Вуковар (1994) <i>Производство:</i> СР Югославия, Италия <i>Место действия:</i> Вуковар, Хорватия	Добро пожаловать в Сараево (1997) <i>Производство:</i> США, Великобритания <i>Место действия:</i> Сараево	Идеальный круг (1997) <i>Производство:</i> Франция <i>Место действия:</i> Сараево	Снайперы (1998) <i>Производство:</i> Канада, Великобритания, США, Венгрия <i>Место действия:</i> Сараево
<i>Агрессор</i>	Собирательный образ военных	Сербская армия	Сербская армия	Сербская армия
<i>Жертва</i>	Гражданское население	Боснийское гражданское население	Боснийское гражданское население	Боснийское гражданское население
<i>Защитник</i>	Население заботится о себе самостоятельно	Международная команда журналистов, которая пытается донести миру информацию о ситуации в Боснии	Боснийские ополченцы из числа гражданского населения	Боснийское ополчение из числа гражданского населения
<i>Главный герой</i>	Хорватская женщина, вышедшая замуж за серба	Команда журналистов	Боснийский мусульманин, оставшийся в Сараево	Боснийский мусульманин, чемпион по стрельбе, выступавший за сборную Югославии, защищающий свою семью
<i>Главный преступник</i>	Вина военных размыта, акцент делается на криминальные группировки, действующие в военное время	Собирательный образ сербского солдата	Собирательный образ сербской армии	Серб, чемпион по стрельбе, который стал снайпером в сербской армии

Для усиления негативного образа сербов были использованы весьма стандартные приемы. Например, показаны пьяные сербские солдаты, больше похожие на представителей криминальной группировки, нежели на армию на фоне разрушенного города («Вуковар»). Драма «Добро пожаловать в Сараево» начинается с кадров расстрела свадьбы. Однако совершенно не понятна этнорелигиозная принадлежность участников события. Сделано это сознательно: эти кадры, как и весь сюжет ленты определяют вывод зрителя – расстрел организовали сербы. Между тем, 1 марта 1992 г. боснийские мусульмане во главе с Р. Делаличем (кличка «Чело») расстреляли сербскую свадьбу, что послужило началом межэтнической войны в БиГ. Еще одним усилителем демонизации сербов служит документальная хроника, на которой генерал Р. Младич заявляет, что будет способствовать выводу мирного населения из окруженных городов, а далее следуют кадры убитых гражданских лиц. Создатели фильма умело внедряют в сознание мысль – сербским генералам нельзя верить. Общая негативная оценка дополняется выступлением Дж. Буша-ст., в ходе которого он заявляет: «нет смысла обсуждать что-то с сербскими террористами». Вывод, заложенный в сценарии, очевиден: сербы – террористы, убивающие гражданских лиц, не заслуживают пощады. Технология использования документальной хроники с целью усиления негативного образа сербов также использована в картинах «Идеальный круг» и «Снайперы».

Как и в первой группе фильмов элементы усиления когнитивного влияния носят исключительно антисербский характер. Документальные кадры продвижения сербской армии через хорватские города; хорватские беженцы; убийства и насилие над гражданским населением сербскими военными («Спасти Хэррисона»). Р. Младич обещает предоставить зеленый коридор гражданским лицам, но в финальной сцене показан момент с отправкой боснийских мусульман на расстрел («Куда ты идешь, Аида?»).

Таблица 2. Фильмы, снятые в период с 2000 по 2020 гг.

Архетип/фильмы	Спасти Харрисона (2000) <i>Производство:</i> Франция <i>Место действия:</i> Хорватия	Как будто меня там нет (2007) <i>Производство:</i> Ирландия, Швеция, Македония <i>Место действия:</i> Босния	Путь Халимы (2012) <i>Производство:</i> Хорватия, Словения, Босния и Герцеговина (БиГ) <i>Место действия:</i> Босния	Куда ты идешь, Аида? (2020) <i>Производство:</i> БиГ, Австрия, Румыния, Нидерланды, Германия, Польша, Франция, Норвегия, Турция <i>Место действия:</i> Сребреница
<i>Агрессор</i>	Сербская армия	Сербская армия	Сербская армия	Сербская армия
<i>Жертва</i>	Хорватское население	Боснийские мусульмане	Боснийские мусульмане	Боснийские мусульмане
<i>Защитник</i>	Хорватская армия, серьезно уступающая сербской	Отсутствует; показана безысходность для гражданского населения	Отсутствует; показана безысходность для гражданского населения	Миротворческий контингент ООН, но абсолютно беспомощный
<i>Главный герой</i>	Жена журналиста, отправившаяся на поиска мужа	Боснийская учительница	Боснийская женщина, ищущая расстрелянных мужа и сына	Боснийская учительница, пытается спасти своего мужа и сыновей
<i>Главный преступник</i>	Собирательный образ сербской армии	Сербские солдаты	Сосед-серб, который расстрелял мужа и сына главной героини	Сербская армия

Фразу – «основано на реальных событиях» – в фильмах о балканских конфликтах следует рассматривать также как технологию рефлексивного управления. Она побуждает зрителя полностью доверять сценаристу и режиссеру. Это и есть ментальный крючок, на который легко поймать доверчивого, ничего не знающего о происходившем в этом «плотном во всех смыслах регионе» [23]. В итоге сцены с массовым расстрелом мужского населения боснийских деревень и использование боснийских женщин в качестве секс-рабынь («Как будто меня там нет»; «Путь Халимы») воспринимаются как свидетельства зверств сербской армии. Между тем, чаще все было с точностью до наоборот. В то же время нельзя отрицать, что на войне всегда есть страшные примеры зверств с той и другой стороны. Особенно, когда в столкновениях участвуют не только регулярные части. Бандиты были и с сербской сто-

23 Пономарева Е.Г., Арляпова Е.С. Западные Балканы: тренды влияния внешних интересантов // *Дискурс-Пи*. 2023. Т. 20. № 1. С. 89.

роны. Только они не имели никакого отношения к сербской армии, которую демонизируют визуальными средствами.

Во всех фильмах агрессор – сербская армия; главный преступник – серб (чаще солдат) или сербская армия. Героиня – женщина призвана закрепить в сознании зрителей образ главной жертвы – гражданского (боснийско-мусульманского или хорватского) населения, которое не имело возможности ни защитить себя, ни выжить при столкновении с вооружёнными силами Сербии. И только вмешательство «мирового сообщества», западных «демократий», а также самоотверженная борьба боснийских или хорватских героев-одиночек восстановили мир на Балканах. При этом о страданиях сербов Голливуд и другие киностудии почему-то не снимают фильмы. Широкая публика не должна знать, что в 1995 г. на территории современной Хорватии была жестоким образом полностью (физически) ликвидирована автономия – Республика Сербская Краина, а в ходе боснийской войны из 56 сербских деревень было уничтожено 54.

Проанализированные фильмы – яркий пример политической пропаганды и манипуляции. Но несмотря на это все картины получили международное признание, награды и премии. Для практики «двойных стандартов» закономерно, что военная драма П. Антониевича «Дара из Ясеноваца» (2020) о трагических событиях Второй мировой войны и геноциде сербского населения была подвергнута «мировой антрепризой» (выражение автора сюиты «Время, вперед!» Г.В. Свиридова) жесточайшей критике. По ее мнению, этот фильм «превратил ужас Ясеноваца в пропаганду» [24], носит явно антихорватскую и антикатолическую направленность. Конечно, любой фильм о событиях прошлого, тем более такого кровавого, учитывает современный контекст. Показательно, что режиссер «Дары» не отрицал пропагандистский заряд картины. Он прямо заявил: «в последние десятилетия мы (сербь – *Авт.*) достигли вершин автошовинизма» [25], т.е.

24 Weissberg Y. Dara of Jasenovac. Review. URL: <https://www.imdb.com/news/ni63169347/>

25 Pitao sam da u filmu o Jasenovcu igra Najveci hrvatski glumac, on je rekao da bi ga ubili

// Kurir. 08.01.2021. URL: <https://www.kurir.rs/zabava/pop-kultura/3600011/pitao-sam-da-u-filmu-o-jasenovcu-igra-najveci-hrvatski-glumac-on-je-rekao-da-bi-ga-ubili-gaga-antonijevic-gost-kurir-televizije>

самобичевания. Безусловно, «необходимо признавать собственные преступления, но никак нельзя забывать и о том, какие жертвы понес сербский народ» [26]. С последним тезисом «цивилизованный» Запад категорически несогласен. И мы вынуждены напомнить.

В апреле 1941 г. Югославия была оккупирована германскими войсками, часть территории государства передана сателлитам Германии. Фашистское Независимое государство Хорватия с одобрения Третьего рейха было провозглашено усташами 10 апреля 1941 г. и просуществовало до 6 мая 1945 года. В историю это новообразование вошло невероятной жестокостью по отношению к сербам. Точное число жертв геноцида сербов во время Второй мировой войны неизвестно до сих пор, и даже сербские историки не едины по этому вопросу. Зато точно известно, что Хорватия была единственной европейской союзницей Германии, создавшей свои собственные концентрационные лагеря. Среди самых крупных: Даница, Джаково, Керестинец, Крушчица, лагерь на острове Паг, Лоборград, Саймиште, Стара-Градишка (был создан специально для женщин и детей), Ядовно, Ястребарско (там содержались дети от одного месяца до 14 лет; в августе 1942 г. 4-я бригада Народно-освободительной армии Югославии спасла из лагеря 700 детей [27]). Однако самым страшным был Ясеновац, созданный в августе 1941 года. По оценкам Американского мемориального музея Холокоста, общее число жертв усташей составляет от 330 до 390 тыс. человек, среди которых от 45 до 52 тыс. сербов [28]. Вот такой «дары» из Ясеноваца.

Переформатировать сознание, чтобы изменить закон

Самое большое количество фильмов на Западе было снято о войне в Боснии. За последние чуть более 30 лет с ее начала в сознание миллионов внедрялся тезис не просто о виновности сербов, а о виновности в «геноциде» боснийских

26 Историческая политика в странах бывшей Югославии /под ред. М. Белова. СПб.: Нестор-История, 2020. С. 487.

27 Пономарева Е.Г. Ялтинская конференция и югославский вопрос: история и современность // *Обозреватель-Observer*. 2020. № 1. С. 87.

28 Jasenovac. Holocaust Encyclopedia. URL: <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005449>

мусульман. Когда общественное сознание было подготовлено, пришло время для нормативных решений.

Летом 2021 г. Высокий представитель (ВП) В. Инцко перед уходом со своего поста ввел (это решение не голосовалось в парламенте республики) в Уголовный кодекс Боснии и Герцеговины (БиГ) положение «об ответственности за отрицание геноцида в Сребренице» и «прославление военных преступников» – таковыми названы сербы, участвовавшие в войне 1992-1995 гг. Несогласным с западной и мусульманской трактовкой событий межнационального конфликта грозит тюремное заключение сроком от 6 месяцев до 5 лет. Конечно, не австрийский дипломат словенского происхождения придумал все это. Он – винтик системы, исполнитель воли тех, кто попирает справедливость. Однако персональную ответственность с него никто не снимает. Но главное, даже не в том, кто поставил подпись под документом, а в его сути: решением давно уже нелегитимного института [29] сербы-герои, защищавшие свой дом, веру и страну и благодаря которым существует государственность Республики Сербской (РС), стали на своей земле «военными преступниками». Последняя не признала введенные поправки в УК страны. Введение понятия «отрицание геноцида» – политическая технология, учитывающая, что большинство не будет задаваться вопросом – а был ли геноцид?

С целью проведения тщательного исследования различных, в том числе самых проблемных и болезненных аспектов войны в БиГ и формирования объективной картины событий межнациональной войны в начале 2019 г. были созданы две международные комиссии: одна занималась расследованием событий в Сараево в период с 1991 по 1995 гг., другая – изучала ситуацию в Сребренице. В работе комиссий принимали участие эксперты и аналитики из Австрии, Австралии, Германии, Израиля, Италии, Нигерии, России, Сербии, США, Франции и Японии.

---

29 С 2018 г. РФ выступает за упразднение института Высокого представителя по БиГ. 22 июля 2021 г. Москва и Пекин не поддержали кандидатуру действующего ВП К. Шмидта в СБ ООН, и не выдал одобрение на его деятельность. Соответственно она является нелегитимной.

Итогом почти двухлетней работы комиссий стали два объемных доклада (переведены в том числе на русский язык), в которых зафиксированы история развития конфликтов в Сараево и Сребренице; проанализирована роль радикального ислама в БиГ и СМИ в демонизации сербов; изучена психология и жертвы враждующих сторон. Теперь мы имеем данные, доказывающие, что ни в Сараево, ни в Сребренице сербы не устраивали геноцид [30]. Более того, именно к сербам были применены практики геноцида: Сараево был превращен в город, свободный от сербов. Аналогичная ситуация по Сребренице – геноцида в городе и его окрестностях не было. При этом Комиссия признала тот факт, что тысячи людей (в основном военнопленные) были убиты самым жестоким образом и что виновные в этих ужасных преступлениях должны быть наказаны. Выводы Гаагского трибунала о геноциде не выдержат испытания ни правом, ни временем: преступления в Сребренице не могут считаться геноцидом согласно статье VI Римского статута в сочетании с аргументацией о том, что такое поведение должно иметь место в контексте подобных поведений, направленных против группы, или то, что такое поведение само по себе могло вызвать такое.

Что же касается решения коллективного Инцко, то оно исключительно политическое. Весьма показательно, что 7 декабря 2022 г. прокуратура БиГ возбудила уголовное дело против президента Республики Сербской М. Додика и директора «Официального вестника Республики Сербской» М. Лукича «за неуважение к решениям высокого представителя ООН по БиГ Кристиана Шмидта» [31]. За это предусмотрено наказание в виде лишения свободы от полугода до пяти лет, а также запрет занимать обоим должности в законодательном, исполнительном, судебном, административном или любом органе, который полностью или частично финансируется из государственных средств. С одной стороны, абсурдная ситуация: легитимный президент на основе Конституции РС, которая соответствует Конституции БиГ, принимает законные

---

30 Final report of The Independent International Commission for the investigation of the suffering of Serbs in Sarajevo in the period 1991-1995 Years. URL: <https://www.incomfis-sarajevo.org/wp-content/uploads/2021/04/General%20conclusions%20-%20English.pdf>

31 Плотников Н. Судебный фарс в Сараево // *Независимая газета*. 2023. 7 декабря. URL: https://www.ng.ru/kartblansh/2023-12-07/3_8897_kb.html

решения, направленные на защиту интересов ее жителей. С другой – хорошо продуманная стратегия. Додик для Запада сегодня – главная проблема на Балканах. Ее нужно устранить, институционализируя «отрицание геноцида». Принятие такого решения было тщательно продумано. И не последнюю роль в обработке общественного сознания и демонизации сербов сыграл кинематограф.

Человеческий мозг как поле битвы: вместо заключения

Когнитивная война НАТО означает «"битва за ваш мозг», которую ведут западные вооруженные силы» [32]. Это утверждение прекрасно резюмирует исследуемую проблему. Для западных политиков и военных КВ сама по себе не является сложным измерением – это *единственное* измерение борьбы за гегемонию. США уже имеют богатый багаж знаний, технологий и «примеров успешных когнитивно-ориентированных команд и операций», что позволяет им «в полной мере использовать подразделения, уже созданные для проведения когнитивных исследований» [33].

Поражает, насколько уверен наш геополитический противник в своей исключительности и превосходстве, что даже не скрывает намерений. На официальных площадках НАТО и широком публичном дискурсе открыто признается, что в условиях когнитивной войны «человеческий мозг становится полем битвы. И главной целью является не только то, о чем люди думают, но и то *как* люди думают и действуют» [34]. Правильное ведение КВ, по мнению западных визави, позволяет «не только повлиять на мнение общества», но и при необходимости «в дальней перспективе расколоть его, ... стимулировать акты гражданского неповиновения и даже сепаратистские процессы» [35].

32 Norton B. Behind NATO's "Cognitive Warfare": "Battle for Your Brain" Waged by Western Militaries // *The Grayzone*. 2021. 9 October. URL: <https://thegrayzone.com/2021/10/08/nato-cognitive-warfare-brain/>

33 Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance..., P. 11-1.

34 Cao K., Glaister S., Pena A., Rhee D., Rong W., Rovalino A. Countering cognitive warfare: awareness and resilience // *NATO Review*. 2021. 20 May. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/05/20/countering-cognitive-warfare-awareness-and-resilience/index.html>

35 Ibid.

Игра вдолгую является основным принципом когнитивной войны. По такому сценарию развивалась ситуация в Союзной республике Югославия и на Украине. Население этих стран в течение длительного периода подвергалось информационной обработке с акцентом на «наррацию эмоций» [36], что в конечном итоге способствовало реализации сценария политического переворота.

Методы и технологии когнитивной войны методично и целенаправленно используются для ослабления ментального иммунитета страны-мишени, влияют на процесс формирования установок, ценностей и мировоззрения значительной части населения и в итоге определяют его политическое поведение.

Выстоять и победить в когнитивной войне возможно только используя комплексный инструментарий. Самое пристальное внимание должно уделяться образованию – оно формирует картину мира, определяет каналы получения информации, уровень анализа и критичности. Образование должно быть дополнено многоуровневой системой воспитания преданных своей Родине граждан, готовых не только самоотверженно трудиться на ее благо, но и в случае необходимости жертвовать своими интересами во имя ее будущего. Такое воспитание невозможно без опоры на знания своей и мировой истории. В тоже время успех в когнитивных войнах определяется наличием устойчивой системы идей, позволяющих оценить происходящее в стране и мире, осознать классовую сущность социальных и политических проблем и конфликтов. Все это настоятельно требует разработки идейных оснований отечественной политсистемы.

Противостоять технологиям КВ позволяют такие косвенные факторы, как социальный и политический опыт, образ жизни, принадлежность к той или иной социальной группе, а также факторы, обусловленные общим состоянием политической системы. К ним относятся доверие и позитивное восприятие власти (легитимность), уровень общественной морали и культуры, социально-экономический уровень жиз-

---

36 Пронин А.А. Наррация эмоций как элемент когнитивной системы документального фильма // *Вестник Томского государственного университета*. 2017. № 417. С. 21-24.

ни в государстве. Поэтому победа в когнитивной войне начинаться для государственной власти с тщательной работы над своими собственными ошибками, с создания справедливой, равной для всех политико-правовой и социально-экономической среды, системы сотворчества и сотрудничества.

И последнее по перечислению, но не по значению. Необходимо активно развивать собственные ресурсы влияния, в том числе сетевые технологии, мультипликацию и киноиндустрию. Это будет способствовать формированию образа современной и сильной страны. Кроме того, новейшие отечественные разработки должны позволить перейти от глубокой обороны к работе на поле противника.

Библиография-References

1. *Грамши А.* Тюремные тетради (избранное). URL: http://royal-lib.com/book/gramshi_antonio/tyuremnie_tetradi_izbrannoe.html
[*Gramshi A.* Tyuremny`e tetradi (izbrannoe). URL: http://royal-lib.com/book/gramshi_antonio/tyuremnie_tetradi_izbrannoe.html]
2. *Джеймс У.* Воля к вере. М.: Республика, 1997. 431 с.
[*Dzhejms U.* Volya k vere. M.: Respublika, 1997. 431 s.]
3. История Великой Победы. Т. 1. Канун трагедии / Под ред. А.В. Торкунова. М.: МГИМО-Университет, 2020. 663 с.
[*Istoriya Velikoj Pobedy`.* Т. 1. Kanun tragedii / Pod red. A.V. Torkunova. M.: MGIMO-Universitet, 2020. 663 s.]
4. Историческая политика в странах бывшей Югославии / Под ред. М. Белова. СПб.: Нестор-История, 2020. 512 с.
[*Istoricheskaya politika v stranax by`vshej Yugoslavii /* Pod red. M. Belova. SPb.: Nestor-Istoriya, 2020. 512 s.]
5. *Кляйн А.* Война и СМИ: сербская трагедия // Московский литератор. 2006. №11. URL: <http://www.moslit.ru/nn/0611/4.htm>
[*Klyajjn A.* Vojna i SMI: serbskaya tragediya // Moskovskij literator. 2006. № 11. URL: <http://www.moslit.ru/nn/0611/4.htm>]
6. *Кронин П.* Знакомьтесь – Вернер Херцог. М.: Rosebud Publishing, 2010. 384 с.
[*Kronin P.* Znakom`tes` – Verner Herczog. M.: Rosebud Publishing, 2010. 384 s.]
7. *Лефевр В.А.* Рефлексия. М.: Когито-центр, 2003. 495 с.
[*Lefevr V.A.* Refleksiya. M.: Kogito-centr, 2003. 495 s.]
8. *Най Дж.С.* Гибкая власть. Как добиться успеха в мировой политике. М., Новосибирск: ФСПИ Тренды, 2006. 221 с.

- [*Naj Dz.S. Gibkaya vlast'. Kak dobit'sya uspeha v mirovoj politike. M., Novosibirsk: FSPI Trendy', 2006. 221 s.*]
9. *Никулин А.А. Принцип «этничности» во внешней политике Великобритании и косовский кризис 1999 года // Вестник государственного и муниципального управления. 2018. № 3 (29). С. 70-78.*
[*Nikulin A.A. Princip «etnichnosti» vo vneshnej politike Velikobritanii i kosovskij krizis 1999 goda // Vestnik gosudarstvennogo i municipal'nogo upravleniya. 2018. № 3 (29). S. 70-78.*]
  10. *Плотников Н. Судебный фарс в Сараево // Независимая газета. 2023. 7 декабря. URL: https://www.ng.ru/kartblan-sh/2023-12-07/3_8897_kb.html*
[*Plotnikov N. Sudebnyj fars v Saraevo // Nezavisimaya gazeta. 2023. 7 dekabrya. https://www.ng.ru/kartblan-sh/2023-12-07/3_8897_kb.html*]
  11. *Пономарева Е.Г. Фальсификация истории Великой Отечественной войны – технология трансформации сознания // Обозреватель-Observer. 2016. № 5-20.*
[*Ponomareva E.G. Falsifikaciya istorii Velikoj Otechestvennoj vojny – tehnologiya transformacii soznaniya // Obozrevatel'-Observer. 2016. № 5-20*]
  12. *Пономарева Е.Г. Ялтинская конференция и югославский вопрос: история и современность // Обозреватель-Observer. 2020. № 1. С. 79-92.*
[*Ponomareva E.G. Yaltinskaya konferenciya i yugoslavskij vopros: istoriya i sovremennost // Obozrevatel'-Observer. 2020. № 1. S. 79-92*]
  13. *Пономарева Е.Г., Арляпова Е.С. Западные Балканы: тренды влияния внешних интересантов // Дискурс-Пи. 2023. Т. 20. № 1. С. 86-106.*
[*Ponomareva E.G., Arlyapova E.S. Zapadnye Balkany: trendy vliyaniya vneshnix interesantov // Diskurs-Pi. 2023. T. 20. № 1. S. 86-106*]
  14. *Пронин А.А. Наррация эмоций как элемент когнитивной системы документального фильма // Вестник Томского госуниверситета. 2017. № 417. С. 21-24. DOI: 10.17223/15617793/417/3*
[*Pronin A.A. Narraciya emocij kak element kognitivnoj sistemy dokumentalnogo filma // Vestnik Tomskogo gosuniversiteta. 2017. № 417. S. 21-24*]
  15. *Разлогов К.Э. Кинематограф в парадигме когнитивистики и нейропсихологии: на пути к нейрокино // Ярославский педагогический вестник. 2018. № 6. С. 314-318.*
[*Razlogov K.E. Kinematograf v paradigme kognitivistiki i nejropsixologii: na puti k nejrokiino // Yaroslavskij pedagogicheskij vestnik. 2018. № 6. S. 314-318*]
  16. *Спивак Д.Л., Бугаева Л.Д., Степанов М.А., Венкова А.В. Искусство и мозг: актуальные направления изучения // Международный журнал исследований культуры. 2016. № 1. С. 130-141.*

- [*Spivak D.L., Bugaeva L.D., Stepanov M.A., Venkova A.V.* Iskusstvo i mozg: aktualnye napravleniya izucheniya // *Mezhdunarodnyj zhurnal issledovanij kulturey*. 2016. № 1. S. 130-141]
17. *Энгельгардт Г.Н.* Воислав Коштуница: сербы и Запад // *Русская народная линия*. 12.10.2000. URL: https://ruskline.ru/monitoring_smi/2000/10/12/voislav_koshtunica_cerby_i_zapad?ysclid=lpv6dguera714190966
[*Engelgardt G.N.* Voislav Koshtunicza: serby i Zapad // *Russkaya narodnaya liniya*. 12.10.2000. URL: https://ruskline.ru/monitoring_smi/2000/10/12/voislav_koshtunica_cerby_i_zapad?ysclid=lpv6dguera714190966]
  18. *Balabanova E.* Media, wars and politics: comparing the incomparable in Western and Eastern Europe. Routledge, 2017. 190 p.
  19. *Cao K., Glaister S., Pena A., Rhee D., Rong W., Rovalino A.* Countering cognitive warfare: awareness and resilience // *NATO Review*. 2021. 20 May. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/05/20/countering-cognitive-warfare-awareness-and-resilience/index.html>
  20. *Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance* / Eds. B. Claverie, B. Prébot, N. Buchler and F. Du Cluzel. Bordeaux: INP, 2022. 118 p.
  21. *Craik K.J.W.* The Nature of Explanation. Cambridge: Camb. Univ. Press, 1967. 126 p.
  22. *Death Camps*. URL: <http://www.vojska.net/eng/world-war-2/camps/death/>
  23. *Final report of The Independent International Commission for the investigation of the suffering of Serbs in Sarajevo in the period 1991-1995 Years*. URL: <https://www.incomfis-sarajevo.org/wp-content/uploads/2021/04/General%20conclusions%20-%20English.pdf>
  24. *Helmholtz H.I.F.* On the Sensations of Tone as a Physiological Basis for the Theory of Music. L.: Longmans, Green and Co., 1895. 575 p. URL: <https://archive.org/details/onsensationsof00helmrich/page/n7/mode/2up?view=theater>
  25. *Jasenovac*. Holocaust Encyclopedia. URL: <http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005449>
  26. *Kosovo and the Challenge of Humanitarian intervention. Selective indignation, Collective Action and International Citizenship* / A. Schnabel, R.C. Thakur eds. Tokyo: UN University Press, 2000. URL: https://archive.unu.edu/p&g/kosovo_full.htm
  27. *Lefebvre V.A., Popper K.R.* Research on Bipolarity and Reflexivity. Edwin Mellen Pr., 2006. 144 p.
  28. *Lloyd J.* An underdog, perhaps, but not a poodle // *Financial Times*. 2006. August 1. URL: <https://www.ft.com/content/8389952e-20c3-11db-8b3e-0000779e2340>
  29. *Lt. Gen. Stewart's remarks at DoDIIS17* // *Defense Intelligence Agency*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Nm-IVjRj-LD4>
  30. *Norton B.* Behind NATO's "Cognitive Warfare": "Battle for Your Brain" Waged by Western Militaries // *The Grayzone*. 2021. Oc-

- tober 9. URL: <https://thegrayzone.com/2021/10/08/nato-cognitive-warfare-brain/>
31. Pitaó sam da u filmu o Jasenovcu igra Najveci hrvatski glumac, on je rekao da bi ga ubili
// Kurir. 08.01.2021. URL: <https://www.kurir.rs/zabava/pop-kultura/3600011/pitao-sam-da-u-filmu-o-jasenovcu-igra-najveci-hrvatski-glumac-on-je-rekao-da-bi-ga-ubili-gaga-antonijevic-gost-kurir-televizije>
  32. Tikka P. Enactive Cinema: Simulatorium Eisensteinense. Juvaskyla, 2008. 170 p.
  33. Underwood K. Cognitive Warfare Will Be Deciding Factor in Battle
// Signal Magazine. 2017. August 15. URL: <https://www.afcea.org/content/cognitive-warfare-will-be-deciding-factor-battle>

Сведения об авторах

Пономарева Елена Георгиевна – профессор, доктор политических наук, профессор кафедры сравнительной политологии МГИМО МИД России.

Адрес: 119454, Россия, Москва, пр. Вернадского, д. 76, каб. 3026. Тел. +7 (495) 229-41-75, моб. +7 (903) 755-46-31. E-mail: nastya304@mail.ru

Ponomareva Elena Georgievna, Professor, Doctor of Political Science, professor of Comparative Politics Department of Moscow State Institute of International Relations (University) of the Ministry of Foreign Relations of the Russian Federation. SPIN-код 9664-7471

Postal address: 76 Prospect Vernadskogo, room 3026, Moscow, Russian Federation, 119454. Tel. +7 (495) 229-41-75, mob. +7 (903) 755-46-31. E-mail: nastya304@mail.ru

Рябинин Евгений Вадимович – кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры истории и политологии Мариупольского государственного университета им. А.И. Куинджи

Адрес: 287500, Россия, Мариуполь, пр. Строителей 129, каб 205, Тел.: +7(961)412-24-74. E-mail: ryabinin.yevgeny@gmail.com

Ryabinin Yevgeny Vadimovich – PhD (Political sciences), associate professor of the history and political science department

of Mariupol State University named after A.I. Kuindzi. SPIN-код
5628-2982

Address: 129, Prospect Stroiteley, room 205, Mariupol,
Russian Federation, 287500. Tel.: +7(961)412-24-74. E-mail:
ryabinin.yevgeny@gmail.com

Prof. dr Nina Djulgerova

BUGARSKA U KONTEKSTU UKRAJINSKOG PITANJA

BULGARIA IN THE CONTEXT OF THE UKRAINIAN CASE

Ključne riječi: Bugarska, politika, ukrajinsko pitanje, NATO, EU, Rusija

Keywords: Bulgaria, politics, Ukrainian case, NATO, EU, Russia

U 21. vijeku Crnomorski region ponovo je privukao političku, ekonomsku i vojno-stratešku pažnju svjetskih i regionalnih sila. Dinamika se pojačala 24. februara 2022. godine nakon početka specijalne vojne operacije u Ukrajini koju je započela Ruska Federacija. Ukrajinsko pitanje je u posljednje dvije godine postalo glavni motiv za sveobuhvatan pritisak od strane SAD-a, Velike Britanije i zemalja Evropske unije i NATO-a na Rusiju. U ime zaštite i podrške Ukrajini, vodila se i vodi politika ekonomskih sankcija protiv Rusije, čiji su rezultati više negativni za Evropu nego za Rusku Federaciju. Sveobuhvatna politička podrška i vojno-financijska pomoć Kijevu nisu donijele željene rezultate. Ni milijarde koje su poslali ujedinjeni Zapad, SAD i

---

U 21. vijeku Crnomorski region ponovo je privukao političku, ekonomsku i vojno-stratešku pažnju svjetskih i regionalnih sila.

Velika Britanija, ni razna vojna oprema kojoj je istekao rok trajanja nisu mogli da obezbjede uspjeh ukrajinske kontraofanzive.

Politička elita je lojalan i predvidljiv partner u odbrani proukrajinske politike EU i NATO.

Nastavak ratoborne retorike saveznika Ukrajine posljednjih mjeseci ne može da nadoknadi njihovo odbijanje da pošalju stvarnu, efikasnu vojnu i finansijsku pomoć.

Ruska Federacija je tokom protekle dvije godine od strane američke i zapadnoevropske propagande pretvorena u glavnog neprijatelja-agresora, što je, u kombinaciji sa demonizacijom ruskog predsjednika Vladimira Putina, postalo glavni motiv za konsolidaciju Vašingtona, Londona i Brisela. Retorika je usmjerena na ujedinjenje evropskih društava u borbi protiv straha, mržnje i političke agresije na Moskvu.

U kontekstu političke, ekonomske, energetske i vojno-strateške dihotomije ukrajinske krize, Bugarska zauzima svoje posebno mjesto u evroatlantskoj stratifikaciji zemalja Starog kontinenta.

Politička elita je lojalan i predvidljiv partner u odbrani proukrajinske politike EU i NATO. To se potvrđuje na svakom forumu gdje se odobravaju različiti oblici sveobuhvatne podrške Ukrajini. Štaviše, praksa je pokazala da se evroatlantska lojalnost manifestuje na zanimljive načine. Primjer za to je neočekivana posjeta Kijevu bugarskog premijera Denkova i trojice ministara, što je u potpunoj suprotnosti sa tezom o njenom vojnom porazu koju neprestano tvrde saveznici Ukrajine. U tom kontekstu su i 100 oklopnih transportera poklonjenih Ukrajini, a koji su prevezeni o trošku bugarskog državnog budžeta.

Već nekoliko godina se odvijaju zanimljivi procesi vezani za modernizaciju bugarske vojske. Rezultat je impresivan. Stvara se takozvana papirna vojska. Sofija je platila nekoliko milijardi dolara za američke lovce F-16 i za borbeno vozilo Stryker, čije je vrijeme dolaska prilično nejasno. Ne možemo zanemariti činje-

---

Već nekoliko godina se odvijaju zanimljivi procesi vezani za modernizaciju bugarske vojske.

---

nicu da će turski lovci braniti vazdušni prostor Bugarske. U prošlosti je ostalo sjećanje na dobro naoružanu bugarsku vojsku sa impresivnim brojem aviona, tenkova i druge vrste vojne opreme.

Članstvo u NATO, kao i u Evropskoj uniji, garantuje kontrolu i zavisnost od strane SAD-a, ali ne i mogućnost nezavisne zaštite nacionalne bezbjednosti.

Dokaz nedostatka stvarnog kapaciteta za zaštitu evropskih i nacionalnih granica je sve veći broj migranata koji preplavljaju kontinent. Nedostatak efikasne politike za njihovu integraciju povećava političku nestabilnost, ekonomski pad i postepeno povlačenje socijalne zaštite građana. Tokom protekle dvije godine, ovaj proces se produbio stvaranjem socijalnog, finansijskog i ekonomskog komfora za ukrajinske izbjeglice. Zajednička migraciona politika EU usmjerena je ne na stvaranje efikasnog procesa integracije, već protiv interesa i zaštite evropskih građana. Državnost, čiji je glavni zadatak da garantuje bezbjednost evropskih građana, podvrgava se ozbiljnom testiranju.

Dokaz nedostatka stvarnog kapaciteta za zaštitu evropskih i nacionalnih granica je sve veći broj migranata koji preplavljaju kontinent.

Ovaj proces je otežan polovičnim pristupanjem Bugarske i Rumunije šengenskom prostoru. Uslov za pun ulazak Bugarske u šengenski prostor je prijem 6.649 izbjeglica iz Austrije. Stvaranje vještačkih prepreka punoj evropskoj integraciji Sofije i Bukurešta ne rješava migracione probleme Evrope, ali se nastavlja politika zanemarivanja dvije zemlje koje omogućavaju prisustvo EU i NATO u Crnom moru.

U sklopu urušavanja državnosti, dolazi do intenziviranja procesa zamjene istorijske istine, čiji je cilj eliminisanje mjesta i uloge Rusije u balkanskim, odnosno bugarskim, procesima tokom vijekova. Svojevrsni vrhunac u ovom pravcu je obilježavanje bugarskog nacionalnog praznika 3. marta. Bugari su još jednom masovno izrazili svoju zahvalnost i divljenje podvigu ruske vojske i bugarskih dobrovoljaca. Pokušaj da se umanje ili slobodno protumače činjenice rusko-turskog oslobodilačkog rata 1877–1878 bio je neuspješan. Opsesivno uključivanje Ukrajinaca kao ključnog elementa oslobodilačkog procesa pokazuje neskriveni naručeni karakter. Sve veći napadi na Rusiju zbog njenog mjesta i uloge u istoriji Treće bugarske države u skladu su sa sporadičnim pozivima na uništavanje spomenika vezanih za bugarsko-rusku istoriju. Vrhunac ovog pravca je rušenje spomenika Sovjetskoj armiji u centru bugarske prestonice, čime je skrenuta pažnja javnosti sa pobjeda ruske vojske u Ukrajini.

U sklopu urušavanja državnosti, dolazi do intenziviranja procesa zamjene istorijske istine, čiji je cilj eliminisanje mjesta i uloge Rusije u balkanskim, odnosno bugarskim, procesima tokom vijekova.

Posljednjih godina Bugarska je postala testno područje za njeno isključenje iz ruskih energetske šema. Ovaj proces je dio strateškog cilja SAD-a da oslobode evropsko energet-

sko tržište od ruskih energenata. O tome svjedoče brojni politički i vojni napadi na gasovode Sjeverni tok-1 i Sjeverni tok-2, koji

---

U kontekstu ove energetske politike, u Bugarskoj se konstatno sprovode američki interesi.

---

su garantovali Njemačkoj održiv element njenog energetskeg bilansa. Pod pritiskom Vašingtona, Evropska komisija usvojila je niz ograničenja i akcija u cilju zabrane ruskih tradicionalnih izvora

energije na evropskom energetskeg tržištu. Postepeno, se prelazi na mnogo skuplji tečni naftni gas, što ne garantuje zaštitu životne sredine. Međutim, paradoks je u tome što se tranzit ruskog gasa u Evropu preko Ukrajine nastavlja.

U kontekstu ove energetske politike, u Bugarskoj se konstatno sprovode američki interesi. Ovo se primećuje u nuklearnoj, naftnoj i gasnoj sferi. Vašington je posljednjih godina, preko svojih ambasadora, veoma uporno vodio politiku izgradnje sedmog i osmog bloka nuklearne elektrane Kozloduj od strane zloglasne kompanije Vestinghaus. Posljednjih mjeseci, kompanija Lukojl, vlasnik Burgas Neftohima, bila je predmet agresivnih komentara u političkim krugovima. U skladu sa antiruskim sankcijama, bugarski parlament je suspendovao koncesije na rusku naftu od 1. marta 2024. godine. U gasnom sektoru, gasovod Grčka-Bugarska, kojim se prenosi azerbejdžanski gas, počeo je da radi 2023. godine. U januaru 2023. godine, privremena vlada Goluba Doneva potpisala je za Sofiju nepovoljan ugovor za transport gasa između bugarskog Bulgargaza i turske gasne kompanije Botas. Energetska mapa Bugarske postaje taoc zaštite interesa transnacionalnih korporacija i kompanija, čija svrha nije smanjenje cijena za potrošače na bugarskom tržištu, već korporativni energetskeg resursi i tranzit.

2024. godina ima strateški značaj za budući globalni i regionalni razvoj svijeta. Ključni predsjednički izbori u Rusiji i SAD-u, kao i evropski izbori, ocrtavaju glavne tačke i dinamiku procesa u širokom crnomorskom regionu. Predsjednički izbori održani u

---

2024. godina ima strateški značaj za budući globalni i regionalni razvoj svijeta.

Ruskoj Federaciji potvrdili su sljedeći šestogodišnji predsjednički mandat Vladimira Putina. Taj rezultat čuva status kvo političke retorike sa djelovanjem Kremlja u odnosu na Ukrajinu i ujedi-

njeni Zapad, SAD i Veliku Britaniju. U junu će biti održani izbori u Evropski parlament na kojima se očekuju promjene u kvantitativnim pokazateljima zastupljenosti u Evropskom parlamen-

tu. Tokom izbornog perioda očekuje se porast militantne retorike protiv Rusije, otvoreno distanciranje od podrške Ukrajini i sve veća lavina obećanja evropskim biračima. Sa nestrpljenjem se iščekuje ishod američkih predsjedničkih izbora početkom novembra, koji će rasvijetliti buduću konfiguraciju i odnos između SAD-a, Rusije, Kine, Evrope. Balkan, odnosno Bugarska, postali su element aktivnih procesa promjena, a to znači da bugarska elita mora da formuliše jasnu viziju programa, oblika i metoda zaštite nacionalnih interesa.

Balkan, odnosno Bugarska, postali su element aktivnih procesa promjena.

проф. д.н. Нина Дюлгерова

БОЛГАРИЯ В КОНТЕКСТЕ УКРАИНСКОГО КАЗУСА

BULGARIA IN THE CONTEXT OF THE UKRAINIAN CASE

Ключевые слова: Болгария, политика, украинский ка-
зус, НАТО, ЕС, Россия

Keywords: Bulgaria, politics, Ukrainian case, NATO, EU,
Russia

В 21 веке Черноморский регион вновь привлек к себе политическое, экономическое и военно-стратегическое внимание мировых и региональных держав. Динамика усилилась после объявленной Российской Федерацией 24 февраля 2022 года специальной военной операции на Украине. В последние два года украинский вопрос стал основным мотивом всестороннего давления США, Великобритании и стран Евросоюза и НАТО на Россию. Во имя защиты и поддержки Украины проводилась и продолжает проводиться политика экономических санкций против России, результаты которой являются скорее негативными для Европы, чем для Федерации. Всесторонняя политическая поддержка и военно-финансовая помощь Киеву не принесли желаемых результатов. Ни миллиарды, присланные объединенным Западом, США

и Великобританией, ни разнообразная военная техника с истекшим сроком годности не смогли обеспечить успех украинского контрнаступления. Продолжающаяся в последние месяцы воинственная риторика союзников Украины не может компенсировать их отказ направить реальную, эффективную военную и финансовую помощь.

За последние два года российская Федерация была превращена американской и западноевропейской пропагандой в главного врага-агрессора, что в сочетании с демонизацией президента России Владимира Путина стало основным мотивом для консолидации Вашингтона, Лондона и Брюсселя. Риторика направлена на объединение европейских обществ в борьбе со страхом, ненавистью и политической агрессией против Москвы.

В контексте политической, экономической, энергетической и военно-стратегической дихотомии украинского каза Болгария занимает свое особое место в евроатлантической стратификации стран Старого континента.

Политическая элита является лояльным и предсказуемым партнером в отстаивании проукраинской политики ЕС и НАТО. Это подтверждается на каждом форуме, где утверждаются различные формы всесторонней поддержки Украины. Более того, практика показала, что евроатлантическая лояльность проявляется интересным образом. Примером тому является неожиданный визит в Киев болгарского премьер-министра Денкова и трех министров, что находится в полном противоречии с постоянно утверждаемым союзниками Украины тезисом о ее военном поражении. В этом контексте можно оценить и 100 безвозмездно переданных Украине БТРов, которые были перевезены за счет средств болгарского государственного бюджета.

Уже несколько лет происходят интересные процессы, связанные с модернизацией болгарской армии. Результат впечатляет. Создается так называемая бумажная армия. София заплатила несколько миллиардов долларов за получение американских истребителей F-16 и за боевую машину Stryker, сроки получения которой достаточно размыты. Нельзя игнорировать и тот факт, что турецкие истребители будут защищать

воздушное пространство Болгарии. В прошлом осталась память о хорошо вооруженной болгарской армии с внушительным количеством самолетов, танков и других видов военной техники. Членство в НАТО, как и в Евросоюзе, гарантирует контроль и зависимость от США, но не и возможность независимой защиты национальной безопасности.

Доказательством отсутствия реальных возможностей защиты европейских и национальных границ является растущее число мигрантов, наводняющих континент. Отсутствие эффективной политики по их интеграции усиливает политическую нестабильность, экономический спад и постепенный отказ от социальной защиты своих граждан. За последние два года этот процесс углубился с созданием социального, финансового и экономического комфорта для украинских беженцев. Общая миграционная политика ЕС направлена не столько на создание эффективного процесса их интеграции, сколько в ущерб интересам и защите европейских граждан. Государственность, главная задача которой – гарантировать безопасность европейских граждан, подвергается серьезному испытанию.

Этот процесс усугубляется половинчатым присоединением Болгарии и Румынии к Шенгенской зоне. Условием для полного вступления Болгарии в Шенгенскую зону является принятие 6 649 беженцев из Австрии. Создание искусственных препятствий для полноценной евроинтеграции Софии и Бухареста не решает миграционных проблем Европы, но политика пренебрежения двумя странами, легитимизирующими присутствие ЕС и НАТО на Черном море, продолжается.

В рамках распада государственности происходит усиливающийся процесс подмены исторической правды, ориентированный на ликвидацию места и роли России в балканских, соответственно болгарских, процессах на протяжении веков. Своеобразной кульминацией в этом направлении является празднование болгарского национального праздника 3 марта. В очередной раз болгары массово выразили свою признательность и преклонение перед подвигом русской армии и болгарского ополчения. Попытка преуменьшить или вольно интерпретировать факты русско-турецкой освободительной войны 1877–1878 годов не увенчалась успехом. Навязчивое

включение украинцев в качестве ключевого элемента процесса освобождения обнаруживает нескрываемый заказной характер. Нарастающие нападки на Россию за ее место и роль в истории Третьего болгарского государства гармонируют со спорадическими призывами к разрушению памятников, связанных с болгарско-российской историей. Кульминацией в этом направлении является разрушение памятника Советской Армии в центре болгарской столицы, что отвлекло внимание общественности от побед российской армии на Украине.

В последние годы Болгария стала экспериментальной базой для ее исключения из российских энергетических схем. Този процес е част от стратегическата цел на САЩ да освободи европейския енергиен пазар от руските енергоносители. Свидетельством этого являются многочисленные политические и военные атаки на газопроводы «Северный поток-1» и «Северный поток-2», гарантирующие Германии устойчивый элемент ее энергетического баланса. Под давлением Вашингтона Еврокомиссия приняла ряд ограничений и действий, направленных на запрет российских традиционных энергоносителей на европейском энергетическом рынке. Постепенно ставка делается на гораздо более дорогой сжиженный нефтяной газ, который не гарантирует защиту окружающей среды. Однако парадокс в том, что транзит российского газа в Европу через Украину продолжается.

В контексте этой энергетической политики американские интересы устойчиво внедряются в Болгарию. Это наблюдается в атомной, нефтяной и газовой сферах. В последние годы Вашингтон через своих послов весьма настойчиво проводит политику строительства седьмого и восьмого энергоблоков АЭС «Козлодуй» скандально известной компанией «Вестингауз». В последние месяцы компания «Лукойл», владелец бургасского «Нефтохима», подвергается агрессивным комментариям в политическом пространстве. В соответствии с антироссийскими санкциями болгарский парламент приостановил действие отступления в отношении российской нефти с 1 марта 2024 года. В газовой сфере газопровод Греция-Болгария, по которому идет транзит азербайджанского газа, начал работу в 2023 году. В январе 2023 года временное правительство Голуба Донева подписало невыгодный для Со-

фии контракт между болгарским «Булгаргазом» и турецкой газовой компанией «Ботас» на транспортировку газа. Энергетическая карта Болгарии становится залогом защиты интересов транснациональных корпораций и компаний, цель которых направлена не на снижение цен для потребителей на болгарском рынке, а на корпоративный слив энергоресурсов и транзит.

2024 год имеет стратегическое значение для будущего глобального и регионального развития мира. Ключевые президентские выборы в России и США, а также европейские выборы наметят основные моменты и динамику процессов в широком Черноморском регионе. Прошедшие в Федерации президентские выборы подтвердили очередной шестилетний президентский срок Владимира Путина. Этот результат сохраняет статус-кво политической риторики с действиями Кремля в отношении Украины и объединенного Запада, США и Великобритании. В июне состоятся выборы в Европейский парламент, где все ожидают изменений в количественных показателях присутствия в Европарламенте. В период выборов ожидается усиление воинственной риторики в отношении России, открытое дистанцирование от поддержки Украины, а также нарастающая лавина обещаний европейским избирателям. С нетерпением се очаква резултата от президентските избори в САЩ в началото на ноември, което ще хвърли светлина върху бъдещата конфигурация и взаимоотношения между САЩ, Русия, Китай, Европа. Балканы, соответственно Болгария, станут элементом активных процессов перемен, а это означает, что болгарская элита должна сформулировать четкое видение программы, формы и способа защиты национальных интересов.

Ivana Antić

Ustavno pitanje i demokratija u Republici Srbiji

Apstrakt:

Ustavno pitanje je jedno od najznačajnijih pitanja u Republici Srbiji. Za razliku od susednih država (Republike Bugarske, Grčke Republike, Republike Hrvatske, Rumunije) u Srbiji je ustavno pitanje koje je trebalo da prekine totalitarnu vladavinu ili zaustavi razaranje države, rešavano od strane vladajućih oligarhija, uz mešanje SAD i EU, kako bi zaštitilo, prikrilo ili omogućilo nešto o čemu narod nije glasao. Ovaj rad predstavlja ustavni razvoj i nedoumice u vezi sa njim u Srbiji 21. veka, te demokratsku dimenziju ovog pitanja. U studiji je pokazano da ustavnost iako u vezi sa demokratizacijom Srbije od 1990. nije više demokratsko pitanje.

Ustavno pitanje je jedno od najznačajnijih pitanja u Republici Srbiji.

Ključne reči: Republika Srbija, ustav, ustavnost, demokratizacija, 2006. 1990.

SUMMARY:

The most controversial political issues in the Republic of Serbia is the constitutional. Unlike the neighboring countries (the Republic of Bulgaria, the Republic of Greece, the Republic of Croatia, Romania and

Montenegro), in Serbia the constitutional issue that was supposed to end the totalitarian rule or stop the destruction of the state was resolved by the ruling oligarchies, with the interference of the USA and the EU, in order to protect, concealed or enabled something that the people did not vote for. This paper presents the constitutional development and doubts related to it in Serbia during past 25 years. The study showed that constitutionality, although related to democratization of Serbia since 1990, is no longer a democratic issue.

Ovu studiju započinjemo osporavajući tezu da je Srbija Ustavom iz 2006. godine konstituisana kao samostalna, unitarna država.

Keywords: Republic of Serbia, constitution, constitutionality, democratization, 2006. 1990.

Ovu studiju započinjemo osporavajući tezu da je Srbija Ustavom iz 2006. godine konstituisana kao samostalna, unitarna država.¹ Iako većina autora deli ovakvo stanovište, treba napomenuti da ova tvrdnja potiče pre svega iz sveta stranačke politike i održava se na inerciji starog srpskog državnog iskustva. Prema kategorijama definisanim krajem devedesetih godina Republika Srbija mogla bi biti definisana kao „federasi“ – država koja pored snažne centralne vlasti ima jednu ili više autonomnih jedinica različitih ovlašćenja i stepena samostalnosti.² Donošenje Ustava iz 2006. obeleženo je mnogim kontroverzama. Najpre, reč je, reklo bi se, o jednom od retkih kontinuiteta srpske istorije. Stojan Novaković je još 1912., studiju posvećenu ustavnom pitanju u Kraljevini Srbiji započeo rečenicom koja glasi: „Bez ikakve sumnje nema zemlje koja je sa svojim ustavnim zakonodavstvom takve muke

---

Donošenje Ustava iz 2006. obeleženo je mnogim kontroverzama.

---

mučila kao što je to Srbija.“³ Srbija se u narednih stotinu godina radikalno izmenila – i to kako politički, tako i geografski, socijalno, demografski i

1 Milovan M. Mitrović, „KONTROVERZE OKO DECENTRALIZACIJE, REGIONALIZACIJE I LOKALNE SAMOUPRAVE U SRBIJI“, *Sociološki pregled*, 1-2, 36/2002, 81-83.

2 Srbija je tako, po ustavnom rešenju došla među dvadesetak država bivšeg Sovjetskog saveza, Okeanije i Kariba. Evropske države nisu imale ovakva ustavna rešenja (sa delimičnim izuzetkom Finske i njene autonomije na Olandskim ostrvima), osim u nekoliko slučajeva u odnosu sa bivšim dominionima. Alfred Stepan, „Federalism and Democracy: Beyond the U.S. Model“, *Journal of Democracy*, 10 (4), (1999), 19-21; Reč je o uglavnom nedovršenim ustavnim sistemima, koji se upravo po tome razlikuju od asimetričnog federalizma koji po prirodi stvari postoji pre svega kod stranih država i brojnih naroda (Ruska Federacija, Republika Indija, Indonezija, Malezija, Kanada...). Arend Lajphart, *Patterns of Democracy, Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*, (Yale University Press books: Yale, 2012), 2-7.

3 Stojan Novaković, *Dvadeset godina ustavne politike u Srbiji (1883-1903)*, (Beograd, 1912), 1.

kulturno – ali ova je činjenica ostala kao deo političkog identiteta i sudbine moderne Srbije.

Ustavi Srbije (1990) i SR Jugoslavije (1992) doneseni su od strane jednopartijskih parlamenata, što je slučaj koji nije viđen u državama Istočne Evrope koje nisu bile deo Sovjetskog saveza.

Ustavi Srbije (1990) i SR Jugoslavije (1992) doneseni su od strane jednopartijskih parlamenata.

Iako je u oba slučaja postojao pritisak opozicije da ustavi dobiju demokratski legitimitet, to se nije dogodilo.⁴ Pod izgovorom odbrane suvereniteta Srbije na Kosovu i Metohiji Miloševićev režim je, i pored plebiscitarne podrške koju je uživao, birao da ne dozvoli opoziciji čak ni formalno učešće u rešavanju ustavnog pitanja. Ustav iz 1992. bio je plod sporazuma učesnika ustavnog odbora iz Srbije i Crne Gore, a samu državu su na referendumu potvrdili građani Crne Gore. Za razliku od „Žabljačkog“ Ustava SR Jugoslavije iz 1992. godine, koji je predstavljao delom originalnu formu pravnog i političkog rešavanja ustavnog odnosa, dve u svakom pogledu raznorodne članice federacije koja se samo nekoliko godina kasnije pokazala kao neadekvatna i neodrživa, Ustav iz 1990. bio je uglavnom prilagođena verzija Ustava Četvrte Francuske republike. Na osnovu kasnijih svedočenja, a posebno supruge Slobodana Miloševića i potonje predvodnice Jugoslovenske ujedinjene levice Mirjane Marković, većina funkcionera Saveza komunista Srbije početkom 1990. nije smatrala da su višestranačka demokratija i pluralizam, neminovni i trajni.⁵ Zato se čini da je cilj vlasti bio dvostruk. Trebalo je umanjiti značaj Narodne skupštine i povećati važnost predsednika republike. Takođe, izbor ustavnog obrasca koji je ranije postao poznat kao jedan od uzroka nefunkcionalnih odnosa među izabanim ustanovama u Parizu, trebalo je da onemogući pluralistički politički sistem u Srbiji, garantujući opstanak i važnost preživele komunističke „duboke države“ u slučaju propasti režima i nestanka neformalne moći njegove partije. Ustavom je bilo predviđeno da predsednik republike pored dugotrajnijeg mandata i suspendivnog veta, znatno lakše može biti izabran

---

Ustav iz 1992. bio je plod sporazuma učesnika ustavnog odbora iz Srbije i Crne Gore.

---

⁴ U Hrvatskoj je ustav promenio demokratski izabrani Sabor, a u Bugarskoj je zbog toga izabrana Velika naroda skupština. Bugarska ustavna istorija, sa efemernim izuzetkom Todora Živkova, u svakoj epohi podrazumevala je jedan ustav (Trnovski 1879-1947, Dimitrovljev 1947-1971, Živkovljev 1971-1991 i aktuelni 1991-). "Proposed Constitutional Amendments Fail to Pass at First Reading in Parliament", https://unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/Communications/Bulgaria_NGO_DEN/Annex_3_Constitution_of_the_Republic_of_Bulgaria.pdf.

⁵ Mira Marković, *Bilo je to ovako*, 1. tom, (IP Večernje novosti: Beograd, 2014).

nego li opozvan. Takođe, bilo je relativno lako dovesti državne ustanove u blokadu. Milošević se i onako, u krizama⁶ nametao kao vrhovni i nikome odgovorni arbitar. Bez obzira na činjenicu da je ustav po formi bio demokratski i još pritom nastao pod uticajem iskustava iz jedne od tri domovine⁷ moderne demokratije, potvrđen izlaskom opozicije na prve izbore, on nikako nije omogućavao demokratizaciju države niti bilo šta promenio u odnosu vlasti prema opoziciji.⁸

Opozicija u Srbiji bila je tokom devedesetih godina 20. veka jedinstvena da ustav treba menjati. Način promene ustava i sadržina budućeg najvišeg pravnog akta nisu ni razmatrani, a kamo li da je oko ovih pitanja stvoren jedinstven politički blok. Većina opozicije, u suštini je prihvatila Miloševićev politički narativ prema kome bi otvaranje ustavnog pitanja suštinski ugrozilo jedinstvo Srbije i njene odnose sa Crnom Gorom. U suštini, radiklana opozicija oličena u SNO/SPO i SČP/SRS, mogla je da građanima ponudi samo ranije viđena rešenja – prvi su predlagali stvaranje federalizovane Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, a drugi stvaranje Velike Srbije u spoljnim okvirima jugoslovenskih državnih granica i unutrašnjoj zapadnoj međi štokavskog dijalekta. Za to

---

Ustavom je bilo predviđeno da predsednik republike pored dugotrajnijeg mandata i suspenzivnog veta, znatno lakše može biti izabran nego li opozvan.

Opozicija u Srbiji bila je tokom devedesetih godina 20. veka jedinstvena da ustav treba menjati.

---

vreme Demokratska stranka i Građanski savez Srbije pozivali su na uspostavu mira i odlagali precizno definisanje nacionalnog, državnog i ustavnog pitanja.⁹ Demokratska stranka Srbije,

6 Milošević je 1992. u potpunosti sam odlučivao o najvažnijim pitanjima državne budućnosti Srbije i Jugoslavije, 1995. je kao predsednik federalne jedinice po ovlašćenju pregovarao u Dejtonu, 1997. je predložio Poseban zakon kojim je zamenio sudsku i izvršnu vlast, dobivši za to podršku parlamenta, konačno, uprkos malim formalnim ovlašćenjima, kao u parlamentu izabrani predsednik SR Jugoslavije koja se nalazila u krizi, on se predstavljao kao „vrhovni komandant“ Vojske Jugoslavije na šta nije imao pravo.

7 Sjedinjene Američke Države, Velika Britanija i Republika Francuska.

8 Naprotiv, izbori su bili toliko neravnopravni, a izborni uslovi i zakonodavstvo neko-rektni, da je na prvim izborima 1990. više od milion građana glasalo za opoziciju a da nisu dobili predstavnike u parlamentu, kao što je opozicija bula jača u ranijem jednopartijskom nego u prvom višestranačkom parlamentu. Slobodan Antić, „Vlada Slobodana Miloševića: pokušaj tipološkog određenja“, *Srpska politička misao*, br. 1/1995, Institut za političke studije, Beograd, 1995, str. 91-135.

9 U spisu pod naslovom *Čemu Demokratska stranka?* iz 1990. Kosta Čavoški, u to vreme uticajni osnivač stranke, zalagao se za stvaranje ujedinjene nacionalne srpske države. Kosta Čavoški, *Čemu Demokratska stranka?*, (Srpska liberalna stranka: Beograd, 2007); Stranka je kasnije od toga odustala. Početkom građanskog rata u Hrvatskoj predsednik DS Dragoljub Mićunović izjavio je da je „još rano da stranka zauzme stav o tekućoj krizi“. Tokom narednih godina, recimo, uticajni pokrajinski odbor Demokratske stranke saglašavao se sa republikanskim partijama iz Novog Sada

osnovana 1992., zauzela je mesto na umerenoj, građanskoj desnici. Nejasnom zalaganju za stvaranje savezne držve srpskih zemalja, ona je u drugoj polovini decenije tome dodala i program regionalizacije čiji je autor bio akademik Miodrag Jovičić.¹⁰ Bila je to prva stranka u srpskoj istoriji koja se opredelila za doslednu regionalizaciju. Istovremeno, deo nevladinog sektora i Liga socijaldemokrata Vojvodine predlagali su pretvaranje Srbije u federaciju, gde bi zakonodavnu, sudsku i izvršnu vlast dobile republike Vojvodina, Beograd, Šumadija, Sandžak, Kosovo...

Demokratska stranka Srbije, osnovana 1992., zauzela je mesto na umerenoj, građanskoj desnici.

Pored svog toga razumljivog lutanja stranke Demokratske opozicije Srbije definisale su i 19. avgusta 2000. objavile svoj izborni program. U Preobraženskom „Ugovoru sa narodom“ na prvo mesto je stavljen i sasvim oprezno definisan „početak rešavanja ustavnog pitanja“.¹¹ Pod pritiskom unutrašnjih podela, odlaganja i sprovođenja teških reformi, saradnje sa Međunarodnim sudom za ratne zločine u Hagu, te pitanjem statusa KiM i zajedničke države sa Crnom Gorom, ustavno pitanje je odlagano, za njegovo otvaranje vršene su samo pripreme. U međuvremenu su pojedina ustavna rešenja već donesena. Budući da je Ustav Srbije iz 1990. pisan bez obzira na Ustav SFRJ, zbog čega ga pojedini autori vide kao akt secesije Srbije¹², načelno pitanje je bilo kako napraviti otklon od dotadašnje prakse i doneti demokratski najviši akt Srbije, a pritom na legitiman i demokratski način razrešiti pitanja vezana za unutrašnje uređenje Srbije i njen odnos

---

Istovremeno, deo nevladinog sektora i Liga socijaldemokrata Vojvodine predlagali su pretvaranje Srbije u federaciju.

---

oko „široke autonomije“ Vojvodine. Godine 1998. U pokrajinskom odboru je skovana čak i sintagma „ekonomska nezavisnost Vojvodine“. Zoran Đinđić je u čuvenom duelu sa crnogorskim liberalom i separatistom Slavkom Perovićem predlagao da Crna Gora bude vezana za Srbiju na način na koji je Škotska ujedinjena u Veliku Britaniju (pre devolucije!), ali je na drugom mestu u istom razgovoru potvrđivao neophodnost pune političke ravnopravnosti dve federalne jedinice. („Zoran Djindjić vs Slavko Perovic tv duel“, Emisija Licem u lice (jun 1994), RTS, <https://www.youtube.com/watch?v=GqndIJvxdY>, (sajt posećen 15.3.2024.). Prema programu iz 1997. DS se zalagala za „ujedinjenje srpskog naroda“, ali bilo je izvesno da vođstvo stranke ne uzima ozbiljno ovu floskulu.

10 Dr Zoran Lončar, „NASTANAK I RAZVOJ IDEJE O REGIONALIZACIJI SRBIJE“, u dr Zoran Čiplić (ured.), *Ustav Republike Srbije i racionalizovana decentralizacija*, Zbornik radova Pravnog fakulteta Novi Sad, Vol. XLIX, Novi Sad 2015., 335-336.; M. Jovičić, *Nacrt Ustava regionalne države ujedinjenih srpskih zemalja, organizacija vlasti*, (Izdavačka zajednica „Vajat“, Beograd, 1996).

11 Čedomir Antić i dr., „Siva knjiga Petog oktobra“, (UG Napredni klub: Beograd, 2010), 6

12 Srđa Popović, „Raspad Jugoslavije (I)“, *Peščanik*, <https://pescanik.net/raspad-jugoslavije-i-2/>, (sajt posećen 20.3.2024.).

sa Crnom Gorom. Skupština AP Vojvodine je decembra 2001. usvojila „Omnibus zakon“ kojim je zamenjeno ili izmenjeno 70

Skupština AP Vojvodine je decembra 2001. usvojila „Omnibus zakon“ kojim je zamenjeno ili izmenjeno 70 zakona iz čak 25 oblasti.

---

zakona iz čak 25 oblasti (neki izvori spominju 24 oblasti i 200 nadležnosti).¹³ Budući da pokrajina nije imala zakonodavnu vlast ovaj pravni akt je prosleđen Narodnoj skupštini Srbije koja ga je usvojila početkom februara sledeće 2002. godine.

Opstanak zajednice sa Crnom Gorom regulisan je posle osamnaest meseci pregovora uz posredništvo Evropske unije. Za razliku od Crne Gore koja je posle 2000. jedinstveno pregovarala sa ciljem da na budućem referendumu, uz što je moguće nižu političku cenu, stekne nezavisnost, Srbija je u pregovore ušla tako što su svi njeni pregovarači (Đinđić, Koštunica, Labus i Mićunović) pripadali različitim strankama. Potpisani Beogradski sporazum o transformaciji SR Jugoslavije u DZ Srbija i Crna Gora (u kome su predstavnici Srbije popustili u svemu, osim oko naziva državne zajednice i obaveze kasnije nikada sprovedenih neposrednih izbora za njenu skupštinu), prihvatila je Narodna skupština. Do 4. februara 2003. usvojena je Ustavna povelja koju, međutim, više nisu podržavali DSS i G17 Plus.

Zoran Đinđić je u knjizi *Jugoslavija kao nedovršena država* objavljenoj 1989. godine kao razlog neuspeha jugoslovenske države prepoznao nedostatak demokratskog legitimiteta i činjenicu da su se oko njegovog osnivanja i uređenja sporazumevale nacionalne elite. Kada je 4. februara 2003. iako povređen prisustvovao proglašavanju Ustavne povelje Državne zajednice Srbija i Crna Gora srpski premijer bio je sâm, u Beograd nije došao čak ni premijer Crne Gore Milo Đukanović. Usvajanje Ustavne povelje DZ

Budući da pokrajina nije imala zakonodavnu vlast ovaj pravni akt je prosleđen Narodnoj skupštini Srbije koja ga je usvojila početkom februara sledeće 2002. godine.

SCG je dovršeno u potpuno paradoksalnim okolnostima. Tako su poslanici DSS-a glasali za usvajanja Ustavne povelje, ali ne i za zakon o njenom sporovođenju. Poslanici iz reda DHSS-a, članice DOS-a čiji je predsednik Vladan Batić bio Koštuničin neprijatelj pa je posle sklapanja Beograd-

---

13 'Usvojen "omnibus zakon", Skupština Vojvodine juče konačno prelomila', *Glas javnosti*, 15. 12. 2001., <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2001/12/15/srpski/P01121414.shtml>, (sajt posećen 20.3.2024.); Pokrajinski DSS je pritom osporio prenos nadležnosti nad Srpskim narodnim pozorištem, pravo za osnivanje univerziteta i upravljanje NP „Fruška gora“. Kasnije se u Narodnoj skupštini DSS uzdržao od glasanja tvrdeći da status pokrajine treba definisati novim ustavom. Protiv omnibusa su glasali poslanici SPS, SRS i SSJ. Čedomir Antić (Ured.), *Dosije AP Vojvodina*, (UG Napredni klub: Beograd, 2014), 78-79.

skog sporazuma istupila sa programom obnove nezavisne Srbije, glasali su protiv usvajanja Ustavne povelje ali za Zakon o njenom sprovođenju, čime su omogućili stupanje na snagu najvišeg pravnog akta novonastale države.¹⁴

Tokom naredne tri godine ustavno pitanje nije stajalo visoko na rang listi problema sa kojima se suočavala Srbija. Šest sedmica nakon usvajanja Ustavne povelje izvršen je atentat na Zorana Đinđića, vanredno stanje koje je usledilo trajalo je do kraja proleća. Nakon toga nizale su se afere koje su dovele do toga da vlada izgubi većinu. Raspisani su vanredni parlamentarni izbori kako bi vlada izbegla da i formalno padne sa vlasti. Tri meseca nakon izbora od 28. decembra 2003. izabrana je nova vlada koja je bila manjinska. Ona se tokom naredne godine suočila sa porazima na predsedničkim i opštinskim izborima. Stanje kohabitacije, složenog vladanja manjinske vlade sa predsednikom iz opozicione Demokratske stranke, pratili su lomovi: pogrom nad srpskim narodom na Kosovu u vreme kada je vlada tek bila izabrana, intenzivna saradnja sa Tribunalom u Hagu, reforma poreza, neuspeh harmonizacije ekonomskih odnosa sa Crnom Gorom, početak i završetak pregovora o statusu Kosova i Metohije i konačno zaustavljanje pregovora sa EU zbog činjenice da nisu uhapšeni i izručeni svi haški optuženici... Kada je 2006. ponovo otvoreno ustavno pitanje učinjeno je to, prema proceni mnogih savremenika, kako bi bio spasen obraz premijera Koštunice i izvorni rezultat njegove stranke DSS-a. Odlučnost i jedinstvo parlamentarnih stranaka koja je ispoljena od juna do novembra 2006. oko ovog pitanja mogla je biti objašnjena samo svešću o tome da je svima potrebno pitanje oko koga će se objediniti i tako prevazići dotadašnje podele, stičući novi kredit među građanima. Bila je to prilika za potvrdu tranzicije SPS-a u sistemsku stranku i za nastavak transformacije koju je SRS započeo „narendžastom“ kampanjom 2004. godine.

Ustavni odbor u Narodnoj skupštini, ali u još većoj meri neformalna tela koja su činili eksperti i prestavnici velikih parlamentarnih stranaka, definisali su dvanaest pitanja koja su bila zastarela i sporna u važećem ustavu. O njima su

---

Tokom naredne tri godine ustavno pitanje nije stajalo visoko na rang listi problema sa kojima se suočavala Srbija.

Kada je 2006. ponovo otvoreno ustavno pitanje učinjeno je to, prema proceni mnogih savremenika, kako bi bio spasen obraz premijera Koštunice i izvorni rezultat njegove stranke DSS-a.

---

¹⁴ 'Vladan Batić Povelju spasava!', *Večernje novosti*, 26. 01. 2003., <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:143975-Vladan-Bati263---Povelju-spasava>, (sajtu pristupljeno 20.3.2024.).

se sporazumevali tokom leta 2006. godine. Tekst novog ustava nije bio podložan bilo kakvim spoljnim uticajima, niti je bio predmet javne rasprave. Narodnim poslanicima on je dostavljen nekoliko sati pre glasanja, a pravo da se jave da govore imali su samo najviši državni dostojanstvenici i predsednici poslaničkih grupa.

Tekst novog ustava nije bio podložan bilo kakvim spoljnim uticajima, niti je bio predmet javne rasprave.

Usvojeni ustav trebalo je da građani prihvate na referendumu u skladu sa odredbama prethodnog ustava. Kako bi ispunili težak zahtev da za ustav glasa više od 50% upisanih birača predstavni- ci vlade su isključili kosovske Albance iz biračkog spiska, a referend- um je trajao dva dana.

Treba napomenuti da je tokom šest godina koje su prethodile donošenju ustava bilo i trenutaka kada je ustavno pitanje postajalo aktuelno. Rasprava koju je krajem novembra 2002. organizovao nedeljnik *Vreme*, pokazala je da su postojala tri predloga ustava od kojih su dva izradili vanstranački stručnjaci. Beogradski Centar za ljudska prava i član krunskog saveta akademik Pavle Nikolić predlagali su ustavne projekte koji su predviđali uspostavu Srbije kao građanske i visoko decentralizovane republike ili kao regionalno uređene monarhije, što nije imalo podršku u parlamentu i u eliti. DSS je takođe predložio ustavni tekst u kome se odrekao regionalizacije.¹⁵

Ako je ustav bio pragmatična potreba najznačajnijih stranaka srpske politike, u godini u kojoj su se dogodili kriza odno- sa sa EU, raspad državne zajednice, smrt Slobodana Miloševića i nespremnost SPS-a¹⁶ i SRS-a da dosledno i do kraja slede dota- dašnju politiku – njegov sadržaj bio je plod kompromisa. Ustav iz 2006. jeste stabilizovao i umirio prilike u Srbiji, ali to nije bila posledica njegovog sadržaja već odluke stranaka koje su ga podr-

---

Treba napomenuti da je tokom šest godina koje su prethodile donoše- nju ustava bilo i trenutaka kada je ustavno pitanje postajalo aktuelno.

žale da od njegovog donošenja naprave nekakav simbol. On nije bio novi početak već resetovanje jednog starog sistema. Ustav je donekle umanjio vlast predsednika Srbije. Modernizovan je u po-

---

15 Vera Didanović, „Kakav Ustav treba Srbiji?“, *Vreme*, 21. novembar 2002., <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=327921>, (sajtu pristupljeno 20.3.2024.)

16 Predsednik GO SPS Ivica Dačić je te godine kompromitovan Aferom kofer, a njegova vlast u partiji uzdrmana je stvaranjem saveza privrženika umrlog Miloševića. Kra- jem godine tokom štrajka gladu u pritvoru haškog tribunala Vojslav Šešelj napisao je testament čiji tekst je prema mišljenju pojedinih posmatrača trebalo da spreči moguću promenu politike stranke i njenu saradnju sa strankama demokratskog bloka.

gledu zaštite ljudskih prava. Ukinuta je društvena svojina. Pitanje autonomije Vojvodine je relativizovano i svedeno na deo budžeta odvojen za pokrajinu. Opravdan odbranom suvereniteta nad Kosovom i Metohijom, ustavom status ove pokrajine nije definisan, a ona je potisnuta u tekst predsedničke zakletva i u Preambulu, neobavezujući deklarativni deo ustava. Treba napomenuti i da su identitetski segmenti ustava bili skromni i relativizovani ali u javnosti mnogo napadani od malene iz inostranstva finansirane klike partija i nevladinih organizacija.¹⁷

Ustav iz 2006. konačno je napisan naglo i za javnost neočekivano, a postupak donošenja bio je maksimalno ubrzan.

Ustav iz 2006. konačno je napisan naglo i za javnost neočekivano, a postupak donošenja bio je maksimalno ubrzan. Drugo, novi Ustav bio je delo političke nagodbe tri najveće parlamentarne stranke iz kojeg je bila isključena šira politička i celokupna profesionalna javnost. Ratko Marković smatra da su za ovakav razvoj događaja postojala dva razloga. Prvi, da se preduhitri eventualno nepovoljna odluka Saveta bezbednosti o statusu Kosova, tako što bi se u Ustavu reklo da je Kosovo deo suverene države Srbije, a drugi razlog je istupanje Crne Gore iz državne zajednice Srbije i Crne Gore.¹⁸ Isti autor smatra da ovaj Ustav ima dva bitna obeležja. Prvo je da nije nov, jer je samo korekcija Ustava iz 1990. godine i drugo da ima prevashodno političku namenu. Novi Ustav bio je potreban da se napravi otklon od Miloševićevog režima i da posluži kao „izborna alatka“, tj. da donese glasove na predstojećim izborima.¹⁹ Pavlović i Antičić tvrde da ustav u procesu konsolidacije demokratije u Srbiji uopšte nije bitan. „Bez obzira na to da li je ustav donet, ili je na snazi ostao onaj stari, šanse za konsolidaciju demokratije u Srbiji ne bi se povećale, ni smanjile“.²⁰ Po njima se od novog Ustava neopravdano očekivalo da smanji stranačke razlike i polarizaciju

---

Novi Ustav bio je delo političke nagodbe tri najveće parlamentarne stranke iz kojeg je bila isključena šira politička i celokupna profesionalna javnost.

---

¹⁷ Suverenitet srpskog naroda u državi relativizovan je desetinama spominjanja manjinskih prava. Ravnopravnost Ćirilice uspostavljena je slično njenom statusu u vreme socijalističke Jugoslavije uz zahtev državnim organima da je upotrebljavaju. Ona ipak nije postala zvanično pismo kao što je to slučaj u Bugarskoj ili Makedoniji – državama sa malobrojnijim suverenim narodom. Konačno, zaštita prava srpskog naroda izvan Srbije svedena je na volunтарыstičku odbranu kulture.

¹⁸ Ratko Marković, „Ustav Republike Srbije od 2006 – kritički pogled“, *Anali Pravnog fakulteta Beogradu*, br. 2, 2006, 5 http://anali.ius.bg.ac.rs/A2006-2/Anali%202006_2%20005-046.pdf ,(pristupljeno 20.3.2024.).

¹⁹ Isto, 6

²⁰ Dušan, Pavlović, Slobodan, Antičić, *Konsolidacija demokratskih ustanova u Srbiji posle 2000. godine*, (Službeni glasnik: Beograd, 2007), 213.

političkog sistema u Srbiji. Osnovne krivce za neuspeh konsolidaciji demokratije kroz donošenje Ustava oni pronalaze u antisistemskim strankama, pre svega u SRS-u i LDP-u.²¹ Aleksandar Molnar smatra paradoksalnim konstataciju Pavlovića i Antonića da je ustav beznačajan sa stanovišta evolucije demokratije od izborne do ustavne, kao i što krivca za takvo stanje nalaze u „antisistemskim strankama“, a pre svega u SRS.²² Ovaj autor smatra da SRS nije antisistemska, već naprotiv stranka koja najozbiljnije shvata Ustav. Isti autor smatra da je novi ustav donet prevashodno u interesu stranaka koje su ga načinile (DSS, DS, G17, SRS i SPS).²³ Za razliku od Pavlovića i Antonića, koji su za nekonsolidaciju demokratije u periodu do 2008. godine krivili antisistemske stranke, Aleksandar Molnar isključivog krivca vidi u bivšim liderima DOS-a - Zoranu Đinđiću i Vojislavu Koštunici, njihovoj političkoj nezrelosti i borbi za vlast.²⁴

Bez obzira na to da li je ustav donet, ili je na snazi ostao onaj stari, šanse za konsolidaciju demokratije u Srbiji ne bi se povećale, ni smanjile

---

stemskim strankama, pre svega u SRS-u i LDP-u.²¹ Aleksandar Molnar smatra paradoksalnim konstataciju Pavlovića i Antonića da je ustav beznačajan sa stanovišta evolucije demokratije od izborne do ustavne, kao i što krivca za takvo stanje nalaze u „antisistemskim strankama“, a pre svega u SRS.²² Ovaj autor smatra da SRS nije antisistemska, već naprotiv stranka koja najozbiljnije shvata Ustav. Isti autor smatra da je novi ustav donet prevashodno u interesu stranaka koje su ga načinile (DSS, DS, G17, SRS i SPS).²³ Za razliku od Pavlovića i Antonića, koji su za nekonsolidaciju demokratije u periodu do 2008. godine krivili antisistemske stranke, Aleksandar Molnar isključivog krivca vidi u bivšim liderima DOS-a - Zoranu Đinđiću i Vojislavu Koštunici, njihovoj političkoj nezrelosti i borbi za vlast.²⁴

Bez obzira na predstavljena mišljenja treba naglasiti da je prethodni ustav, u uslovima političke razjedinjenosti DOS-a, podstakao političku krizu. Uticaj predsednika republike i nesaglasnost novih vlasti oko njegovog izbora učinio je da kompromitovani i ucenjeni haški optuženik, Milan Milutinović, izabran falsifikovanjem bar 300.000 albanskih glasova sa Kosova i Metohije, tokom dve godine ostane formalno na čelu Republike Srbije. Činjenica da je za izbor predsednika republike u dva izborna kruga bio potreban izlazak natpolovičnog broja birača omogućila je krizu u kojoj su tokom dve godine na čelu Srbije bili predsednici Narodne skupštine. Slabosti sudske vlasti postale su izvesne u sukobu izvršnih vlasti sa sudom oko mandata DSS-a i nekoliko drugih pitanja. Konačno, kada je ubijen Zoran Đinđić na čelu izvršne, sudske i zakonodavne vlasti u Srbiji bili su predsednici koji su vršili dužnost bez punog mandata i legitimiteta.

Bez obzira na predstavljena mišljenja treba naglasiti da je prethodni ustav, u uslovima političke razjedinjenosti DOS-a, podstakao političku krizu.

S obzirom da je Ustav iz 2006. godine izazvao velike reakcije kod stručne i demokratske javnosti, odmah po njegovom donošenju postavljeno je pitanje njegove promene. Posle osamaest

21 Isto, 213

22 Aleksandar Molnar, „Srbija na putu od izborne do ustavne demokratije... i nazad“, u Pavlović, Dušan, *Konsolidacija demokratskih ustanova u Srbiji posle 2000., godinu dana posle*, (Beograd: Službeni glasnik, 2008), 131.

23 Isto, 131-132.

24 Isto.

godina svi su saglasni da je ustavna promena neophodna, ali ne postoji saglasnost o razlozima za promenu Ustava, ni kako treba da izgleda proces izmene. Zastupnici promene ustava kao razlog najčešće navode potrebu promene političkog sistema, usaglašavanja sa evropskim pravnim tekovinama i usklađivanja sa međunarodnim pravnim poretkom.²⁵ Političke elite su se, međutim, najviše sporile oko preambule Ustava, u kojoj se navodi da je Kosovo i Metohija sastavni deo Srbije.²⁶ Sa druge strane neprimećeno je prošla činjenica da je Ustav iz 2006. bio i trijumf okcidentalne, ideološke ustavnosti. Zoran Čirjaković je primetio da se terminologija manjinskih prava, sa potencijalom inauguracije antitradicionalnih i antiporodičnih zakona, spominje, u tekstu ustava čak 25 puta, dok se u delu javnosti i elite zloglasni suverenost srpskog naroda, suverenitet nad Kosovom i Ćirilica, spominju retko i sasvim su relativizovani.²⁷

Vladajuća politička elita kao glavne razloge za promenu Ustava navodi izmene u delu koji se tiče pravosuđa, dok njihovi politički oponenti iz opozicije smatraju da vlast namerava da tiho izbaci Kosovo iz Ustava. Ustav je tokom nared-

---

Sozbirom da je Ustav iz 2006. godine izazvao velike reakcije kod stručne i demokratske javnosti, odmah po njegovom donošenju postavljeno je pitanje njegove promene.

Političke elite su se, međutim, najviše sporile oko preambule Ustava, u kojoj se navodi da je Kosovo i Metohija sastavni deo Srbije.

---

25 Analiza stručnih i političkih predloga za ustavnu reformu u: Jerinić, Jelena Prof. dr i Kljajević, Tijana, „ANALIZA STRUČNIH I POLITIČKIH PREDLOGA ZA USTAVNU REFORMU, 2006-2016“, (Fondacija Fridrih Ebert: Beograd 2016), <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/12950.pdf>, (sajtu pristupljeno 17.3.2024.).

26 Predlog ministra državne uprave i lokalne samouprave, socijaliste Branka Ružića, prema kome će Zakon o referendumu biti izmenjen tako da će za punopravno odlučivanje biti potrebno da predlog podrži većina izašlih umesto apsolutne većine upisanih birača govori u prilog mišljenju ovih drugih. „Ukida se cenzus za referendum, odluku donosi većina izašlih“, RTS, 18. novembar 2019., <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/3741443/ukida-se-cenzus-za-referendum-odluku-donosi-vecina-izaslih.html>, (sajtu pristupljeno 18.3.2024.).

27 „U tekstu ovog Ustava nema ničega sem identitetski ogoljenog, praktično apstraktnog, čoveka, državljanina odnosno građanina i manjina. Imenica manjine i iz nje izvedeni pridevi se u njemu pominju 62 puta. Srpski narod se pominje dva puta, jednom u preambuli i jednom u Članu 1, a srpski jezik samo jednom. Reč sunarodnici se pominje isključivo u kontekstu sunarodnika (van Srbije) nacionalnih manjina koje žive u Srbiji.

Naravno, Koštunica i njegovi ljudi nisu sami pisali Ustav, donet je kao kompromis, ali rezultat 62 prema 3 nije odraz kompromisa već predstavlja sliku njihove jalovosti, njihovog (ne)viđenja izazova sa kojima se suočava Srbija i načina kako na njih (ne) odgovoriti. Za takav skor su Koštunica i njegovi najbliži saradnici zaslužili Soroševu donaciju i Latinkin poljubac u čelo. Uostalom, ne bih pažljivo čitao Ustav da nisam video koliko često se autošovinisti pozivaju na njega (i Đorđa Balaševića).“ ZORAN ČIRJAKOVIĆ: SUDBINA SRPSKOG NACIONALIZMA – IZMEĐU ALEKSANDRA VUČIĆA I APOKALIPSE, *Frontal*, 7.mart 2024., <https://www.frontal.rs/zoran-cirjakovic-sudbina-srpskog-nacionalizma-izmedju-aleksandra-vucica-i-apokalipse/>, (sajtu pristupljeno 19 03 2024.).

ne četiri godine bio pod pritiskom da neformalno bude revidiran
Vladajuća politička elita kao glavne razloge za promenu Ustava navodi izmene u delu koji se tiče pravosuđa, dok njeni politički oponenti iz opozicije smatraju da vlast name- rava da tiho izbací Kosovo iz Ustava.

upravo od proevropskih i reformističkih snaga. Čitava struja u vladajućoj Demokratskoj stranci nastojala je da ga izmeni donošenjem Statuta AP Vojvodine koji bi u praksi revidirao ustav. Takav proces imao je ograničene domete zbog otpora DSS-a, odluka Ustavnog suda, kao i pobe- de koalicije oko SNS-a na izborima 2012. godine.

Ipak, iako su AP Kosovo i Metohija u ustavu spomenuti samo na tri mesta – u deklarativnom delu (Preambuli), u tekstu Zakletve predsednika republike i najavi pisanja posebnog ustavnog zakona o njegovom statusu – kada je vlada Srbije 2013. i 2016. potpi- sala sporazume sa Kosovom kao odvojenom državom, Ustavni sud se oglasio nenadležnim.

Već smo pomenuli da je najveći deo stručne javnosti sagla- san da je Srbija propustila veliku konstitucionalnu šansu u prvim mesecima nakon pada režima Slobodana Miloševića. Stručna jav- nost je, takođe, gotovo jednoglasno kritikovala Ustav iz 2006. zbog načina na koji je donet. Stoga bi od suštinske važnosti bilo da novi Ustav bude donet uz poštovanje najviših demokratskih standarda i nakon široke rasprave u demokratskoj atmosferi. Srbija, naža- lost, prema oceni najuticajnijih svetskih organizacija koje ocenju- ju nivo sloboda i demokratije, među kojima je i *Freedom Haus*, više ne spada u red slobodnih zemalja.²⁸

Ustavno pitanje u Srbiji neraskidivo je vezano za njenu de- demokratizaciju i državno konstituisanje. Ipak, ono od 1990. nije demokratsko. Za razliku od ustavobraniteljskog i demokratskog pokreta iz tridesetih, odnosno osamdesetih godina 19. veka, gra- đanstvo savremene Srbije je motivisano (pre svega od svojih vla- sti i elita) da ustavnom radnjom nešto brani, umesto da njome nešto postiže. Nacija koja je za ustavnost ginula, gde su kraljevi prihvatili volju skupština i ustavnih odbora, postala je nezaine- tresovana za ustavnost, a ustavne odbore zame- nili su strani konsultanti i neformalni sporazumi unutar ogligarhijskih koalicija.

Ustavno pitanje u Srbiji neraskidivo je vezano za njenu demokratizaciju i državno konstituisanje.

U izvesnom smislu bilo je sasvim logično što su srpske elite tokom devedesetih godina 20. veka i dvehilja-

²⁸ Freedom in the World 2019, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/serbia> (sajt posećen 27.11.2019)

ditih nastojale da izbegnu donošenje ustava, a kada su to već pritisnute međunarodnim okolnostima i učinile donosile su ustave kontinuiteta pod isprikom odbrane državnog suvereniteta. Srbija je zaista bila u jedinstvenom položaju, budući da je jedina Evropska država čiji je suverenitet organizovano ugrožen i osporen od strane više Velikih sila. Na drugoj strani, indikativan je nedostatak bilo kakvog nastojanja da demokratskim putem bude dogovoren tekst ustava i uspostavljen veliki nacionalni sporazum.²⁹ Iako nisu bile opterećene tako brojnim i teškim problemima kao što je to bio slučaj sa Srbijom, druge istočnoevropske države, čak i one slabe, kao što su Albanija i Makedonija, pristupale su ustavnom pitanju na drugačiji i konzistentniji način.³⁰ Nisko kotiranje ustavnog pitanja pokazuje, međutim, slabost srpskih elita i značajan diskontinuitet sa istorijskim ustavnim i demokratskim tradicijama, iz vremena kada je ovo i tada složeno i fatalno pitanje rešavano sa više inventivnosti, žara i u nekoliko navrata u većoj meri demokratski. Ustav iz 2006. godine u javnosti nije široko poznat kao Mitrovdanski ustav. Iako nepopularan on je već danas najdugovečniji ustav u Savremenoj istoriji srpskog naroda.³¹

U izvesnom smislu bilo je sasvim logično što su srpske elite tokom devedesetih godina 20. veka i dve-hiljaditih nastojale da izbegnu donošenje ustava.

Nisko kotiranje ustavnog pitanja pokazuje, međutim, slabost srpskih elita i značajan diskontinuitet sa istorijskim ustavnim i demokratskim tradicijama.

---

29 Srbija je takve sporazume imala, uoči donošenja ustava 1869., naročito 1888. i 1903. godine.

30 U Republici Albaniji, gde je tokom četiri decenije na vlasti bio totalitarni komunistički režim Ustav iz 1976. izmenjen je amandmanima 1991., a posle duge rasprave ustav koji i danas važi usvojen je 1998. u parlamentu i potvrđen na referendumu. Ustavno pitanje u Republici Bugarskoj je u istoriji predstavljalo daleko manji problem nego u Srbiji. Trnovski ustav iz 1879. na snazi je bio do 1946. godine, a Ustav koji je ova podeljena država donela 1991. na snazi je i danas (uz pet značajnih revizija od kojih je četiri izvršeno od 2003. do 2007. pod pritiskom Brisela kao uslov stupanja u EU). Božićni ustav donesen je u Republici Hrvatskoj 1990., pre proglašenja državne nezavisnosti, amandmani na ustav donošeni su prema potrebama 2000., 2001. i 2013. godine. J. McGregor, "Qui gouverne en Europe centrale et orientale ?", *L'Europe centrale et orientale*, Paris, La documentation française, collection les Études, 1994. 13-15; Jon Elster, 'Constitutionalism in Eastern Europe: An Introduction', *The University of Chicago Law Review* Vol. 58, No. 2, Approaching Democracy: A New Legal Order for Eastern Europe (Spring, 1991), pp. 447-450; Jurij Toplak, Djordje Gardasevic, „Concepts of National and Constitutional Identity in Croatian Constitutional Law“, *Review of Central and East European Law*. 2017, 42 (4): 263-265.

31 Traje već osamnaest godina, dok je najdugovečniji pre njega bio Ustav SR Srbije iz 1974 (koji je potrajao šesnaest godina). U srpskoj istoriji od njega su dugotrajniji samo Turski ustav (1839-1869) i, ne zadugo Namesnički ustav (1869-1888 godine).

Bibliografija

- "Proposed Constitutional Amendments Fail to Pass at First Reading in Parliament", https://unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/Communications/Bulgaria_NGO_DEN/Annex_3_Constitution_of_the_Republic_of_Bulgaria.pdf
- „Zoran Djindjic vs Slavko Perovic tv duel“, Emisija Licem u lice (jun 1994), RTS, <https://www.youtube.com/watch?v=GqndIJZvxdY>
- Didanović, Vera. „Kakav Ustav treba Srbiji?“, Vreme, 21. novembar 2002.
- Elster, Jon. 'Constitutionalism in Eastern Europe: An Introduction', The University of Chicago Law Review Vol. 58, No. 2, Approaching Democracy: A New Legal Order for Eastern Europe (Spring, 1991).
- Freedom in the World 2019, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/serbia>
- Glas javnosti
- Jerinić, Jelena Prof. dr i Kljajević, Tijana, „ANALIZA STRUČNIH I POLITIČKIH PREDLOGA ZA USTAVNU REFORMU, 2006-2016“, (Fondacija Fridrih Ebert: Beograd 2016)
- Jovičić, Miodrag. Nacrt Ustava regionalne države ujedinjenih srpskih zemalja, organizacija vlasti, (Izdavačka zajednica „Vajat“, Beograd, 1996).
- Lijphart, Arend. Patterns of Democracy, Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries, (Yale University Press books: Yale, 2012)
- Lončar, Dr Zoran. „NASTANAK I RAZVOJ IDEJE O REGIONALIZACIJI SRBIJE“, u dr Zoran Čiplić (ured.), Ustav Republike Srbije i racionalizovana decentralizacija, Zbornik radova Pravnog fakulteta Novi Sad, Vol. XLIX, Novi Sad 2015.
- McGregor, J. "Qui gouverne en Europe centrale et orientale ?", L'Europe centrale et orientale, Paris, La documentation française, collection les Études, 1994.
- Popović, Srđa. „Raspad Jugoslavije (I)“, Peščanik, <https://peschanik.net/raspad-jugoslavije-i-2/>
- Stepan, Alfred. "Federalism and Democracy: Beyond the U.S. Model", Journal of Democracy. 10 (4), (1999)
- Toplak, Jurij; Gardasevic, Djordje. „Concepts of National and Constitutional Identity in Croatian Constitutional Law“, Review of Central and East European Law. 2017, 42 (4).
- Večernje novosti
- Antić (Ured.), Čedomir. Dosije AP Vojvodina, (UG Napredni klub: Beograd, 2014)
- Antić, Čedomir i dr., „Siva knjiga Petog oktobra“, (UG Napredni klub: Beograd, 2010).
- Antonić, Slobodan. „Vlada Slobodana Miloševića: pokušaj tipološkog određenja“, Srpska politička misao, br. 1/1995, Institut za političke studije, Beograd, 1995
- Marković, Mira. Bilo je to ovako, 1. tom, (IP Večernje novosti: Beograd, 2014)

- Marković, Ratko. „Ustav Republike Srbije od 2006 – kritički pogled“, Anali Pravnog fakulteta Beogradu, br. 2, 2006.
- Molnar, Aleksandar. „Srbija na putu od izborne do ustavne demokratije... i nazad“, u Pavlović, Dušan, Konsolidacija demokratskih ustanova u Srbiji posle 2000., godinu dana posle, (Beograd: Službeni glasnik, 2008)
- Novaković, Stojan. Dvadeset godina ustavne politike u Srbiji (1883-1903), (Beograd, 1912)
- Pavlović, Dušan; Antić, Slobodan. Konsolidacija demokratskih ustanova u Srbiji posle 2000. godine, (Službeni glasnik: Beograd, 2007).
- ĆIRJAKOVIĆ ZORAN, „SUDBINA SRPSKOG NACIONALIZMA - IZMEĐU ALEKSANDRA VUČIĆA I APOKALIPSE“, Frontal, 7.mart 2024., <https://www.frontal.rs/zoran-cirjakovic-sudbina-srpskog-nacionalizma-izmedju-aleksandra-vucica-i-apokalipse/>
- Čavoški, Kosta. Čemu Demokratska stranka?, (Beograd: Srpska liberalna stranka, 2007).

Prof.dr Stevo Pašalić

DEMOGRAFSKA KRETANJA BiH – PUT U DEMOGRAFSKI SLOM ILI...?

Da krenemo baš od naslova rada. Recentna, ali i u dužem periodu (naročito u ratnom) demografska kretanja u BiH nisu povoljna. Ona vode neminovno u demografski slom, ili...(gdje smo namjerno stavili tri tačke), pa se to može tumačiti na više načina?

Porodični profil stanovništva BiH je bitno promijenjen. Od nekada skladne porodične atmosfere uz pravovremenost braka i djece, deagrarizacijom i urbanizacijom, porodica je izgubila tradicionalni izgled. Prihvatanjem razdvajanja neraskidivosti bračnog čina i rađanja, otvorio se prostor manipulacijama sa plodnošću, kontracepcijom i medicinski potpomnutom oplodnjom. Time je omogućeno odgađanje braka i rađanja ("tempo efekat") za biološki već manje produktivno vrijeme.

Porodični profil stanovništva BiH je bitno promijenjen.

Kroz prizmu kretanja stanovništva BiH može se dati i osvrt na ekonomiju i ekonomski rast, uzimajući u obzir proces demografske i ekonomske tranzicije. Rezultati istraživanja pokazuju pojave koje karakterišu BiH (povećanje očekivanog životnog vijeka,

drastičan pad fertiliteta i porast emigracije, starenje stanovništva), koje nisu iste po brzini, obimu i vremenu promjena. Kada se tome dodaju razmjere nepovratnih demografskih ratnih gubitaka, put

---

Stanovništvo BiH čini manje od 0,037% svjetske populacije.

---

do demografskog sloma BiH je po svemu sudeći potpuno izvjestan. Rezultati istraživanja su pokazali postojanje zavisnosti ekonomskog rasta po stanovniku od stope ukupnog fertiliteta u BiH, uz primjenu kaluzule *ceteris paribus*, te uz ostale nepromijenjene okolnosti, ukoliko se stopa ukupnog fertiliteta poveća za 0,1, odnosno da u jednoj godini 10% žena rodi još jedno dijete više, to uslovljava povećanje stope rasta BDP po glavi stanovnika za 0,69%. Na osnovu praćenja demografskih kretanja, BiH se nalazi u takvoj situaciji da će problemi biti sve izraženiji, a kada se to projektuje u budućnost, biće veliki nesklad između potrebnog broja radne snage i toga što ima na osnovu sadašnje strukture stanovništva. Prosto, uz sadašnje demografske trendove, BiH će neminovno ući u demografski slom.

UVOD

Stanovništvo BiH čini manje od 0,037% svjetske populacije. Stopa ukupnog fertiliteta na svjetskom nivou iznosi 2,5 a u BiH oko 1,3 (prosječno rađanje po ženi u fertilnom periodu). Produktivna faza demografske tranzicije, kada je natalitet bio viši od mortaliteta, u BiH je počela značajnije slabiti od 1980-tih godina. Dovoljno je navesti da je 1954.godine u BiH rođeno 115.854 djece, umrlo je 35.158, a 1981.rođeno je 71.031 djece, dok je broj umrlih iznosio 26.222 stanovnika, da bi se taj broj smanjio u 2022.godini na 26.710 rođenih i povećao na 39.665 umrlih. Kada se uz prirodni priraštaj dodaju i migraciona kretanja, koja su istorijsko obilježje BiH (kao emigracione zemlje), put ka demografskom slomu je sasvim izvjestan.

Stanovništvo nije samo dio ekonomskog razvoja, nego je i bitan dio razvoja svake zemlje. Zato i sliku ekonomskog stanja u

---

Stanovništvo nije samo dio ekonomskog razvoja, nego je i bitan dio razvoja svake zemlje.

BiH ne možemo gledati bez osvrta na kretanje stanovništva i njegovu funkciju.

Rješavanje demografske krize (ili bar ublažavanje) je najkompleksniji i najteži zadatak koji se postavlja pred društvo u BiH. Analizi strukture i kvaliteta ljudskih resursa treba prići sveobuhvatno i multidisciplinarno, odno-

sno treba sagledati sve kvantitativne i kvalitativne komponente stanovništva. Sa modernizacijom društva i intenzivnom industrijalizacijom i tercijalizacijom nije se u BiH samo smanjivao broj stanovnika, nego je došlo i do intenzivne transformacije u prostornom razmještau stanovništva. U kasnoj fazi demografske tranzicije rađa se posttranziciona demografska etapa, koja donosi sve izraženije trendove depulacije. Bosna i Hercegovina je najbrže od svih manje razvijenih zemalja na području Balkana prošla kroz demografsku tranziciju, te se prema relevantnim pokazateljima rangira među demografski najkritičnije evropske zemlje. Konačno, vidljivo je da su pod uticajem društvenih promjena, trogeneracijske porodice prije nekoliko decenija bile okosnica društva, a danas su zastupljene u manjem obimu, pa možemo govoriti o formi dvogeneracijske porodice. Generacije žena koje sada rađaju za oko trećinu je manja od generacija njihovih majki.

Prema difuzionističkoj teoriji pad plodnosti nastao je kao rezultat širenja difuzije novih stavova i ideja prema vrijednosti i troškovima djece u novim okolnostima koje su se pojavile.

Definicija plodnosti ili fekonditeta je sposobnost para u ostvarivanju trudnoće posmatrane u mjesec dana, odnosno po ciklusu žene (oko 28 dana). Kod parova u optimalnom reproduktivnom dobu ona iznosi 20–30%, što znači da i do 80% parova u prvoj godini postižu trudnoću. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO) fekonditet je optimalan između 20. i 27. godine života (Šimunić i dr., 2012). To je optimalno reproduktivno doba. Poslije opada oko 10% godišnje, što nakon nekoliko godina postaje bitna razlika. Dakle, stvoreni su uslovi za odgađanje rađanja u vrijeme najbolje plodnosti iz veoma različitih razloga i pobuda i u BiH ("tempo efekat"). U Agendi 2020-2030.UN, iako se populacioni razvoj ne pominje eksplicitno, u izvještaju se navode faktori koji direktno utiču na tendenciju prirodnog obnavljanja stanovništva. Akcenat je na ekonomskom i zdravstvenom aspektu održivog razvoja, ali je pomenut i aspekt inkluzivnosti i jednakosti, koji, takođe, spada prije svega u domenu rodne jednakosti, u ključne determinante nepovoljnih demografskih indikatora.

Prema difuzionističkoj teoriji pad plodnosti nastao je kao rezultat širenja difuzije novih stavova i ideja prema vrijednosti i troškovima djece u novim okolnostima koje su se pojavile.

Definicija plodnosti ili fekonditeta je sposobnost para u ostvarivanju trudnoće posmatrane u mjesec dana.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

U popisu 2013. godine prvi put je za utvrđivanje ukupnog broja stanovnika primijenjen koncept „uobičajenog stanovništva“, ali njime su obuhvaćene i osobe koje žive i rade u inostranstvu.

Za potrebe ovog istraživanja korišćeni su primarni i sekundarni podaci. Sekundarni podaci dobijeni su iz dostupne literature vezane za samu temu, te su korišćeni postupci sinteze, analize i interpretacije podataka pronađenih u literaturi. Najveća korist sekundarnih podataka bila

je prilikom konstrukcije teorijskog okvira rada, odnosno analize demografskog razvoja BiH. Podaci su bili i od velike koristi prilikom analize, te u zaključku cjelokupnog rada. Kod sekundarnih podataka zabilježena je blaža nedostupnost statističkih podataka o demografskim pokazateljima pod uticajem populacionih politika, pa je taj kvantitativan dio nadoknađen većom orijentiranosti na kvalitativnu analizu. Što se tiče primarnih podataka, oni su dobijeni iz relevantnih izvora.

Uz relevantnu naučnu i stručnu literaturu, u ovom radu analizirani su podaci Agencije za statistiku BiH, Federalnog zavoda za statistiku i Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske. Zbog manjkavosti migracione statistike za procjenu migracionog salda, vršena su određena izračunavanja, uglavnom primjenom određenih demografskih modela, u ovom slučaju bazne jednačine, odnosno jednačine ravnoteže. U popisu 2013. godine prvi put je za utvrđivanje ukupnog broja stanovnika primijenjen koncept „uobičajenog stanovništva“, ali njime su obuhvaćene i osobe koje žive i rade u inostranstvu, koje su se u vrijeme popisa „zatekle“ u svojim prebivalištima u Bosni i Hercegovini. Utvrđeno je da je BiH na taj način dobila oko 196.000 stanovnika više. To je slično kao što su se u popisu 1991. lica na privremenom radu u inostranstvu vodila kao dio ukupnog stanovništva.

Empirijsko istraživanje čini poseban dio u ovom radu, dokazujući uticaj povećanog fertiliteta na rast BDP po glavi stanovnika.

Ljudski razvoj je taj koji treba da da odgovor na demografske promjene.

Ljudski razvoj je taj koji treba da da odgovor na demografske promjene. To je proces širenja mogućnosti i izbora koji stoje pred ljudima.

Najvažniji izbor je da živimo dug i zdrav život, da budemo obrazovani i da imamo pristup resursima koji su nam neophodni za dostojanstven standard. Sve to zavisi od niza društvenih faktora, od politika i institucija, do kulture i vrijednosti.

One zavise od ekonomskog rasta, koji nije samo cilj po sebi, već i sredstvo za postizanje bogatih i ispunjenih života, te društvenih i ekonomskih uslova života u koje spadaju dostupnost obrazovanja i zdravstvene zaštite.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I ANALIZA

Kakvi su trendovi u kretanju populacije u BiH? Da li oni predstavljaju odraz tendencija ispoljenih u regionu jugoistočne Evrope? Situacija u BiH je nešto komplikovanija pošto posljednjih desetak godina 20. vijeka predstavljaju oličenje simultanog odvijanja dva tipa tranzicije, za koje će se vremenom ispostaviti da nisu bile nezavisne jedna od druge, ekonomske, koja je u to vrijeme tek počela, te demografske koja je trajala decenijama prije toga. Dominantna savremena teorija koja razvoj stanovništva prikazuje kao proces etapnog razvoja, uslovljenog ukupnim procesima društveno-ekonomskog kulturnog razvoja, jeste teorija **demografske tranzicije** ili teorija demografskog preobražaja. **Demografska tranzicija** u BiH počela je padom opštih stopa nataliteta ispod 30‰ (šezdesetih godina prošlog vijeka), uglavnom su stagnirali na značajno većem nivou od 30 živorođenih na 1000 stanovnika do početka 1960-tih godina, a nakon toga padaju, čak i u vrijeme "baby booma" bile su znatno ispod te „granice". Potom se ušlo u srednju podetapu demografske tranzicije, sa početkom usporavanja (do tada visoke) stope prirodnog priraštaja i završetkom dominirajuće mlade starosne strukture, a pripremom za ubrzano demografsko starenje, koje će početi 1960-ih godina sa završetkom tranzicije mortaliteta (opšta stopa mortaliteta ispod 10‰), a naglo ubrzati polovinom 1990-ih kada je završila i tranzicija nataliteta (opšta stopa ispod 15‰).

Ratovi su uvijek uticali na dinamiku broja stanovnika i sastav stanovništva svake države u ratu. U BiH su ratovi izazvali velike demografske katastrofe. Oni su uticali na povećanje smrtnosti, smanjenje nataliteta i prirodnog priraštaja, promjene nivoa bračnosti i dr.

Ratovi su uvijek uticali na dinamiku broja stanovnika i sastav stanovništva svake države u ratu.

U BiH su ratovi izazvali velike demografske katastrofe.

Tabela 1. Stanovništvo BiH i ratni gubici (1910.-2022.)

Godine popisa	1910.	1921.	1931.	1948.	1991.	2013.	2022.(pr.)
Bosna i Hercegovina	1.898.044	1.890.440	2.323.555	2.563.767	4.377.033	3.531.159 ¹	2.946.301

Izvor: Popisi stanovništva u BiH 1879.- 2013. Agencija za statistiku BiH

Tokom Prvog svjetskog rata bili su veliki ratni gubici stanovništva (1914-1918.).

Ako se uzmu u obzir karakteristike prirodnog kretanja stanovništva BiH u periodu (1910-1922.), sa srednje visokim natalitetom, nižim mortalitetom i umjerenim prirodnom priraštajem (prema poređenju sa evropskim stanjem), te da je prostor BiH bio sa relativno jakim biodinamikom, evidentno je da su ratni gubici direktno uticali na demodinamiku i pravce promjena. Tokom Prvog svjetskog rata bili su veliki ratni gubici stanovništva (1914-1918.). Prema navodima Đ. Pejanovića ti gubici su bili 320.000. Poslije Prvog svjetskog rata značajna su iseljavanja stanovništva, pa bi tako, da nije bilo rata i da se demografski razvoj odvijao prema tadašnjim prirodnim i migracionim kretanjima, BiH bi 1921.godine imala najmanje 200.000 stanovnika više nego 1910. godine. Podaci za 1921.godinu potvrđuju navedene demografske gubitke, što je za posljedicu imalo čak smanjeni broj stanovnika u odnosu na 11 godina ranije. Potvrda tome je da je 1931.godine broj stanovnika porastao kada nije bilo ratova (1921-1931.) za cijelih 433.115 stanovnika, jer je prirodni priraštaj u prosjeku bio veći od 20‰, a u nekim periodima i znatno veći, s obzirom da je i tada BiH izgubila određeni broj stanovnika emigracijom kao istorijskom konstantom.

BiH je 1931.godine imala 2.323.555 stanovnika, a nakon Drugog svjetskog rata i ponovnih velikih ratnih gubitaka, broj stanovnika 1948.godine (prvi popis nakon Drugog svjetskog rata), imala tek nešto više stanovnika nego 1931.za svega 240.212 stanovnika. Prema prirodnom kretanju stanovništva u tom periodu (prosječno 21‰), broj stanovnika nakon 17 godina (1931/1948.) bi se povećao za najmanje 900.000. Ako se zna da je BiH tokom Drugog svjetskog rata imala oko 700.000 ratnih gubitaka, onda su, uz 240.212 više, ova istraživanja su potpuno potvrđena u pogledu demodinamike i demografskih ratnih gubitaka u BiH (Pašalić, 2020.).

BiH je 1931.godine imala 2.323.555 stanovnika.

¹ Realan broj stanovnika BiH po popisu 2013.godine je 3.335.159 (kada se oduzme 196.000 upisanih nerezidenata).

U prilog tačnim projekcijama demografskih kretanja i demografskih gubitaka ide i činjenica da je BiH 1991.godine dostigla svoj demografski maksimum od 4.377.033 stanovnika, što je u odnosu na 1948.godinu povećanje za 1.813.266 stanovnika (71%), ili prosječno godišnje za nešto više od 42.000. U tom vremenskom periodu prirodno kretanje je variralo od 7,8‰ (1991.) do 27,7‰ (1952.), a od sedamdesetih godina 20.vijeka stopa prirodnog priraštaja je konstantno opadala, ali je i dalje bila značajno pozitivna. Od 1980-tih godina BiH je promijenila obrazac obnavljanja stanovništva (1,71-1,91) čime je stopa ukupnog fertiliteta (SUF) pala ispod nivoa proste reprodukcije (2,1).

Da nije bilo ratova i velikih demografskih gubitaka (direktnih i indirektnih) projekcija broja stanovnika bi izgledala sasvim drugačije i znatno povoljnije.

Da nije bilo ratova i velikih demografskih gubitaka (direktnih i indirektnih) projekcija broja stanovnika bi izgledala sasvim drugačije i znatno povoljnije.

Kada su u pitanju recentna demografska kretanja u BiH, krenimo od 1950-tih godina (demografski put dug nešto više od 70 godina).

Od 1950.-te godine i prve decenije (1950-1959), gdje je uočljiv porast broja stanovnika, vrlo visok prirodni priraštaj koji je u tom desetljeću imao ukupan bilans povećanja stanovništva za 705.176 stanovnika. Međutim, kako stalno ističemo, BiH je istorijski emigraciona zemlja, pa je njen broj stanovnika na kraju ove decenije povećan za 522.995 stanovnika. To znači da je negativan migracioni saldo u ovoj deceniji bio -182.181 ili prosječno -18.218 stanovnika. Tako je BiH na kraju ove decenije (1950-1959.) imala 3.185.005 stanovnika.

Sljedeća decenija (1960-1969) pokazuje slične trendove.

U periodu 1960-1969.godine, broj stanovnika je povećan prirodnim priraštajem za 713.710, što znači da je stopa nataliteta i dalje bila vrlo visoka, stopa mortaliteta relativno niska i stopa prirodnog priraštaja visoka. To se može reći i za stopu ukupnog fertiliteta, koja je 1960.godine iznosila 4,00 a na kraju decenije (1969) 2,83. To

---

Međutim, kako stalno ističemo, BiH je istorijski emigraciona zemlja.

---

je bila proširena reprodukcija stanovništva. Ali u ovoj deceniji se broj stanovnika nije povećao za navedeni iznos prirodnim kretanjem, već je nešto manje povećanje, zato što je BiH i dalje bila u emigracionom procesu. Tako je iz BiH u ovoj deceniji iselilo

-193.827 stanovnika, ili prosječno godišnje -19.383 Dakle, broj stanovnika u ovoj deceniji povećan je za 519.883 stanovnika. Stopa ukupnog fertiliteta je u ovoj deceniji ispod 4,00 a 1969.godine je "pala" na 2,83. To potvrđuje naše ranije navode da je u ovom periodu BiH zahvatila demografska tranzicija.

Naredna decenija (1970-1979.) i dalje pokazuje porast stanovništva, ali znatno usporenije.

Naredna decenija (1970-1979.) i dalje pokazuje porast stanovništva, ali znatno usporenije. Na kraju decenije (1979), BiH je imala 4.147.344 stanovnika, dok je na početku decenije imala 3.708.455. Prirodnim kretanjem broj stanovnika je u ovoj deceniji povećan za 524.374 stanovnika. Ali, ukupno povećanje broja stanovnika je manje usljed emigracije, koja se odvijala u kontinuitetu. Tako je ukupno decenijsko povećanje (1970-1979.) iznosilo 387.451, ili prosječno godišnje 38.745 stanovnika. U ovoj deceniji stopa ukupnog fertiliteta je "spuštena" ispod 3,00 i kretala se 2,53 (1970) do 1,94 (1979), čime je BiH već bila ispod proste reprodukcije stanovništva (2,1).

Tabela 2. Recentna demografska kretanja u BiH

Period	Rođeni	Umrli	Prirodni priraštaj	Migracije	Broj stanovnika
1950-1991.	3.632.317	1.267.145	2.365.172	-650.149	1991./4.377.033
1992-2013.	660.092	576.453	83.639	-1.041.874	2013./3.335.159*
2014-2022.	258.171	363..295	-105.124	-283.734	2022./2.946..301
Σ	4.550.580	2.206.893	2.343.678	-1.975.757	---
		Број ст.1950.	2.662.010	Број ст. 2022.	2.946.3021

Izvor:: Autorovo izračunavanje na osnovu podataka vitalne statistike i migracija, Agencija za statistiku BiH, 2023.

U desetogodišnjem periodu (1980-1989.) demografska kretanja se znatno mijenjaju. Stopa porasta stanovništva je znatno niža, kao i stope nataliteta i prirodnog priraštaja, a posebno stope ukupnog fertiliteta (znatnije ispod proste reprodukcije).

U ovom periodu (1980-1989.) broj stanovnika je povećan za 197.514, što je manje od povećanog broja stanovnika prirodnim kretanjem (360.044). To znači da se emigracioni proces odvijao i u ovoj deceniji, ali sa nešto nižom stopom, tačnije ukupno -162.530 ili -16.253 na godišnjem nivou. Stopa ukupnog fertiliteta je na kraju decenije bila svega 1,70, a to je u odnosu, na primjer, za 1952.godinu 5,34) manje za 3,64 djece po ženi. U ovom periodu demografsku tranziciju

U ovoj deceniji stopa ukupnog fertiliteta je "spuštena" ispod 3,00

sustiže i ekonomska tranzicija, a to će u narednom vremenskom horizontu ostaviti dalekosežnije posljedice.

Naredni decenijski periodi (1990-1999.), te (2000-2009.) i 2010-2019., kao i ostatak nove decenije (2020-2023.), prikazaćemo jednom sveobuhvatnom tabelom i podacima o prirodnom kretanju, migracionom saldu, te ukupnim brojem stanovnika od 1991-2022.godine.

Stopa ukupnog fertiliteta je na kraju decenije bila svega 1,70, a to je u odnosu, na primjer, za 1952.godinu (5,34) manje za 3,64 djece po ženi.

Tabela 3. Projekcija broja stanovnika BiH na osnovu prirodnog kretanja

Godine popisa	1910.	1921.	1931.	1948.	1991.	2013.	2022.
Bosna i Hercegovina	1.898.044	1.890.440	2.323.555	2.563.767	4.377.033	3.531.159	2.946.301
Bez ratnih gubitaka	1.898.044	2.098.044	2.523.555	3.423.555	4.823.555	4.980.085	5.277.304

Izvor: Popisi stanovništva u BiH 1879.-2013. Agencija za statistiku BiH, autorovo izračunavanje jednačinom ravnoteže

Za procjene ukupnih žrtava u pojedinim ratovima, u određenom istorijskom periodu, treba razraditi posebne modele, koji će uzeti u obzir specifične faktore. Ne mogu isti modeli dati dobre rezultate za sve slučajeve. Tako je, nakon tridesetjednogodišnjeg perioda (1991-2022.), BiH pala sa 4.377.033 na 2.946.301 (procjena) stanovnika, što je najveći pad (32,7%) među zemljama Evrope.

Pri određivanju razmjera nepovratnih demografskih gubitaka, mogu biti od koristi promjene između popisa prije i poslije rata (prirodni priraštaj, migracije). Primijenjuju se dva načina procjene: prvi, upoređivanje hipotetičkog broja stanovnika koji bi bio da nije bilo ratova, te faktičkog broja stanovnika dobijenog popisom. Inače, kod izgradnje demografskog modela stanovništva polazi se od stvarnosti ka apstraktnoj ideji pomoću koje se ta stvarnost opisuje. Zato se kaže da su demografski modeli teorijski izrazi ili teorijske konstrukcije određenih činjenica vezanih za stanovništvo (Breznik, 1992.).

Procesi depopulacije (rezultati popisa stanovništva iz 2013. godine) pokazali su da je Bosna i Hercegovina doživjela signifikantan demografski pad, koji se i dalje nastavlja. Depopulacija i starenje dominantno određuju tok razvoja njenog stanovništva, a oba procesa dodatno se dinamiziraju poveća-

---

U ovom periodu demografsku tranziciju sustiže i ekonomska tranzicija, a to će u narednom vremenskom horizontu ostaviti dalekosežnije posljedice.

---

vanjem razlike između broja živorođenih i broja umrlih iz godine u godinu, te nastavkom iseljavanja, pretežno mladih.

Tabela 4. Kumulativni demografski gubici u BiH (1991-2022.)

Klasifikacija gubitaka	1991-1995.	1991-2013.	1991-2022.	%
Direktni ratni gubici	112.260	112.260	112.260	7,85
Čisti demografski gubici	39.750	70.372	114.787	8,02
Migracioni gubici	527.887	663.242	1.007.685	70,43
Nerezidentno stanovništ.	-	196.000	196.000	13,70
Svega:	679.897	1.041.874	1.430.732	100,0

Izvor: Autorovo izračunavanje na osnovu podataka statistika BiH i Republike Srpske

Bosna i Hercegovina u rangu je postsocijalističkih zemalja koje, za važeće standarde u EU, bilježe najmlađu prosječnu dob prvotkinja.

Bosna i Hercegovina u rangu je postsocijalističkih zemalja koje, za važeće standarde u EU, bilježe najmlađu prosječnu dob prvotkinja: Bugarska, Rumunjska, Latvija, Estonija, Poljska, Litvanija i Slovačka (Eurostat, 2015). Od 2007. godine zapaža se trend stalnog smanjenja udjela kohorte 20–24 u ukupnom rađanju, dok se paralelno povećava doprinos kohorte 30–34, tako da je 2016. godine dosegnuo skoro 29% (godišta 1982–1986). Iako je zbog pomjeranja starosne granice rađanja došlo je do preraspodjele rađanja unutar starosnih grupa 20–34, udio kohorte 25–29 sa oko trećinom rađanja, zahvaljujući svojoj središnjoj poziciji, ostao je stabilan.

Obično se u svim dokumentima danas prvo fokusiramo na **fertilitet**, ili još konkretnije **stopu ukupnog fertiliteta**. Polazi se od teorijske definicije za prostu reprodukciju da je neophodno dostići SUF od 2,1 dijete. Taj cilj se postavlja provizorno, bez ikakvih utemeljenja. Takav model SUF-a bi se mogao nazvati kao "podešeni" SUF. Međutim, mora se ukazati pri tome na određene nedostatke, a to onda dovodi do neostvarenih projektovanih vrijednosnih ciljeva.

Kod određivanja SUF-a jako je važno da se odrede srednje godine rađanja (zato što vremenske promjene u rađanju utiču na distorziju fertiliteta). SUF zavisi od međusobnog odnosa dvije komponente: tempa (vremena) i kvantuma (nivoa) fertiliteta,

Obično se u svim dokumentima danas prvo fokusiramo na **fertilitet**.

a upravo tempo komponenta se odnosi na razliku između "podešenog" i "realnog" SUF-a. **Šta je "tempo efekat"?** To je odloženo sklapanje brakova i odgođeno rađanje. O "tempo efektu" možemo go-

časnje brakova i odgođeno rađanje. O "tempo efektu" možemo go-

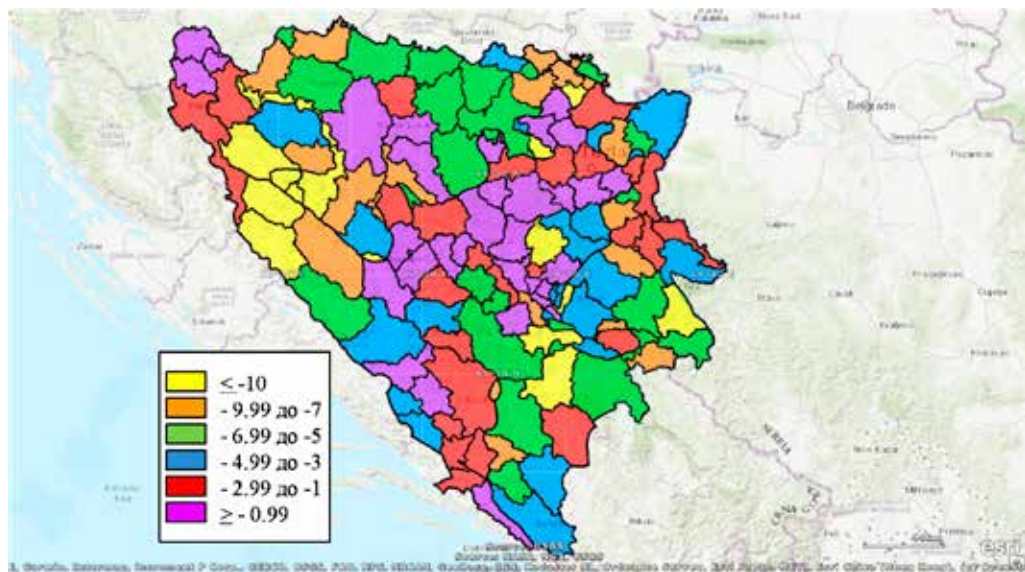
voriti ako su srednje godine rađanja porasle za oko 5 godina u periodu od najmanje tri decenije. Upravo je takav trend prisutan u BiH, gdje su se srednje godine rađanja kretale 1990.-tih oko 23-24 godine, a potom su konstantno povećavane i sada (2022) iznose tačno 29,8 godina, dok su 2013. godine iznosile 27,4.

Dakle, vremenske promjene u rađanju utiču na distorziju (iskrivljeni fertilitet) fertiliteta, a SUF sadrži tempo distorziju i njegova vrijednost zavisi direktno od izmijenjene razlike u srednjim godinama rađanja.

Karta 1. Stope prirodnog priraštaja opština/gradova BiH

Izvor: Autorska izrada u GIS tehnologiji, na osnovu podataka "Demografske statistike" Agencija za statistiku BiH, Sarajevo, 2022.

Dakle, vremenske promjene u rađanju utiču na distorziju (iskrivljeni fertilitet) fertiliteta, a SUF sadrži tempo distorziju i njegova vrijednost zavisi direktno od izmijenjene razlike u srednjim godinama rađanja. Tako dolazimo do novog pristupa u izračunavanju "tempo efekta". Procjene su da je u BiH "tempo efekat" uticao na manje rađanje kod žena u fertilnom periodu (15-49) oko 0,4 djece po ženi. To se može dokazati tako što je u BiH 1990.godine rođeno 66.952 djece, a 2022.godine 26.687, odnosno 40.265 djece manje. "Tempo efekat" je na ove promjene djelovao tako što je rađanje po ženi 1990.godine bilo 1,71, a 2022.godine 1,3. Razlika je 0,41, što pokazuje da žene sada rađaju oko 0,4 djece manje, a srednje godine rađanja su pomjerene za

---

Procjene su da je u BiH "tempo efekat" uticao na manje rađanje kod žena u fertilnom periodu (15-49) oko 0,4 djece po ženi.

---

više od 5 godina, što je i uslovalo manje rađanje. Drugim riječima, tempo efekat je smanjio kvantum fertiliteta za prosječno oko

“Tempo efekat” je na ove promjene djelovao tako što je rađanje po ženi 1990.godine bilo 1,71, a 2022. godine 1,3.

20% na godišnjem nivou. Tako smo smanjenim rađanjem ušli u prirodnu depopulaciju, pa ako je SUF u dužem periodu oko ili manji od 1,3 to doводи do prepolovljavanja ukupne populacije za 45 godina. Ako BiH (realno) ima (trenutno) oko 3 miliona stanovnika, sa ovakvom stopom ukupnog fertiliteta bi u narednih 45-50 godina imala prepolovljenu populaciju (oko 1,5 miliona), što su upravo potvrdile i projekcije UN da će BiH u ovim okolnostima imati 2070.godine (oko 1,5-1,6 miliona stanovnika).

Međutim, nije samo to posljedica nedovoljnog rađanja. Nedovoljno rađanje djeluje i preko strukture stanovništva tako što je stanovništvo starije raste i stopa smrtnosti i time direktno smanjuje nivo rađanja. Zabluda je da se ti gubici mogu nadoknaditi dostizanjem proste reprodukcije stanovništva (2,1), već samo ako je reprodukcija za određeni period iznad proste reprodukcije (bar oko 2,4). Uz sve to, značajne su i bruto i neto stope reprodukcije (rađanje ženske djece), što je u BiH sada: $p_f = \frac{N_f}{N} = \frac{12.315}{25.311} = 0,486$. Inače, demografska konstanta je da se na 100 ženske djece rađa 106-107 muške djece.

Tabela 5. Demografski trendovi 1991./2022.

	Broj stanovn. 1991.	Broj stanovn. 2013.	Nerezid. 2013.	Prir.prir. 2014-2022.	Migr.sal. 2014-2022.	Depopulacij. 1991-2022.	Broj stanovn. 2022.
Bosna i Hercegov.	4.377.033	3.531.159	-196.000	-105.124	-283.734	-1.430.732	2.946.301
Republika Srpska	1.558.387	1.228.423	- 58.081	-56.914	- 94.029 ¹	-535.428	1.022.959
Federacija BiH	2.731.019	2.219.220	-133.019	-45.526	-183.910 ²	-877.587	1.853.436
Distrikt Brčko	87.627	83.516	- 4.900	-2.684	- 5.795 ³	-17.789	69.838

Izvor: Pašalić, S. (2022): Izračunato jednačinom ravnoteže, na osnovu podataka popisa stanovništva 2013..i demografskih biltena vitalne statistike 2014-2022., .RZSR i Agencije za statistiku BiH; Istraživanje: OECD), 2020.(spoljne migracije).

Nedovoljno rađanje djeluje i preko strukture stanovništva tako što je stanovništvo starije raste i stopa smrtnosti i time direktno smanjuje nivo rađanja.

Kvantitativno-dinamički model promjena broja stanovnika (za suprapopulaciju) dobija se po obrascu: $r = (\sqrt{2}-1) \cdot 1000$ i $r = (\sqrt{0,5}-1) \cdot 1000$ za depopulaciju, što je primijenjeno u ovom izračunavanju.

Prirodni priraštaj, odnosno biovitalitet je glavni elemenat opstanka jednog naroda. Kada on postane negativan, ukoliko

nema emigracije i imigracije, dolazi do smanjenja broja stanovnika. Ako je godišnja stopa prirodnog priraštaja $-4,61\%$, tada se broj stanovnika određene teritorije upolovljuje za 150 godina. Stopi od $-9,2\%$ odgovara period od 75 godina, a stopi od $-13,77\%$ period od 50 godina. Ako je stopa prirodnog priraštaja $-27,35\%$, tada se broj stanovnika dvostruko smanji za 25 godina, odnosno za jedan generacijski period. I obrnuto, ako je stopa prirodnog priraštaja, na primjer $35,26\%$, tada će se broj stanovnika udvostručiti za 20 godina. Godišnjoj stopi ispod 30% odgovara period udvostručenja od 50 godina. BiH je u periodu 1950-1991. imala stope prirodnog priraštaja ispod 30% , tačnije od $27,7\%$ do oko 10% , što je bilo dovoljno da se njen broj stanovnika udvostruči za 40 godina (1950-1991.), sa 2.662.010 na 5.219.613 stanovnika, ali pod uslovom da je migracioni saldo bio nulti: 1950.:2.662.010, prirodni priraštaj je zbirno iznosio 2.557.603. Ali, kako je BiH emigraciona zemlja u kontinuitetu, migracije su učinile svoje tokom svih ovih 40 godina i broj stanovnika je dostigao do 4.377.033 (1991), što je njen demografski maksimum.

Prirodni priraštaj, odnosno biovitalitet je glavni elemenat opstanka jednog naroda.

Empirijskim istraživanjima potvrđeno je postojanje zavisnosti ekonomskog rasta po stanovniku od stope ukupnog fertiliteta (SUF), ne samo u BiH, već u svim zemljama Zapadnog Balkana. U istraživanju su posmatrani parametri u definisanom vremenskom horizontu od 18 godina, koliko je neophodno da jedan novorođeni stanovnik postane radno sposoban (radno aktivan). Dinamika privrednog rasta praćena je pomoću realizovanih realnih stopa BDP po glavi stanovnika, što je predstavljalo zavisnu pomjenljivu. Nezavisna promjenljiva je ona koja se odnosi na demografska kretanja u BiH.

Dakle, ovdje je riječ o postavci višestrukog regresionog modela sa slučajem ili njegovim opozitom – fiksnim efektom (Schmidheiny, 2011). Rezultati pokazuju da nezavisna i kontrolne promjenljive u modelu imaju statističku značajnost. Odnosno, sa vjerovatnoćom od 90% prihvata se hipoteza da je nezavisna promjenljiva (stopa ukupnog fertiliteta) determinanta zavisne promjenljive (realne stope privrednog rasta po glavi stanovnika). Na osnovu svega možemo zaključiti da ima adekvatan ekonometrijski model koji glasi:

Empirijskim istraživanjima potvrđeno je postojanje zavisnosti ekonomskog rasta po stanovniku od stope ukupnog fertiliteta (SUF), ne samo u BiH, već u svim zemljama Zapadnog Balkana.

(stopa rasta BDP – po glavi stanovnika) $u = 6,95$ (stopa fertiliteta) $u_{-2} + 0,11$ (stopa štednje kao% BDP-a) $+0,06$ (stopa rasta investicija u osnovna sredstva) $_{it} +0,21$ (stopa rasta finalne državne potrošnje) $u-4,86$ (finansijska kriza) $u-10,54+c_i+u_{it}$.

U konkretnom slučaju znači da rast stanovništva ima pozitivan uticaj na privredni rast u posmatranom periodu.

Rezultati modela prikazanog jednačinom upućuju na zaključak da uz primjenu kaluzule *ceteris paribus*, uz ostale nepromjenljive okolnosti, ukoliko se u nekoj privredi stopa ukupnog fertiliteta poveća za 0,1, odnosno da u jednoj godini 10% žena u svom fertilnom periodu rodi još jedno dijete, to uslovljava povećanje stope rasta BDP-a po glavi stanovnika za 0,69% u drugoj narednoj godini. Predstavljeni model ima koeficijent determinacije $R=0,4885$, što znači da on važi u 48,85% opservacija u BiH u periodu 2004.do 2022.godine. U konkretnom slučaju znači da rast stanovništva ima pozitivan uticaj na privredni rast u posmatranom periodu. Takođe, kontrolne varijable dodatno potvrđuju validnost modela, jer nedvosmisleno se ukazuje na opšte prihvaćene postulate u oblasti makroekonomije, da se povećavanjem investicija, stope štednje i državne potrošnje, moguće je generisati više stope rasta BDP-a po glavi stanovnika u toj poslovnoj godini. Uz to, svaka pojava finansijske krize (uključujući i krizu uslovljenu COVID 19) uzrokuje smanjenje stope rasta BDP-a po glavi stanovnika. Na prikazani način testirali smo i dokazali hipotezu da promjene u demografskim tokovima u BiH imaju značajan uticaj na realizovane stope privrednog rasta, odnosno da bi porast stanovništva (prirodni priraštaj) mogao da ima pozitivan uticaj na realizovane stope rasta BDP-a po glavi stanovnika (Pašalić, 2023.).

Treba naglasiti i da poslovno okruženje u BiH, sa stanovišta za poslovni razvoj, investicije i ekonomsku konkurentnost, nije zadovoljavajuće. Indikatori ove situacije se nalaze u izvještajima međunarodnih organizacija koje primjenjuju razne globalne indekse kojima mjere nekoliko aspekata uslova po-

Treba naglasiti i da poslovno okruženje u BiH, sa stanovišta za poslovni razvoj, investicije i ekonomsku konkurentnost, nije zadovoljavajuće.

slovanja. Prema indeksu globalne konkurentnosti za period 2017-2018. (Svjetski ekonomski forum, 2019), BiH se nalazi na 92 mjestu među 141 zemljom, što je manje povoljan rang u poređenju sa periodom 2013-2014. Uz to BiH slabo radi na

privlačenju resursa, a na krizu izazvanu pandemijom nije reagovala blagovremeno, niti dovoljno. BiH i dalje koristi stari model

razvoja koji se temelji na potrošnji i uvozu, a to je prevaziđeno i obaj model se mora mijenjati (Pašalić, 2021.).

Migracioni obrazac se promijenio i to se ogleda prvenstveno u strukturi lica koje odlaze, načinu i motivima odlaska, ali i šemama regrutovanja inostrane radne snage u odredišnim zemljama. Nekada je među migrantima najzastupljenija bila nisko kvalifikovana muška radna snaga, dok su danas nosioci migracionih procesa visoko obrazovane osobe. Odliv stručnjaka (*brain drain*), uz starenje stanovništva i opadanje ionako niske stope nataliteta, zasigurno predstavlja jedan od najvećih izazova savremenog BiH društva. Osim što iseljenici odnose svoj bioreprodukcioni potencijal, jer se uglavnom radi o osobama u optimalnoj reproduktivnoj dobi, njihovim odlaskom istovremeno se gubi i vrijedni, a često i nenadoknadivi, **ljudski kapital**. Time ujedno propadaju i sve prethodne investicije u obrazovanje. S druge strane, ljudski kapital u BiH nerijetko je obezvrijeđen, bilo zbog nemogućnosti pronalaska posla koji odgovara stečenim kvalifikacijama, bilo zbog potplaćenosti zaposlenih. Uz ostale probleme, **negativna selekcija kadrova** jedna je u nizu boljki tranzicionog BiH društva. Među osobama koje su napustile ili namjeravaju otići iz zemlje su i one koje su imale, odnosno imaju siguran pa čak i relativno dobro plaćen posao, a kao najčešći razlog navode nedostatak perspektive za svoju djecu. Većina zemalja Evrope ima problem s iseljavanjem, smanjenjem broja stanovnika, te nedovoljnom stopom fertiliteta, ali čini se da Bosna i Hercegovina u tome prednjači. Iako su vlade drugih zemalja osmislile brojne finansijske podsticaje, kako za porodice s više djece, tako i za mlade ljude, kako bi riješili ovaj problem, u našoj zemlji ne postoje nikakve javne politike, niti konkretne zakonske mjere koje bi spriječile ili prevenirale daljni odlazak stanovništva. Problem je tim složeniji što su ove evropske zemlje, svojim finansijskim podsticajima i drugim benefitima itekako privlačne za mlade ljude iz Bosne i Hercegovine, koji upravo tamo odlaze da zasnuju svoje porodice, budu elementi društva i time utiču na popravljavanje demografske slike u tim država. U posljednjih devet godina BiH je napustilo oko **283.734**, jer mogućnosti tržišta kod nas nisu zadovoljavajuće, prevashodno

---

Migracioni obrazac se promijenio i to se ogleda prvenstveno u strukturi lica koje odlaze, načinu i motivima odlaska, ali i šemama regrutovanja inostrane radne snage u odredišnim zemljama.

Većina zemalja Evrope ima problem s iseljavanjem, smanjenjem broja stanovnika, te nedovoljnom stopom fertiliteta, ali čini se da Bosna i Hercegovina u tome prednjači.

---

zato što je loša ili nikakva ponuda poslova, a i ako zasnuju radni odnos, ljudi uglavnom rade za minimalac, nisu prijavljeni i njihov posao je nesiguran. Najveći krivac za ovo je **tranzicija tržišne**

Na tržištu rada najgore prolaze mladi, oni koji treba da rađaju djecu.

---

ekonomije. Iako nijedna Vlada ne može spriječiti odlazak ljudi, može kreirati jedan bolji, pronatalitetni ambijent i tako redukovati broj ljudi koji žele otići iz zemlje zbog nespostojanja perspektive.

Ima li rješenja? Sada bi bilo najcjelishodnije skrenuti pažnju na ljudski razvoj kao odgovor na demografske promjene, kao strateški program koji bi ukazao na nove pristupe populacionoj politici sa prijedlozima intervencija protiv smanjenja i starenja stanovništva u BiH. Neće nepovoljne demografske trendove da riješi samo populaciona politika. Na tržištu rada najgore prolaze mladi, oni koji treba da rađaju djecu. Imamo predškolske ustanove koje se razvijaju ali ne za sve ljude, jer nezaposleni teže dobijaju priliku da pošalju djecu u predškolske ustanove, radna kultura nije okrenuta roditeljima. Teško je u radnim organizacijama da se prilagode roditeljske potrebe. To treba da prepoznaje i država. Uz mjere za podršku porodicama i majkama i podsticaj rađanja, fokus se stavlja i na zapošljavanje teže zapošljivih kategorija i mladih, kroz program garancija za mlade. Podrazumijeva se što je više moguće da se skрати vremenski period od završetka obrazovanja do početka radnog odnosa. Takođe, mladim majkama, studentkinjama treba dati olakšice pri polaganju ispita i upisivanja godina studija bez dodatnih troškova.

Novi program razvoja se temelji na proizvodnji i izvozu, ali toga nema bez produktivnosti, nema istraživačkih instituta, nema istraživača, nema ulaganja u istraživački razvoj. BiH ulaže 0,18% svog BDP u razvoj, a EU minimalno 2%. BiH treba svoj udio u svjetskoj trgovini sa 0,03% da podigne najmanje na 0,10 do 0,15%. Motori razvoja su velika vodeća preduzeća, ona vuku naprijed, a mala i srednja preduzeća su prisutni uz njih. Ipak, razvoj se ne bi trebao svesti samo na ekonomsku

---

Novi program razvoja se temelji na proizvodnji i izvozu, ali toga nema bez produktivnosti

---

dimenziju. Ekonomsko stanje je i determinanta koja utiče na demografske trendove i potencijal za širi održivi i inkluzivni razvoj, onoliko koliko je oblikuju karakteristike stanovništva i demografski trendovi kroz ljudski potencijal.

Kada je u pitanju povezivanje ekonomskog rasta i demografskih kretanja, postavlja se pitanje da li demografska kretanja pokreću ili usporavaju kretanje vrijednosti proizvodnje po stanovniku na nivoima nacionalnih ekonomija? Kao ključni demografski indikatori na nacionalnom nivou figuriraju: stopa prirodnog priraštaja (-4,87‰), stopa nataliteta (8,59‰), stopa ukupnog fertiliteta (1,26), emigracija-izražen negativni migracioni saldo), prosječna starost (preko 40 godina), kao i drugi indikatori kvalitativnog obilježja (indeks obrazovanosti, indeks starenja, bruto i neto stope reprodukcije, demografski indeks i indeks demografskih resursa).

Najbitnija i dugoročna garancija je trajan privredni rast i stabilan odnosno integralno održiv razvoj društva.

Najbitnija i dugoročna garancija je trajan privredni rast i stabilan odnosno integralno održiv razvoj društva. BiH trenutno nema mnogo prilika da popravi demografsku strukturu na račun reintegracije svoje dijaspore, ali sigurno ima priliku da od tog dijela stanovništva koristi određene ekonomske inpute, što se danas po svijetu upravo i koristi, kroz znanje, kontakte, socijalne mreže i koristi od ekonomske, a naročito inelektualno najkorisnijeg njenog dijela – naučne dijaspore (Pašalić, 2023.).

U nestašici radne snage, ljude će privući zapadno tržište, a zapadna Evropa treba radnu snagu i nema nikakve šanse da neće posegnuti za radnom snagom koja se vrlo brzo integriše, a to je radna snaga sa Zapadnog Balkana. Međutim, BiH mora učiniti sve da da zadrži postojeću, te privuče na povratak iseljene, jer smo već sada prisiljeni uvoziti radnu snagu.

Konačno, svaka država o sebi vodi računa, pa tako o BiH neće voditi računa ni zapadne ni preookeanske zemlje, već mi sami o sebi. Istovremeno preduslov svega je sveobuhvatna strategija ekonomskog razvoja iz koje se vidi kakva se struktura ekonomije projektuje i koliko je za to potrebno radne snage, a potrebno je posebno kreirati i startegiju ekonomskog razvoja na dugogodišnjim depopulacionim prostorima. Potrebno je prije svega posegnuti za mjerama ekonomske politike i privući preduzetnički kapital, tako da je isplativo investirati u depopulacione prostore, jer je to prostor koji je ekonomski neiskorišćen i koji će se na taj način staviti u funkciju razvoja. Velike su de-

---

BiH trenutno nema mnogo prilika da popravi demografsku strukturu na račun reintegracije svoje dijaspore.

---

mografske razlike među prostorima (regijama) u BiH, a sela nisu više ključ demografske odbrane i obnove.

Glavni aplikativni cilj *GPP-a*, pojednostavljeno rečeno jeste mjerenje efekata javnih politika na demografske procese.

Jedan od značajnih poduhvata je, na primjer, **istraživački projekat *generations i gender programe (GPP) u BiH***, polazeći od toga da je demografska revitalizacija najvažnije nacionalno

pitanje, pa nam je u pronalasku najboljih odgovora na njih, izuzetno važna i saradnja sa akademskom zajednicom. Tako *GPP* je vrijedna istraživačka infrastruktura koju još od 2000.godine pokrenula Populaciona jedinica Ekonomske komisije UN za Evropu, a od 2009.godine koordinira ga nizozemski interdisciplinarni demografski institut (NIDI) u Den Hagu. Evropska komisija je *GPP* stavila na listu najvažnijih *ESFRI* projekata u 2021.godini.

Glavni aplikativni cilj *GPP-a*, pojednostavljeno rečeno jeste mjerenje efekata javnih politika na demografske procese. Za dobro razumijevanje kako se društvo mijenja i kakve se demografske promjene odvijaju od posebne važnosti su longitudinalne ankete, u kojima se iste osobe intrvjušu u više navrata.

Longitudinalne ankete prate ljude (ispitanike) kroz vrijeme i prikupljaju podatke o važnim događajima iz njihovih života, kao što su, na primjer, partnerstva, brak, roditeljstvo, razvod, penzionisanje itd., a to nam omogućuje duboko razumijevanje stanja stvari.

Savremena demografska istraživanja u velikoj mjeri oslanjaju se na pojedinačne, longitudinalne i međunarodno uporedive podatke. Takvi podaci olakšavaju da političke odluke budu ciljane i efikasne, te da nosioci politika donose odgovorne i teške političke odluke utemeljene na naučnim dokazima.

Generations&Gender Programme (u nastavku: *GGP*) longitudinalno je istraživanje namijenjeno praćenju pojedinaca tokom čitavog njihovog života ili tokom dužeg perioda. Taj je pristup

---

Savremena demografska istraživanja u velikoj mjeri oslanjaju se na pojedinačne, longitudinalne i međunarodno uporedive podatke.

---

jedinstven i daje povratne informacije o efektima određenih javnih politika ili intenzivnih društveno-ekonomskih promjena na živote pojedinaca. Projekat se namjerava provesti u tri kruga prikupljanja podataka. Prvi krug prikupljanja podataka

u 2024., drugi krug prikupljanja podataka u 2026., treći krug

prikupljanja podataka u 2029. godini. Ciljane grupe su lica od 18 do 59. godina života.

GGP korisnicima pruža izvor podataka otvorenog pristupa za međunacionalna poređena anketa i kontekstualnih podataka. Program vodi mreža vodećih evropskih istraživačkih centara iz polja demografije, a fokus su im demografski trendovi i njegovi faktori. Ovo je jedino tako istraživanje koje će se početi provoditi u Republici BiH 2024. godine.

Razvoj javnih politika kao odgovor na sadašnje i buduće posljedice demografskih promjena:

_____ > 2024. _____ > 2026. _____ > 2029.

GPP istraživačka infrastruktura nastoji podstaći vrhunsko i inovativno znanje stvaranjem visokokvalitetnih podataka za provođenje ciljnih istraživanja i donošenje na dokazima utemeljenih politika, čiji bi se efekti na demografske procese i porodičnu dinamiku s takvim podacima kao podlogom mogli dobro izmjeriti i ocijeniti. Važnost *GPP-a* posebno je vidljiva u istraživačkim područjima vrlo niskog fertiliteta, tranzicije mladih u odraslo doba, porodične dinamike, mobilnosti imigracije. *GPP* se, osim navedenim, bavi i brojnim drugim važnim temama: na primjer, kako digitalni kontakti oblikuju porodični život, međugeneracijskim prijenosom različitih demografskih ponašanja, mjerenjem zdravlje, psihološko blago stanja i usamljenosti, povjerenjem u druge i planiranjem budućnosti, vrijednostima i religioznošću i sl. Većina upitnika je fiksna i zajednička svim zemljama koje učestvuju u *GPP* istraživanju, ali nacionalnim timovima dopušteno je dodavanje manjeg broja pitanja koja smatraju vrlo važnim, a u nacionalnom kontekstu. Jedinstvena vrijednost *GPP-a* je fokus na licima starosnog doba između 18 i 59 godina života, te na odnosima među polovima i generacijama. Ispunjavanje *online* upitnika traje u prosjeku 45 minuta. Zbog velikog uzorka (minimalno 5000 ispitanika), *GPP* omogućuje i analizu društvenih podskupova, uključujući manjine i ranjive grupe kako bi se bolje razumjele njihove potrebe i posmatrala socijalna uključenost. Na kraju je važno istaći da je detaljna

---

Ciljane grupe su lica od 18 do 59. godina života.

GPP se, osim navedenim, bavi i brojnim drugim važnim temama.

---

analiza uzroka i posljedica demografskih promjena u nekim evropskim zemljama (npr. u BiH) otežana zbog znatnog nedostatka visokokvalitetnih i međunarodno usporedivih podataka. Podaci iz

GDP-a mogu služiti kao ključan izvor informacija za tvorce politika u novim zemljama članicama Europske unije koje prolaze kroz duboke društvene, demografske, ekonomske i političke promjene. Razumijevanje tih promjena i njihovih političkih implikacija važno je za sve evropske zemlje. Te promjene teško je interpretirati, ali ih je lakše razumjeti kada se posmatraju iz perspektive više zemalja, i to na osnovu uporedivih anketnih instrumenata.

BiH rizikuje da doživi neuspjeh, jer prema određenim podacima 47% vaše populacije ne živi ovdje.

Implementacija jednog ovakvog velikog evropskog demografskog istraživanja, koje stavlja akcenat na mlađu populaciju u reproduktivnom dobu, bi doprinijelo ne samo transferu znanja i uspješnih politika u slabije razvijene države (ne)članice, već i većoj socijalnoj koheziji unutar Evropske unije.

Nasuprot ovako ozbiljnim istraživanjima tražeći određena rješenja, navodimo primjer navođenja OBrajan, pomoćnika sekretara SAD, koji je između ostalog nedavno rekao: "BiH rizikuje da doživi neuspjeh, jer prema određenim podacima 47% vaše populacije ne živi ovdje, a nema veće osude političkog rukovodstva od te činjenice..."?!

Da vidimo, da li je tako ili OBrajan priča gluposti? BiH je poslije Drugog svjetskog rata imala povećanje broja stanovnika 1948./1991.za 71%, najviše među tadašnjim republikama SFRJ, poslije Makedonije (76%). A te 1991.godine je dostigla svoj istorijski demografski maksimum od 4.377.033 stanovnika. Ako se uzmu o obzir migracije (iseljavanje) u tom periodu to je 16% od ukupne populacije 1991. Ako, pak, se misli na period od devedesetih godina 20.vijek do danas, to je oko 30%. I onda dodaje ključnu rečenicu: "... a nema veće osude političkog rukovodstva od te činjenice...". Koje činjenice? Da li je ovo rukovodstvo prisutno od samog početka 1991.godine? Nije! Ako je pak mislio na ovu posljenju deceniju i koju godinu više, opet se ti podaci ne slažu. Zašto? Nakon popisa u BiH 2013.godine, odseljenih iz BiH je 283.734 stanovnika. To je u odnosu na ukupnu populaciju 2013.

Nakon popisa u BiH 2013.godine, odseljenih iz BiH je 283.734 stanovnika.

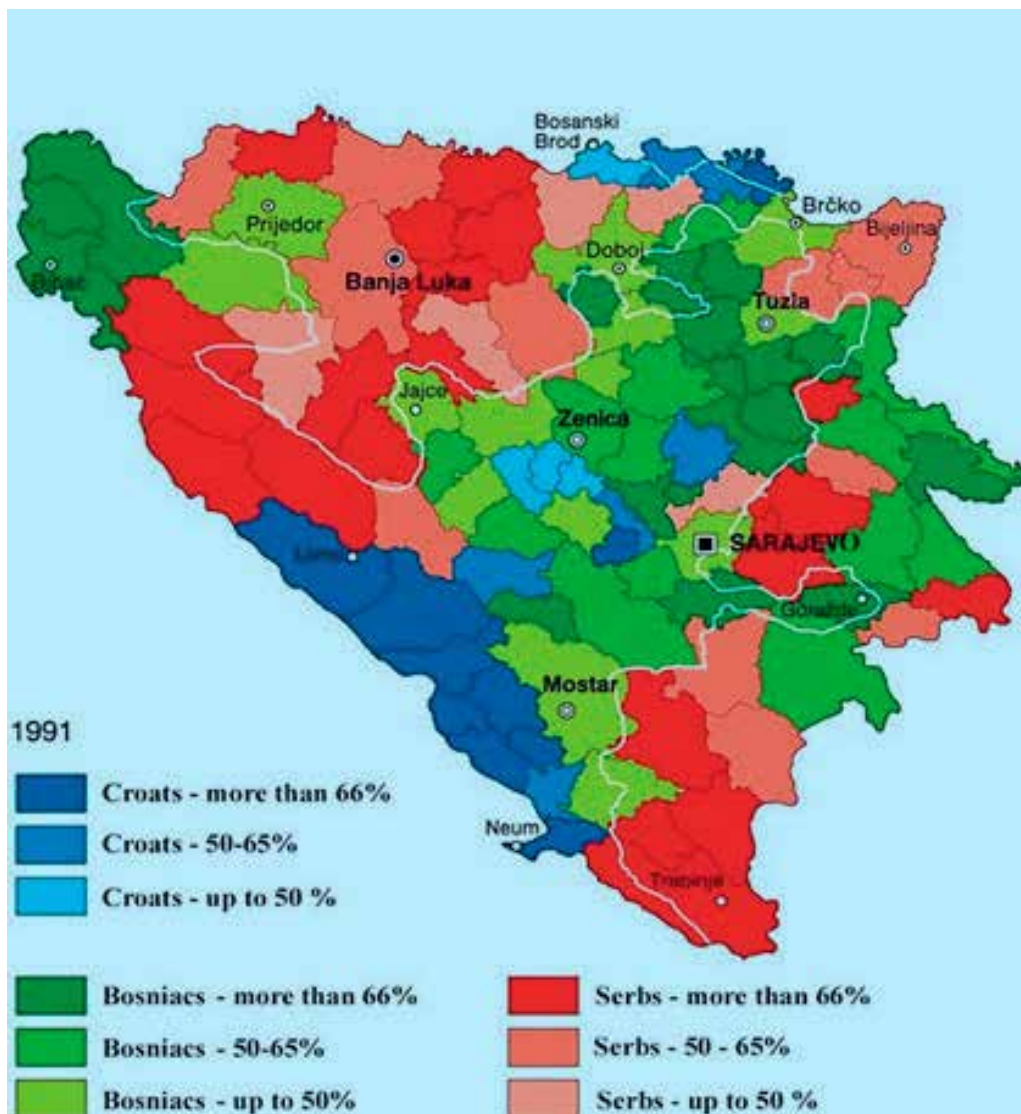
---

godine oko 8%, pa ako umanjimo taj broj po popisu (opravdano) na 3.335.159 stanovnika, taj iznos je oko 8,5%. Na sve ovo može se upotrijebiti jedna sintagma u statistici da "broj govori to što želi onaj da se sa njim poigra...".

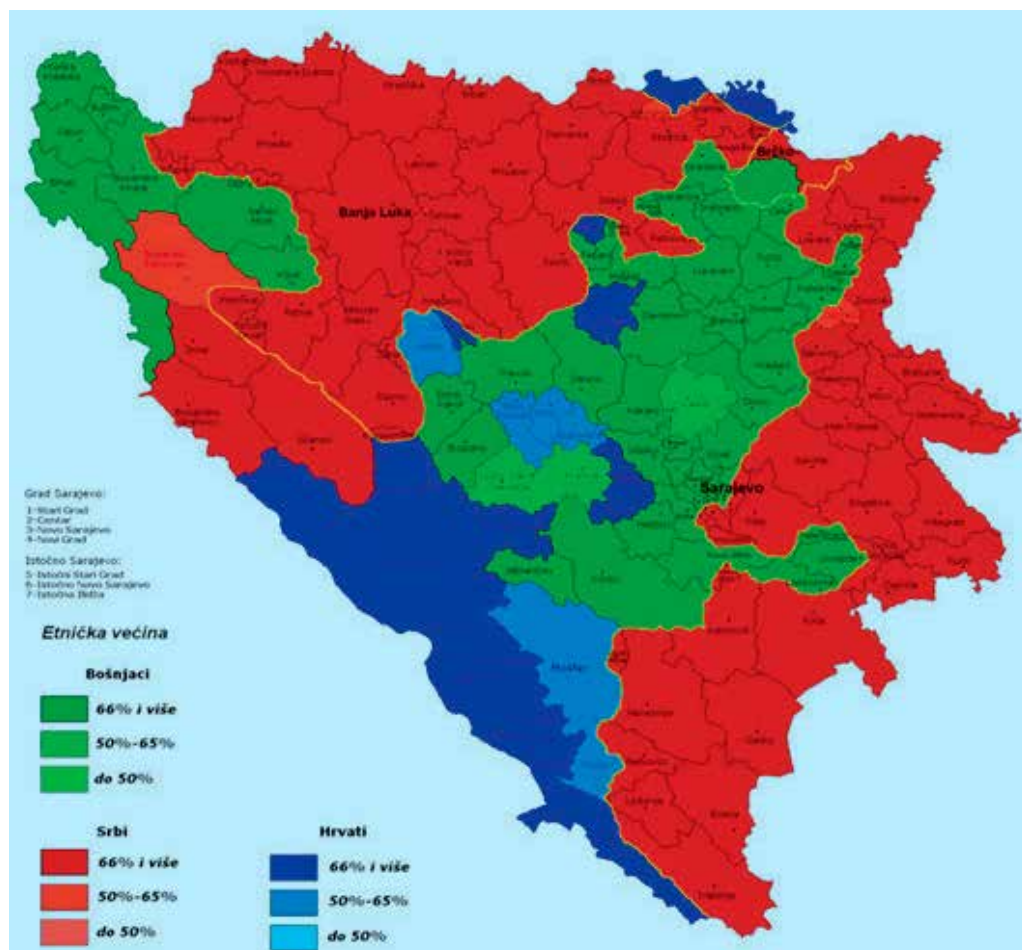
No, na kraju, pitanje populacione politike i određenih mjera za demografsku obnovu i razvoj je u nadležnosti entiteta, kantona i (dopunski) lokalnih zajednica.

Pitanje populacione politike i određenih mjera za demografsku obnovu i razvoj je u nadležnosti entiteta, kantona i (dopunski) lokalnih zajednica.

Etnički razmještaj stanovništva BiH 1991.

Etnički razmještaj stanovništva BiH 2013.

Šta je potvrdio Popis 2013, godine – dodatno je potvrdio proces etničke teritorijalne homogenizacije u BiH

U istraživačkoj studiji o etničkoj strukturi opština u Bosni i Hercegovini prema Popisu stanovništva 1991. i 2013. godine elaboriraju se promjene u demografskoj strukturi stanovništva koje su nastale od 1991. do 2013. godine. Posebna pažnja daje se promjeni etničke strukture stanovništva po Popisu stanovništva

Posebna pažnja daje se promjeni etničke strukture stanovništva po Popisu stanovništva 2013. godine.

2013. godine. Jedinica posmatranja promjene etničke strukture stanovništva jeste opština kao osnovna teritorijalna – samoupravna jedinica u kojoj žive stanovnici jedne zemlje. Komparacija etničke strukture opština po Popisu stanovništva 1991. sa etničkom strukturom po Popisu stanovništva 2013. je pokazala da je

došlo do radikalne promjene etničke strukture u opštinama Bosne i Hercegovine. Prema Popisu stanovništva Bosne i Hercegovine 2013. godine dvije trećine opština imaju jednonacionalnu strukturu u postotku od 70% do 99%. Ovakve promjene etničke strukture uslovljene su u vremenu rata i u poslijeratnom periodu. Etnička homogenizacija stanovništva ostvarena u vremenu rata 1992-1995. odvija se i u miru.

Etnička teritorijalna homogenizacija prostora oblikovala je područja sa završenom etničkom teritorijalizacijom.

Etnička teritorijalna homogenizacija prostora oblikovala je područja sa završenom etničkom teritorijalizacijom. Ona se javlja u vidu Republike Srpske za Srbe, zatim u vidu pet kantona za Bošnjake: Tuzlanski, Unsko-sanski, Sarajevski, Zeničko-dobojski i Bosansko-podrinjski. Za hrvatski narod kao etnički teritorijalizirani prostor iskazuje se u: Zapadno-hercegovačkom, Hercegbosanskom i Posavskom kantonu. Višenacionalna struktura stanovništva održana je donekle u gradu Mostaru, Distriktu Brčko i opštinama: Jajcu, Bosanskom Petrovcu, Vukosavlju, Jezeru, Donjem Žabaru, Gornjem Vakufu, Pelagićevu, Žepču i Busovači.

ZAKLJUČAK

Stanovništvo BiH će se u budućnosti smanjivati. Podizanje stopa fertiliteta ne može da nadomjesti gubitke. Blizina tržišta radne snage zemalja EU i njihove potrebe za novim radnicima i u budućnosti će predstavljati podstrek za spoljne migracije. Iz perspektive broja stanovnika, pronatalitetne mjere neće biti dovoljne. Ukoliko želi da ublaži pad broja stanovnika, BiH mora da razvije nove politike upravljanja migracijama, uključujući i imigracione politike (politike useljavanja).

Depopulacija je u suštini gorući problem jer posebno pogađa pojedine dijelove BiH. Migracije iz manje razvijenih u razvijene dijelove BiH su veoma izražene. U njihovoj osnovi stoje velike prostorne nejednakosti. Zato su za uravnotežen demografski razvoj zemlje, ključne politike ravnomjernog regionalnog razvoja, ali i populacione politike koje bi bile osjetljive na lokalne i regionalne specifičnosti.

Stanovništvo BiH će se u budućnosti smanjivati.

Za budući demografski i ukupni razvoj BiH opadanje gradova srednje veličine predstavlja ključno pitanje. U njima treba razvijati više gradske funkcije u privredi, uslugama, kulturi, trgovini i obrazovanju. Takav pristup vodi ka uravnoteženom regionalnom razvoju.

Obrazovni sistem je ključni mehanizam za razvoj ljudskih resursa populacije koja se smanjuje.

Na pad fertiliteta uticao je niz strukturnih i kulturnih promjena, među kojima je i veća rodna ravnopravnost. Danas, pak, razvijena evropska društva sa većim stepenom rodne ravnopravnosti (na nivou stavova i u praksi) imaju i više stope fertiliteta. To je tačka u kojoj se tradicionalni diskurs usmjeren na patrijarhalne vrijednosti i visok natalitet preklapa sa modernističkim diskursom o rodnoj ravnopravnosti. Društvo, međutim, mora biti spremno da podrži i moderne porodice, koje odlikuje ravnopravnost muškaraca i žena, ali i one tradicionalne.

Obrazovni sistem je ključni mehanizam za razvoj ljudskih resursa populacije koja se smanjuje. Međutim, naš obrazovni sistem ne uspijeva da razvije kompetencije potrebne za aktivan ekonomski i društveni život i u tom pogledu postiže više uspjeha kod djece iz viših socio-ekonomskih slojeva u odnosu na one iz nižih. Djeca sa razvojnim teškoćama i invaliditetom nisu dovoljno integrisana u sistem, a mali procenat odraslih je uključen u programe cjeloživotnog obrazovanja.

Tržište rada predstavlja važan faktor budućih demografskih promjena. Sadašnje stanje ne samo da ne podstiče fertilitet, već predstavlja jak podsticaj za migracije. Mladi i radnici sa nižim kvalifikacijama, koji rade u sitnom privatnom sektoru ili na neformalnom tržištu rada, imaju niža primanja i manji stepen radno-pravne zaštite. Ni druge politike, kao što su obrazovne, poreske, stambene i socijalne, ne pomažu im da unaprijede svoj položaj. U nedostatku boljih uslova života i rada, oni se okreću trajnim ili privremenim migracijama.

Tržište rada predstavlja važan faktor budućih demografskih promjena.

Demografske promjene pogađaju državu blagostanja zbog povećane tražnje za uslugama i davanjima i manjeg broja radnika koji taj sistem finansiraju. Ključni aspekt te promjene je starenje stanovništva. Čitavo društvo, kao i javne politike, mora se prilagoditi novim demografskim okolnostima. To podrazumijeva prilagođavanje penzionog sistema, razvoj preventivne

zdravstvene zaštite, socijalne zaštite i dugotrajne njege za stare, kao i promjene na tržištu rada, u infrastrukturi, u stanovanju itd.

Iako je mnogo toga urađeno na poboljšanju zdravstvenih ishoda, postoji prostor za napredak. Visoke stope smrtnosti i oboljevanja od bolesti koje se mogu spriječiti, otežan pristup zdravstvenim uslugama, visoka privatna izdvajanja za zdravstvo, loši faktori okruženja te nizak socio-ekonomski status i loše zdravstvene navike stanovnika, predstavljaju velike prepreke za unapređenje zdravlja i produžavanja očekivanog trajanja (zdravog) života.

Konačno, s obzirom na to da je demografija pitanje svih pitanja i s obzirom na vanredno stanje u BiH, potrebno je preduzeti i brojne mjere. Revitalizacija mora dobiti najviši mogući prioritet, koja će omogućiti jedinstveno i usklađeno djelovanje, svih struktura u društvu, kako bi demografskom obnovom izbjegli put ka demografskom slomu.

Konačno, s obzirom na to da je demografija pitanje svih pitanja i s obzirom na vanredno stanje u BiH, potrebno je preduzeti i brojne mjere.

LITERATURA I IZVORI

- Akrap, A. (2015). *Demografski slom Hrvatske do 2015.*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet.
- Брезник, Д. (1992). *Демографија-анализа, методи и модели*, Београд: Научна књига
- Раšалић, S. (2012). *Demographic losses in Bosnia and Herzegovina 1991- 2011*. Banja Luka: Republic Center for war crine research& Nag: ICTY.
- Пашалић и др. (2020). *Демографски индикатори и демографска GIS анализа*, Istočno Sarajevo: Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет.
- Пашалић, С. (2021). *Рецентна демографска кретања – колико дјеце треба Републици Српској?*, Istočno Sarajevo: Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет
- Раšалић, S. (2023). *Republika Srpska – put do demografskog uspona*, Bijeljina: Pedagoški fakultet
- Пејановић, Ђ. (1955). *Становништво Босне и Херцеговине*, Београд: САНУ
- Radulescu, M. Et.al (2019). *Consumption vs. Investments for stimulating economic growth and employment in the CEE Countries – a panel analysis*. Economic Research-Ekonoska istraživanja, 32 (1) 2329-2353.
- Sobotka, Tomáš; Beaujouan, Éva (2018). *Late Motherhood in Low-Fertility Countries: Reproductive Intentions, Trends and Consequences*. U: Dominik Stoop (ur.), Preventing Age Related Fer-

tility Loss (str. 11–29). Basel: Springer International Publishing Switzerland.

- United Nations. (2011). *World Population Prospects: The 2010 Revision*. Retrieved January 30.
- Šimunić, Velimir i sar. (2012). *Reprodukcijaska endokrinologija i neplodnost: Medicinski pomognuta oplodnja: IVF*. Zagreb: Hrvatski liječnički zbor – Hrvatsko društvo za ginekološku endokrinologiju i humanu reprodukciju – Školska knjiga
- Wertheimer-Baletić 1999). *Stanovništvo i razvoj*. Zagreb: Mate

Izvori

- Агенција за статистику БиХ. Попис становништва БиХ 2013., Сарајево, 2016.
- Републички завод за статистику (РЗРС). Попис становништва у Републици Српској 2013. Бања Лука, 2016.
- Демографски билтени 2014-2022., Републички завод за статистику (РЗРС), Бања Лука, 2022.
- Strategic plan 2016-2020 - European Political Strategy Centre, Strategic plan for the European Political Strategy Centre, setting out the department's vision for 2016-2020.
- Рођени и умрли у Републици Српској 2021, Републички завод за статистику, Република Српска, Бања Лука, 2022.
- Процјена становништва у Републици Српској 2022, Републички завод за статистику, Република Српска, Бања Лука, 2023.
- Истраживање: Организација за економску сарадњу и развој (OECD), 2020.

DODATAK

**Obraćanje predsjednika Republike Srpske Milorada
Dodika u Narodnoj skupštini
Republike Srpske**

Banja Luka, 28.03.2024. godine

Milorad Dodik

Svijet je u potpunom neredu

Uvaženi predsjedniče Narodne skupštine, predsjedniče Vlade, srpski članu Predsjedništva, poslanici, gosti uvaženi predsjednici političkih partija, ministri u Vladi i uvažena javnosti, danas je ovdje na dnevnom redu tema koja se zove globalno politička bezbjedonosna situacija sa osvrtom na Republiku Srpsku. Neka-ko smo to izgubili iz fokusa zato što se desilo u međuvremenu neko nametanje pa nismo baš ostali fokusirani na to da govorimo o tome kako je danas svijet u potpunom neredu i kako je u svijetu očigledno, u svijetu tranzicije se pozicioniraju mnoge strukture koje žele da zauzmu nakon usaglašavanja o tome kako bi taj svijet trebao da funkcioniše bar u narednih 50 godina, da uzimaju svoje pozicije. I postavlja se pitanje kako mi da se u tome ponašamo i kako mi, a kad kažem mi, Republika Srpska i srpski narod i Srbija u cjelini, mogu i treba da se ponašaju, da li imamo pravo da dočekamo taj trenutak nespemni slabi i da li ono što nam se baš sada dešava zbog ovih silnih pritiska, o kojima ću kasnije govoriti, jeste upravo o tome da se obesmislimo da budemo slabi i da prihvatimo opet nametnute stvari. Moramo da se ohrabrimo i idemo dalje u nastojanju svima da kažemo ovdje i narodu da nema nikakvih problema sa Republikom Srpskom. Da mir koji imamo

---

Postavlja se pitanje kako mi da se u tome ponašamo.

---

je neprikosnoven i jak, da političku borbu koju vodi politička elita i vlast u Republici Srpskoj i dijelom opozicija apsolutno je u funkciji jačanja naše pozicije, a ne ugrožavanja mira i stabilnosti

---

Ovo je moj izbor, ja sam pristao da budem predsjednik Republike.

---

i da svaki čovjek u Republici Srpskoj podjednako treba da ostane miran stabilan posvećen Republici i da vjeruje u nju, kao što mi vjerujemo, ra-

deći ove svoje poslove izlažući se ozbiljnim pritiscima, sankcionisanjem, omalovažavanjem, sprečavanjem i svemu onome što to jeste. Ali to nama pripada i to se neće desiti narodu nego nama i mi ćemo nastaviti da se nosimo sa ovim što nam nameću u ličnom smislu i predlažem da o tome ne govorimo. Ovo je moj izbor, ja sam pristao da budem predsjednik Republike i da budem izabran za tu funkciju i znao sam šta me čeka ukoliko budem radio narodne poslove i ja nemam pravo da se nikome žalim i ne žalim se nikome i ne želim da me niko sažaljeva. Idem do kraja, šta god značilo do kraja, idem za Republiku Srpsku i srpski narod, do kraja, nemam nijednog pomisli da odustanem i neću da odustanem i ne bojim se i krećem u novu fazu političke i svake druge borbe za Republiku Srpsku. Kako će se u tom moj život odvijati, to je manje važno, i nemojte mi ovdje pričati o sankcijama, nemojte mi pričati ni o čemu. Ja sam svoje račune ugasio. Moja porodica je sankcionisana, neki misle da to nije fer, neki kažu da jeste fer, među nama kažu, o to je konačno, ali to je sve tako ljudski, ja nikom ništa ne zamjeram, ali ću nastaviti da se borim, dok god imam podršku i ako vidim da bi ova Republika mogla imati problem, ja ću pitati ovaj narod na njenom referendumu šta misli o tome. Kao odgovoran čovjek osjećam da je Republika u jednoj zaista delikatnoj situaciji, u jednom trenutku u kome mora da odluči kako će i šta će. Prihvatiti podaništvo i da se nestane ili da opstane, ali da mora da podnese žrtvu. Globalni odnosi su karakteristični gubitkom unipolarnog svijeta i centra moći koji se zove Vašington i načina na koji je on djelovao posljednjih 50 godina, namećući obrasce neoliberalnog svijeta, koji je podrazumijevao potpuno dominaciju preuzimanje zemalja pogotovo manjih ze-

---

Ja sam svoje račune ugasio.

---

malja od centara moći iz Vašingtona i nije nepoznato da je Vašington i politika Sjedinjenih Ame-

ričkih Država potpuno držala kao svoje instrumente vladanja svijetom i Svjetsku banku i naravno Međunarodni monetarni fond, ali jednako tako i Ujedinjene Nacije i strukture Ujedinjenih nacija i svako razboriti mogao je zaključiti da to može da traje jedno vri-

jeme, ali ne zauvijek i da upravo ta jedna nagomilana osjećaj moći doveo do toga da su neke druge zemlje manje, možda manje važne u nekom trenutku odlučile da vrate svoj status suvereniteta i da u tom suverenitetu traži svoj način života jednako i ravnopravno sa drugima odbijajući monopole i odbijajući ultimatumе, koje

---

Taj centar moći u BiH varijanti želi da ogradi ono što je njihov način i uticaj.

---

su dolazili iz jednog centra moći. Ja to ne govorim da li mi se tu sviđa ili ne sviđa, ja to govorim zato što mnogi pametni ljudi konstatuju da je to tako i da je to tako traje i da pravi ozbiljne probleme danas u svijetu zato što taj centar moći ne želi da redefiniše odnose u svijetu i želi da zadrži svoje odnose na globalnom nivou. Taj centar moći u BiH varijanti želi da ogradi ono što je njihov način i uticaj i tu ogradu da čvrsto postavi i obračuna se sa svakim ko bi mogao da se suprotstavi ili za koga oni misle da se suprotstavi. Taj centar moći u Vašingtonu srušio je Evropsku Uniju kao perspektivnu zajednicu zemalja, koje je doveo u potpuni podanički položaj ne dajući im mogućnost da se i dalje održi kao važan globalni igrač na globalnom planu. Danas većina smatra da se poltronstvo Evropske unije prema Sjedinjenim Američkim Državama ide na najveću moguću štetu. Upravo toj Evropskoj uniji i njenoj perspektivi. Evropa koja danas nema ništa osim vrijednosti koje prodaje ili pokušava da proda, danas je dovedena u potpunu poziciju zavisnosti Sjedinjenih Američkih Država. Evropa koja se odrekla mnogih lagodnih situacija i povlastica na međunarodnom i ekonomskom planu dovela se u poziciju da danas otkazujući te jeftine izvore sirovina mora da nabavlja na nekim skupim mjestima i Evropa koja tu i Evropska Unija kao organizacioni oblik jedne Evrope koju mi poznajemo je definitivno u snažnoj krizi. I mi to ne govorimo, nije to moje mišljenje i moja želja, to je konstatacija koju je moguće vidjeti na svakom mjestu u odnosima u samoj Evropskoj uniji i u odnosu Evropske unije prema drugima. Evropska unija ostaje da ubrzava u trenucima kada je to potpuno nelogično i kada je potpuno suprotno njihovim standardima i pravilima, da ubrzava procese tako-

---

Taj centar moći u Vašingtonu srušio je Evropsku Uniju.

---

zvanog pridruživanja, nudeći ponovo neke šargarepe koje bi trebale da druge navuku na procese predavanja svog suvereniteta evropskim centrima moći koji bi mogli da upravljaju svim, pa i tim novoprimljenim prostorima. Rat, odnosno sukob u Ukrajini je doveo do toga da Evropa bitno ubrzava proces evropskih pridruživanja

nudeći nešto veoma nervozno i veoma ubrzano, rušeći vlastite svoje strukture, procese odobravanja statusa, odustajući od svega

---

Geopolitika govori da smo mi u središtu zemalja okruženih NATO-om i da smo okruženi Evropskom unijom.

---

onog što je do tada činilo Evropu moćnom i snažnom zajednicom prava i pravila, Evropu koja je bila spremna da zbog geopolitičkih razloga odjednom premi Ukrajinu i neke druge zemlje, a time i Bosnu i Hercegovinu u status pregovarača za

članstvo u Evropskoj uniji. Sve je to dalo novi pečat regionalnim ovdje procesima koji se dešavaju na prostoru Balkana, a naravno i u okviru Bosne i Hercegovine. Ono što je važno mi moramo da izučimo i nađemo način na koji ćemo se ponašati, da ne dođemo u trenutku kada se svijet poravna i kada se centri moći budu definisali na grub ili manje grub odnos, na fleksibilan način između njih, da mi znamo naše mjesto u svemu tome. Geopolitika govori da smo mi u središtu zemalja okruženih NATO-om i da smo okruženi Evropskom unijom. Nema primjera da funkcionišu zemlje koje su izopštene iz Evrope i koje su eventualno članice neke druge asocijacije da se nalaze u okviru evropskog kontinenta. Ali ni ovakva situacija nikada nije bila do sada, upravo je ona sada ta koja nameće nešto što se dešava ili dolazi. I dolazimo do toga da Evropa ponudila Bosni i Hercegovini status pregovarača sa nejasnim datumom za početak pregovora sa ponovnim uslovljavanjem i dolaskom do toga da se ubrzaju takozvane reforme, koje se traže od domaćih političkih elita u Bosni i Hercegovini, koje bi se kretala ka tome da se ispune određene kriterijumi i dobije taj datum za pregovaranje, a to znači početak ozbiljne faze pridruživanja samoj Evropskoj uniji. Samo nekoliko dana nakon mogli smo da vidimo na djelu upravo ono što smo očekivali a to je da ima onih koji ne žele kretanje Bosne i Hercegovine ka Evropskoj uniji jer su pre toga srušili sve što se tiče evropskog puta Bosne i Hercegovine, rušeći sve principe koji su do tad bili važni, kao što je to da je put neke zemlje ka Evropskoj uniji stvar neke zemlje i

---

Nema primjera da funkcionišu zemlje koje su izopštene iz Evrope i koje su eventualno članice neke druge asocijacije.

---

njene odluke, da ne može zemlja da bude ta koja ide ka Evropskoj uniji, a da je pod međunarodnom upravom i međunarodnim protektoratom, da ja sad ne ponavljam sve ono što ovdje bilo. I odjednom dođete u poziciju da vidite da sada neko ko nema legitimitet, ima aroganciju, nameće

određena rješenja uz sva upozorenja koja smo govorili i dali. Naravno mi razumijemo i znamo da oni nas ne slušaju, da sma-

traju da smo manje važni, da smo nebitni, da nam se podsmijavaju sada kada govorimo i misle da su oni iznad nas i da mogu da nađu mehanizme koje će učiniti sve da nas

---

Mi smo izračunali da u Planu razvoja za Balkan se predviđa 6 milijardi podrške za četiri godine.

---

dovedu u potrebno ponašanje po njima. U svakom slučaju donošenje i nametanje navodno nekih zakona je nešto što je planirano i što se htjelo udariti nož u leđa Bosne i Hercegovine prije svega i to je urađeno. Taj nož je duboko zariven, a bolno je čupanje tog noža i biće veoma bolno. Ti majstori koji to rade su to učinili nepotrebno, nedozvoljeno jer nemaju nikakvog ovlaštenja da to čine. Moram da kažem da je bilo glupo, glupo što su radili. Da je nasilnički i primitivno. Da je udareno na narode u Bosni i Hercegovini, Bošnjake, jednako kao i na nas Srbe, ali jednako i na Hrvate. I mogli smo da čujemo reakcije, dok Bošnjaci orkestrirano podržavaju podmećući se ponovo pod patronatstvo stranaca, Srbi odbacuju, Hrvati odbacuju. Evropska Unija ponovo nekim saopštenjima pokušava da sanira situaciju dovodeći u poziciju da nam ponovo ponude neke laži koji bi išli zatim da taj kao ima neka ovlaštenja u nekim iznimnim situacijama nešto uradi. On nema nikakva ovlaštenja da to uradi ikada. Zato Evropa nije u pravu kada govori o tome i zato im neće proći ovo što već čine od sinoć da nas zovu i kažu: „Hajde da idemo na neku priču o Planu razvoja, pustite ovo šta je bilo. Idemo da pravimo dalje planove“. Nećete praviti planove gospodine Satler, nećete praviti planove! Vi ste vaše planove završili, nećete ih praviti. Mi smo izračunali da u Planu razvoja za Balkan se predviđa 6 milijardi podrške za četiri godine, za četiri godine. U najboljoj varijanti Republika Srpska može da povuče 300 miliona eura za te četiri godine i sredstava Evropske unije iz Programa razvoja, nešto naravno donacija, ne više od 20%, to je 60 miliona i ostalo kredit. A usput ste dobili političku agendu koju trebate da ispunite, u jednoj od stavki piše da Bosna i Hercegovina i njeni entiteti pristaju da prilagode svoje školske programe vrednostima Evropske unije. Hoćete li to da uradimo?! Ako to ne uradite i ako ne stavite da nema oca i majke, nego da ima roditelj jedan i roditelj dva, nećete dobiti ništa. Je l' gurate do toga?! Ja neću da guram do toga. Ja neću da živim u zemlji koja to promovise.

U najboljoj varijanti Republika Srpska može da povuče 300 miliona eura za te četiri godine.

še. Dakle ono što je urađeno sve je rečeno ja nemam nameru da govorim ništa. Taj stepena arogancije, taj stepen arogancije stranaca i nevođenja računa o posljedicama, apsolutno je zaprepašću-

jući. Podaništvo Bošnjaka, političkih Bošnjaka je još gore i postavlja se pitanje da li sa njima vrijedi išta razgovarati. Politički lažovi

---

Podaništvo Bošnjaka, političkih Bošnjaka je još gore i postavlja se pitanje da li sa njima vrijedi išta razgovarati.

---

u svakom trenutku i njihove političke partije ništa ne znače, osim razlike u nazivu i svi se isto ponašaju. Spremni da podrže nastavak dalje postojanja takozvanog visokog predstavnika i namećanje rješenja, jer su uvjereni da će uraditi sve ono

što oni žele da dobiju. Moramo razgovarati direktno, ja sam čovjek koji vodim te pregovore dugo godina. Imam osjećaj o svemu tome. Mi se ne možemo u Bosni i Hercegovini dogovoriti da se potvrdi nešto što piše u Ustavu, da samo Parlamentarna skupština donosi zakone, nego muslimani Bošnjaci prihvataju da neko drugi donosi zakone, rušeći vlastiti Ustav zemlje u kojima oni hoće da žive i nama predstavljaju to kao nešto što bi mi trebali da radimo. Nemam nimalo mržnje prema nijednom čovjeku, bez obzira na naciju. Imam mnogo prijatelja Bošnjaka i muslimana i onima kojim ja idem na njihove svetkovine i oni koji dolaze meni, na moja porodična okupljanja.

...Na moja porodična okupljanja, a to jedna dimenzija ovdje se radi o politici. Dakle, odbacuju elementarnu stvar da se samo jasno potvrdi, izvedbeno i provedbeno potvrdi BiH zakone donosi samo Parlamentarna skupština kako je predviđeno Ustavom. Nećete? A šta hoćete? A šta mislite da smo blesavi i ludi je l' ? Gledaćete to u narednom vremenu koliko smo blesavi i ludi! Ne prijetim nikome, samo hoću da kažem da ću imati stav. Ovo što je urađeno je rezultat želje da se ponizi Republika Srpska dodatno i zato se užurbano radilo uz aplauze Bošnjaka u Sarajevu, njihovih aplauza. Žao mi ih je, zato što neke znam od njih, ali mislim da su glupi u političkom smislu, jer ako misle da na taj način drže BiH i Srbe u njoj, za Hrvate ne govore za sebe onda se grdno varaju. Pa zar stvarno vi mislite da na malim prevarama vi politički Bošnjaci možete da držite BiH?! Zar ste toliko ludi da još uvijek

---

Politički lažovi u svakom trenutku i njihove političke partije ništa ne znače, osim razlike u nazivu i svi se isto ponašaju.

---

vjerujete da Amerika može da nametne što hoće?! Pa što vam Marfi nije nametnuo zadnje dvije godine ništa. Šta, nametnuo Miloradu Dodiku sankcije. Naravno. Pa što nemam one kartice za plaćanje. Nisam ih nikad ni imao. Ali uvijek u džepu

imam po nešto novca, još uvijek prolazi. A imam i prijatelje. Salikić, je l' tako. Šta ćeš. Ali ukoliko i dalje Bošnjaci nastave da se

drže podaništva Americi, zatvaraju BiH za sva vremena. Ne pričam ovo uzalud, sve ovo vrijeme o tim stvarima. U trenutku kada dobijate status pregovarača vi dobijate ovaj šamar, Bošnjacima

prije svega, BiH prije svega. Meni je drago što se ovo desilo. Sad se vraćam na starog Milorada Do-

---

Žao mi ih je, zato što neke znam od njih.

---

dika koji je odustao prije dva mjeseca u nastojanju 'ajde da probamo još jednom. I sve sam više vidio da sam se za*ebao. Tako da ćemo nastaviti da vodimo politike koje odgovaraju narano, isključivo Republici Srpskoj. Republika Srpska je strana u Dejtonskom sporazumu, to je još jedna dejtonska istina, čvrsta nesalomljiva. Strana u Dejtonskom sporazumu nije Šmit. Nigdje ga se ne piše da jeste, samo Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine. To nije ni zajednički nivo Bosne i Hercegovine, samo Republika Srpska i Federacija. One mogu sporazumno da mijenjaju ustav i da mijenjaju druge stvari, a masovno su mijenjali ustav bez upravo tog ustavnog mehanizma. Odnosno nisu promijenili ustav, ustav je ostao isti, ali su nametali ustavna rješenja i pokušali da to održe. Sjedinjene Američke Države, Velika Britanija i Njemačka su uzurpirale institucije Bosne i Hercegovine uz podršku političkih Bošnjaka i dijelom Hrvata. Srušili su Ustav BiH i Dejtonski mirovni sporazum. Sve su oni to uradili sistematski, polako, ali nisu očekivali da to niko neće vidjeti. Oni su kolonizatori, uzurpatori institucija BiH. Oni su zajedno udruženi kriminalni poduhvat u rušenju ustavnog poretka u Bosni i Hercegovini. Oni vode hibridni rat protiv Republike Srpske i Srbije i cijelog srpskog naroda. U Srbiji pokušavaju da održe atmosferu stalnog pritiska vezano za Kosovo i Metohiju, podmećući stalno iznova nove korake koji treba da rasele Srbe sa Kosova i Metohije. Da im uzme prava koja su dosada imali, da se ne poštuje ni jedan sporazum, kao što ne poštuju Dejtonski sporazum ovdje, kao što nisu poštovali ni Kumanovski sporazum, nisu poštovali ni Rezoluciju 12.44, ne poštuju sada ni Briselski sporazum. Srbiju stalno za nešto krive što Srbija nije i pokušaju da joj nametnu razne oblike pritiska i sankcija. Napadaju i

osporavaju predsjednika Vučića i čine sve da se umiješaju u izborni proces i da Srbiju destabilizuju i da Srbiju učine lakim plijenom za svoje poli-

---

Srušili su Ustav BiH i Dejtonski mirovni sporazum.

---

tike. Usput, bezočno podržavaju Kosovo, uz farsu da pričaju o tome kako se vode neki pregovori koji uopšte ne postoje, nego postoje samo ultimatumima. Kao što postoji i priča o evropskom

putu, o kome nam najčešće govore kako mi treba nešto da prihvatimo od onoga što je već određeno, tvrdeći da su to neki pregovori, a u suštini jedino mjesto gdje vi odlučujete o tome da done-

---

Srbiju stalno za nešto krive.

---

sete svoju vlastitu političku odluku da li hoćete ili nećete. A kad kažete da hoćete, onda samo ispunjavate uslove. Čitav srpski narod stoji iza Kosova i Metohije, kao sastavnog dijela Srbije. Srbija je sa teritorijom Kosova i Metohije priznata zemlja Ujedinjenih nacija. Sa Kosovom i Metohijom, to je sastavni dio teritorije Srbije i kao takav Srbija je članica Ujedinjenih nacija. Prema jednoj članci Ujedinjenih nacija koja se zove Srbija, uporno se pokušavaju nametnuti razni oblici pritisaka, destabilizacije i urušavanja. I to je ono što se čini i to neće stati. I to je ono što sada pokušavaju ponovo i pored činjenice da Kosovo nije članica Ujedinjenih nacija, nema međunarodno priznanje, da ima priznanje nekoliko i manje zemalja od polovine, da to priznanje pretoče u članstvo Savjeta Europe i mnogim drugim institucijama na globalnom nivou. Ignorišući stavove Srbije, ignorišući raniju priču o dogovorima i pregovorima, lažući uporno kako oni žele da se nešto riješi, a u suštini samo žele da nametnu. Zato je važno da Republika Srpska, prije nego što bilo šta kažem dalje, jasno stane u svom kapacitetu i odnosu, u svojoj političkoj moći iza onoga što jeste Srbija snažna i jaka, predvođena sa politikom koju gledamo danas, a to je politika predsjednika Vučića. I da na najbolji mogući način se integrišemo na globalnom i regionalnom nivou u tom pogledu. A ovi kojima sam pomenuo da su udruženi zločinački poduhvat prema Ustavu Bosne i Hercegovine, Amerika, Britanija i Njemačka, oni gube operacije širom svijeta pa i onu u Ukrajini. Sve dok žele da se obračunaju i osvete svakome ko je njima nešto stao na žulj ili po malo bio kriv i mi smo onda tu na redu. Oni vode hibridni rat, koji podrazumijeva sankcije i podzemne, podmukle operacije koje se čine. Rade s dijelom opozicije Republike Srpske, rade sa nevladinim sektorom protiv Republike Srpske, rade i crno finansiraju medije i mreže u

---

Čitav srpski narod stoji iza Kosova i Metohije.

Republici Srpskoj. Na sjenu je godinama obojena revolucija protiv Republike Srpske, koja sada ubrzava i sve ono što oni žele da nađu. Prijete bankama da ne smiju da sarađuju sa privrednim subjektima koji nisu po njihovoj volji, pa i Vladom Republike Srpske, kako bi gurnuli Republiku Srpsku u bankrot i to su htjeli još prošle godine, pa nešto nisu uspjeli, a onda pokušavaju da to učine

ove godine. U Američkoj ambasadi prije 7 dana održan je sastanak na kome su pozvani predstavnici banaka iz Republike Srpske

i jasno im je ukazano na to kako treba da se ponašaju. Traženo je od njih da zatvore sve račune licima i pojedincima, odnosno firmama koje se nalaze ikada na njihovim listama. To je protivzakonito, to čak zabranjuju da se uradi Povelje Ujedinjenih nacija i dokumenti Ujedinjenih nacija.

Čak i oni koji su učinili najveće zločine protiv čovječnosti i bilo čega drugoga, moraju da imaju određena prava vezano za status, u pogledu tekućih računa i mogućnosti da funkcionišu na taj način. Ovdje niko neće da im napiše bankama da su oni obavezni da to urade, nego im kaže fino ukoliko to ne uradite mi ćemo vas staviti na crnu listu banke, a onda ćete vi izgubiti pravo da korespondirate sa inostranstvom i time možete da zatvorite banku i to je to. I zato sam ja smatrao da treba da budem prvi koji će zatvoriti svoj račun, ne dovodeći banke u poziciju da imaju bilo kakvih posljedica. No ja sam uvjeren da to nije to i da će takvi bolesni tipovi, kakav je Marfi i njegova pratnja koja sjedi u Sarajevu dijelom sada vjerovatno uporno gleda šta mi govorimo ovdje. Radi se o jednom izopštenom tipu koji je bio potrčko u ranijem vremenu, frustriran nemogućnošću da bude važan koji sada pokušava naravno da provede svoje frustrirajuće pozicije, sa jasnim saznanjem koje ne mogu da potvrdim da je korumpiran od strane muslimanskih struktura širom svijeta, baveći se isključivo navijanjem za muslimansku stranu BiH. Čovjek koji je, a to će se pokazati, mi upravo to sada pratimo bez obzira što je on ambasador da vidimo, kao što vidite da sam imao sada poruku iz OHR-a kako je sada otišlo pismo, provjerite da li je otišlo, prije pola sata otišlo iz OHR-a pismo, tako i znam otprilike šta i on radi. Sad bi trebalo da neko postavi pitanje otkud nama prava a otkud njima prava?! Više je to odbrambeni mehanizam. Taj Marfi je zaostao i negdje zapušten u političkom smislu, u nastojanju da nametne Americi neke stavove. Amerika

nema neki interes za Bosnu i Hercegovinu, ima interes nekoliko pojedinaca koji su se ovdje okupili. U strahu od izbora, njihovih izbora pokušavaju ovdje da nama nametnu neka rješenja, neke

svoje pobjede i da nam na taj način pokažu da su oni nešto važni i da su doprinijeli svojim šefovima da pobjede na eto već izgubljenim izborima po raznim Amerikama, Evropama. Oni se lažno

---

Čak i oni koji su učinili najveće zločine protiv čovječnosti i bilo čega drugoga, moraju da imaju određena prava vezano za status.

Radi se o jednom izopštenom tipu koji je bio potrčko u ranijem vremenu.

---

predstavljaju kao kao međunarodna zajednica. Ni jedna standardizacija ne poznaje pojam međunarodne zajednice nijedna stan-

---

Republika Srpska je davno trebala da nestane po planovima koji su imali upravo šefovi Marfija i njegovih ljudi.

---

dardizacija to ne poznaje kao institucionalni okvir. Možda najširi politički okvir, međunarodna zajednica koja bi podrazumijevala sve zemlje svijeta, to bi moglo da bude to. A ne ono što oni kažu da je kolektivni zapad taj, kako se sada zove

koji je sada pokrenuo upravo taj hibridni rat koji se sastoji od sankcija koje se provode protiv pojedinaca, firmi, pa i čitave Republike Srpske. Jer Republika Srpska je po njima dugo, predugo ostala da egzistira i da bude tu. Republika Srpska je davno trebala da nestane po planovima koji su imali upravo šefovi Marfija i njegovih ljudi. Oni ne mogu da vjeruju da Republika može da preživi ovo vrijeme i pogotovo ne mogu da vjeruju da će preživjeti vrijeme koje dolazi. A ja sam potpuno uvjeren da hoće, samo moramo ostati zajedno, bar oni koji hoće, a oni koji neće neka rade šta hoće. Danas je ovdje važno da imamo većinu i mi imamo većinu za naše politike i donijecemo odluke koji će biti važne, o njima ćemo nešto kasnije. Taj hibridni rat u sebi sadrži, dakle pored sankcija svih tih mjera, ogovaranja, diskvalifikovanja i svega drugoga tog pogrešnog tumačenja. Dejtonski sporazum ruše masovno, a onda proglašavaju Republiku Srpsku da to ruši. Ona koja traži da se uporno poštuje Dejtonski sporazum. Oni se prave blešavi, ne žele da pokažu suštinsko razumijevanje i pribjegavaju naravno svojim špekulacijama i načinima na koji one misle da treba da rješavaju ova pitanja na nivou BiH. Oni ne uvažavaju ni istorijsku ni nacionalnu realnost u Bosni i Hercegovini otpočetka. S njima se ne može razgovarati, jer oni ne žele da razgovaraju. S njima nema razgovora, zato što oni žive u nekom svom svijetu nametnutom, smatrajući da samo disciplina se odnosi na tome da budete grubo prema onome sa kojim razgovarate.

Njemačka se nameće kao vlasnik BiH jer je zaostala još davno u kolonijalnim podjelama u prethodnim vijekovima, a evo i

---

Danas je ovdje važno da imamo većinu.

---

danas u nastojanju da podijeli neku vrstu moći, Njemačka se pokazuje u posljednjih godinu dana i više, kao pravi vlasnik u Bosni i Hercegovini.

Njemačkoj je nažalost i sponzor dokumenta u Ujedinjenim nacijama o genocidu koji pokreću bošnjačka i muslimanska strana iz BiH. Kršeći sve unutrašnji dogovore i unutrašnja prava. Am-

basador u Ujedinjenim nacijama nema pravo da pokrene nikaku inicijativu ako to nije odobreno od Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Muslimani su odlučili da krenu u unilateralno kršenje i svojatanje spoljne politike i to rade masovno. To je počela da radi prethodno ministrica inostranih poslova, a nastavio veoma uspješno sadašnji ministar sa strukturom koja

---

Njemačka se nameće kao vlasnik BiH jer je zaostala još davno u kolonijalnim podjelama u prethodnim vijekovima.

---

je izabrana. Ta priča o genocidu ima za cilj neke druge stvari. Oni žele da nastave dalje se nametanjem kolektivne odgovornosti srpskom narodu, a Njemačka koja se sada zamislite Njemačka je sponzor deklaracije, odnosno ne znam ni ja nekog dokumenta u Ujedinjenim nacijama, isključivo sa namjerom da opere svoju genocidnu prošlost. Njemačka, koji je učinila bezbroj desetina, na desetine mjesta genocide, danas pokušava da drugima drži lekciju o tome. Njemačku ne možemo doživjeti i shvatiti kao dobru zemlju, za dobru saradnju i dobar život. Moćna jeste i jeste jaka, ali neprijateljska prema nama. Genocid u Srebrenici nije se desio. Neki misle da jeste, ali ima i onih koji misli da nije. Kao što je recimo Međunarodna vladina komisija koja je to utvrdila i rekla da nije bilo genocida. Drugi će reći da bilo je nekih presuda, ali to je jednako mislimo da je politički motivisano te presude i da nemaju nikakvog političkog značaja. I pokušava se da puko veliko stradanje i Bošnjaka, ali i Srba na prostoru Srebrenice, samo se izdvoji kao ekskluzivitet stradanja jednog naroda i da se to nametne kao globalna istina. A kasnije pošto to zna ovaj Salkić, oni sada sjede tamo pošto su i ranije pričali o tome, kako će oni tražiti reparacije kako će tražiti 80 milijardi da im se plati obeštećenja, da nestane Republika Srpska, jer je genocidna tvorevina i tako dalje. Republika Srpska odbacuje bilo kakvu tu deklaraciju, bilo šta od Ujedinjenih nacija. Očigledno da postoji mogućnost da se to nešto donese... ..ali to još uvijek ne znači da mi treba da to prihvatimo. Narodna skupština treba u svom kasnijem radu da usvoji izvještaj međunarodne grupe za Srebrenicu koju je formirala Vlada i predlažem da to bude jedna od tačaka dnevnog reda naredne Skupštine i da taj izvještaj usvojimo kao definitivno naš. Odustalo se od BiH, one zemlje sa četiri stuba i donose se razne neustavne

---

Muslimani su odlučili da krenu u unilateralno kršenje i svojatanje spoljne politike i to rade masovno.

---

odluke, neustavni sistemi putem nametanja i donošenja odluka raznih stranaca, ali i samog Ustavnog suda koji preglasavanjem tri strane sudije, zajedno sa dvojicom muslimanskih sudija, donosi

odluke protiv Republike Srpske, otvara probleme tamo gdje problema nema, radi antiustavno i ne ponaša se u skladu sa Ustavom i izričite odluke i odredbe Ustava oni preinačuju pokušavaju da

Već odavno oni se zalažu za onu priču koja se zove građanska BiH.

budu novi ustavotvorci i sve je to došlo do tačke kada se više prihvatiti ne može i mora da bude

odbačeno. Kršeći sve što je međunarodno pravo,

sve što su norme međunarodnog prava, Ustav se krši od strane stranaca masovno uz asistenciju Bošnjaka, muslimana užurbano u želji da naprave neku stečevinu koja bi mogla da funkcioniše, koja naravno neće funkcionisati. Odbili su četiri stuba Ustava. Prvi je, kaže, Bošnjaci, Srbi i Hrvati kao konstitutivni narodi zajedno sa ostalima, te građanima BiH piše u preambuli Ustava BiH. Već odavno oni se zalažu za onu priču koja se zove građanska BiH koja nema nikakvog uporišta u BiH. BiH ne može da bude građanska, osim opštih načela o građanskom uređenju i građanskim pravima, ali BiH može da bude i jeste ustavna zemlja tri konstitutivna naroda Bošnjaka, Srba i Hrvata.

Bošnjaci to odbijaju. Mi ne odbijamo, koliko znam ne odbijaju ni Hrvati, a najbolja potvrda kako je Bosna strukturisana govori o tome da posljednji, pa i nelegalni čak, čak nisu uspjeli ni to da isfriziraju, mada su neke druge stvari isfrizirali. Popis iz 2013. godine koji je bio lažan ipak je potvrdio da 97% stanovništva u BiH se opredjeljuju kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda, 97%. Tek 3% se izjasnilo kao pripadnici nekih ostalih grupa, ali opet naroda kao što su Crnogorci, najčešće, i neki drugi narodi koji žive ovdje. Ne neki apstraktni građani, ne, opet pripadnici nekog naroda. Drugi stub BiH čine dva entiteta Federacija BiH i Republika Srpska, piše u članu 3.1 Ustava BiH. Dakle, Republika Srpska i Federacija su sastavnice BiH koje nema prefiks o tome šta je ona, nego teritorija. BiH je samo teritorija. I to je ono što se pobija uporno tvrdeći da trebaju sam oda se jačaju organi BiH i to se mora zaustaviti. Od nacionalnog i narodnog interesa Srpskog naroda je da se spriječi odlučivanje mimo Ustava na nivou BiH.

BiH ne može da bude građanska.

To mora da bude sveobuhvatana i čvrsta odluka nas, narodnih predstavnika, ljudi koje je narod izabrao da ga predstavljaju. Svako dalje širenje

bilo kakavih odluka i prestanak vraćanja odluka koje pripadaju Republici Srpskoj znači urušavanje nacionalnog statusa Srpskog naroda na ovom prostoru. U svakom slučaju Republika Srpska i

Federacija BiH su strane potpisnica aneksa 4 Dejtonskog sporazuma, strane Dejtonskog sporazuma. One su potpisale sve anekse, a okvirni sporazum su potpisale Srbija, Hrvatska i Alijina BiH koja opet nije imala nikakvog legitimiteta jel nije bilo pod kontrolom njegove vlasti nije bilo ni Hrvata ni Srba, al isu mu Amerikanci dali to ekskluzivno pravo da nešto uradi kako bi

---

To mora da bude sveobuhvatana i čvrsta odluka nas, narodnih predstavnika, ljudi koje je narod izabrao da ga predstavljaju.

---

se danas samo napravila još dodatna smutnja o tome. On to nije mogao da potpiše u ime BiH jer nije predstavljao BiH, on je predstavljao muslimane tog vremena. Nije predstavljao Srbe, nije predstavljao Hrvate nije predstavljao ni BiH, a onda su krenuli razni oblici urušavanja prava na koji način BiH može da funkcioniše, otimanje radnih prava koje imaju entiteti. Jedno od tih proizilazi iz činjenice da BiH nije izborna jedinica ni za izbor nijednog predstavnika na zajedničkom nivou. Člana Predsjedništva u Republici Srpskoj bira Republika Srpska, a dva člana Predsjedništva bira Federacija u Federaciji. 14 poslanika u Republici Srpskoj i 28 iz Federacije u Predstavničkom domu bira Republika Srpska i Federacija BiH. Delegaciju u Domu naroda BiH pet Srba bira NSRS, a 10 pet Bošnjaka i pet Hrvata bira Federalni parlament. BiH nema ni jedno ovlaštenje za izbore, a onda se postavlja pitanje kako može CIK BiH da upravlja izborima, da to nije dekadencija? Kako je to pravo? Pa, vi nemate pravo da provodite izbore. Kako imate pravo na CIK BiH? Kako mislite da će to tako da ostane? Zašto mislite da to treba neko da ne vidi? Upućujem da to primjetite ovo mjesto, BiH nema ni jedan izbor za jedno mjesto na zajedničkom nivou, ali je uzurpirala CIK BiH koja sada dodatno kroz ovo što pokušavaju da urade žele da naprave izvršni državni organ BiH, govoreći o tome da će predsjednike biračkih odbora birati CIK BiH za bilo koji oblik izbora, pa i lokalne izbore ovdje kod nas, a ima namjeru, to nisu sada uradili, ali će uraditi, da predsjednici biračkih odbora budu državni službenici i da imaju platu. Zar vam to ne liči na uspostavljanje državnog mehanizma kontrole? Ne liči. Meni liči. Hoće on prihvatiti, ja neću. Predložiće on, kako neće. Nećete dobiti to i nećete nam to podvaliti. Dakle, treći stub ustavni kojih su od ostalih Bošnjaci prije svega, sve vladine funkcije i ovlaštenja koje ovim Ustavom, dakle, Ustavom BiH nisu izričito dodjeljene institucijama BiH pripadaju entitetima, tako piše u članu 3.3a Ustava BiH, jel' može biti jasnije?

Delegaciju u Domu naroda BiH pet Srba bira NSRS.

Šta laik uradi, ode u Ustav i vidi šta su ovlaštenja BiH i pročita i tamo će vidjeti samo devet, odnosno tri ovlaštenja i šest politika i ništa više. Otkud vam onda vojska, otkud vam SIPA, otkud

---

Pa tamo u Ustavu ne piše da to ima, a mi smo krivi što to čitamo, jel'?

---

vam indirektni porezi, otkud vam obavještajna služba, otkud vam upravljanje linim podacima, otkud vam Sud i Tužilaštvo, otkud vam mnogo

čega? Pa tamo u Ustavu ne piše da to ima, a mi smo krivi što to čitamo, jel'? Eto, pismen sam. Šta hoćete, da vam kažemo da ste vi u pravu, a da mi nismo u pravu? Ne, mi smio u pravu. Nimate pravo na tako nešto. Srušili ste gospodo Bošnjaci Ustav u svim elementarnim odredbama koje Ustav predviđa i doveli ste nas u poziciju da niste sagovornici za sudbinu BiH sa nama i ne treba sa njima ni razgovarati. Četvrti stub, član 5.5a Ustava BiH piše da, citiram „nijedan entitet ne smije prijetiti ili upotrijebiti silu protiv drugog entiteta, a ni pod kakvim okolnostima Oružane snage jednog entiteta ne smiju ulaziti na teritoriju drugog entiteta ili boraviti na njemu bez saglasnosti Vlade tog drugog entiteta ili Predsjedništva BiH. Sve Oružane snage u BiH, to je termin koji piše u Ustavu, će djelovati u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom BiH“, što nije sporno, ali je ovdje sporno što je neko nametnuo Armiju odnosno Oružane snage BiH i srušio, naravno, ovaj Aneks, odnosno član Ustava. Sve najvažnije odredbe Ustava, srušili su Bošnjaci uz asistenciju stranaca. BiH nije ustavna zemlja, ona je zemlja u pokušaju Bošnjaka koja nikada neće biti, zato je da razgovaramo i da se razidemo na miran način. Njihova iluzija, kako BiH pripada njima i u Trebinju i u Širokom Brijegu i u Novom Gradu je apsolutna iluzija, ali i jeste teško razgovarati sa onima koji imaju iluziju. Oni ostaju u svojoj iluziji. Džaba, realnost. Hoćete da kažete da vladate u Trebinju, ma nemoj? A gdje ste u Trebinju? Ja vas ne vidim tamo. Ja znam načelnike i gradonačelnike, možda imate neki paralelni sistem vlasti? BiH nema budućnosti. BiH treba da pokuša još jednom da dogovori, zato ću predložiti neke stvari, a prije toga ću reći još nešto. Sud i

---

Srušili ste gospodo Bošnjaci Ustav u svim elementarnim odredbama koje Ustav predviđa.

Tužilaštvo su sredstvo terora u BiH prema srpskom narodu. Molim ovaj Parlament, da usvoji ovu rečenicu kao definitivno istorijsku i tačnu.

Presude prema Srbima koje su donesene govore o tome da su Sud i Tužilaštvo isključivo formirani da bi presuđivali Srbima i napisali lažnu istoriju protiv Srba i to se najbolje vidi kroz presude koje su bile za naše ljude koji su učestvovali u

našem Odbrambeno-otadžbinskom ratu. S druge strane, muslimani nisu presuđivani, ali onda i kada jesu, sve je to zakašnjelo.

Bio sam neki dan u Sijakovcu, tamo je ubijeno devet ljudi. Iz jedne porodice Zečević ubijen je otac i tri sina na mjestu. Samo su nekako uspjele da jednog od njih presude 10 godina. Sramnih

deset godina, a Srbima smo na prisustvo na teritoriji u blizini od nekoliko kilometara gdje se dešavalo mjesto zločina, presuđivali su doživotne zatvore. Molim vas, Narodna skupština Sud i Tužilaštvo BiH, smatra mjestom terora prema Srbima i Republici Srpskoj. Potrebno je da imamo to kao dio istorijskog pamćenja koje ćemo upotrijebiti u nekim vremenima koje dolaze. Ali evo, oko ove četiri ustavne odredbe, jasno se definišu dva entiteta i tri konstitutivna naroda, Dejtonska BiH, jedistvena struktura koja je trebala i mogla da funkcioniše da nije bilo intervencionizma međunarodne zajednice, a i olako prihvatanje Bošnjaka da ih navuku na ovu priču i mogućnost da izgube sve, a obično tako biva. Kada ne želite da budete realni, onda ćete izgubiti sve. Bošnjaci perspektivno mogu da žive na ovih 25% i to je dovoljno i ne treba im ništa više. Zašto bi oni bili oni koji bi nama širili neku vrstu torture i u ime čega, u ime BiH? Odbijamo da prihvatimo torturu u ime BiH. Imate svoji 25 % niko vam ne spori. Vaš nije ni Novi Grad, ni Kozarska Dubica, vaše nije ništa. Nasilje međunarodnog faktora ste nam nametnuli na međunarodnu granicu i međunarodne snage na granici, ali vi morate da računate da će i to proći i da ćemo dočekati trenutak da ćemo se od vas odvojiti i da zato nije ponuda ni ta EU niti bilo šta drugo. Dakle, vidim da si malo ciničan Salkiću. Da, naravno, imaš pravo na to, da zašto, ne. Vjerovatno ste uvjereni da vi igrate ozbiljnu igru, a da smo mi glupaci, da naravno. Eto ne slažem se sa tobom zato što se pokazalo iz niza razloga da nije tako, ali za ono što ću se ja boriti g. Salkiću, jeste da ti uvijek budeš slobodan i da možeš ovdje da sjediš i da iznosiš svoje mišljenje čak suprotno onome što

ja mislim ili bilo ko u ovoj sali. Zato je to važno da možeš da učestvuješ sa nama, zato ako živiš na prostoru Republike Srpske, da imaš jednaka prava kao svi mi ovdje, ali ja govorim kao većinski dio, dramatično većinski dio one Republike Srpske koja vas ne želi jer sve što činite činite da biste podvalili srpskom narodu.

Presude prema Srbima koje su donesene govore o tome da su Sud i Tužilaštvo isključivo formirani da bi presuđivali Srbima.

Bio sam neki dan u Sijakovcu, tamo je ubijeno devet ljudi. Iz jedne porodice Zečević ubijen je otac i tri sina na mjestu.

Osnovna želja muslimana u BiH, jeste da putem međunarodne zajednice, napravite (?) koji će biti održiv putem sile i nasilja me-

---

Jedini cilj Bošnjaka, muslimana jeste da podjarme Srbe na ovim prostorima .

đunarodne zajednice računajući da će jedan dio Srba iseliti sa ovih prostora zato što neće pristati da žive pod torturom. Možda nekome djeluje da Milorad Dodik svašta lupa ili da Milorad Dodik

ne govori ili govori nešto iz nekog svog razloga. Da govorim nešto iz svog razloga vjerovatno bi se povukao pa se ne bi dodatno isticao, ali ću vam reći da ono što mislim, duboko vjerujem i duboko znam kao čovjek kojem je ovo društvo omogućilo da se školuje i da nauči da uči i da vidi i da prepozna, duboko vjerujem da sam u pravu u svemu što govorim. Jedini cilj Bošnjaka, muslimana jeste da podjarme Srbe na ovim prostorima i da im se osvete tako što će ih raseliti, a ono ostalo staviti pod svoju upravu i to hoće da urade putem centralizacije institucija BiH i mi takvoj strukturi ne možemo više da vjerujemo, bar što se mene tiče. Poslije još jednog pokušaja vidjećemo na koji način je to moguće. Želim da kažem da samo više nacionalne države mogu da postoje opstaju na precizno utvrđenoj podjeli vlasti između konstitutivnih naroda i to je BiH dobila Dejtonskim sporazumom, ali to je sve urušeno. Danas više BiH postoje van Ustava nego što je ustavne. Znači, to je vanustavna BiH koja ovo radi, a šta nam rade ovi stranci ili pak EU.

Evropska Unija izdaje saopštenja o svojoj zabrinutosti i traži da mi poštujemo njihova saopštenja kada recimo uvode neke sankcije Rusiji ili ne znam kome drugom, oni očekuju da mi slijepo pratimo njihova saopštenja. Oni su dakle sebi dozvolili da ih preuzme Stejt Department i da vode sve politike u BiH. Bosna i Hercegovina, dakle, od bilo kakvog značaja za SAD koje su ionako opterećene zanačajnom krizom, (...) ratom u Ukrajini, ratmu Izraelu protiv Palestinaca, u Gazi, Libanu, Siriji. Zategnutim odnosima s Kinom zbog Tajvana. Državni sekretar SAD-a skakuće kroz krizna žarišta gurnute u bezuspješne misije i razgovore, ne

---

Želim da kažem da samo više nacionalne države mogu da postoje opstaju na precizno utvrđenoj podjeli vlasti.

---

uvažavam kao što je to bilo i prije i to je slika jedne Amerike koju sada gledamo. Dakle, štetočinstvo, to je današnja politika prema BiH i ona najviše udara na BiH i na unutrašnje dogovore. Ne treba govoriti koliko su puta upravo stranci srušili domaće dogovore i to se nedavno isto tako i dešavalo. Glavne štetočine su iskompleksiran ambasador Majkl Marfi i njegov prijatelj

Džejsms O'Brajan koji je došao u BiH samo na nekoliko sati da bi podržao Marfijevo djelovanje za razarajuću BiH i zamislite, taj koji se zalaže za BiH održao je predavanje i tajni sastanak s muslimanima i rekao šta treba da rade. Na fakultetu političkih nauka nije bilo nikoga ko nije bio federalni aktivista. Onda im je rekao:

Šta nam rade ovi stranci ili pak EU.

„Šta je vama, šta se bojite Dodika, imate nas iza sebe! Neću više da slušam da se vi povlačite iza svega toga“!

To je ono što je on njima rekao! Dakle, taj Džejsms O'Brajan je i javno slagao da je on pisao Dejtonski mirovni sporazum, a bio je potrčko koji je bio na dvadeset treće mjesto liste onih koji su učestvovali, nosio je torbe onim svojim šefovima. A sada pokušava da on se predstavi neko ko je tu nešto važi. Čudan je vazalni odnos EU prema SAD-a u ovom trenutku. (...) povlađujući je o izlasku iz krize po svijetu na granicama ili blizine EU. Tako je bilo i s arapskim proljećem, koji su insistirali i rušili vlasti u Tunisu, Libiji, Egiptu i Siriji koji su činili SAD. Od tih država su napravljene krhotine, a da vojska u Egiptu nije preuzela vlast i otklonila muslimansku braću, razorile bi se najvažnije zemlje arapskog svijeta. Izazivanje rata u Siriji i pokušaj rušenja predsjednika Bašara al-Asada, zaustavila je Rusija pokazujući da SAD mogu ratovati samo s slabijim. Ni to im nije uvijek uspijevalo, pokazali su talibani u Afganistanu koji su ih najerali da bjesomučno bježanje iz Afganistana i provlačenja u neredu i ostavljanju ogromne tehnike koja vrijedi nekoliko milijardi. Nakon Arapskog proljeća, krenuli su milioni izbjeglica, zamislite nego SAD, već u Italiju, Francusku, Njemačku, Veliku Britaniju, Švedsku, Finsku i mnoge druge evropske zemlje, gaze već i preko nas i pokušaju da nas ovdje zadrže i u nekom drugom budućem vremenu promijene konfiguraciju nacionalnog sastava stanovništva. Izuzetak je bila Mađarska, koja je u početku napadana da vodi nehumanu politiku prema emigrantima, ali to je bio odgovor na politiku u skladu sa međunarodnim mađarskim, nacionalnim i državnim interesima. Ko je vodio ustupak u Ukrajini na Majdenu u rušenju izabrane vlasti uvodeći tu zemlju u kaos i raspad. Brutalno je koristeći kao topovsko meso u ratu koji ne može da se dobije. Opšte je poznato mjesto da je sin predsjednika SAD imao opsežne biznis operacije u Ukrajini i da su one bile ugrožene. Zbog toga je sam Bajden od-

---

Čudan je vazalni odnos EU prema SAD-a u ovom trenutku.

---

lučio da se obračuna i s Ukrajinom i s Rusijom jer su poslovno doživjeli krah na prostoru Ukrajine. O tome da sam u pravu govorim činjenica da se sada vodi postupak u kome sin Bajdana po-

---

Nakon Arapskog proljeća, krenuli su milioni izbjeglica,

---

kušava da kaže da je njegov otac ništa nije znao. Nije znao ništa osim toga što je poslao oružje i naoružanje u Ukrajinu da gine tamo jedan narod,

jedinstven narod Ukrajine i Rusije. Natjerali su EU da slijedi takvu politiku u korist vlastite štete koje je evropske ekonomije odvuče u recesiju, brojne štrajkove, nestabilnosti, pad životnog standarda, svih stanovnika. Srušili su gasovod Sjeverni tok 1 i 2 koji su omogućili jeftini ruski gas kao pogon razvoja ekonomije prije svega Njemačke, a onda su Evropu primorali da kupuje daleko skuplji gas, SAD-a i drugih zapadnih zemalja. Pri tome, Njemačka spoljna ministarka Analena Berбок izjavljuje da nju ne zanima šta misle njemački građani (...)koalicije čiji je ona pripadnik i koja se pokazuje kao najlošija vlada koju je ikada Njemačka imala. Amerika, napravi probleme i uvali Evropu da se nosi s nerješivim problemima emigranata, skupog gasa, davanju ogromnog novca za nepotrebni rat u Ukrajinu, koji se vodi s Rusijom, započet nakon dugogodišnjih upozoravanja Rusije o izigravanju sporazuma „Minsk 1 i 2“, za koje je Angel Merkel i Fransoa Orland koji su bili pregovori oko ovih sporazuma, javno rekli da su ih potpisali da se ne bi proveli i omogućili Ukrajinu da kupi neko vrijeme. Kakve su to politike i kakvi su to državnici jer i kada je EU još 2013. godine garantuje formiranje zajednice srpskih opština na Kosovu i Metohiji, da bi se svih ovih godina dozvoljavalo i dozvoljava terorisanje Srba na tom otetom dijelu države Srbije. Članice UN-a, laž je sve do laži i ne možemo ništa da vjerujemo, ni Satleru ni bilo kome koji uporno i kontinuirano lažu i pokušavaju uvijek da nam podvale nešto što samo njima odgovara. Zato i danas zvone riječi koje su se mogle čuti u ranijem nekom vremenu, a to je da je Evropa riječ koja laže i mogli smo to da vidimo mnogo puta do sada. SAD, Velika Britanija, Kanada i Austrija i Novi Zeland kao anglosaksonske zemlje poznate pod nazivom „5 očiju“, su svijet

---

Srušili su gasovod Sjeverni tok 1 i 2,

---

za sebe. Kada se konačno podigne zid na granici između SAD -e i Meksika, biće to pet ostrvskih

država koji su od Evrope i drugih svjetskih problema odvojeni i fizički i EU se nama nudi i kaže da treba da budemo članica te EU-e. Da li imamo pravo da pitamo, kako će izgledati Evropa kada mi damo svoj suverenitet. Da li vi mislite da treba da pod-

legnemo samo prići o tome, zašto ili može da samo nam šalje neku pomoć ili da podržava projekte. Uvjeravam vas, da postoje mjesta na kojima Republika Srpska može da obezbijedi adekvatna sredstva kao alternativna, samo imamo problem transfera. Jer upravo Amerikanci pokušavaju, da spriječe svaki transfer prema Republici Srpskoj i

---

Kakve su to politike i kakvi su to državnici,

---

prema ovom prostoru, ali to će proći! Evropa i Amerika, nisu više finansijski centri moći, neki su to drugi. Dakle, kada vidite šta Evropa radi ovdje. Postavite pitanje, zašto je prihvatilo da Kristijan Šmit, Marfi koji pokušavaju da očuvaju svoje položaje, prij svega Šmit s svojih 25 hiljada eura koje prima mjesečno. On pokušava da nam ovdje šalje svoja rješenja. Iskreno, ne znam da li bi bio takav nečovjek da bih za tih 25 hiljada mogao da radim ovo kako je to fino nabrojao ovdje Stevandić protiv tako široke koalicije, protiv njega, ali eto On smatra da treba. Oni koji ga susreću po Sarajevu kažu da je prolupao. Kaže da više ne zna šta radi, kaže da s njim ne može da razgovara, kaže da se dere i više kao najobičniji idiot po tim zatvorenim kuoloarima i to čujem od ljudi iz Sarajeva koji se redovno sastaju s njim. Ne znam da li je tako, ja ga nisam vidio u toj njegovoj lažljivoj formi u kojoj on predstavlja da jeste visoki predstavnik. Čak, šta više, nedavno, je pokušao ponovo da se negdje susretne i da možda nešto progovori, naravno, to nije bilo moguće. Neće biti moguće ni u budućnosti! U svakom slučaju, mislim da je krajnje vrijeme, da predložim nekoliko stvari. Imajući u vidu da sve ovo što je bilo potrebno po meni, je da se kaže, predlažem da pokušamo relaksirati ovu situaciju u BiH, na sljedeći način! Da se od strane kolonijalne uprave, ponište sve odluke lažnog Šmita u roku od sedam dana. Ukoliko se to ne uradi, da naši predstavnici zakažu Parlamentarnu skupštinu BiH i da ta skupština proglasi nedozvoljenim i ništavnim odluke lažnog Šmita. Da zabrani organima BiH u primjeni tih odluka. Da proglasi sajt OHR-a ne prihvatljivim i neantizakoničnim na mjesto objavi akata. Da Parlamentarna skupština zabrani Službenom glasniku BiH da objavljuje akte stranaca i njihovih organizacija. Nakon toga, na istoj sjednici, (...) Parlamentarne skupštine da se donese Izborni zakon BiH s svim tehničkim poboljšanjima koji bi se primjenjivalo

---

Uvjeravam vas, da postoje mjesta na kojima Republika Srpska može da obezbijedi adekvatna sredstva kao alternativna, samo imamo problem transfera.

---

odmah u ovim izvorima i razvlastio CIK, kao paradržavni institut i organizacije i da se na taj način stvar relaksira i da se CIK

svede na ono što on zaista i jeste. Da Parlamentarna skupština, posljednjim aktom, potvrdi da ustavno određenje da jedino mje-

---

Da Parlamentarna skupština zabrani Službenom glasniku BiH da objavljuje akte stranaca i njihovih organizacija.

---

sto koje može donositi zakone u BiH za nivo BiH Parlamentarne skupštine da niko drugi nije. Da se utvrdi na toj sjednici po brzi put za približavanje Evropskoj uniji i s jasnim nagovještaje o tome šta treba da se učini. Da se na toj Parlamen-

tarnoj skupštini donese Deklaracija i potvrdi teritorijalni integritet BiH i politički sistem koji je predviđen po Ustavu i da se na taj način pošalje poruka želje za brzom stabilizacijom. Na toj skupštini treba proglasiti neprijateljima BiH američkog ambasadora Marfija, britanskog ambasadora, Šmita i njemačkog ambasadora. Zabraniti im djelovanje u BiH i izbaciti ih iz BiH. Ukoliko se to ne desi, a ja želim da vjerujem, da će bar jedna od ovih stvari da se desi. Predlažem da Republika Srpska odmah obustavi do kraja i da se ne vraća u sistem odlučivanja u BiH. Da budemo prisutni, da ne bi bilo špekulacija kao što je bilo na početku sukoba kada su uvlačili Mirka Pejanovića koji nije imao nikakvog izbornog kapaciteta, da bude član predsjedništva da bi on nešto odlučivao. Da naši ljudi ostani tamo, a da mi ne možemo da odlučujemo, i mi ćemo se nešto naučiti pameti, je li tako! Da sa partijama o kojima se nalazimo u partnerstvu na nivou BiH, odmah suštinski i formalno odmah raskinemo bilo kakvo partnerstvo. Da ponudimo drugim strukturama oko Bošnjaka, recimo oko ovog Salkića, da npravimo određen dogovor koji bi omogućio novo vrijeme, ako hoće. Da Republika Srpska će donijeti Deklaraciju i potvrdiće teritorijalni integritet BiH, nama to nije sporno, ali će potvrditi ustavno uređenje BiH s dva entiteta i tri konstitutivna naroda. Da Republika Srpska odmah, nastavi s provođenje svi dosada donošnje odluke Narodne skupštine, vezano za status Republike Srpske. Da Republika Srpska, se povuče iz Sporazuma o vojsci indirektnim porezima o visokom sudskom i tužilačkom savjetu i svim drugim sporazumima. Da aktivira Zakon o Agenciji za zdravstvo,

---

Da se na toj Parlamentarnoj skupštini donese Deklaracija i potvrdi teritorijalni integritet BiH.

---

za lijekove i druge zakone da donose po hitnoj proceduri koji su već pripremljeni. Da Republika Srpska odmah donese svoj Izborni zakon i da taj Izborni zakon već danas usvoji u formi nacрта

kako bi seogao dogovoriti termin za sveopšti javni dijalog o tom zakonu i da se u najskorije vrijeme on potvrdi i kao definitivni akt. Ovdje ću samo malo upasti, neki mi govore, ovo je navlaku-

ša za tebe, onda će ovaj lažni Šmit će opet poništiti taj Zakon i ja ću potpisati odmah da znate. Dajte mi Zakon, ja ću ga potpisati. Onda ćemo se dogovoriti šta ćemo. Baš mi je drago što je onako relaksiran Salkić. Da Republika Srpska, ukoliko se sve ovo ne desi sada na Uskršnjem saboru koji je dogovoren između Republike Srpske i Republike Srbije insistira na dejtonskoj ulozi Srbije, zemlje koja je garant Dejtonskog sporazuma. Da se Deklaracijom tog sabora proglasi da su Bošnjaci prekršili Dejtonski sporazum. Da Srbija više ne može da stoji iza toga i da je Srbija spremna da na međunarodnim statutima brani Republiku Srpsku i Dejtonski sporazum onako kako to ima kao članica, odnosno kao subjekt međunarodnog prava. U svakom slučaju, možda ima prostora za još neki dogovor između Bošnjaka i Srba i Hrvata. Ono što danas još trebamo uraditi jeste da jasno kažemo da imovina nije tema koja se razgovara i ovaj što laže da neće-hoće. Hoće! Oni sada pokušavaju da pređu ovaj trenutak i čekaju da se mi sada malo povučemo. Oni sada misle i oni znaju da su pretjerali jer nikad nije bilo da je EU na ovaj način reagovala protiv neke mjere međunarodnoga inkvizitora i ako dozvolimo da se izvuku, satraće nas! Zato ćemo mi njih satrati. Jel tako Salkiću! Još jedna mjera, da ova Narodna skupština donese zaključak u okviru ovog razmatranja oko ukupne situacije i da obaveže Vladu da napravi sveobuhvatni program mjera i aktivnostima usmjereni ka modernizaciji i opremanju policije Republike Srpske.

Republika Srpska će donijeti Deklaraciju i potvrdiće teritorijalni integritet BiH, nama to nije sporno, ali će potvrditi ustavno uređenje BiH s dva entiteta i tri konstitutivna naroda.

Zato ćemo mi njih satrati.

Hvala vam!

Predsjednik Milorad Dodik

Republika Srpska je danas bezbjedna

Završavam riječ. Sad mi je drago što sam ostao do kraja da čujem ovog Dončića. Mi njega trebamo njegovati. On je odličan neprijatelj i protivnik. Ne zna čovjek ni pročitati šta mu je Jelena napisala. Izgubi se, zacrvni, eto, ima neko poštenje i onda se postavlja pitanje šta ste završili od škole kad ne znate čitati. Je l' imate nekog školskog druga možda? Je l' imate nekog školskog druga? A da vas pitam, kako to, samo ste Vi borac? Kako to ne izvukoste na ulice te silne vaše koji Vas prate? Da li je tačno da je gospodine Dončiću nadležno Odjeljenje za boračku zaštitu opštine Grada Gradiška promijenilo rješenje i prekategorišalo Vas kao borca, je l' tačno? A znate zašto? Bježali ste od rata i išli ste kao ratnu obavezu nadgledanje branje jabuka po Gradišci, a onda su Vas ovi tvoji snimili, pa su rekli da ste prevarili i onda su Vas prekategorišali, a ianače sjajan, znaš ti svašta raditi, mimo zakona retroaktivno isplaćivati plate, pa onda politički se obračunavati, izbacili ste sve kad ste bili predsjednik Skupštine, protivnike vaše političke opcije, pa Vas je sud vratio na posao, oštetili ste opštinu Gradiška za ozbiljan novac, kad ste već tako pošteni, samo da Vam eto nešto malo skrenem pažnju. A kada sam izlazio, mislio sam, da li zaista trebam išta da Vam kažem, Vi ste zaista dobri i Vi u Gradišici ne-

---

Sad mi je drago što sam ostao do kraja da čujem ovog Dončića.

---

koga tamo da povedete? Za Vas je Bistrica velegrad, metropola, Vi tu ne možete ništa da uradite, Vi ste jedan obični manipulant. Prihvatili ste tvrdnju, lažnu tvrdnju Vaše šefice, koja je iznosila

---

Mogli ste biti malo originalniji, malo ne treba mnogo.

---

sve laži i sebe pa i Vas ubijedila. Mogli ste biti malo originalniji, malo ne treba mnogo. Ako hoćeš da se baviš politikom moraš biti originalniji,

a ne trabant. Dakle, izbore je prošli put ocjenjivao OSCE i međunarodni posmatrači rekli da su ti izbori ostvareni u fer atmosferi i da su bili pošteni. Tražili ste izbore, tražili ste prebrojavanje glava i to se desilo, u Federaciji niste se tome suprotstavili i to prebrojavanje je reklo kako stvari stoje. To što je povrijeđena Vaša sujeta, Vaše šefice i zato što je to pokazalo koliko ste u krizi i hipokrizi to govori o Vama. Koliko ste snažni, govori da ste Vi predstavnik te političke opcije, a koliko ste moćni, govori Vaš večerašnji nastup, zaista ste moćni. Ne znate sastaviti pet suvislih riječi da Vam neko ne napiše i da ih ovde Vi pročitate, zato Vi niste nikakav nikakav problem. Uf, pa meni ovi iz Gradiške pričali svašta o tebi, ali ne bih ja sad o tom!. Ja poštujem tvoje uvjerenje, pa i ono što si bio u Vojsci Republike Srpske. Da, tačno, ja sam bio teritorijalna odbrana opštine Laktaši, još u vrijeme kada sam bio poslanik i bio sam komandir čete teritorijalne odbrane i imao sam ratni raspored koji je bio određen još u Hrvatskoj, a onda su rekli pošto sam bio poslanik da imajući u vidu taj razvoj situacije onda sam prebačen na aerodrom i tamo sam bio komandant čete Vojne policije kao poručnik iz Bileće koji je bio poslanik, jedini mobilisan od svih poslanika koji je SDS mobilisao samo mene i možete da vidite radne naloge kada smo u to vrijeme odlazili na neke aerodrome, sad da ne govorim u Hrvatskoj izvlačili opremu, a oni koji su bili tad iz SDS-a predvođeni nekim ljudima iz Laktaša dok se mi vratimo iz Udbine ili sa Bihaća, oni sve pokradu, mi dođemo i nigdje ništa nema. Čak smo aktiviste SDS-a hvatali po kukuruzima kako krađu karozin iz aviona i onda nekoliko puta ih dovodili kod komandanta tada Kukobata koji ništa nije poduzeo, pa

---

Ako hoćeš da se baviš politikom moraš biti originalniji, a ne trabant.

---

smo na kraju odlučili da ih malo preispitamo kukuruzima, pa se nikad nisu smjeli žaliti na ono što su dobili tada, a Milorad Dodik je tada kao komandir čete Vojne policije bio i na nekim rati-

štima oko Sarajeva. Onda u jesen '93 godine Narodna skupština Republike Srpske je donijela odluku da svi poslanici imaju raspored u Narodnoj skupštini. Ja nisam bio na toj Narodnoj skupštini

i saznao sam za tu odluku jednog jutra kada je Kukobat i drugi koji su rukovodili aerodromom, o tome me obavijestili i tražili od mene da napustim dužnost. Nekima od njih to je i odgovaralo jer je Milorad Dodik sprečavao neke stvari i Milorad Dodik je omogućio da kada je aerodrom bombardovan i oštećena pista, da sa malo onog nekog svog tada privatnog biznisa 90.000 maraka pokrije štetu i plati betoniranje oštećenih staza da bi avioni Vojske Republike Srpske mogli da idu u ratne operacije. A to ništa ne znate je l'? Vi ste se samo sprdali sa Miloradom Dodikom. Evo, da dam neku završnu riječ drago mi je što smo vodili dijalog, drago mi je što smo razumjeli da je ta situacija koju imamo sada, takva kakva jeste, drago mi je što skupštinska većina pokazuje potpunu odgovornost i drago mi je što sam saznao da nekoliko poslanika imaju u sebi društvene i političke odgovornosti da razgovaraju i vode dijalog. Možda ste mislili da ćemo slušati Vaše nebuloze i laži, ali evo desilo se drugačije. Ovo nije bilo potrebno ni Vama ni nama, ali računajte na sljedeći put, koliko god nama ne trebalo i mislim da je javnost mogla da vidi sve stvari. Ovo je težak trenutak na globalnom nivou razvoja odnosa i tačno neko je ovdje dobro rekao da je Republika Srpska, jeste u negativnom kontekstu se pominje u Sjedinjenim Američkim Državama, ne znaju šta će kao navodno nešto s nama. Sjedinjene Američke Države funkcionišu na bazi lobiranja i plaćanja za lobiranje. Republika Srpska je pokušala da to obezbijedi ranije, napravila jedan veliki, a ne možete bez velikog, lobističkog ugovora sa grupom u Americi, a onda smo nakon dva mjeseca obaviješteni da se prekida ugovor s nama jer je grupa zemalja i firmi koji dolaze iz arapskog svijeta rekla da će svoje ugovore koji imaju s tom lobističkom firmom Kvin Gilespi povući ako nastave i dalje da lobiraju za Republiku Srpsku, što je ta firma Kvin Gilespi to i prekinula i mi smo ostali na nižem stepenu lobiranja. Shvatajući kako funkcioniše Amerika, mislim da smo svi skupa kao nacija i narod pogriješili što se nismo usmjerili na to pitanje i nismo uspijevali da prodremo do značajnih centara moći odlučivanja u Americi i zato se nalazimo u negativnoj konotaciji, jedan od. Drugi razlog, preko četiri stotine ljudi američkoj administraciji promijenilo se na raznim nivoima rukovođenja za vrijeme rata u BiH. Svih njih 400, predvođenih Klintonom

---

Drago mi je što skupštinska većina pokazuje potpunu odgovornost i drago mi je što sam saznao da nekoliko poslanika imaju u sebi društvene i političke odgovornosti da razgovaraju i vode dijalog.

Ovo je težak trenutak na globalnom nivou razvoja odnosa.

---

i njegovim predsjednikovanjem, napravilo je svoje karijere na ste-

---

Amerika kao moćna zemlja danas se više ne bavi pitanjima na način kako se bavila ovim prostorom, time se bave trećerazredni političari, oni koji su napravili karijere na ovome.

---

reotipu o krivim Srbima i kao što znate i možete da primjetite da smo imali relativno mirno razdoblje dogovora na nivou BiH uvijek kada su u Americi bili republikanci za vrijeme Buša i za vrijeme Trampa, a uvijek kada se pojave i vrate demokrate ta stvar se dodatno usložnjava. Demokrate su se vratile kroz Bajdena i demokrate su

vratile mnoge ljude koji su bili skrajnuti za vrijeme administracije republikanaca i vratili su narative koji su sada prisutni od strane Amerike. Amerika kao moćna zemlja danas se više ne bavi pitanjima na način kako se bavila ovim prostorom, time se bave trećerazredni političari, oni koji su napravili karijere na ovome. Ljudi koji su napravili karijere na lažima i stereotipima o Srbima su Majkl Marfi, Eskobar, O' saliven i grupacija tih ljudi koji su bili asistenti tada vladajućim i važećim nosiocima vlasti u Sjedinjenim Američkim Državama. Ti ljudi su nam vratili narative koji su bili prisutni za vrijeme njihovog asistiranja i vratili su te narative u nastojanju da ono što ste mogli da čujete još ranije od ove Hilari Klinton koja je rekla da treba da se vrati u Bosnu i završi nezavršeni posao, lažući kako je bježala na tuzlanskoj pisti od snajpera, a bila je godinu i po dana nakon rata u Tuzli. Njima priliči da lažu i lažu i ovi sada. Naravno, da su oni kad tome dodate jer smo mi u ovom vremenu pokazivali kontinuirani otpor devastiranju Dejtonskog sporazuma i pozicije Republike Srpske i suprostavili se administraciji demokrate onda je jasno da demokrate pokušavaju da uzvrate. Oni su tumačeći Dejtonski sporazum skrnjavili našu poziciju. Oni smatraju da je Republika Srpska slučaj koji nije trebao da se desi i da taj slučaj treba da nestane kroz priču o centralizaciji BiH i razgradnju naše autonomije. Taj njihov pristup ide zatim da se sad pojača, imajući u vidu činjenicu da su globalni

---

Ljudi koji su napravili karijere na lažima i stereotipima o Srbima su Majkl Marfi, Eskobar, O'Saliven i grupacija tih ljudi koji su bili asistenti tada vladajućim i važećim nosiocima vlasti u Sjedinjenim Američkim Državama.

---

odnosi i te kako uslovljeni i te kako problematični, Markoviću i da su oni na globalnom nivou poprimili opseg trećeg Svjetskog rata na ivici. U tome je, Republika Srpska uspjela da napravi i odobri neke kontakte sa nekim strukturama i mi smo ponosni na to. Jednako kao što se Republika Srpska nalazi u negativnom kontekstu demokratske administracije, isključivo demokratske admini-

stracije, za koju vjerujemo da bi mogla da izgubi na ovim izbo-

rima u Americi da dođe Trampova administracija i zato ćemo je podržati u narednom vremenu i mi to ne krijemo. Ja to ne krijem i vjerujemo da ćemo do kraja godine imati neku vrstu relaksacije, ali se sada bukvalno nalazimo, što se tiče demokrata, u situaciji ko živ ko mrtav do Nove godine. Ja nisam spreman kao predsjednik Republike, ni moja ekipa kao što ste vidjeli i ja zajedno sa s njima, da promijenim politike očuvanja Republike Srpske i privrženosti saradnje sa Srbijom. Dakle, jednako kao što smo negativni momci na vašingtonskim kuloarima i kongresima pozitivni smo na nekim drugim destinacijama. Ja sam ponosan što predvođeci ove ljude imamo dobre odnose i razumijevanje sa Ruskom Federacijom i za razliku od, Dončiću, vaše predsjednice koja se zaklinje javno da nikada neće sresti se sa Putinom, a nema ni prilike da se sretne, ja sam ponosan na činjenicu da to činim veoma često i sretan sam što naša Parlamentarna delegacija na kojoj Vi niste htjeli da idete, je li, imala priliku da napravi jedan istorijski pomak koji je vezan za činjenicu da gotovo rijetko se dešava da pred prepunom Dumom se obrati bilo ko, a obratio se naš predstavnik Parlamenta, i to je ozbiljna i snažna politička činjenica, nezaobilazana u političkom razmatranju naših uspjeha i neuspjeha. Naravno, da su Amerikanci to smatrali i ono što ja činim i što čini i naša delegacija i što činimo svi, neposlušnoću koja treba da bude kažnjena. Stalno razmišljam, da li i dokle bih se eventualno moglo i da li činimo štetu?! Ne! Ne! Našom politikom mi držimo Republiku Srpsku iznad vode, u političkom smislu i Republiku Srpsku spašavamo do vremena u kojoj ovi ne mogu da razumiju da se ovo dešava, 32 godine postoji Republika Srpska! To je više nego mnogi drugi državni oblici koji su bili na prostoru bivše Jugoslavije. Mnoge kraljevine, carevine ili ne znam ni ja koje vrste organizacije, a uvjeren sam da ćemo nadživjeti i drugu Jugoslaviju i da ćemo ostati trajna kategorija. Republika Srpska je poznata po svom nastojanju da Dejtonski sporazum afirmiše. Nama nije data prilika. Ovi koji krive nas za Dejtonski sporazum i kršenja, apsolutno lažu. Republika Srpska nijednom nije pozvala na bilo kakvu eskulaciju sukoba, ali niko ne može da ne kaže da politički Bošnjak, značajan dio njih, ne žele političku, odnosno, ratnu osvetu i to gledamo! Pokušavaju da to (...) kroz priču o sudo-

---

Ja sam ponosan što predvođeci ove ljude imamo dobre odnose i razumijevanje sa Ruskom Federacijom.

Našom politikom mi držimo Republiku Srpsku iznad vode, u političkom smislu i Republiku Srpsku spašavamo do vremena u kojoj ovi ne mogu da razumiju da se ovo dešava, 32 godine postoji Republika Srpska!

---

vanju koja se dešava i mi moramo da budemo spremni za tako nešto, ali moramo da budemo spremni i na donošenje nekih važ-

---

Niko danas nema u Srbiji da može da očuva stabilnost Srbije osim Vučića.

---

nih odluka. Dakle, taj dio američke strukture, danas je došao do toga da na pitanje BiH, i u značajnoj zavadi s jednim dijelom zemalja Evropske unije. To nije malo postignuće. Gledali smo sada

oko ovog Šmita koji je to nametnuo, da su samo Velika Britanija, Amerika, što je bilo i očekivati kroz Marfija koji je takav kakav i jeste, bila samo potpomognuta Njemačkom i nijedno drugom zemljom Evropske unije da se ovo desi, ali ne smijemo da budemo zadovoljni. Ono što je pogriješila kancelarija Evropske unije je zato što je dala saopštenje i sljedeći put nastavila po starom. Istog trenutka, nastavila tražeći ponovo iste reforme i tražeći ponovo da Republika Srpska da nešto. Zato smo došli do ovog trenutka koji je akumulirao nekoliko važnih procesa. Hoće neko da kaže da Vučić vodi pogrešnu politiku ili je dosljedan u očuvanju Kosova u sastavnom dijelu Srbije?! Hoće neko da kaže da je Vučić izdao?! Vučić se borio, ali to nije dovoljno i dalje su ataci na Srbiji. Dalje, stranci kada vide maestralnu pobjedu koja je ostvarena u okviru Vučićevog bloka, i partije, sada žele da problematizuju lokalne izbore na nivou Beograda. Naš nacionalni interes Republike Srpske je da vlast koja je na Republici dominantna, da bude dominantna i u Gradu Beograda. Kako bi Srbija ostala stabilna i mirna i usmjerila se kroz razvoj. Niko danas nema u Srbiji da može da očuva stabilnost Srbije osim Vučića. Svidjelo se to kome ili ne, to je tako! Uz poštovanje svo spektra demokratskih procesa koji se nalazi u Srbiji, Vučić je jedini koji može da obezbijedi stabilnost Srbije i garant njenog ustavnog položaja i bezbjednosti. Njegovi ljudi i On su oni koji razumiju Republiku Srpsku i oni koje žele da je očuvaju. Prva vlast koja je od Srbije, stavila u svoja strateška opredjeljenja da je Republika Srpska državni i nacionalni interes Srbije u prvoj vlasti u kojoj je On, predsjednik Vučić predvodi.

Danas su ta Srbija i taj Vučić opasno napadnuti. Oni se krive za sve i svašta. Jednako kao i Republika Srpska i to se ne može odvojiti.

Danas su ta Srbija i taj Vučić opasno napadnuti. Oni se krive za sve i svašta. Jednako kao i Republika Srpska i to se ne može odvojiti. Zato smo odgovorni političari, dogovorili se da organizujemo saborovanje za vrijeme Vaskrsa i donesemo važne odluke. To je dio onog okupljanja koji treba

da ima istorijski značaj i to je dio našeg odgovora na ovu situaciju. Republika Srpska je danas bezbjedna. Republici Srpskoj kao

što se mogli vidjeti iz divno složenih podataka na našeg ministra policije, uspješno djeluje i rade. U Republici Srpskoj ima manji opšti stepen kriminaliteta nego u Njemačkoj. Uzmite podatke pa vidite! Nema zemlje s nulti stepenom opšteg kriminaliteta, a Republika Srpska nema organizovanih bandi i nema reketaških grupa po našim

---

Republika Srpska je danas bezbjedna.

---

gradovima i našim selima. Nema to ni u Banjaluci, jednako kao što nema ni u Bijeljini, nema u Istočnom Sarajevu, gdje je bilo opasane kriminalne grupe koji su ubijali, dio egzekucije, nekada vladajućeg SDS-a. Nema tako jednostavno ni u Trebinju gdje samo prije desetak godina niste mogli da parkirate nijedan automobil, a da vam to ne ukradu za pola sata ili petnaest minuta! Republiku Srpsku smo učinili stabilnom! Republika Srpska u ekonomskom smislu funkcioniše i nema izazova u kojem bi mogli da ugroze njenu ekonomsku stabilnost osim organizovanje podmetanja koje vrši američka administracija ovdje, u nastojanju da obezbijedi mogućnost dotoka i finansijske radnje s drugim zemljama. Republika Srpska ima prijatelje koji mogu da prevaziđu to. Marfi i O'Brajan se javno hvale kako su spriječili sve kanale doturanja eventualne podrške i pomoći u Republici Srpskoj. Mi to znamo da je tako. Njihovi službenici okupljaju naše banke i prijete im sankcijama, a to znači da ih želi da upropasti i to neće stati. Nastavićemo da se mrcvarimo na tom planu, ali laž ne može da bude politika. Ona je uvijek samo laž! Kao što laže Vukanović tako laže i američka administracija koja pokušava da devastira Republiku. Ono što radi Vukanović je patološki i to previlaaazi oblike zdravog razuma. Ja poštujem činjenicu da je On političar i da na taj način ima mogućnost da se politički izrazi, ali ono što sigurno znam da su njegovi zvjezdani trenuci u politici već prošli! Jedna ispravka Radovane, kako si mogao da pogriješiš, nije 50 hiljada maraka nego 50 hiljada eura je bilo u pitanju!

Nebojša Vukanović: Što si dolazio onda da sjediš sa mnom za stolom, klošarčino?

Predsjednik Milorad Dodik: Ja ispravljam predsjednika Vlade, tebi nisam ništa rekao! Ispravljam predsjednika Vlade!

U Republici Srpskoj ima manji opšti stepen kriminaliteta nego u Njemačkoj.

Nenad Stevandić: Vukanoviću, nema dijaloga! Kada ste pričali, niko Vam nije smetao i niko nije dobacivao! Zaboravite kafanske trikove i pustite da predsjednik završi!

Predsjednik Milorad Dodik: Nisu kafanski trikovi, evo ja tačno potvrđujem! Gospodin Vukanović je sjedio u restoranu ove skupštine i ja sam naišao i vidio da sjedi s nekim društvom i pri-

---

Da se vratimo ozbiljnijim temama, ti si neozbiljan ionako!

šao sam i rekao je li slobodno, u nastojanju da pričamo? On je rekao da nije! Ja sam se okrenuo i rekao, hvala i otišao odatle! Tačno je bilo tako!

Bravo, majstore! Jesi li primjetio kako sam bio kulturnan? Fino si rekao nije slobodno i ja sam se okrenuo i otišao! Jesi li normalan, bolan, vidiš da sam bio kulturnan! Bila je slobodna stolica, samo da znate, ali on je uživao u toj svojoj sitnoj (...) priči kako je On Dodika odbacio, pa evo uživaj, ja kažem da jesi! Svaka ti čast! Stvarno treba imati kuraži! Eto vidiš da ti ništa nije falilo! Vjerovatno i sljedeći put kada budeš negdje sjedio, prići ću i pitati, da li želiš neku vrstu razgovora, ne?!

Nebojša Vukanović: Ne!

Predsjednik Milorad Dodik: Odlično! Zato ću ja tebe stalno pozivati na revolt zato što nećeš, a kada budeš htio onda ću se ja zamisliti! Možda ja neću htjeti! Da se vratimo ozbiljnijim temama, ti si neozbiljan ionako! Ostalo je da odgovoriš na silna pitanja koja nisi odgovorio na svojoj izdajničkoj i podaničkoj podršci u kojoj imaš od strane Amerikanaca i nama prodaješ, **(predsjednik se okreće iza sebe i traži papir na kojoj piše o izdajnicima)** to se odnosi na njega najbolje! On priča primamljivo za narod. On je taj koji bi nešto, znate, kao prilagodio se narodu, a u suštini, ima samo jedan cilj! Destabilizaciju i uništavanje. Onda bi krivio Milorada Dodika! Njemu kada bi dali vlast, nedaj Bože, On bi samo krivio Milorada Dodika i sve prodao. E, to si ti! E, takvi! Njegov najbolji drug u BiH je Avdo Avdić. Šef paraobavještajne strukture u BiH i On traži takve tipove! Ne demantova ovih 50 hiljada eura! Svaki put ćemo te pitati gdje god stignem, pitaću te za to! Nije milion nego 50 hiljada, ne znaš ti šta je milion! To što si išao na mene, to ćemo posebno ja i ti vidjeti!

Njegov najbolji drug u BiH je Avdo Avdić. Šef paraobavještajne strukture u BiH i On traži takve tipove!

Nebojša Vukanović: Prijetiš mi?

Predsjednik Milorad Dodik: Ja nisam prijetio, ali ako ti tako shvataš, onda može, ali da ću se vratiti na tu temu, vratiću se i da ću uraditi ono šta ja mislim, uradiću, a ti ćeš to osjetiti! Jer i ti mene nisi pitao kada si pokušavao da napakuješ stvari!

Opet, dakle, u tim okolnostima, dolazi nametanje od kojeg dolazi od lažnog Šmita, pokušaj da nametnu jednu stvar, a to je Izborni zakon! Mi nemamo, ko što vidite ništa protiv toga, da se ta tehnička rješenja ugrade, ali nije moguće obezbijediti da taj Zakon bude usvojen na nivo BiH. Zato što nije problem bio u Republici Srpskoj, ili u vladajućoj strukturi u opozicionoj jeste. Zato što se nisu dogovorili muslimani, odnosno Bošnjaci i Hrvati oko tih rješenja vezano za CIK, i nismo se ni mi dogovorili u dijelu koji se odnosi na CIK jer su Bošnjaci isključivo tražili, evo i ministra i ljudi koji su u tom učestvovali, da se CIK bira isključivo u Predstavničkom domu, a ne u Parlamentarnoj skupštini. Mi smo smatrali da oba doma Parlamentarne skupštine da biraju CIK. Ja mislim da je to u interesu Republike Srpske da to tako bude i tu se zaglavilo, nije da hoće ili neće već tu se zaglavilo! Mi smo rekli da to ne možemo da prihvatimo, i da tražimo da to bira Parlamentarna skupština. Onda, oni su tražili da to bude neka komisija koju će predlagati CIK-u, izabrana od strane Parlamenta, a usput je ova trojka sve dogovarala s ovim lažnim Šmitom, da bi nametnuo da CIK bude... (nedostaje još izjave u obraćanju).

Mi smo smatrali da oba doma Parlamentarne skupštine biraju CIK.

---

2. dio završnog obraćanja predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika u Narodnoj skupštini Republike Srpske

A onda bi krivio Milorada Dodika. Njemu ako bi dali vlast, ne daj Bože, on bi samo krivio Milorada Dodika i sve prodao, e to si ti i takvi znate. E takvi! Njegov najbolji drug u Bosni i Hercegovini Avdo Avdić šef para-obavještajne strukture u Bosni i Hercegovini i on traži takve tipove. (ne razumije se najjasnije)... ovih 50.000 evra. Svaki put ćemo te pitati gdje te god stignem pitati, pitaću te za to. Foliraj se, nije milion nego 50, ne znaš ti šta je milion. 50.000 si nosio. A to što si išao na mene to ćemo posebno ja i ti vidjeti. Ja nisam prijetio ali ti ako smatraš tako može, ali da ću se vratiti na tu temu, vratiću se i da ću raditi ono što ja mislim da ću uraditi, uradiću, a ti ćeš to osjetiti. Jer ni ti mene nisi pitao kada si pokušao da napakuješ stvari. Ali opet dakle u tim okolnostima dolazi nametanje koje dolazi od lažnog Šmita. Pokušaj da nametnu jednu stvar a to je Izborni zakon, mi nemamo kao

---

Ja mislim da je to u interesu Republike Srpske.

što vidite ništa protiv toga da se ta tehnička rješenja ugrade ali nije bilo moguće obezbjediti da taj zakon bude usvojen na nivou Bosne i Hercegovine, zato što nije bio problem u Republici Srb-

---

U tim okolnostima dolazi nametanje koje dolazi od lažnog Šmita.

---

skoj ili vladajućoj strukturi, opozicionoj jeste. Zato što se nisu dogovorili muslimani, odnosno

Bošnjaci i Hrvati oko toga tih rješenja vezano za

Centralnu izbornu komisiju i nismo se ni mi dogovorili u dijelu koji se odnosi na Centralnu izbornu komisiju, jer su Bošnjaci isključivo tražili, evo ministra, evo ljudi koji su u tome učestvovali, da se Centralna izborna komisija bira isključivo u Predstavničkom domu, a ne u parlamentarnoj skupštini, a mi smo smatrali da oba doma trebaju, oba doma Parlamentarne skupštine da biraju Centralnu izbornu komisiju. I ja mislim da je to interes Republike Srbije da to tako bude i tu se zaglavilo. Nije to hoćemo li ili nećemo, nego se tu zaglavilo i mi smo rekli da to ne možemo da prihvatimo i da tražimo da to bira Parlamentarna skupština, a onda oni su tražili da to bude neka komisija koju će predlagati Centralna izborna komisija izabrana od strane parlamenta, u usput je ova Trojka sve dogovarala sa ovim lažnim Šmitom da bi nametnuo da Centralna izborna komisija bude strukturisana tako da izgleda kao vlada Bosne i Hercegovine. To je jedini organ za koji teže da ga privuku kroz čitavu Bosnu i Hercegovinu na način da Centralna izborna komisija bira svakog predsjednika i zamjenika predsjednika biračkog odbora, a vi znate da je to mikrostruktura u Republici Srpskoj, mikrostruktura. Dolazimo do mjesta u kojem se na jednom mjestu u Sarajevu donosi rješenje da se nešto imenuje u bilo kojem mjestu širom Republike Srpske. U međuvremenu se razgovaralo i o tome i pokušavali su da nametnu da predsjednici izbornih biračkih tijela budu profesionalno angažovani i jedno i drugo smo odbijali i nismo prihvatili. Zato gospodine Dončić nije donešen zakon jer smo mogli da ga donesemo samo pod uslovima koji su ovakvi nametnuti da samo Predstavnički

---

Dolazimo do mjesta u kojem se na jednom mjestu u Sarajevu donosi rješenje da se nešto imenuje u bilo kojem mjestu širom Republike Srpske.

---

dom bira, a vi ste u Predstavničkom domu sa SDA i Trojkom izabrali, usvojili taj zakon to znači da bi vi birali samo to, da se isključi nacionalna komponenta koja se zove Dom naroda, koja bi trebala da da saglasnost za izbor te komisije i umjesto da kažete hvala vam što ste istrajali vi

ovdje napadate kako neko neće. Ali to su samo bili razlozi. Dodatni razlog je zašto se nije ušlo u razgovor zato što muslimani

Bošnjaci i Hrvati ne mogu da se dogovore o izboru člana Predsjedništva koji se treba regulisati donošenjem Izbornog zakona.

Izborni zakoni je sistemski zakon, po rangu najvažniji zakon poslije Ustava. Izborni zakon u svakoj zemlji donosi politički subjekti kroz dijalog, utvrđuju načine i uslove izbora. Samo ovdje se pokušava na jednoj adresi koja nije legalna da se nametne Izborni zakon i da se izborna struktura

u Bosni i Hercegovini zarobi iz jednog mjesta koja se zove Centralna izborna komisija. Usput još da vam kažem, ne znam da li ovdje napisao, Bošnjaci traže da članovi Centralne izborne komisije su doživotni, odnosno da su članovi te komisije do 70. godine života. Pa molim vas to smo trebali da prihvatimo?! Nismo naravno trebali da prihvatimo i zato kao što vidite to je sad sve ovdje nametnuto i zato je od nacionalnog i državnog interesa Republike Srpske da odbije taj zakon. S druge strane ono što sam rekao i uvijek učim, jedan moj prijatelj je nešto stariji od mene, je danas u penziji, ali je pravnik. Bio je pravnik u zemljoradničkoj zadruzi Potkozarje Romanovci, danas je penzioner i kada imam vremena da sjednem kaže mi neki dan: „Mile jer ti ne primećuješ da Bosna i Hercegovina nema nijedan direktan izbor, da člana Predsjedništva biraju Republika Srpska i Federacija, da su izborne jedinice, konačne izborne jedinice su Republika Srpska i Federacija, da delegaciju bira, Doma naroda bira Narodna skupština i federalni parlament, da Savjet ministara se bira tako što Republika Srpska predloži svoje, a Federacija svoje i to se sastoji na jednom mjestu“, kaže: „Zar ne primjećuješ jednu podvalu koju nam vrše“. I molim vas upamtite, nemojte to da ste čuli od Milorada Dodika, to ste čuli od mog dobrog druga penzionera. Kaže: „Zar ne primećuješ da putem Centralne izborne komisije žele da centralizuju izbore“ i tačno. Gdje to ima na svijetu?! Nigdje i zato treba da odbijemo i zato vas molim da budete s nama, ne zbog izbora, nego zbog ove nacije i ovog naroda i ovog statusa ove Republike. I zato smo ovdje vama predočili nekoliko važnih koraka, oni se odnose na ovo što će biti predloženo kroz zaključke. Da još jednom i mislim da je strateški pametno ponudimo i kažemo imajući u vidu

da postoji razlika u međunarodnim strukturama oko ovog što je lažni Šmit uradio, da im ponudimo mogućnost da za sedam dana saniraju i povuku te njegove brljotine i jednu i drugu i treću koju

---

Dodatni razlog je zašto se nije ušlo u razgovor zato što muslimani Bošnjaci i Hrvati ne mogu da se dogovore o izboru člana Predsjedništva koji se treba regulisati donošenjem Izbornog zakona.

Putem Centralne izborne komisije žele da centralizuju izbore.

---

je uradio. Ako me pitate šta očekujem, očekujem da neće, ako kažete a zašto onda predlažemo, e zato što da bi se još jednom de-

---

Da se zabrani organima Bosne i Hercegovine da primjenjuju odluke lažnog visokog predstavnika.

---

maskirali oni koji su nam samo saopštenjem, koje su nam poslali, rekli da su protiv toga, a operativno ništa nisu radili protiv toga. Nakon toga predlažem da na bazi ovih zaključaka obaveže-

mo naše poslanike u Predstavničkom domu i Domu naroda da pokrenu proceduru donošenja održavanja sjednica oba doma na kojima će se predložiti da se donose odluke adekvatne, ako je to zakon, onda je to zakon o ništavosti odluka koje je donio lažni visoki predstavnik i jedni i drugi i treći. Da se zabrani organima Bosne i Hercegovine da primjenjuju odluke lažnog visokog predstavnika, da se zabrani Službenom glasniku ili kako se već to zove na nivou Bosne i Hercegovine da objavljuje ta lica i ukoliko to ne bude da se vratimo ovdje i da zakon koji ćemo danas ili ovih dana usvojiti u formi nacрта Izborni zakon vratimo se ovdje za 15 dana nakon rasprave, oko 15. ili 20. aprila usvojimo taj zakon, Izborni zakon Republike Srpske. Vratimo izvorne, ustavne, dejtonske nadležnosti Republici Srpskoj da bira organe Republike Srpske i da bira lokalne organe. Da formiramo našu izbornu komisiju i na bazi tog zakona raspišemo izbore koje ćemo održati. U međuvremenu je očekivati da će ovaj lažni ponovo suspendovati taj zakon i zabraniti objavljivanje, ali jednako tako očekivati (prekid snimka par sekundi) ... koji će proglasiti taj zakon i da će Službeni glasnik proglasiti taj zakon, odnosno objaviti taj zakon i da će nakon toga postupati organi. Molim Boga da ove dve prve varijante ne uspiju i da nam se vrata u nadležnost ova treća varijanta i da vratimo autoritet izbora. Pokušaće to da spreči, ne znam na koji sve način. Moguće je, kako me upozoravaju, da će meni kao predsjedniku Republike, koji sam navodno po njima ponovio po njima opet neko krivično djelo, kako to pravnici zovu, odrediti neke mjere. OK, ja mjere neću poštovati. Kada donesemo taj zakon Re-

---

Vratimo izvorne, ustavne, dejtonske nadležnosti Republici Srpskoj da bira organe Republike Srpske i da bira lokalne organe.

---

publika Srpska mora da provede izbore po svom zakonu. Te izbore sigurno jedan dio zapadnih zemalja, koji se predstavljaju kao međunarodna zajednica, neće priznati, a šta imamo od toga da one priznaju. Važno je da mi priznamo, na osnovu procedure koje ćemo ovdje usvojiti proglasi-

ćemo izbore svagde tamo gdje su oni provedeni u skladu sa zakonom valjanim i fer i daćemo sertifikate Republike Srpske za

izabrane odbornike u opštinske i gradske skupštine i za izabrane načelnike i gradonačelnike i niko im neće moći da spriječi da obavljaju svoje dužnosti. To što im neće dolaziti neki

---

Kada donesemo taj zakon Republika Srpska mora da provede izbore po svom zakonu.

---

ambasador iz Evropske unije i Amerike, pa i ne znači nešto posebno. Republika Srpska ne može sa te strane očekivati nikakvu dobru nameru i to je plan. Ako me već pitate. U međuvremenu njihove opstrukcije će proizvesti potrebu da se ova Narodna skupština sastane promptno po svakom pitanju. Očekivati je da će ova Narodna skupština morati donijeti Zakon o zabrani primjenjivanja Zakona o Sudu i Tužilaštvu, SIPI, Obavještajnoj službi na prostoru Republike Srpske i da će ova Narodna skupština rehabilitovati ranije zaključke i obezbjediti novac za ljude koji tamo rade u tim službama, da mogu da se prenese u adekvatne institucije u Republici Srpskoj. Ni jednog trenutka ne smijemo zadrijeti ono što je nadležnost Bosne i Hercegovine pod Dejtonskom sporazumu i Ustavu. To su jasno precizirane obaveze člana Ustava koji govore da tamo imaju nadležnosti za tri politike, za tri nadležnosti i šest politika i to ćemo nastaviti dalje da vršimo u okviru Bosne i Hercegovine. Kada donesemo zakon Izborni zakon i ako počne opstrukcija visokog, lažnog visokog predstavnika, a počee, Republika Srpska povlači iz odlučivanja svoje ljude koji odlučuju na nivou Bosne i Hercegovine napušta organe. Ni Parlament, ni Predsjedništvo, ni Savjet ministara, ali neće odlučivati i to je važno i to je naše demokratsko pravo. To znači faktički da će stati ta priča o njihovom bajnom evropskom putu. Ali mi nismo krivi, mi smo izazvani na ovo, ovo je reakcija i ovo nije akcija. Predložiću da Narodna skupština, ovdje vi, razmotrite i donosimo, donesemo deklaraciju o teritorijalnom integritetu Bosna i Hercegovina predviđenom Dejtonski sporazumom, koja je sastavljena od dva entiteta i tri konstitutivna naroda, sa šest politika i tri nadležnosti, koje su predviđene Ustavom i krenuti u povratak i vraćanje nadležnosti koje su nama date Dejtonskim sporazumom. Zamorno, možda negdje i opasno i neće ostati bez određene pritiska, vjerovatno udarca. Malo je onih koji su spremni da uđu u sukob sa Sjedinjenim Američkim Državama i mjerama koje bi oni poduzeli, ali oni već sada to rade. Učinili, ne učinili ništa oni će nastaviti isto. I uvijek su lagali kada stoje iza Dejtonskog sporazuma i uvijek su činili samo ono što je inte-

---

Predložiću da Narodna skupština, ovdje vi, razmotrite i donosete, deklaraciju o teritorijalnom integritetu BiH predviđenu Dejtonskim sporazumom.

Naša politika da zaštitimo kolektivna prava hrvatskog naroda je politika šticejenja i naših kolektivnih prava i što smo mi uradili ništa nije dato, ali mnogo je dobijeno.

---

res bošnjačkog naroda u Bosni i Hercegovini. Naravno da ne očekujem da percepcija i mozgovne aktivnosti koji ima Dončić mogu da razumiju neke politike koje smo vodili i vodimo vezani za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini. Hrvatski narod je devastiran od strane Bošnjaka u političkom smislu i od strane međunarodne zajednice. Kroz poznati proces

uništavanja hrvatske samouprave 2001. godine, devastirano je njihovo rukovodstvo i devastirana su njihova prava. Od tada su promijenjene sve stvari, koje su stavljale hrvatski narod ravnopravno u poziciju u Federaciji sa bošnjačkim narodom i stvoreni su uslovi za majorizaciju. To se Bošnjacima osladilo i oni su krenuli na Srbe i ono što je velika istorijska stečevina - Republiku Srpsku, misleći da to mogu. U momentu kad smo ja i Mihajljica hodali zajedno, jednako smo polemicali žestoko ali kulturno, ovdje ponekad zabavljali narod nekim našim polemikama, tada i on to može da potvrdi Republika Srpska je bila usamljena. Na drugoj strani bili su Hrvati, Bošnjaci i međunarodna zajednica zajedno. Republika Srpska je opšti krivac za sve. Naša politika da zaštitimo kolektivna prava hrvatskog naroda je politika šticejenja i naših kolektivnih prava i zato što smo mi uradili ništa nije dato, ali mnogo je dobijeno. Zoran Milanović je predsjednik Hrvatske, jednako poštuje svoja nacionalna i državna dostignuća Republike Srpske i srpskog naroda. Nema načina ni ti ću ikada zabraniti nekom predsjedniku ni ti mogu, predsjedniku bilo koje države da dođe na prostor Republike Srpske. Da li se slažem sa tim što on nešto kaže ili ne kaže, ne slažem se, ali po mnogim stvarima se i slažem. Predsjednik Milanović je pokazao sposobnost da razumije procese u BiH. Ja kao predsjednik Republike dodjeljujem odlikovanja našim borcima, pripadnicima naših jedinica dodijelio sam svima, pa čak i Poplašenu ja sam dodijelo odlikovanje, jer je bio predsjednik Republike i vjerovatno neko od Hrvata sa Hrvatske

---

Zoran Milanović je predsjednik Hrvatske, jednako poštuje svoja nacionalna i državna dostignuća Republike Srpske i srpskog naroda.

---

i sa prostora Bosne Hercegovine se to ne sviđa, ali to je dužnost predsjednika. I oni su od toga svega napravili politiku što je predsjednik Hrvatske vršio svoju dužnost i njemu to niko ne može zabraniti. To što je to nama nije godilo i meni nije godilo ja sam to njemu rekao, ali to je njemu duž-

nost i to ne može niko da mi zabrani. Ali Zoran Milanović je kao predsjednik veoma jasno evocirao probleme u Bosni i Hercego-

vini i prvi put se desilo da u politici koju smo vodili da Hrvatska koja je članica NATO-a i Hrvatska koja je članica Evropske unije, moram direktno da govorim o tome mada se o tome ne treba govoriti, nije imala opšti napad na Republiku Srpsku. Ni kroz jednu strukturu nije otežala poziciju Republike Srpske. A onda ovaj

---

Zoran Milanović je kao predsjednik veoma jasno evocirao probleme u BiH

---

majstor Dončić, dođe i priča o ovome ili onome, a šta on o tome razumije. Treba ga negdje shvatiti. Zato je važno da danas budemo dio odluka koje su veoma bitne za ovaj narod. I zato je važno da ovo što smo mi kao predlagači današnje sjednice vama predložili kao plan, bude svima jasno i da to bude vlasništvo svih ovdje vas čitavog naroda, a ako treba neke reperkusije na naše reperkusije nek' bude. Ja ne mogu i neću da odustanem od ovoga. Da naravno, bilo je i onih zaključaka koje smo donosili i neke nismo provodili, ali nikada nismo ih povukli. I bilo bi tragično da ovo što je predlagao predsjednik SDS-a, da smo se vraćali ovdje pa rekli a neću. Ne. Ostavili smo mi to, veoma jasno napisano. Ali mislim da je bilo ispravno kada je zapad rezigniran neuspjehom u Ukrajini, spreman da se obračuna sa drugima manjima od sebe, da prihvati i da napravi bilo kakav uspjeh za svoje izbore, da se malo zaustavimo u realizaciji tih zaključaka. Da pokažemo volju to smo pokazali. To nije bilo na uštrb Republike Srpske. Ne razumijem zašto se napadala priča o sukobu interesa. Zakon o sukobu interesa jasno smo odvojili da taj zakon samo tretira ljude izabrane na nivou organa Bosne i Hercegovine. I da samo sud i tužilaštvo može da procesuiru tu strukturu ljudi i da zatiče Republiku Srpsku, koja treba da donese svoj zakon. Taj zakon je više moralnog, a manje nacionalnog karaktera. A slušali smo ozbiljne napade te vrste. Ostali smo dosljedni u nastojanju da očuvamo poziciju vezano za Sud. Sud za koji mi smatramo da je neustavan, ali nažalost on funkcioniše. Zato smo smatrali da je veoma važno da uđemo u strukturu razgradnje monopola koje Sarajevo i strane ambasade imaju u Sarajevu. I došli smo upravo do toga da se to jasno pokaže. Taj monopol koji je on želio da zadrži vezan je za lociranje suda na prostoru Sarajeva ili Istočnog Sarajeva. Zato što niko od sudija iz Sarajeva nema potrebu da pređe i živi u Istočno

---

Ostali smo dosljedni u nastojanju da očuvamo poziciju vezano za Sud.

Sarajevo i zato što je to pod uticajem stranih ambasada daleko lakše nego da imaju to ovdje u Banja Luci. S druge strane, rekli smo da se nadležnosti ne mogu miješati sa onim što je nadležnost

koje donose zakonima Republike Srpske i mi smo donijeli taj zakon, zbog dijela nadležnosti i zbog sjedišta. Sad o njemu nećemo

---

Ako se usvoji ta odluka, nakon toga osporavaće naše političko postojanje.

---

očigledno moći da razgovaramo. Situacija oko suda će se razvijati tako da ćemo ga morati odstraniti iz našeg pravnog života. Teška odluka, teška. Ali ako bude moralo i to ćemo uraditi. Mi-

slim da generacija ovih političara i ljudi ne smiju da ostave Republiku Srpsku u sastavu Bosne i Hercegovine, koja je neustavno koncipirana. Da je najviše što možemo da uradimo jeste da prihvatimo dejtonsku pozicioniranost Republike Srpske. I ako nam to ne daju i ako to ne može, onda može da se borimo za status samostalnosti. A mislim da ćemo prije nego što iko misli ovdje biti u prilici da moramo da to razmotrimo. Odluku koju hoće do gurnu u Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija vezano za genocid, dovešće nas u poziciju da se moramo o tome izjašnjavati. Ne da bi branili zločin, nego da bi branili status. Ako se usvoji ta odluka, nakon toga osporavaće naše političko postojanje. To i hoće, Amerika i Britanija. I zato je važno da mi krenemo u otpor koji mora da bude snažan. Nakon toga pojaviće se zahtjevi, a onda će na nekim međunarodnim tijelima koje kontroliše Amerika, zahtjevi koji će tražiti reparaciju i Republika Srpska će izgubiti mogućnost za svoj razvoj. To su stvari koje ja vidim kao predsjednik, kao veoma opasne i zato sam smatrao da je ovo prvi korak u toj našoj borbi. Da li oni mogu da spriječe naš proces samostalnosti? Ne mogu. Da li će nam biti lako? Neće. Da li imamo prijatelje? Ja vam garantujem da imamo prijatelje. Da li će ti prijatelji moći u svemu da nam pomognu? Neće. Ali u nečemu hoće. Ja mislim da zbog ovakvog ponašanja podaničkog muslimana, koji smatraju da smo naivne budale, politički i svakako da putem sudija u ustavnom sudu i putem lažnog visokog predstavnika modeliraju politički sistem na štetu Srba, da ćemo mi to tolerisati, mislim da su u debeloj grešci. Greška koja će ih koštati Bosne i Hercegovine. Ako neko od vas nije spreman da bude dio ekipe, ja ništa ne za-

---

I zato je važno da mi krenemo u otpor koji mora da bude snažan.

---

mjeram. Guraću ovo i ako ostanem sam, jer duboko sam uvjeren da je to jedino ispravno i ne bih želio u svojim starim poznim danima, kako neko reče da sam ostario, a kao što vidite imam više

energije nego što neki ovdje i mogao bi još par sati samo ako vi hoćete. Dakle, nastaviću da se borim za te ideale zato što sam potpuno uvjeren da Republika Srpska zaslužuje žrtvu. Njima na Za-

padu to nije pojmljivo, oni ne mogu da shvate da se ovo dešava, oni i dalje misle da je dovoljno da nam prijete. Rekao sam već i želim ponovo da ponovim, iz sarajevskih kulo-

---

Ako neko od vas nije spreman da bude dio ekipe, ja ništa ne zamjeram.

---

ra danas mi je došla tvrdnja i došao je čovjek sa automobilom iz Sarajeva koji pripada bošnjačkoj strukturi i rekao da je prisustvovao razgovoru u kome su predstavnici američke ambasade, zajedno sa nekim Bošnjacima rekli da su spremni da idu na Milorada Dodika i ako se slučajno moje obezbeđenje pruži otpor da su spremni da pucaju. Samo da vam nešto kažem i ja sam spreman da pucam. Ne vidim razloge zašto bih ja to bio hapšen, pritvaran, mrcvaren, ali to je stari manir imeprijalista. Oni su dobro procijenili da samo treba smanjiti snagu Milorada Dodika, a onda je lako sa Republikom Srpskom nažalost. Ne mislim da sam nezamjenjiv i ne mislim da sam Republika Srpska, ali su me istorijske okolnosti i trenutne okolnosti stavile na mjesto na kome ne mogu drugačije da se ponašam. Zato ste moji saborci i oni koji glasaju za politiku koju ja predlažem, a i oni koji ne glasaju ali žele da nas ojačaju uvjerenjem da smo u pravu, baš zato što oni neće da podrže te politike. Predlažem dakle, da usvojite ovaj prijedlog zaključka da razvijemo široku aktivnost i da se striktno držimo ovog plana koji sam predložio. Pošto sam ja sve ovo izgovorio baš sada i pošto je ovo dio stenograma, ja znam da će ovaj stenogram izuzeti tužilaštvo u namjeri da me još jednom kriminalizuje, ali to govori u prilog upravo ovog svega što sam ja rekao. Oni žele da nas ušutkaju, da ne smijemo da imam stav, da ne smijemo da mislimo i da samo možemo da budemo njihovi podanici. Ja to nisam spreman. Suviše sam ozbiljan čovjek i prevalio sam mnogo preko toga da bih to pristao.

Zahvaljujem se vama svima koji ste učestvovali u ovome pozivam vas na jedinstvo, pozivam da usvojimo ovaj zakon, izborni zakon u formi prijedloga, ako opozicija smatra da treba da imaju 2, 3 dana predlažem da to...

(ubacuje se) **Nenad Stevandić:** Dogovorili smo večeras.

Oni su dobro procijenili da samo treba smanjiti snagu Milorada Dodika, a onda je lako sa Republikom Srpskom.

Okej. Neka ide večeras. Dakle, jedno je ako u tom zakonu bude opozicija s nama, a drugo ako ne bude. To govori o karakteru same Republike. Ali je dovoljno da bude većina, to je dovoljno da bude većina. Mora da se zna, da se dono-

šenjem ovog zakona konačno mora da ide odluka skupštine u kojoj se kaže da se neće primjenjivati odluke Centralne izborne

---

Divno je biti dio tima koji pobjeđuje, a još je ljepše ako ste dio tima koji pobjeđuje u teškim uslovima.

komisije na lokalne izbore, na izbore za poslanike u Narodnu skupštinu Republike Srpske, u Dom naroda Bosne i Hercegovine, za predsjednika i potpredsjednika Republike. I da se naloži

svim opštinama i onemogućiti korištenje javnih prostorija za izbore koje bi organizovala Centralna izborna komisije i mi to možemo da uradimo. Divno je biti dio tima koji pobjeđuje, a još je ljepše ako ste dio tima koji pobjeđuje u teškim uslovima. Igrao sam košarku i kad smo ono pobjeđivali sa 20 razlike na utakmici uvijek mi je bilo žao neprijatelja, a kad smo ih pobijedili sa pola koša bio sam ponosan na nas, a njih mi ni malo nije bilo žao. Tako i ovaj put neće biti lako igra i neće biti ni malo ništa lako. Ali ako birate da ovaj narod nestane za 10 godina politikama koje nam guraju iz Sarajeva i da ga sada branimo i prođemo kroz teškoće, ja predlažem da to sada upravo uradimo ovako kako sam predlagao.

Hvala vam lijepa!

Banja Luka, 28.03.2024. godine

